

6 ש"ב | \$3 בארה"ב | £2.5 בענגלאנד

אסיפת גליונות

פרשת וארא תשפ"ד

לבקשת הציבור אנו מעלים את הקובץ משנה שעברה לתועלת אלו שרוצים להדפיס כבר בתחילת שבוע

הקובץ של תשפ"ה [100-80 עמ'] יעלה לאתר ביום חמישי בבוקר שעות א"

כמו"כ ניתן להרשם לקבל ישירות למייל שלכם בכתובת מייל gmail.com@4178885

או חפשו בגוגל "אסיפת גליונות – מכון חסידים הראשונים"

תוכן הענינים - אסיפת גליונות פרשת וארא

03	אבני אפד - מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
07	זכר צדיק לברכה - מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע
09	מפתורא דאבא - כ"ק מרן אדמו"ר בעל האמונת אברהם' מפיטסבורג זי"ע
11	מאורי הגולה - מרן האדמו"רים מאורי גולת ארה"ב זי"ע
19	מחשבת חיים - מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלר זצ"ל אב"ד ציריך
21	נטיעה של שמחה - הגאון הצדיק רבי נטע ציינווירט זצ"ל
23	אמרי דוד - כ"ק רבי דוד מאיר ווייס בעל ה"אמרי דוד" זי"ע
25	בית ארזים - חכמי רומניא וגאוניה
27	משיב נפש - הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א
29	באמונתו יחיה - המשפיע הגאון הצדיק רבי משה ואלפסאן שליט"א
31	מעיינות החיים - כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
35	מרקחת חיים - הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר
37	קול דודי - הרה"ג רבי דוד פראנד שליט"א
39	אוצר פלאות התורה - הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
41	זיו הפרשה - הגה"צ רבי יונה וינבערג שליט"א
43	חמידא דאורייתא - הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
45	היכל הוראה - הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
47	אוצר ידיעות התורה - מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
49	הוי זהיר במלאכתך - הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א
51	תורתך שעשועי - הרה"ג רבי יחזקאל (בר"ש) טוסיג שליט"א
53	דורשי יחודך - הגה"ח רבי חיים ליברמן שליט"א
55	אומר מן החדש - הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א
57	פניני הלכה ומנהג - הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
59	פניני הכהן - המשפיע הרה"ח רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א
61	עמק הפרשה - הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א

<p>למענה אנושי לגבי הפצה ומנויים ניתן להתקשר ל 053-417-8885</p>	<p>ניתן להשתתף בהוצאות הגדולות דרך נדרים פון קופה 5294 או בטל' 0799697542</p>	<p>ניתן להזמין מניי עד הבית וכן לשלם על חוברת בודדת דרך נדרים פון קופה 2905 או בטל' 079-969-7799</p>
<p>ליצירת קשר לכל נושא אחר ניתן להתקשר ל 050-4186-860</p>		<p>המעוניינים להפיץ בבתי כנסת ניתן להרשם בטל' 0733-57-50-59</p>

אבני אפד

מטקוד ישראל יהלכנו רבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ז"ע ועב"א כפי שיאב מבארם והשקה את בני ישראל דבות בשנים מודינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א רב ביהמ"ד דחסידי בעלזא בלאגראן

פרשת וארא תשפ"ד

הרה"ק הרבי ד' הערש מדימינוב זי"ע

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וגוי (שמות ו, ג).

פרש"י ז"ל וארא אל האבות, ע"כ. והרבה קולמסים נשתברו לצאר דברי רש"י הללו שלריכים ציבור דמה משמטנו רש"י זזה שהרי הכתוב ממשך כהדיא, אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. ומוצא מהרה"ק הרבי ר' הירש הכהן מדימינוב זי"ע דאבות הוא מלשון רלון, כלשון הכתוב (דברים כה, ז) "לא אבה יבמני", והציבור זזה הוא שהקב"ה גילה למשה רבינו ע"ה שלכל אחד שרלונו ותשוקתו להתקרב אל ה' וחסן בקרבנותו, השי"ת מתראה אליו. ואין דרך אחד דוקא שרק זה יוכל לזכות להתקרב אל ה', רק כל אחד ואחד צדרכו אם משתדל הוא להתקרב אליו ית"ש הרי השי"ת מתראה ומתקרב אליו.

וזדו מרומז צמה שהאריך הכתוב ואמר "וארא אל אברהם" היינו לאלו שמבקשים להתקרב אל השי"י צדך של חסד, מדת אברהם אבינו ע"ה, "ואל יצחק" היינו זה שמתקרב אליו יתברך על ידי מדת הגבורה, מדתו של יצחק, "ואל יעקב" היינו זה שצויד את השם צמדת תפארת ליעקב, ואם תאמר איך יתכן להיות שיוכל להתקרב בכל אחד מהדרכים שהרי חסד הוא האבה וגבורה הוא יראה וכדו'

והמה הפכיים זה לזה, ועל זה רמז לנו הפסוק לזכא חששא צכך, כיון ש"צאל-ש-די" ראה לומר הלא אנכי הכל יכול!

ספה"ק בתר תורה – הרה"ק רבי מאיר

בן הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע

כביאור דברי רש"י הג"ל "וארא – אל האבות"

נראה לומר צישוב על פי דברי הספר הק' "כתר תורה" לצנו של הרה"ק צעל "קדושת לוי" מצארדיטשוב זי"ע הגה"ק רבי מאיר זי"ע, לנריך להבין מהו הכותב והשצח להאבות הק' שלא שאלו לידע שם ה', וכפרש"י, גם לריך ציבור אומרו "וגם הקימותי את צריתו" וגו' מהו "וגם", ללכאורה הוא ענין צפני עלמו.

ומבאר ה"כתר תורה" דהנה שם הוי"ה רומז על ענין שילוש שכר, וכמבואר כאן צרש"י אפי ה', נאמן לשלם שכר. והנה ידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות פז) "אין קורין אבות אלא לשלשה" [אברהם יצחק ויעקב, ש"ל], והעטם מצואר צוחר הק' (ת"א קמו) וצמדרשם, מפני שלא השתמשו האבות הק' כלל בצכותם, וכל זכותם של מעשיהם העובים הכל השאירו אחריהם לצני צנייהם לדורותם, משום הכי נקראים הם "אבות", שהם אבות ציותר, רחמנים על צנייהם לשייר

כתפותי האפוד

א. הגה"צ רבי משה אריה פריינד זי"ע גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו סיפר ששמע מזקינו הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד מנאסויד זי"ע שפעם ישבו יחדיו רבו הגה"ק מהר"ם שיק זי"ע עם הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע בליל שבת קודש ולפני קידוש אמר רבו המהר"ם שייק פלפול שלם [כמדומני בסוגיא ד"אין עושין מצות חבילות חבילות"].

בסיימו את הפלפולא חריפתא סיפר לו הרה"ק מקשאנוב עובדא שהיתה אצל הגה"ק רבי ברוך פרענקל תאומים זצוק"ל אב"ד לייפניק בעל "ברוך טעם" שנעמד פעם לעת ערב בין מנחה למעריב אצל ארון הספרים שבעזרת נשים לעיין בשו"ת "גודע ביהודה" בתקופה שיצאה הספר לאור, והאריך בעיונו עד שלא שם על לב שעברה לילה שלימה ויום הבא וכבר הגיע זמן תפלת ערבית של יום הבא, וכשנכנס שוב לבית הכנסת, שאל מאת היעולם האם התפללו כבר מעריב, שמרוב דביקותו בספרו של הי"גודע ביהודה" לא הבחין שעבר מעת לעת שלימה. והוסיף הרה"ק מקשאנוב שהנה יש צדיקים ששכניסים כל כוחם בתורה הק' עד שמתדבקים בה דביקות פלאה ובהתפשטות הגשמיות, וכדוגמת אותו גאון וצדיק בעל "ברוך טעם", ויש שלקחו לעצמם דרך אחר שעבדו את השם יתברך בעבודת התפלה ביגיעה עצומה בכל כוחם ומוחם בהתפשטות הגשמיות, וישנם כל מיני דרכים של צדיקים בעבודת הבורא, וכולם טובים הם, אך העיקר צריך לדעת שכל אחד באשר הוא עושה חייב לעשות זאת בכל כוחו נפשו ומאודו.

וסיים הרה"ק מנאסויד לספר שראה שכשמוע הגה"ק מהר"ם שייק את דברי הרה"ק מקשאנוב נתן אנחה כבידה [האט א קרעכטס געגבן]. ומדבריהם למדנו מה שביאר הרבי ר' הירשלי שבכל הדרכים שאדם הולך בעבודת הבורא יוכל להתקרב אליו ית' אם באמת רצונו ותשוקתו הוא לקרבת אלקים. ועל דרך זה מובא בשם אחד הגדולים לומר דיש הרבה שאומרים שרוצים ללמוד, אולם יש להם גם רצונות אחרים שרוצים גם לאכול וגם לישון וגם כסף, "וועלן לערנען" היינו ששוכח מכל רצון אחר וכל עצמו ותשוקתו הוא להשיג דברי התורה הק', זהו הנקרא שרוצה ללמוד. וכמו כן הוא בכל דרך שעובד את ה' צריך להתמסר כל כולו אל עבודתו יתברך ולשכוח מכל שאר עניני העולם, וכביאור קדשו של הרבי ר' הירש על "וארא אל האבות" שצריך שכל רצונו ותשוקתו אחת תהא ואותה יבקש, לחזות בנועם ה'.

עוד הוסיף הנאסוידער רב לספר ממה שחזה בליל שבת קודש באותה שולחן הטהור שאמר הרה"ק מקשאנוב בשם הרה"ק מזידיטשוב שהיה אומר "משיח וועט קומען צו א נידעריגער דור, גאר א נידעריגער דור, גאר גאר א נידעריגער דור! [-משיח יבוא אל דור שפל, דור שפל מאוד, דור שפל ביותר] און משיח וועט קומען צו זיי און נישט צו אונז! [-ומשיח יגיע אליהם ולא אלינו], ופנה הרה"ק מקשאנוב אל המהר"ם שיק בשאלה: "זאגט נאר חוסטער רב, איז דען דא א נידעריגער דור מער ווי דער דור, איז וואָזשע וואָרט ער...?! [-הגד נא רבה של חוסט, האם נמצא דור שפל יותר מדורינו, ואם כן למה משיח עדיין אינו בא]."

הפטיר הגה"ק מנאסויד דבעת ששמעו כדברים הללו מפורש יוצא מפי אותו צדיק הרה"ק מקשאנוב בקדושה ובטהרה, פלחו וחדרו הדברים כדרבנות לתוך עמקי לבבות השומעים שעמדו שם עד שנמס לבם ונדמו באמת שאין בריה שפילה בעולם יותר מהם, עד כדי כך שעלה בלבם רחמנות גדולה על הדור ההוא. [מהראוי להוסיף שבודאי הרגשת הנאסוידער רב שהיה לו אונייה קדושות ושמע כן מפה קדוש כן היתה]. ואמנם הוסיף הרה"ק מנאסויד שהיה תמה אחר כך איך עלתה במחשבתו לחשוב כן אחרי שהיו לפניו אלו האריות צדיקי עליון הרבי מקשאנוב והגאון מהר"ם שיק, ועל כרחך לא עלה כן במחשבתו אלא בהשפעת דברי קודש של הקשאנובער רב.

אגב, בכל אותה שעה שהיה הגה"ק מהר"ם שיק מפלפל ישב הרה"ק מקשאנוב והאזין בשתיקה והיתה נראה כאילו אינו מביין הדברים, אולם לאחר זמן כשהלך משם המהר"ם שיק, אמר שכמדומה דאישתמיטתיה להגאון מהר"ם שיק תוסי' פלוני שכותבים שלא כדבריו, אך בשעת מעשה לא העיר כלום.

הכל לבניהם, כאז שכל דאגתו לאורך ציוו.

וזוהו שאמר הקב"ה "וארח וגו' ושמי הוי"ה לא נודעתי להם", היינו שענין השילוש שבר המנוח צבש הוי"ה לא נודעתי להם, שהרי הם לעולם לא זיקשו לעצמם שבר עצור המלות ומעשים עוצים שעשו, ולכן לא היו שואלים לידע שם הוי"ה שהוא מקור השם שממנו צא שילוש שבר, מאחר שהם אינם חפלים שילוש שבר, רק היו צדעתם שכשהקב"ה ישלם לבניהם שבר זכותם יודיעם השם שממנו מקור שילוש שבר. ואם כן שלא השתמשו כלל בצכותם הרי נאשר הכל עצור הבנים, וכיון שבמה שלא שאלו על השם הוי"ה מוכח שלא ראו שילוש שבר לעצמם, רק הכל לבניהם, אין לך שבח גדול מזה שהאדם לא יראה לעצמו כלל, רק לבניו, כאז רחמן על צנו.

וזוהו שאמר השי"ת למשה, אנכי אהיה לעזר לבני ישראל מכמה עממים: לראשונה, משום "וארח אל אברהם אל יחזק ואל יעקב וגו' ושמי ה' לא נודעתי להם", דהיינו שלא זיקשו האצות הק' שום שבר ותשלום עצור מעשיהם העוצים, והניחו כל זכותם לבניהם, אם כן אני מחויב לפדות צניהם מחמת זכותם של אצות, וזה חיוז א', ועוד "וגם הקימותי את צרתי", וזהו דבר שני שמכריחני לפדותם, שנשבעתי להם לתת להם ארץ ישראל, וכיון שצרתי צרית עלי לקיים מה ששבעתי, וצוה מתורץ צרית "וגם", כי הוא המוסוף על ראשון, פירוש מלמד החיוז הראשון שצריך אני לפדותם מחמת "ושמי ה' לא נודעתי להם" כנ"ל, עוד חיוז שני מחמת שהקימותי לתת להם ארץ ישראל, ועוד זה שלישי "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל", שמכיון שהם זועקים אלי בתפלה מפני סבלותם ואי אפשר לי לראות

צרות ישראל, עלי לקבל את נאקתם. "לכן אמור לבני ישראל וגו' והואלתי וגו'", מחמת ג' דברים הנ"ל שאמרתי לך שמכריחים אותי לפדותם, לכן אמור להם שאפדה אותם, וק"ל.

ספה"ק תורת אמת
הרה"ק רבי לייבלי אייגר זי"ע מלובלין

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל וגו' (שמות ו, ה).

לדב"ר מילת וגם, איך שייך אל הקודם, ומראה דקאי על מה שכתב וארח אל אברהם וגו' צא"ל שד"י, כי ידוע שהשם הק' הזה מורה על הסתפקות ולמנוח, היינו שהלדיק מסתפק עצמו בצאמנותו שהכל לעוצה, הגם שאינו מאיר לו כל כך החסדים בצאגליאל, הוא מאמין שיש לו די לפניו אמונתו הצבורה צ"ה וצורך שמו [מי שאמר לעולמו ד], וכל האצות הק' היו מסתפקים את עצמם בצאמנותם הגדולה. וזהו וארח וגו' צא"ל שד"י, כאשר האצות הק' הלכו בהסתפקות ולמנוחים וכנ"ל, כן אני שמעתי את נאקת בני ישראל, הגם שאינם צמודיגה גדולה, זכות אצותם עומדה להם לשמוע נאקתם.

ספה"ק זרע קודש
הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע

וידבר משה לפני ה' וגו' הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים (שמות ו, יב).

הנה כתוב בספרים שנגלות מלרים היה הדיבור נגלות, שלא היה להם דיבור כראוי של קדושה, ולכן נקרא זמן יליאת מלרים פסח לשון פ"ה ס"ח. ולהצנח זה, דהנה הלא כתיב ויזעקו ותעל

כתפות האפודה

ב. על פי זה מיישב ה"כתר תורה" את קושיית התוס' (שבת נה. ד"ה ושמואל) דלמאן דאמר תמה זכות אבות איך אנו מבקשים מדי יום ביומו לזכור לנו חסדי אבות וזכותם, ע"ש שמחלקים בין זכות אבות לברית אבות. ולהמבואר יתיישב שפיר, דכוונתינו במה שאנו מבקשים לזכור לנו חסדי אבות, שיעלה זכותם, שיוכיר השי"ת זכותם, דעל ידי זה זוכר גם כן הזכות שלהם שלא היו מבקשים כלום שבר לעצמם, רק לבניהם, דאין לך זכות גדול מזה כנ"ל, ומתוך כך מתעורר רחמי השי"ת על ישראל בזכר זה, שאומר השי"ת אם בשר דם ריחם עצמו כל כך על בניו, שלא לבקש שבר לעצמו ר' הכל לבניו, דאין רחמנות גדולה מזו כנ"ל, מכל שכן אני שמארהו לי לרחם על בני. ובוה מתורץ קושיית התוס', דגם למ"ד תמה זכות אבות, אף על פי כן שפיר אנו מבקשים לזכור חסדי אבות, שעל ידי זה מתעורר רחמי השי"ת ממילא, בזוכרו חסדי אבות, ובהם הוא החסד שהיה להם רחמנות על בניהם, זה גופא מעורר הרחמים, שאומר השי"ת אם בשר דם היה לו כל כך רחמנות על בניו, מכל שכן אני. ואין אנו מבקשים במה שאמרם לזכור חסדי אבות לשלם שבר פעלם, למ"ד תמה זכות אבות, רק שעל ידי שזוכר חסדם מתעורר ממילא רחמים על ישראל, בזוכר השי"ת חסדם, שבתוך זכירת חסדם הוא זכירת זכותם הגדול שהניחו הכל לבניהם, דאין מצוה גדולה מזו כנ"ל, מזה היא התעוררות הרחמים, שאומר מה אם בשר דם כן כו' "ומתורץ קושיית התוס', ולפענ"ד בס"ד הוא תירוץ אמיתי", ע"כ דברי קדשו של הרה"ק בעל "כתר תורה". ועל פי זה נבוא על נכון למה הוסיף רש"י ז"ל "אל האבות", ומה חידש לנו בזה, די"ל דבא לרמוז בזה מה שאמרנו שאבותינו הק' לא ביקשו כלום עבור מעשיהם, כמבואר במה שאמר ושמי הוי"ה לא נודעתי להם, וזהו דרגא של "אבות" שאין כל מגמתם אלא לבניהם, וכהביאור על דברי חז"ל "אין קורין אבות אלא לשלשה" שהבאנו.

ג. הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זי"ע פגש פעם עם הגה"ק ה"אמרי אמת" מגור זי"ע ונדברו ביניהם אודות הכתוב בתנא דבי אליהו שאחד מהמידות שרואים אצל הקב"ה הוא שהוא "שמח בחלקו", וביאר הרה"ק מגור??? שהקב"ה שמח בחלקו היינו שהוא צופרין - שמח ומרוצה מכלל ישראל שהמה חלקו כדכתיב "וי חלק ה' עמו" איך שהם נבאיה מצב ומדריגה שם נמצאים. ובדברי ה"תורת אמת" הנ"ל מבואר מהיכן בא דבר זה, שהוא על ידי שהאבות הק' הסתפקו במועט ושמחו בחלקם ולא הרהרו כלל אחרי מידותיו ית' אף שהבטיחם יותר ממה שראו, לכן מדה כנגד מדה מתנהג כן הקב"ה עם בניהם לדורות עולם.

ואילו הרה"ק רבי שלום מאמשינאו זי"ע דדקדק במקראי קודש הללו שהתחיל "לכן אמר לבני ישראל אני ה' הוצאתי אתכם וגו' והצלתני וגו' ולקחתני וגו' והייתני וגו' והבאתי אתכם וגו' אני ה'" (שמות ו, ח-ו), למה חזר שוב פעם על דבריו "אני ה'" שהזכיר בראשונה במדריגה הנמוכה, ועתה כשמדבר אודות הדרגה העליונה "והבאתי אתכם" וגו' חזר וכופל דבריו "אני ה'".

ומבאר הענין בדרך העבודה באופן נפלא, דהנה כשליהודי יש נטיה ח"ו לעשות רע ונמשך חלילה לצד שכנגד לדברים נמוכים, והוא לוחם נגד נטייתו במלחמת חומה שלא לילך אחר תאות לבו הרע, יש והאדם מרגיש שאין הוא אלא עבודה של שפלות ושל קטנות המוחין, ולהיפוך בזמנים גבוהים שנוטה לבו לעבודת הבורא ית"ש ולומד ומתפלל כראוי וכנכון בלי שום מניעות, האדם מרגיש בעצמו שעתה שהוא בגדלות המוחין ומדמה בעיניו שזהו עיקר העבודה. אולם בשמים אין חילוק ביניהם, וחשוב הוא בשמים היגיעה שהיהודי מתייעז ועמל אף שהדבר קשה לו והוא שובר את גופו למען שמו ית' שלא לעשות נגד רצונו, כעבודת הצדיק שאין לו כל שייכות עם אלו הדברים מכל וכל, ונחת רוח יתירה עד מאוד מקבל השי"ת מאיש כזה.

וזהו הרמז שרמזה התורה הק' כאן "לכן אמור וגו' אני ה' הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגאלתי אתכם" וגו', דהיינו שיצילנו מטומאת מצרים ערות הארץ, ודבר זה הוא באותו מעלה ושוה במדריגה למה שממשיך לבסוף "ולקחתני אתכם לי וגו' והבאתי אתכם אל הארץ" וגו', שהוא ארון הקודש אשר השי"ת ערש אותה תמיד ואין תורה כתורת ארץ ישראל, ולכן שוב חזר ואמר עוד "אני ה'" לרמוז להנ"ל,

שועתם אל האלקים מן העבודה (שמות 3, כג), נמצא שעלתה תפלתם השמימה לו ית"ש, ואף אמרינן שלא היה להם דיבור של קדושה שיעלה לה.

רק הענין הוא על דרך ואף גם זאת צהייתם בארץ אויביכם לא מאסתים ולא גאלתים לכלותם (ויקרא כו, מד), ופירשו בספרים לשון תשוקה שאף תשוקתם של ישראל אינו מואם ית"ש, וכתיב אם יהיה נדח בקצה השמים משם יקבץ ה' אלקיך ומשם יקחך (דברים ל, ד). ולכן אין לשום אדם מישראל לייאש את עצמו כלל וכלל, ולא יאמר ח"ו אני נפסק מקדושתו ית"ש, שאין אני יכול להתפלל בלא מחשבה זרה וכדומה, שנראה לו שאין לו דיבור של קדושה שתעלה תפלתו לו ית"ש, לא ייאש את עצמו בכל זה, כי לא ידח מנגנון נדח, והעובד כי לא כלו רחמינו וחסדינו, ואומר יתבצר ונחתי את אשר אחון (שמות לג, יט) אע"פ שאינו הגון וכדאי.

וגם האיש הזה שהוא צעפל המדריגה מאוד ונסתמין דבריו, ואינו יכול לפתוח פיו כראוי לדבר לפניו ית"ש כלל, אף על פי כן ידע צאמת שגם התשוקה הזאת שחפץ ומשתוקק לדבר ולהתפלל לפניו יתבצר שמו כראוי, אף שאינו יכול, זה גם כן רואה ית"ש וחשוב לפניו ית"ש. וגם יכול לעשות לעצמו שיחה ותפלה מזה בעצמו, שילעוק ויתחנן לפניו יתבצר שנתחנן כל כך מאתו ית"ש, שאין יכול לדבר כראוי, ויבקש מאתו ית"ש רחמים ותחנונים שיחנול עליו ויפתח פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו ית"ש שיהיה לו דיבור כראוי ויוכל להתפלל כדת וכראוי וכנכון, וזודאי יעזרהו ית"ש.

ובעין זה מלינו הענין צמורים, דכתיב וישמע אלקים את נאקתם, וכתיב וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, וידוע שנאקה הוא צלצ לצד, ששמע יתבצר את תשוקת לבם לעבודו ית"ש כראוי דיבור קדוש, והם בעצמם ביקשו רחמים על דבר שנתרחקו מאתו ית"ש ולעקו על זה לו ית"ש.

וזוהו שנאמר וילעקו בני ישראל אל ה' מן העבודה, פירוש על עבודתו יתבצר שאינו כראוי, על זה לעקו לו ית"ש ושמע יתבצר ועזר להם. ועל כגון זה נאמר לעושה נפלאות גדולות לצדו כי לעולם חסדו (תהלים קלו, ד), שהגם שצשכל אין מצויים זה החסד הגדול כיוון שגורת הדיון ונתן שצשכל אינו כן לרחם על זה כיוון שאינו הגון וכדאי ואין לו אפילו דיבור כראוי של קדושה, מכל מקום ית"ש מרחם עליו מיי"ג מדות הרחמים מוחמתי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון וכדאי...

וזוהו מה שכתב צוה"ק (ח"ב 3, ג) מה תלעק אלי, אלי דייקא, בעתיקא תליא מלתא, כיוון שלא היה להם דיבור של קדושה ללעוק אלו ית"ש, רק שערס ית"ש מצחינה הג"ל, שאין השכל משיג החסדים ועלם מכל רעיון, וזהו נקרא עתיקא, חסדים הנפלאים שנעתיקים [ומעבירים] מן השכל ואין [להשיגם], שם תליא מלתא, משם עזרס ית"ש. [אצל] לשון אלי הוא לשון נוכח, וידוע מה שכתבו בספרים (זוה"ק ח"ב 3, ג) א ויעד) על מה שאומרים אתה לשון נוכח, ואומרים הוא לשון נסתר מורה סתום וגליא. וזה פירוש הפסוק הג"ל, הן בני ישראל לא שמעו אלי, שהגם שהאמינו כמ"ש ויאמן העם [וישמעו], לא היה השמיעה צבחיית אלי, רק [עזרס] מצחיית עתיקא, מצחיית לעושה נפלאות גדולות לצדו, שאין שכל משיג ועלם מכל רעיון החסד הגדול הזה. ואם כן אף ישמע אלי פרעה שהוא היה חכם להרע, וידע שישאל אף להם דיבור קדוש, וידע [שסוצנס] מכל לך.

וזוהו שאמר ואני ערל שפתים, כי משה היה כלול מכל נשמות ישראל, ויש בכלל מה שבפרע, ולכן מחמת שלא היה צפרטיות ישראל דיבור כראוי, היה גם כן צכלותן שהוא משה הכוללן היה ערל שפתים, וצזה הרגיש משה שלא נתקן עדיין דיבור שלהם כראוי עד שלאלו, ונקרא פסח לשון פה סח כנ"ל.

כתפות האפורה

שני העבודות כאחד טובים לפניו ית"ש.

ד. בספה"ק "פנים יפות" (פר' ויחי ע"ה"כ נפתלי אילה שלוחה) כותב [ולולא הנחמה שמצאנו בדברי קדשו של ה"זרע קודש" מראפשיץ היה קשה לנו לחזור על דבריו] שאף כשמתפלל בפירוש המילות אין זה כי אם לימוד, שלומד התפלה - והתפלה הוא כשנתמלא לבו ופורץ כל הגבולות והמעצורים בשוועתו אל הקב"ה.

ומבאר בזה הכתוב (קהלת ה, א) "כי האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים", דהדיבורים יש להם להיות פחות מהמחשבה, כיון שהדיבור צריך שישאורו והמחשבה היא הנושאת את הדיבור וכחה מרובה להעלות הדיבור עד לשמים, אבל בלא הכוונה הוא כגוף בלא נשמה ומבלתי יכולת להנשא מן הארץ עד לשמים, וצריך שיהא החיות שהוא המחשבה כחו מרובה לשאת את הדיבור.

ומאריך בזה דעיקר התפלה הוא הכוונה "ואף אם מבין פירוש המילות, אם אין מכווין לבו לשמים כראוי אינו אלא כלומד את התפלה ולא כמתפלל", וזהו מבאר הכתוב (ישעיהו כט, יג) "יעץ כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה", שמשום שתפלתם ללא כוונת הלב, על כן "כבדוני בשפתים" - שהם כבדים מבלי חיות. וזהו הכוונה במה שכותב ה"זרע קודש" ושאר הספה"ק שבמצרים היה הדיבור בגלות, ולא דוקא שלא כיוונו פירוש המילות.

ויש להוסיף שהמאמר הידוע מהרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע אודות שגב מעלת כוונת פירוש המילות שעל ידה יוכל לעלות למדריגות נוראות ולהשיג השגות של רוח הקודש ועוד, לכאורה יש להעיר על זה מדברי קדשו של ה"פנים יפות" הנזכר שכונת פירוש המילות אין זה תפלה, אולם לפי הנתבאר ב"זרע קודש" כאן אתי שפיר, דאף שאין זה תפלה כראוי עדיין יוכל לעשות כפי כוחו ולהגיד לו ית"ש שיתקבלו דבריו כאילו התפלל בכל הלב.

ומקום כאן להביא עובדא מאברך שבא אל צדיק אחד שיש לו כאב ראש [-קאפ שמערצן] ממה שמתאמץ לכוון פירוש המילות, ואמר לו הצדיק: "מה זה שאתה משתמש בראש לתפלה, הרי התפלה הוא עבודה שבלב...?!". ובדברי ה"פנים יפות" מאירין הדברים באר היטב, שאם היתה כאן ענין של "לימוד" היה מקום להתאמץ לבאר המילות, אך למעשה אין זה עיקר התפלה.

ומענין לענין, ידוע שהגה"צ רבי יצחק אייזיק שער זצ"ל למד אצל הגה"ק רבי ברוך בער ליבוביץ זי"ע בעל "ברכת שמואל" ראש ישיבת קאמיניץ, והיה מהבחורים המבורגים, והרבה פעלים בישיבה להפיץ תורת המוסר [רבו ה"ברכת שמואל" לא דגל מלימוד המוסר אך הוא היה אותו בשיטת הלימוד במוסר, אחרי שלמד כבר בסלאבדוקה בצל קדשו של האלטרע מסלאבדוקה זי"ע, ששם עשו עסק גדול מלימוד המוסר], ויש בזה אריכות והארכנו קצת במק"א].

הנה עוד זכור אצלי תפלתו של הרה"ק רבי אברהם מסלאנים זי"ע שהיה מתפלל תפלתו בהשתפכות הנפש, ובתחילת יסודה של ישיבת סלאבדוקה בארה"ק, למדו שם גם בחורים חסידים ולא רצו ללמוד מוסר, באמרם שאצלם התפלה הוא המוסר, ונענה הנאון רבי אייזיק שער ראש הישיבה לעומתם: "דרייטס נישט קיין קאפ [-אל תבלבלו את המוח], גם הסלאנימער רבי מתפלל והוא לומד מוסר...!".

הרה"ק רבי משה המהר"ם שיק זי"ע

י"ד א' שבט תרל"ט

ביקש הימנו לעשות איזה שליחות בסיגעט, ועל כן מבקש הוא רשות ליסע לשם. אמר לו המהר"ם שיק זי"ע, היכן נשמע כדבר הזה, נוסעים אל הרבי ודוברים שקר...

כששמע בחור אחר את דברי המהר"ם שיק זי"ע לבחור הראשון, רצה אף הוא ליסע לסיגעט, על כן אמר לפני המהר"ם שיק זי"ע את כל האמת בבקשתו, אך השיב לו המהר"ם שיק זי"ע, כי אין זה עבורו ליסע לסיגעט.

לאחר מכן נכנס רבי יעקב יוסף הנ"ל וביקש ליסע לסיגעט על י"ג מידות, ואף ששמע את תשובות המהר"ם שיק זי"ע לשני הבחורים הראשונים, מכל מקום בא לבקש אף הוא רשות ליסע, כששמע המהר"ם שיק זי"ע את בקשתו, הגיב ואמר, הרי כולכם נהיים לי חסידים...

והיה רבי יעקב יוסף הנ"ל אומר, כי ככל דבריו כן היה, אשר הבחור הראשון נעשה סוחר, אשר לא ימלט שלא יצטרך להוציא דברי שקר מפיו לסיבות מסחרו. הבחור השני נעשה לרב חשוב, ולא נמנה כלל בין בני החסידים, ואילו הוא עצמו נעשה ברבות הימים חסיד בלב ונפש של הרה"ק הייטב לב זי"ע בסיגעט.

ג כאשר חלה המהר"ם שיק זי"ע את חוליו האחרון, הגיע הרה"ק הייטב לב זי"ע לבקרו, והלך עמו רבי יעקב יוסף הנ"ל, ואמר לו המהר"ם שיק זי"ע, הרי אמרו חכמינו ז"ל (ברכות ה.): "יתלה בביטול תורה", ואמר, אין ביטול תורה פילען מיר זיך ווארקלעך ניקס שולדיג, כאומר שאין בידו תלות בביטול תורה.

בהיותם על הדרך, פנה הרה"ק הייטב לב זי"ע לרבי יעקב יוסף הנ"ל, ושאל אותו האם ירד לעומק דברי המהר"ם שיק זי"ע, הגיב רבי יעקב יוסף הנ"ל כי התפעל ביותר שהעיד המהר"ם שיק זי"ע על עצמו שלא נכשל מעודו בביטול תורה. גער בו הרה"ק הייטב לב זי"ע ואמר לו, בטלן, לא ירדת כלל לעומק דברי המהר"ם שיק זי"ע, הרי הוא אמר שהוא כבר אוחז ב'פשפש ולא מצא', היינו שחכמינו ז"ל אומרים שתחילה יתלה בעוונותיו, ואם פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, ואם כבר תלה המהר"ם שיק זי"ע את ייסוריו בביטול תורה, אות הוא כי פשפש בכל מעישו ולא מצא שום עוון.

ד המהר"ם שיק זי"ע בכה הרבה לפני פטירתו, ולא יכלו מקורביו להרגיעו, כאשר שאלוהו בני ביתו, שהרי קבע את כל עיתותיו לתורה, אם כן מה לו לבכות, הרי עשה את שעליו לעשות, וכי יכול היה להאריך את שעות היום יותר. השיב המהר"ם שיק זי"ע ואמר, שהיה יכול ללמוד פחות ולחזור יותר, ועל זה בוודאי יש לו לבכות.

זי"ע ועכ"א

א הגאון רבי יעקב פראגער ז"ל מחבר שו"ת שאילת יעקב, היה חתנו של המהר"ם שיק זי"ע, ושניהם היו מבני אשכנז שלא דרכו בדרכי החסידים. מסופר, כי אחרי נישואיו הבחין רבי יעקב שאין חותנו מתייחס אליו כבראשונה, ומשעברה תקופת מה ולא השתנה עוד ייחסו של המהר"ם שיק זי"ע אליו, ניגש רבי יעקב אל חותנו והתנצל לפניו אם עשה איזה עוולה או דבר שאינו הגון. אמר לו המהר"ם שיק זי"ע, שכועס הוא עליו מאחר והבחין שאינו הולך לטבול במקוה בצפרא דשבתא, ועל כן אינו מאיר לו פנים כבראשונה.

השיב לו רבי יעקב ואמר, כי בוודאי הולך הוא לטבול בשבת קודש, אלא שהסתיר את עצמו שלא יראהו, מאחר וחשש שמא יקפיד עליו חותנו המהר"ם שיק זי"ע שאין ראוי לעשות כן מחששות שונות שעוררו בני אשכנז על הטבילה בשבת. מששמע המהר"ם שיק זי"ע את דבריו, עלתה בת שחוק לפניו, ואמר בהנאה, וואס רעדסט די, מיין רבי דער חת"ם סופר איז געווען א גרויסע מקוה מענטש, והלך לטבול אף בבוקרו של יום השבת..

ב הגה"צ רבי יעקב יוסף גינז זצ"ל מחבר ספר הרי בשמים על התורה, לא היה מבני החסידים, ובצעירותו למד בחוסט אצל המהר"ם שיק זי"ע, שם התעלה במכמני התורה והשלים עצמו בכל מיני מעלות.

באחר הימים הגיע אל המהר"ם שיק זי"ע אחד מגבירי העיר סיגעט, וביקש שימליץ לפניו על בחור אחד משכמו ומעלה ליקחו כחתן לבתו, ומקבל הוא עליו את כל הוצאות מזונותיו לאורך שנים, וגם לרבות הוצאות החתונה. תיכף הציע לו המהר"ם שיק זי"ע את רבי יעקב יוסף גינז הנ"ל שמכונה היה "יעקל זעטער" על שם עיר מגוריו, ואמר לו יעקל זעטער וואלט גיווען זייער פיין.

במקום היה נוכח גם הגה"צ רבי יעקב קטינא זצ"ל בעל 'רחמי האב' שהיה מבני החסידים, והוא התערב ואמר, כי יעקל זעטער איל נישט פאר סיגעט, כי באותן ימים היתה סיגעט עיר ואם בישראל מבני החסידים, ומאחר ור' יעקב יוסף הנ"ל לא היה מבני החסידים, אמר שלא יעלה הזיווג יפה. אך המהר"ם שיק זי"ע נענה ואמר, ווארום ניקט ווארום ניקס (-מדוע לא), הרי הרה"ק רבי משולם פייש מטאהש זי"ע היה מקור מחצבתו מאויבערלאנד, ועם כל זה נהיה א גוטער ייד, כאומר שאין בכך משום לבטל את ההצעה, ואכן רבי יעקב יוסף נעשה לחתן הגביר בסיגעט.

העשיר היה מחסידיו של הרה"ק הצמח צדיק מויזניץ זי"ע, ועל כן לקח עמו את חתנו בנסיעתו הראשונה אחר נישואיו לויזניץ. כשהגיש רבי יעקב יוסף הנ"ל את הקוויטל לפני הרה"ק הצמח צדיק מויזניץ זי"ע, אמר הרה"ק הצמח צדיק מויזניץ זי"ע בהתפעלות, מתחילת הנהגתי עוד לא ראיתי קוויטל נקי כל כך, היינו שמור מחטא בשלימות.

וכיפרו התלמידים, כי פעם ביקש אחד מתלמידי ישיבתו של המהר"ם שיק זי"ע להיות אצל הרה"ק הייטב לב זי"ע בסיגעט על סליחות של י"ג מידות, אך לא היה בדעתו לומר למהר"ם שיק זי"ע את מטרת נסיעתו, על כן אמר כי אביו

זכר צדיק לברכה

ד"ר אהרן ויעובדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הגהק רבי יהודה הורוויץ מדז'קוב ז"ע ועכ"א

גליוני מהר"י

עבודות קודש

עם ה'חקל יצחק' דספינקא זצ"ל

סיפר רבינו שהתאכסן פעם בבית הצדיק הגה"ק רי"א מספינקא בעל חקל יצחק, ואמר עליו שהיה מתמיד גדול, וגם דיבר מענין הודו של ערב ש"ק לפני מנחה שהיה עבודה גדולה אצלו ואמר דאס איז נישט קיין פשוטע זאך געווען, וויא אזוי ער האט אוועק געלייגט אגאנצע וואך קען מען שוין זאגען אזא הודי דערנאך, ער האט עס פאר געגרייט אגאנצע וואך (זהו אינו דבר פשוט אחא כזה התנהגות כל השבוע אומרים הודו בהתלהבות כזו הוא הכין עצמו לזה כל השבוע).

(כבתה השלהבת - עמ' נ)

סיפר לי הרה"ג ר' דוד מאיר ווייס (שליט"א) [זצ"ל] רבינו (הרה"ק רבי יודעלע) סיפר לי, שהרה"ק ה'חקל יצחק" היה פעם אצלו בקלויזענבורג על לינת לילה, ולמחרת ליווה אותו רבינו עד מסילת הברזל, וגם עלה עמו על הרכבת עד שנסע משם. ואמר לי רבינו 'במשך כל הדרך עד מסילת הברזל וגם כשכבר עלה על הרכבת, לא פסק מלדבר בתורה (האט ער נישט אויפגערהערט צו רעדען אין לערנען) לא הפסיק אפילו לרגע'.

(שיה זקנים ח"ה עמ' שכה.)

הרה"צ מספינקא סיפר כי זקנו בעל חקל יצחק זצ"ל אחר שנזדמן שהיה עם רבינו על לינת לילה היה מדבר עליו "כחד מקדמאי". ופעם כשאמר זקנו דעתו על איזה ענין ואח"כ שמע שרבינו אמר אחרת, אמר אם ר' יוד'לה אמר אחרת אז אני חוזר מדברי.

(מספר כבתה שלהבת - עמ' רפ"ד)

לך ואנכי אהיה עם פ'ך וגו', א"כ השתא מה ראה על ככה לגלגל הראשונות ולומר ואני ערל שפתים.

ונ"ל, דידוע מה שכתבו המקובלים על פסוק [שמות ה', ב'] לא ידעתי את ד', משום דמשה כשהלך אל פרעה לא אמר אלא הו"ה מפורש ככתיבתו לגלות מציאות השי"ת כו' כמבואר בשל"ה בארוכה בהלכות פסח, יעו"ש. משא"כ לישראל אמר באדנות, וכאשר כתבתי במקום אחר דמה שאמר משה מה שמו מה אומ"ר אליהם [שמות ג', י"ג], על פי מה שכתב הגאון מוהר"ם דאותיות בומ"ף היה למשה למחסור וכו', ובשם הו"ה בכתיבתו יש בו וי"ו, וזהו שאמר מה אומ"ר אליהם. ועל זה היתה תשובתו יתברך אהי"ה וגו' שאין בו וי"ו. אי נמי זה שמי וזה זכרי ותאמר לישראל בשם אדנ"י.

ובזה יבואר טענות משה על נכון, הן בני ישראל לא שמעו אלי, ור"ל כשאמרתי בשמך לישראל, אף שאמרתי להם השם בקריאתו באדנות שאין בו מאותיות בומ"ף אפילו הכי לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה שאני צריך לומר לו השם ככתיבתו ויש בו מאותיות בומ"ף, ואני ערל שפתים, ודבר שפתים לי למחסור. ואחר

מקוצר רוח.

פירש"י, קרוב לענין זה וכו' והביא ראייה ממקרא זה כי בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורעניות מודיע ששמו ה'.

וע' חומת אנך ירמיה ט"ז וז"ל: אפשר במה שאמרו ז"ל דשם הו"ה מורה שהוא משגיח בתחתונים, וזהו שאמר אודיעם את ידי ואת גבורתי שני משגיח בתחתונים, וידעו כי שמי ה', ובחרתי בשם זה להודיע דהשגחתי בתחתונים.

***

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים.

וע' צפנת פענח ל"ד רע"ב וז"ל: וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים. וכבר הקשו בזה רבים וכן שלימים על ק"ו זה דאיכא למיפרך דמה לישראל שכן היה להם קוצר רוח. ומלבד קושיא זו יש לדקדק הלא כבר התנצל על זה באומרם לא איש דברים אנכי גם מתמול וגו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי [שמות ד', י'], והיתה תשובתו יתברך בזה מי שם פה לאדם וגו' ועתה

גליוני מהר"י - המשך

שראה ה' טענתו כהוגן השיבו ואהרן אחיך יהיה נביאך, ר"ל המדבר וכפי רש"י, ואתי שפיר וק"ל.

***

ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פנחס.

וע' פתח עינים ב"ב ק"ט

וז"ל: שמעה אזני מכת הקודמין שפירשו בפסוק ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פנחס, במה שאמרו בקידושין דף ע' [ע"א] אמר רב המנונא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו. ואמרו ז"ל [בבא מציעא קי"ד ע"ב רש"י ז"ה לאו כהן מר] פנחס זה אליהו. וזהו שאמר ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל, וכי תימא דהיא אשה שאינה הוגנת דאית בה לתא דיתרו, לזה אמר ותלד לו את פנחס, כלומר ודאי אשה הוגנת היתה, דהא ותלד את פנחס זה אליהו שכופת מי שנושא אשה שאינה הוגנת, ומכאן תוכיח דאלעזר נשא הוגנת דאי לאו הכי לא היה זוכה לבן שכופת לנושא אשה שאינה הוגנת.

רבינו, רבי איציקל איז די רבי פון אנטווערפן, ושאלתי נו איז וואס, ואמר, עד לאזט זיך רופען 'רבי' זאל ער זיך עפעס לייסטן דערפאר, ולבסוף כך הוי, שהיה הנ"ל ישועה בזש"ק.

(מנחם משיב נפשי - מהרה"צ ר' מנחם

מונדרר זצ"ל)

חדריו פתוחים לכל מיני אורחים.

(הגה"ח רבי עזרא ויזל שליט"א)

דברנו מהרה"צ ר' איציק'ל (שליט"א) [זצוק"ל] מאנטוורפן, שמקור מחצבתו בקדושה מרבנו הקדוש ב' "נועם אלימלך" זצ"ל ופנה אלי באמרו מדוע אינך נוסע אליו עכ"פ לשבת אחת, והתפלאתי... ושאל, מדוע אתה מתפלא כל כך? רבבות יהודים נוסעים אליו ואתה תשב ספון כאן? ואמרתי אליו איך אסע לחו"ל וכו' ולא רצה שאדבר מחו"ל, והחילותי להצטדק, איך אסע והלא אני בן יחיד לאביו, ורך ואהוב לאמי, ותמה וכי מה זו כבר טיסה לאנטוורפן? ביום שישי אתה עולה ובמוצ"ש אתה חוזר, ומה כל הרעש? וגם אין כדאי להתדיין על דמי הנסיעה, כי ביני ובינך מה הם, וסוף סוף לנסוע לאייניקל (לנכד) של הרה"ק בעל "נועם אלימלך" שוה את הכל.

(בית יהודה - אות פג')

פעם אחת בא א' לרבינו וסיפר שהיה אצל ר' איציק'ל והזכיר א"ע ההושע בזש"ק, ואמר לו הרה"ק לילך אצל רבינו, אמר לו רבינו, תגיד לרבי איציק'ל היית פה אצלי ושארתי לך שכשתהי' באנטווערפן תלך אצלו ושהוא יעזור לך, וכן היה, ואחר כמה חדשים שוב בא לרבינו ואמר שהיה עו"פ אצל רבי איציק'ל ושוב אמר לו כנ"ל, שכשיהי' בא"י ילך לרבינו, ושוב ענה לו רבינו כנ"ל, כשתהי' באנטווערפן תיכנס לרבי איציק'ל ותגיד לו שאמרתי שהוא יבטיח לך. ואני ראיתי כל זה, און ס'אהט מיר זייער פארדראסען, מ'ווארפט א איד מכאן לשם ומשם לכאן, ושאלתי לרבינו על זה, שהלה רבי איציק'ל שלח אליו ולמה אינו מברכו, ואמר לי

עם רבי איציק'ל

מפשעווארסק זי"ע

רבינו היה אצל רבי איציק'ל ב' פעמים ליל שב"ק, פ"א הייתי שם עמו, היה זה ליל שב"ק לפני קידוש כדרכו של רבינו לילך לביקורים אז, ודיברו יחד יותר משעה, ואח"כ אמר ר' איציק'ל לרבינו מדארף שוין מאכען קידוש, כאילו לומר שילך כבר, וענה לו רבינו נו אויף דעם ווארט מען דאך, ושוב דיבר עוד עד ששוב אמר לו הרה"ק כנ"ל, ובפעם הזה הלך רבינו מאחורי הדלת עד שהתחיל הרה"ק לקדש ואז נכנס שוב והיה נוכח בעת הקידוש.

(מנחם משיב נפשי - מהרה"צ ר' מנחם

מונדרר זצ"ל)

הזכרת לי סיפור מרבי יהודע'לע, הוקשה לו מאוד על מה שאיתא ב"נועם אלימלך" פרשת משפטים ש"המלאכים שהיו אצל אברהם אבינו ע"ה נתן להם דוקא בשר בחלב. וגם אנחנו בחג השבועות התירו לנו חז"ל שלא להמתין אחר הגבינה השיעור כמו בשאר ימות השנה". והגה"ק רבי יהודה'לע לא מצא חז"ל מעין זה, וביקש מהרה"ח ר' אליעזר שיף שהיה מצאצאי הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע שישלח מכתב להרה"ק ר' איציקל מפעווארסק זצוק"ל שגם הוא נמנה על צאצאי הר"ר א, ושאל אותו היכן החז"ל הזה. אמנם ר' איציק'ל ענה שאינו יודע היכן החז"ל.

(גליון דורות, ד' סיון תשע"ב - מאת אדמו"ר

מתולדות אברהם יצחק שליט"א)

רבינו היה מרבה להביע התפעלותו מהנהגת הרה"ק מוה"ר איציקל מפשעווארסק זצוק"ל אשר אין לו חדר מיוחד לעבודתו, וכל

מפתורא דאבא

ניצוני אור מאוצר תורתו של

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבי אברהם אבא ז"ע

בעל האמונת אברהם מפיטסבורג

י"ד בסיון

ה'תשנ"ו ונאמן כותו של רבינו ז"ע

ה"ר בנימין מאיר ויינברג ומפשתו שיחיו
בחייליו נ"י

פרשת וארא תשפ"ד

גיליון ה'

מילי דגליון

מכת"ק רבינו ז"ע על גליונות הספרים

"שערי העבודה" לרבינו יונה:

...על כן אין העבודה עבודה, עד שיעבוד את בראו מאהבה, מתוך ידיעת אלקותו וכל גדולתו ודוממותו...

וכתב רבינו על הגליון:

ונלע"ד כוונה טובה בענין האהבה, והוא להחזיר לאבינו ית"ש עוד בן אחד שגלה בעוה"ר מעל שלחנו, או אם לא גלה, מפני שהוא צדיק, אז יכוון להחזיק את בנו על שלחן אביו, וכל זה מפני אהבה לאבינו שבשמים ית"ש הגדול והקדוש והטוב ומטיב.

מילי יקירא

ילכו זה ביקור חולים

אמרו חז"ל (ב"מ ל ע"ב) עה"פ והודעת להם את הדרך וגו', 'לכו זה ביקור חולים', ע"כ. אפשר לומר בצחות, שכונת הגמרא היא על בעלי חולי לב, שההליכה משפרת בריאותם ומחזקת אותם והמתלווה עמם בהליכתם, הרי הוא מקיים בשעה זו מצות ביקור חולים. זהו שאמרו "לכו", ע"י שהולך עם החולה ומלווהו, "זה ביקור חולים".

[מרשמות ה"ר דוד שרייבר הי"ו ירושלים]

מוסר אבין

ואפשר לומר דזה הכוונה "בכל דור דור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" היינו שהדבר נוגע אליו ממש, והרי זה ענין שלו, ולא כמו סיפור מעשה של משהו אחר, "שנא' ואתנו הוציא משם לתת לנו את הארץ", שהיציא"מ היה עצמו ממש.

וזהו הענין שבעל ההגדה סידר את כל ההגדה בסיפור יציאת מצרים ורק אה"כ מביא הקטע הזה של 'בכל דור דור' ולא כתבו מיד בתחילה, כיון שיש ב' אופנים בסיפור יציאת מצרים, יש על ידי ששמענו מאבותינו וזה האמונה, ויש באופן שמרגיש בעצמו שייכות לזה, וזה אמונה מוחשית, ותחילה פתח בעל ההגדה בסיפור יציאת מצרים ששמענו מאבותינו, אמנם אה"כ לאחר כל אמירת ההגדה וקודם אמירת ההלל צריך להגיע לדרגה שזה הנס הפרטי שלי שזה היציאת מצרים הפרטי, ולכן קבעו כאן שחייב היכן היה היציאת מצרים אצלו בפרטיות.

נעילת החג שביעי של פסח תשמ"ט

עניני הפרשה

מלבד לתפילות האבות הק' שמע הקב"ה גם לתפילת בני"

למשה רבינו ע"ה אשר כן הוא המשפט והדין, שמנהיג ישראל צריך תמיד להמליך טוב על ישראל, ולהקשות המלך 'עמך כולם צדיקים' ולמה רע להם, ודפח"ח.

ועל פי דברי קדשו נראה לבאר דברי הגמ' בסם' ברכות (ז ע"א), ביקש [משה רבינו ע"ה] להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו וכו', אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו וכו', ופליגא דרבי מאיר דאמר רבי מאיר שתיים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנאמר (שמות לג, ט) וחנתי את אשר אחך אף על פי שאינו הגון והחמתי את אשר ארעם אף על פי שאינו הגון. הנה כשתדייק תמצא, שגם לדברי רבי מאיר לא השיבו הקב"ה למשה ריקם, אלא השיב לו על השאלה 'מפני מה יש רשע וטוב לו', משום שנכמרו רחמיו ית' עליו אף על פי שאינו כדאי, ולפי זה באמת קשה, אם כן למה לא השיב לו גם על חצי השאלה הראשונה, 'מפני מה יש צדיק ורע לו', ומה נשתנה.

ולפי דברי כ"ק דו"ז ז"ע יש לומר אשר מטעם זה לא השיבו לו הקב"ה על קושיא זו, כדי שידע איך להתנהג, ללכת תמיד בשיטה זו שלקושיית 'מפני מה יש צדיק ורע לו' אין שום תירוץ מושג בשכל אנושי.

ואולי זה טעם מנהיג ישראל בכל עת שצריכים לישועה ונחנים צדקה על שם רבי מאיר בעל הנס ואומרים 'אלקא דמאיר ענני' (עי' ע"ז יח), כי אנחנו הנבראים כאן בעולם התחתון מבקשים הנהגה לפי השגתנו כביכול, על כן אנו מבקשים על פי שיטת רבי מאיר ז"ע דסבירא ליה שעל קושיא זו לא השיבו הקב"ה כי אין לה תשובה עפי' השכל האנושי, ואנחנו הפצים הנהגה המושגת לנו.

מילי דאבא [על אגודת הש"ס]

עניני דיובא

... ובפרט עתה נמצאים אנו בימים שצריך לעבוד על זה [להתקרב להש"ת], "שובו בני שובבים", זה הזמן שצריך לשוב ואפשר לשוב, והש"ת ממתין עלינו שנשוב כמו בעשרת ימי תשובה שדרשו חז"ל (ר"ה יח). עה"פ (ישעי' נה, ה) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, אלו ששרת ימי תשובה, ועתה יש יתור ימים מעשרה ימי תשובה, השבועות של שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים, שהם ארבעים ושתיים יום, ועליהם הכתוב אומר (הושע יד, ז) "צדיקים ילכו בם", שהצדיקים הולכים ומתעלים באלו הימים.

והמסתעף בענין ישראל להנוגע ולפרוש כפיהם בתפילה ועוד

נראה לברא טעמא דמילתא שנהנו ישראל קדושים לפרוש כפיהם בעינין צלותא [ועי' בזה"ק ר"פ יתרו ח"ב סז ע"א], דכבר הביא הרמ"א (או"ח סי' מז סי"ד בשם אבודרהם) דנהגו המדקדקים והמנועעים בשעה שמתפללים על שם "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" (תהלים לה י).

ויש לומר הביאור בזה, כי עבודת התפילה צריכה שתהא בוקעת ונעלה ממעמקי הלב ומפנימיות רוחו ונשמתו של אדם, וכמו שדרשו חז"ל (תענית ע"ב ע"א) על הפסוק (דברים יא ג) ולעבדו בכל לבבכם, וכי איזה עבודה היא בלב זו תפילה.

והוא מפני שכל תפילותינו ותחנונינו לפני הקב"ה הם דברים הגנועים לנשמה, והיא מה שאנו מבקשים עבור צרכינו הגשמיים והגופניים הם רק משום שבזה תלוי גם חיות הנפש והנשמה השוכנת בקרבנו, על כן ראי שגם הנשמה תתייצב בתפילה לפניו ית' ולא רק איברי הגוף אליו ידרשו, ועל אלו שכל תפילתם מן השפה ולחוץ כבר אמר הנביא (ישעי' טז יג) יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבודו ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, והרי זה בביחית מה שנאמר (תהלים עח לו-לז) ופתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו.

ברם, על ידי שמונענין גופם בשעת תפילתם שפיר נחשב להם כאילו גם נפשם ונשמתם אשר בקרבם פנימה נכבדת עמהם בתפילה, דהרי אמרו חז"ל (במילתא והובא ברש"י נדה לג ע"א ד"ה וכלי חרס בהיסט) איזהו מגעו שהוא ככולו היו אמור זה היסט, דאף דאין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאוירו ולא בניעת טומאה מגבו, מכל מקום בהיסט זב וזהו נטמא כולו, ע"ש. והטעם בזה כי כאשר הטמא מסיט ומנוגע בלי כמבחוץ, הרי אף שאינו נוגע בתוך הכלי, מכל מקום כוחו פועל גם באויר הפנימי של הכלי ונחשב כאילו נגע בתוכו.

ומאחר שמדה טובה מרובה (ימא עו ע"א), הלא וודאי דשואם מישראל מסיט ומנוגע בתפילתו את גופו הקרוין מחומר אדמה, הרי זה כאילו היסט וננוע את רוחו ונשמתו שבקרבו, ונחשב לו שעמד והתפלל בכל לבו ונפשו, בחיצוניותו ובפנימיותו שניהם יחד.

וזהו נבוא לברא מהות הרמת היד בעת התפילה, דנהגו בגמרא (חולין קיח ע"א) יליף מקרא (ויקרא יא לה) תנו ויכריים יותן טמאים הם וטמאים יהיו לכם, לרבות את הידים להכניס את הטומאה, יע"ש, דיד כלי שנטמאה מביאה טומאה על כל הכלי. ובתוס' (נה"כ ע"א ד"ה מן) הקשו לפי מה שדייקו מדברי התוספתא (בבא

קמא דכלים פ"ו) אין טומאה לכלי חרס אלא מתוכו והיסטו בלבד, ולא קתני על ידו, דיד דין גבי ש"ה ואם נגעה הטומאה ביד הכלי אין כל הכלי טמא, ותיצרו דהגמרא בחולין תפרש התוספתא ומיירי בתנור שאין לו יד, אבל תנור שיש לו יד נטמא ידו נטמא כולו, ע"ש. וצריך ביאור במה עדיף כוחה של יד הכלי יותר מגבו, הלא מאחר שהאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו אלא מאוירו, כיצד יש כח ליד הכלי לטמא את כל הכלי.

ואולי יש לומר דהא וודאי דאם נטמאה היד בניגעה גרידא, אינה מביאה את הטומאה על כל הכלי דלא עדיפא מגבו, והא דילפינן בחולין לרבות את הידות, מיירי בטומאת היסט, וכגון שיד הכלי עשויה באופן שהיא רפויה ונעה, ואינה מהודקת בכלי באופן כזה שבהסתת היד ניטס גם הכלי, אלא דרך השתמשות הכלי הוא שמוניפים תחילה את היד או נגור אחריה הכלי התלוי בה, בכגון דא אמרו שאם היסט הזב את היד אף על פי שלא היסט את הכלי, נטמא כל הכלי, כיון שהיט היד הוא תשמישו של הכלי, והיט מקצתו ככולו, ושוב לא בעינן להעמיד התוספתא בתנור שאין לו יד, דהא דלא נקט יד הוא מפני שבאמת לא עדיף יד מגב בניגעה בעלמא כי אם בהיסט, ולהדיא אמרו שם דעל ידי היסט נטמא כל הכלי, ואתי שפיר.

ומעתה יובן היטב ענין הרמת הידים בשעת תפילה, דאם לענין טומאה יש כח ביד הכלי שנטמאה בהיסט להכניס טומאה על כל הכלי בפנימיותו, וודאי שלענין קדושה וטהרה הרי מרובה מדה טובה פי כמה וכמה, וכאשר אדם מסיט ומיירי ידיו לשמים בעת התפילה, תיחשב לו זפת כאילו היסט וננוע כל איברי גופו ובפנימיותו עד עומק נפשו ונשמתו, והרי זה כמי שמתפלל מתוך קריות ללב.

ובדרך זה נשכיל להבין מה דאיתא בגמרא (סנהדרין נח ע"ב) **"המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא הכהו נקרא רשע, שנאמר (שמות ב יג) ואומר לרשע למה תכה רעך, למה הכית לא נאמר אלא למה תכה, אף על פי שלא הכהו נקרא רשע"**, ולכאורה יפלא אמאי באמת חמור כל כך להגביה יד על חבירו, הרי לא עשה לרעהו רעה שהגבהתו ידו עליו [ועי' באמו"א בפ' שמת עה"פ למה תכה רעך - הובא דב"ק בזה בגליון ד'], אכן לדברינו מבואר היטב, כי הרמת היד להכות את חבירו כשחבת כאילו היסט וננוע את כל איברי גופו ובפנימיותו עד עומק נפשו ונשמתו כדי להכות את רעהו, ולכן הוא מעשה חמור מאד ונקרא רשע.

אמונת אברהם פר' וארא

עובדות מה'רמב"ם קדושה של רבינו ז"ע

עבודה תמידית

סיפר **כ"ק רבינו בעל התפארת מרדכי ז"ע** [רעווא דרעוין פר' וגש תס"ג]: פעם אחת אמר לי דודי **כ"ק אדמו"ר ר' חיים מרדכי מנבורג** ז"ע בהאי לישנא: **"אם יספרו לי עניני 'דוח הקודש' מאביך, אני יאמין, משום שאינו מסיק מלעבוד על עצמו אפילו רגע אחד"**

ואברהם עומד לפני ה'

סיפר הגאון רבי **שלמה הלוי פולק** שליט"א אבד"ק בית חלקיה: חותני **הגה"צ רבי יהושע סג"ל דייטש צמק"ל אב"ד קטמון**, היה נוסע רבות לרבינו ז"ע לאשדוד, והתבטא פעם באזני, שקודם תחילת העולם השנייה היה מסתופף בצלם של צדיקים שהיו מפורסמים בתפילותיהם המיוחדות, אך תפילה כמו ששמע אצל **הרבי מפייטבורג לא שמע בשום מקום...**

'וראיתם אותו וזכרתם'

סיפרו הרבנים הגאונים **רבי שמואל דוד הכהן גרוס** שליט"א **רב דחסידי גור** באשדוד **ורבי חיים פסח הורביץ** שליט"א **רב דחסידי בעלזא** באשדוד [בנועם שיח אודות רבינו ז"ע בחודש טבת תש"ח]: רבינו חולל מהפיכה אדירה בעיר אשדוד, העיר שינתה לחלוטין את פניה, בעלמא מפרך ובמסירות נפש אין קץ החדיר יהדות וחסידות בעיר והפך אותה למרכז רוחני כביר. יום אחד קרא רבינו לשינוי ובפיו בקשה, שנבקש מבני קהילתנו גור ובעלזא, **שבשב"ק בבוקר ילכו האברכים לביה"ט בהרבות העיר כשעטופים בטליתותיהם, וזאת כדי להחזיר ולתת היכר של יום השבת בקרב תושבי העיר.** הרבי ציין כי ישנם יהודים רבים שבאו ועלו מארצות הגולה וזוכרים עדיין את ה'טלית' כ'בגד כבוד' ומלבוש 'יהודי', ובאם יראו המוני יהודים אלו - שכבר היו רחוקים מתורה ומצוות - תושבי העיר החרדים לדבר ה' עטופים בטליתותיהם ביום השבת קודש, הדבר יצית בלבם ובזכרונם רגשות מבית אביהם, **הרי על בגד הציצית נאמר "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'..."** וכך יום את' מבצע טלית'. ובפעולות מעין אלו הביאו את התורה ואת היהדות אל המון העם"

'לעשות את השבת לדורותם'

סיפר הרה"ח ר' אלימלך בנט ה"ו מאשדוד: היו לי קשרים עם 'בעל תשובה' שהיה בתחילת דרכו בשמירת תורה ומצוות, שכבר עברו עליו כשמונה שנים מנישואיו ולא זכה עדיין להיפדק בבגנים. הבאתי אותו אל רבינו בעת עריכת השולחן הטהור בליל שב"ק, הצגתי וסיפרתי לרבי ממצבו. הרבי קירבו, שלח לו שריים מהגור, [הנקרא באדיש 'מיייער'י' הרומוז על 'להתרבות'], כמו כן שלח לו הרבי עצם מחבשו, [הנקרא באדיש 'בייך', הרומוז על 'בן'].

כעבור כחודשיים הוא התארח אצלי שוב בשבת קודש, כשחזרנו מהתפילה בבית מדרשו של רבינו בליל שבת קודש, ראיתי שהוא סוער ונגש, והוא אומר לי, כשעברתי אחר התפילה להתברך ב'שבתא טבא', אמר לי הרבי: **"כתוב 'ושמו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם', דעל ידי שמירת שבת, זוכים לדורות"**.

ממשיך היהודי ואומר לי בעודו נסער: **נראה לך שהרבי התכוון להשמיע אימרא נאה בלבד? ...! לא ולא כי דבריו ברוח הקודש נאמרו** כי הנני עומד בפני פרשת דרכים, הציעו לי עבודה, הכרוכה חלילה בחילול שבת, והנני פוסח על ב' סעיפים, ומתחבט בתוכי אם לקבלה או לדחותה... הרבי התכוון בדבריו לומר לי, שאם אשמור את השבת, אם אדחה את ההצעה, אזי אזכה לבנים. לאור דברי רבינו הוא דחה את העבודה, והוסיף להתחזק בתורה ומצוות. כעבור כחודש ימים, הוא הגיע שוב אל רבינו, ואז אמר לו רבינו, "ידוע תדע שנושעת כבר!", ואכן, לתקופת השנה, נולד לו בן זכר.

...השי"ת יעזור שנתקרב אליו, וכמו שזכינו בגאולת מצרים שהשי"ת הוציאנו לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף כו', כדי שלא יהיה מחיצה בינינו לעצמותו ית"ש כביכול, כן נזכה עתה להתקרב ולהתנדב ב' ית"ש - ולכן בשבועות הללו צריך להתחזק ביותר תורה ותפילה וצדקה ומדות טובות וצריך להתרחק מקנאה ושנאה וכעס שהוא כמו עב"ז וכן גאות, כי אין אפשר להכניס את השי"ת למקום שיש עבודה זרה - יעזור השי"ת שנוכל לעבוד על המדות שלנו ולהתרחק מכעס וגאווה ולהתקרב אליו וללמוד התורה הק' ונזכה לגאולה שלימה בב"א.

רעווא דרעוין פר' וארא תשמ"ח

מאורי הגולה

מדישו ביתם של נתיקי הדור האחרון ז"ע ועבר"א שאתו מושבם היה
בטולת ארז"ב והאירו פניו בכל באור תורתם קרושתם ועבודתם

ב"ק הרה"ק מטאהש זי"ע

עוברות והנהגות

שטוב סחרה מכל סחורה, כדכתיב הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים, ולית טב מיניה (ובפרט הרחיב את הדיבור מענין זה במוצאי שבת אצל הסיפורי מעשיות, לתלמידיו הנאמנים, בחורי חמד הנחמדים, הקרויין בניים).

א לעבעדיגע שלחן ערוך

כאשר התבוננו בכל אורחות חייו של רבינו ראובן בעליל איך שכל הנהגותיו היו מדוקדקין בדקדוק רב עפ"י השו"ע, ושיטת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, בכל פרטיה ודקדוקיה, וכל ת"ח וידוע ספר שהכיר את רבינו, הבחין איך שעומד לפניו "לעבעדיגע שלחן ערוך".

הגית בו יומם ולילה

הרה"ח ר' ישראל ברין שליט"א מספר, דלמד בישיבת קאלוב ביחד עם רבינו, אצל דודו של רבינו הרה"ק הבאר מנחם מקאלוב זי"ע, וסדר השינה היה, דהיות שלא היה מצוי שם מטות כפי הצורך, על כן הוצרכו הבחורי חמד לחלק ביניהם בכל לילה, דכל בחור היה לו שותף לישן, ובחור אחד היה ישן בו חצי לילה הראשונה, ובחור אחר היה ישן בו בחצי לילה השנייה, אחרי בחור הראשון אשר כבר השכים ללמוד, וסיפר הנ"ל דבמשך איזה זמן היה שותף עם רבינו ז"ל במטה אחת, ואז היה יכול לישן לילות שלימות בלי מפריע, מחמת דרבינו לא ישן מעולם, ועסק בתורת ה' יומם ולילה, בהתמדה עצומה.

הרה"ג ר' ישראל צבי שלום גליק שליט"א, דומ"ץ טאהש וויליאמסבורג מספר, דאחרי תום שנות הזעם, לא היו ספרי קודש בהישג יד לרבינו, ולא היו לו כי אם ספרי משנה ברורה ותיקוני זוהר, ובספרים אלו עסק תמיד בהתמדה נפלאה, וכאשר עלתה לו הזדמנות לדבר עם רבינו באיזה דבר הלכה, ראה איך שרבינו הוא בקי נפלא בכל חלקי המשנה ברורה.

ויותר! וראשי הישיבה משנים קדמוניות שהיו רגילין לדבר עם רבינו בדברי תורה, הביעו התפעלות גדול מגודל בקיאות הנפלא של רבינו בש"ס וד' חלקי שלחן ערוך, וכן מדרך לימודו בעמקות ובבהירות נפלא.

הבחינה על מס' חולין כהיותו בן י"ב שנה פעם כאשר עורר רבינו על ענין מעלת לימוד התורה בהתמדה רבה, התבטא בזה"ל: "איך האב מיך פארהערט מס' חולין ביים זיידען [רבינו מהר"א מטאהש] זי"ע ביי די צוועלף יאהר", ע"כ (נבנתתי אצל הסבא מסכת חולין כשהייתי בן שתיים עשרה שנים) (מפי הרה"ח ר' חיים דוד ווייס הי"ו ששמעו מפי רבינו).

בקי בכל חרדי התורה

גיטו של רבינו, הגה"צ ר' יצחק וויינגארטען זצ"ל ראש ישיבת עץ חיים בעיה"ק ירושלים (היה תלמיד חכם עצום, ומחבר כמה ספרים חשובים), העיד על רבינו שהיה בקי נפלא בכל מקצועות התורה. (מפי בן אחיו, הרב ר' שמעון מנשה וויינגארטן שליט"א, מוויליאמסבורג).

בזכרי בו אינני מניח לי לישן

הרה"ח ר' בערל פינקעס הי"ו ממאנסי, תלמיד הישיבה, מספר דפעם לפני ארבעים שנה בעת שרבינו ז"ל הרחיב את הדיבור להבחורי חמד בישיבה, בענין גודל מעלת התמדת התורה, כי טוב סחרה, מכל סחורה, התבטא רבינו, דבעת ששהה במחנה עבודה "מונקאטאבאר" התחבא מהרשעים הארוורים, ולמד שם התורה הק' בהתמדה רבה, ואור התורה הקדושה לא הניחו לישן.

טוב לי תורת פיך

המעיינין בספרי הקודש של רבינו ז"ל "עבודת עבודה" יכולין למצוא אפס קצהו בגודל אהבת התורה שבער בקרבו באש שלהבת י-ה, והרחיב הדיבור פעמים אין ספור בדיבורים נלהבים, בגודל עריבות, מתיקות, ידידות, לימוד תורתינו הק',

תורה לשמה

סיפר הרה"ח ר' נחמן דייטש ז"ל [שזכה להסתופף ח"י פעמים בימי שמחת תורה בצל קדשו של רבינו מהר"א מטאהש זי"ע], דפעם אחרי גמר ההקפות התבטא רביה"ק מהר"א מטאהש זי"ע להרבנית ע"ה: "האסטו געזען פיישעלע [כן כינה את רבינו בל' חיבה] טאנצן די הקפות? מ'זעט אז ער לערנט תורה לשמה?".

מובא בס' עבודת עבודה, שיחות קודש (ח"א, ת"ו), בזה"ל: פעם אחת לפני ההקפות קרא אותי זקני הק' בפניה מיוחדת, ואמר לי בחשאי בזה"ל: "לויט ווי אזוי דו וועסט טאנצען הקפות, לויט דעם וועל איך זען צו דיין לערנען איז תורה לשמה", עכ"ל"ק, ומי יעמוד בסוד קדושים", ע"כ.

שיעור של שעות

בתחלת ימי החורף דשנת תשל"ו לפ"ק נחלה ל"ע מגיד שיעור אחד שהיה דר בארץ ישראל, והיה צריך לנסוע לביתו לצורכי רפואה, והיה כאשר נכנס להתפרד מרבינו אמר לו רבינו בזה"ל: "דארפסט דיך גארנישט זארגן, איך וועל איבערנעמן דיין כתיב ביו דו וועסט צוריק קומען געזינטערהייט" [רבינו הרגיש בלבו הזהב דאותו מגיד שיעור בהאי פחדא קא יתיב דלמא ימנו מגיד שיעור אחר תחתיו, ועל כן החליט למלא את מקומו עד שיבריא].

ואכן רבינו שינה את כל סדר היום שלו שהיה מוקדש כל כולו לעבודת ה' בג' עמודי עולם, והתחיל להרציא אז שיעורים תמידין כסדרן במשך אותו זמן החורף, בגפ"ת מס' חולין פ' גיד הנשה, עד שחזר אותו מגיד שיעור לאיתנו לזמן הקיץ בבריאות השלימות בעז"ה.

ומספרין התלמידים שלמדו אז אצל רבינו דכל שיעור נאמרה בעמקות ובבהירות נפלאה, מאין דוגמתה, והיה דייקן גדול על כל תיבה ותיבה, וכל שיעור נמשכה לערך ב' או ב' וחצי שעות, ולפעמים נמשך לארבע שעות

עניני הלולא

ביום ה' (ב' שבט) הבעל"ט יחול הלולת הרה"ק רבי משולם זושא מהאניפולי זי"ע.

כאשר הרה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע, לקח לחתן את הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע, שהיה נכד להרבי ר' זושא זי"ע בן אחר בן, שמח מאוד שזכה להשתדך עם הרבי רבי זושא. ובעת גמר השידוך כאשר רצו לפרט לפניו את יחוסו של החתן אחר שאר צדיקים, לא הקשיב אל הדברים ואמר: "איני צריך יחוס יותר גדול ורם מזה שהוא נכד הרבי רבי זושא". כי דבר זה היה יקר בעיניו מעל כל הון.

ואף כאשר כבר ישב הר"ר אלימלך בהיכל קדשו בעיר ליזענסק, עדיין היה הרבי רבי זושא ממשיך לכתת רגליו מעיר לעיר ומכפר לכפר. ומטעם זה לא היה הר"ר זושא מפורסם כל כך בהנהגתו רביסטעווע עם תלמידים, כי פעל ענינים רמים יותר מאשר פועלים על ידי רביסטעווע, עד איז געווען גרעסער ווי א רבי, כי בטלטולו מעיר לעיר ומכפר לכפר החזיר בתשובה אלפים מישראל, ובכל מקום שהגיע, הרגיש מיד אם יש שם איזה בעל עבירה, והתיישב למולו, וכל העבירות אשר עבר האיש ההוא בימי חייו היה מונה על עצמו, וכך אמר: "זושא זושא למה עשית כך וכך במקום פלוני ובזמן פלוני", וכאשר שמע האיש את דברי הר"ר זושא שידוע את כל מעשיו, ושמע היאך מונה אותם על עצמו בחרטה ובלב נשבר כל כך, נתעוררה בלבו חרטה גדולה על כל מעשיו, ולא זו משם עד שקיבל סדר התשובה מארבי רבי זושא, וזכה לתיקון אמיתי ולתשובה שלימה.

בשמים העידו על הר"ר זושא, שהוא לומד את ספר הזוהר הק' עם אותן הכוונות אשר רבי שמעון בן יוחאי עצמו כיוון בדבריו. וכך היה המעשה: להר"ר זושא היה אח ושמו רבי נתן, שהיה אב"ד דעיר סטוצין, והיה גדול מאוד בתורה. רבי נתן לא הבין את דרך החסידות, ולא היה ניחא בעיניו הליכתם ודרכם של אחיו הר"ר אלימלך ור"ר זושא.

פעם אחת אירע כי רבי נתן נחלה מאוד ל"ע, והרופאים אמרו כיון שחלה במחלה שהיא מדבקת, הוא מוכרח לשהות מחוץ לעיר, כדי שלא תתפשט מחלתו לשאר תושבי העיר, ושכב מחוץ לעיר משך זמן רב, ומחלתו גברה בו עד שנתקרב זמן יציאת נשמתו, וכבר נקראו אנשי החברה קדישא לעמוד סמוך לו. אבל פתאום פתח את עיניו, נטל את ידיו, והתיישב על מטתו, ולאט לאט התחיל לחזור לכוחותיו. ופתח את פיו וסיפר לסובביו מה שעבר עליו, כי נשמתו כבר עלתה למעלה, וכבר נפסק עליו הדין להסתלק מן העולם, פתאום נכנסו אחיו הר"ר אלימלך והר"ר זושא לפני בית דין של מעלה ואמרו כי הם אינם מסכימים שיסתלק, כי הוא עוד צעיר לימים וצריך לגדל צאצאיו, גם העולם צריכין אליו כי הוא גאון גדול ופוסק. מיד קיימו את דבריהם ונתבטלה הגזירה ממנו.

שאל רבי נתן את הבית דין של מעלה, מה הרבותא והגדולה של שני אחיו אלו, אשר בית דין של מעלה מבטלים דעתם מפניהם, וענו לו קצת אודות גדולתם, ועל הר"ר זושא אמרו לו בין השאר: "כי הוא מטייל בשמים עם מקל בידו וספר הזוהר תחת זרועו, ולומד הזוהר באותן הכוונות אשר רבי שמעון בו יוחאי עצמו כיוון בדבריו".

כאשר חזר רבי נתן לאיתנו, קיבל על עצמו להתקרב אל אחיו הקדושים, ותקע מושבו סמוך לעיר ליזענסק, ומנוחתו כבוד מאחורי ציונו הק' של אחיו הר"ר אלימלך, ועל מצבתו חרתו שיעיניו בפנקס הקהל, ששם נרשמו פרטי מעשה זה היאך הר"ר אלימלך והר"ר זושא פעלו עבורו אריכות ימים ושנים.

וכמה פעמים בעת כזאת, נטל הר"ר זושא כל משא העוונות של האיש ההוא על שכמו, שיהא נחשב כאילו הוא עשאו, ועל ידי זה זכה האיש ההוא לטהרה גדולה, וממילא היה בכחו לחדש את מעשיו בניקל ונעשה קקטן שנולד, ואחר כך שב הרבי רבי זושא על כל אותם החטאים בתשובה שלימה, ופרק את משא העוונות גם מעל שכמו. וזה אחד מהענינים הנפלאים אשר הפליא הרבי רבי זושא לעשות. ובדרכים אלו וכיוצא בהן זכה להחזיר בתשובה הרבה נשמות תועות, ויהודים רבים בעיריות שלימות שינו את דרכם וחזרו בתשובה בכחו של הר"ר זושא.

הרבי רבי זושא היה מלא כל כולו ביראת ה', כל אבריו היו מרתתין ומפחדין מפחד ה' והדר גאונו, וכל מי שבא פעם אחת בגבולו נשפע עליו יראת ה' עד עולם, כל שכן כאשר הגביה ידיו על ראש אחד מישראל, האציל עליו בזה יראת שמו יתברך על כל ימי חייו.

בהיות הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע ילד קטן, כיתת רגליו לחפש לו רבי לשורש נשמתו, ובתוך דרכיו הגיע אל הרבי רבי זושא בעת אשר עמד בתפלה מעוטף בטליתו, הילד המאור ושמש רץ תיכף מתחת טליתו של הר"ר זושא, וראהו בוכה ושופך שיחו לפני ה' עד שדם שותת ויורד מעיניו. הרבי רבי זושא הרגיש בקדושת נשמתו של הילד הזה החוסה בצל כנפי טליתו, והאציל עליו אז אור גדול, וכאשר גמר תפלתו אמר לו: האצלתי עליך עתה חלק הנפש וחלק הרוח, מכאן תלך אל אחי הרבי רבי אלימלך לליזענסק והוא יאציל עליך חלק הנשמה.

זאת היתה כח הגדול של הרבי רבי זושא, שהיה יכול להאיר את נפש הצדיק, להלהיב לבבו ולהעמידו על עמדו עד עולם.

(מוצש"ק וארא - עבודת עבודה)

ב"ק ארמור בעל תורת מרדכי מוויזניץ ז"ל

עוברות והנהגות

ראה שמדברים באמצע התפלה הי' קורא ואומר מדוע אינכם מדברים עמי, ופעם אמר "מיט מיר וויל קיינער נישט רעדן", והי' נראה הדבר שכאב לו ענין זה למאד.]

פעם בעת חזרת התורה התנצל רבינו ואמר: **פלא הלא זקיני ראה הכל, ובודאי ראה מה שיהיה אתי, "וואס ס'וועט ווערן פון מיר", ואעפ"כ לא אמר לי מוסר.**

רבינו האריך פעם (דרשות ח"ג לך תשנ"ה) בדברי התנצלות בזה שאהב"י מנע עצמו להגיד מוסר, וסיפר שהי' פעם אצל הרה"צ רבי יודאל'ע זצ"ל בירושלים, ואמר בלשונו - פלא על שני קדושים הללו [אזמור"ר ז"ל והרה"ק מאנטיניא ז"ל] שלא עשו כלום להדריך אנשי שלומם, והיו דבריו האלו נראים בעיני רבינו כקצת פגם בכבודם, ואמר לרבי יודאל'ע - וכי אינך מתירא לומר כן עליהם, אני לא הייתי מעיז לומר כדברים האלו, והראה רבי יודאל'ע לרבינו בספה"ק **נועם אלימלך** (פרשת וישלח ד"ה וזהו ויהי) שכתב בזה"ל, **דהנה אנחנו אומרים בהווידי אנונו ואבותינו חטאנו, ויש ליתן טעם למה אנו מזכירים חטא אבותינו, ויש לומר הענין הוא דגם אם חטא אדם אין לעשות עצמו רשע ממש נגד המקטרג, רק ירשע עצמו במקצת ויצדיק עצמו במקצת, וזהו שאנו תולים קצת החטא באבותינו, דהיינו מה שאנחנו חטאנו הוא ע"י אבותינו שלא קדשו אותנו בקדושה שלימה, וגם זה גרמה לנו שחטאנו, ובאמת אבותינו כבר הם בגן עדן ולא זייק להם הקטרוג, רק שאנו תולין בהם כדי שלא ליתן פתחון פה להמקטרג שאנחנו עצמינו חלילה עושים עצמינו רשעים, עכלה"ק.** והיתה זאת כוונתו במה שהיה מדבר עליהם שלא עשו כלום להדריך אנשי שלומם.

אחד מבניו שאל פעם את רבינו מדוע הוא אמר להם הרבה מוסר בילדותם, דהלא האהב"י לא היה אומר מוסר לבניו ונכדיו, ענה לו רבינו "נו, קוק וואס ס'איז געשען מיט מיר!"

פעם כשהי' בתקופה שרבינו מחה נגד איזה קהילה, וקראו אותו על הטעלפון ואף שלחו לו מכתבים המדברים בגנותו, והוא הי' מעיין בהם ושומע מה שאומרים. פעם שאלו אותו על כך מדוע שומע וקורא מה שהם אומרים, אמר "כאטש איז דא איינער וואס זאגט מיר דעם אמת".

מסופר שפעם אמר לו איזה יהודי ליטאי שאין שומעים את קולו כראוי כשקורא בתורה, ורבינו קיבל דבריו, ואף התבטא שיש לו הנאה כשאומרים לו האמת אודותיו.

א. החזק במוסר (א)

רבינו זי"ע הי' יחיד בדורו באמירת מוסר ודברי הדרכה לאנ"ש, ספריו הקדושים ספרי דברי תורה וכן ה' כרכים של דרשות הם מלאים דברי מוסר והדרכה על כל ענין ששייך, ברוחניות, בגשמיות, לאנשים, לנשים, ואף לילדים (במסיבות חנוכה).

ידוע מה שסיפר רבינו הרבה פעמים שהגה"ק ר' הילל מקאלאמייע זצ"ל הי' נוסע מעיר לעיר לומר מוסר, וכשבא לבאקאווינא שאל מי הוא המנהיג בגליל זה, ואמרו לו על הצמח זי"ע שהיה הראש במחוז בוקאווינא, וכשבא להצמח שאל אותו למה אינו נוסע ממקום למקום להדריך את בני"ו ולומר להם דברי מוסר והדרכה, ואמר לו הצמח "גם אויל מחריש לחכם יחשב" (משלי יז, כח) - מה שהאויל עושה בחרישה החכם עושה במחשבה לבד.

עוד אמר לו שגם בשבתו בביתו אפשר להשפיע להעולם, ורבינו אמר ההסבר בזה ע"ד שמצינו בחז"ל (מו"ק ט"ז ע"ב) העוסק בתורה מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ, והיינו שיכול להיות יושב בחדרו ולומד, ועכ"ז תורתו משפעת גם לחוץ לאחרים וגם לדורות הבאים, ואעפ"כ שאינו נראה וניכר מיד, מ"מ בהמשך הזמן יתודע שהתורה שעסק בה השפיע ברכה לכל העולם.

סיפר רבינו שבימי הצמח זי"ע נתפשט פעם בעיר וויזניץ מאדע' חדשה שהנשים הלכו באיזה כובע והדבר לא הי' ניחא לי' להצמח. הלך הצמח באמצע היום - כאשר לא היו הבעלי בתים בביתם - וסיבב בעצמו מבית לבית כשנלוו אליו שני גבאים, ולקח מהנשים אותם הכובעים, שלא יכלו להעיז פניו ומסרום לידיו. ואח"כ עשה מדורה ושרף את כל הכובעים. ברח כאשר חזרו הבע"ב לביתם ונתוודע להם מה שעשה הצמח נעשה רעש גדול בעיר מאנשים הפשוטים, עד שהוצרך הצמח לברוח לכמה שבועות מוויזניץ לעיירה הסמוכה. אלא שבהמשך הזמן ראו אנשי העיר שנתמעט פרנסתם, מאחר שיציאת הצמח מן המקום עשה רושם שנתמעטו שיירות החסידים שהיו מגיעים להסתופף בחצרו, וזה השפיע לרע על פרנסת אנשי העיר, אז באו אליו ובקשוהו שיחזור לעירם, והחזירוהו בכבוד גדול עד כדי כך שסלקו הסוסים מהעגלה והובילוהו בכבודם ובעצמם במקום הסוסים.

על זקינו האהבת ישראל ז"ל היה רבינו אומר הרבה פעמים שלא הי' דרכו לומר מוסר או הדרכות, וכששאלוהו על כך היה עונה "איך קען נישט זאגן". [ורגיל היה רבינו לומר שעל דבר אחד היה האהב"י אומר מוסר, כאשר

עניני הפרשה

רבינו עמדה הגלמדים מהבטות

בענין סדר המכות, אפשר לומר בדרך דרוש, דהנה המכות היו הכנה ליציאת מצרים, ותכלית יציאת מצרים היתה קבלת התורה, כמו שאמר השי"ת למשה (שמות ג, יב) **בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה.** ואם כן יש לומר, שהמכות מרמזים לדברים שיש בהם הכנה לקבלת התורה. ולהלן (ה, יז) כתב רש"י, **ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם וכו', עיי"ש.** ואפשר לפרש סדר המכות, לענין טכסיסי מלחמת היצר.

מכת דם

אפשר לומר אשר מים רומז לתורה, עדה"כ (ישעיה נה, א) **הוי כל צמא לכו למים.** דם רומז למסירת נפש. ויש בזה רמז, שכדי להגיע למים, שהוא תורה, אי אפשר בלתי ע"י דם דהיינו מסירת נפש. וכמו כן אי אפשר להגיע לכל נקודה ביהדות כי אם ע"י מסירת נפש. וזהו היסוד שמראה לנו מכה זו, שקשה להיות יהודי. וע"ד שאמרו חז"ל (ע"י דברים רבה פה, ב) **ואם תאמרו שמה לרעתכם נתתי לכם את התורה, לא נתתי אותה אלא לטובתכם וכו'.** והיינו שאין התורה דבר קל, הגם שהוא דבר טוב, אבל מ"מ היא קשה ונדרש לה מסירת נפש.

והנה עיקר והיסוד של היהדות היא האמונה, כמאמרם ז"ל (מכות כד ע"א) **בא חקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד) וצדיק באמונתו יחיה.** והנה תיבת אד"ם משולב מאות אל"ף ומאותיות ד"ם. אל"ף רומז לאלוף של עולם, ודם רומז לחיות האדם, כתיב (דברים יב, כג) **כי הדם הוא הנפש.** ואם חיות האדם משולב עם אלוף של עולם, שמאמינים בהשי"ת, אז נקרא אד"ם השלם, אבל פרעה פגם באמונתו, שאמר (שמות ה, ב) **מי ה' אשר אשמע בקולו, החסירי אות אל"ף מתיבת אדם ונשאר ד"ם,** ע"כ בא עליו מכת דם.

והנה בטעם שהכה ה' את היאור שנהפך לדם, כתב רש"י (שם ז, יז) **לפי שאין גשמים יורדים ומצרים ונילוס עולה ומשקה את היארץ ומצרים עובדין לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואח"כ הלקה אותם.** ובפרשת שמות (ד, ט) **פירש רש"י, כשהקב"ה נפרע מן האומות נפרע מאלהותם תחילה, שהיו עובדים לנילוס המחיה אותם והפכה לדם.**

ויש להבין דלא מצינו בקרא ההדיא דהנילוס היה אלהיהם, ועל הצאן מצינו מפורש שהיה אלהותם, כמפורש בכמה מקומות. בפרשת ויגש (בראשית מו, לד) **תועבת מצרים, כי רועה צאן, וברש"י לפי שהם להם אלהות.** וכן הוא בתרגום על תועבת מצרים (שמות ה, כב), **בעירא דמצראי דחלץ ליה.** וא"כ לכאורה היתה צריכה המכה הראשונה להיות בצאן. וגם א"כ במכת דבר לא היתה המכה

ב"ק ארמו"ר בעל הורת מרדכי מויזניץ זצ"ל

מיוחדת להצאן, רק כלל כל בהמות וחיות, כדכתיב (שם טו, א) הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן, וא"כ קשה מדוע לא היתה מכה מיוחדת להצאן. ואפשר לומר על פי מה דאיתא בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע, דהיצה"ר אינו בא ליהודי שיעשה עבירה, כי איזה בר ישראל שמאמין בהקב"ה יתרחק לעשות עבירה, רק היצה"ר מפתה את האדם שזה מנוח, ומביא לו ראיות על זה, ואח"כ אע"פ שהאדם רואה כבר

שהיא קצת עבירה, מיישר אותה היצה"ר בעיניו שאין זה חמור כל כך. ובוזה מפרש הגמרא (שבת ע"ה ע"א) שוחט משום מאי חייב משום צובע, ופירשו התוס' (ד"ה שוחט) דאשוחט דעלמא קאי, דהיינו על היצה"ר שהוא מלאך המות, דמשום מאי חייב, הרי זה התפקיד שלו להסית לאדם, ותירצו הגמ' משום צובע, דהשטן צובע העבירה ומראה להם פנים כאילו עושה מצוה, עכתודה"ק. וזה י"ל דהעבודה זרה של הצאן היתה עבירה

נגלית, שלא היה להם שום תועלת מזה, שהרי הקפידו שלא לשחטם ושלא לאוכלם, ועל זה לא הוצרך מכה, שממילא לא היו ישראל באים לעבדם. אבל העבודה זרה של הנילוס היה מקום לטעות שהיא מצוה, כיון שמחיה אנשים, שהרי השקה כל השדות שבארץ מצרים, והיה מקום להיצה"ר להטעות שמצוה לעובדו כיון שמועיל לכל העולם, ע"כ עבודה זרה זו הוצרך יותר להכותה, שזה חמור יותר. (גליון דרכה של תורה, ישיבת וויזניץ, בלומינגראו ג.י.)

עניני הלולא

הרה"ק רבי משולם זושא מאניפאלי זצ"ל - מו"ס מנורת זהב

א. מעשה באיש אחד, שנתן אל לבו לתמוך את הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל. והיה מחזיקו ומנהו הרבה, ובזכות זה השפיעו לו מן השמים, והצליח במעשה ידיו עד שהעשיר מאוד. פעם בא אל הרבי ר' זושא, ולא מצאו בביתו, ושאל איפה הרבי. השיבו לו בני ביתו, כי נסע לרבו המגיד הגדול, הרבי ר' בער זצ"ל. חשב הלה בלבו, אם יש לו להרבי ר' זושא, רבי שהוא נוסע אליו, בודאי גדול הרבי הוא יותר מתלמידו הר"ר זושא. ואם כשתמך את התלמיד (הרבי ר' זושא), ראה בשביל זה סימן ברכה, ונתעלה והצליח כל כך, על אחת כמה וכמה כשיתמוך את רבו של הר"ר זושא, ודאי יצליח במעשה ידיו כהנה וכנהנה.

אמר ועשה, והפסיק לתמוך בהרבי ר' זושא, והחל לתמוך בהמגיד הגדול בעצמו. ואז נהפך עליו הגלגל, והחל לדרת קרנו מטה מטה וירד מנכסיו, עד שהגיע למצב שה' עני ואביון.

ברוב צערו בא ושאל את הרבי ר' בער זצ"ל, איך יכול להיות דבר כזה, שכאשר תמכתי בהרבי ר' זושא, נתעלה ונתרומם קרני מאוד, והיתה לי הצלחה ושפע רב. וכאשר אני תומך ברבינו, שהוא רבו של הרבי ר' זושא, שחשבתי שאתעלה עוד יותר, ובאמת ירדתי מטה מטה.

השיב לו המגיד, כשאתה לא דקדקת למי הנך נותן, ולא חפשת דוקא את הרבי הגדול ביותר וליתן צדקה למיוחסים דוקא, אז גם מן השמים לא דקדקו עמך לחשוב האם הנך הראוי ביותר לעשירות זו, ועל כן הצלחת ונתנו לך שפע רב. אבל מאז שהתחלת לדקדק ולהקפיד ליתן למיוחסים דוקא, ולא רצית לתמוך אלא את הרבי הגדול ביותר, גם בשמים החלו לדקדק עמך, מדה כנגד מדה, לראות האם אתה הוא הראוי שישפיעו עליך שפע רב, ומצאו שאינך הראוי, ומנעו ממך השפע, ועל כן הפסדת את רכושך.

הבטיח האיש שיחזור ויתמוך את הרבי ר' זושא, ושוב נתרומם קרנו, והתחיל להצליח מחדש.

ב. הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל אמר, כי עיקר השכר שיקבל בעוה"ב יהיה על לימוד התורה והמצוות שעשה בשנות נעוריו, בעוד שלא הרגיש טעם בשעת עשיית המצוות, ולא הבין עדיין את מתיקות התורה, רק היו לו למשא כבד, והיה צריך לעמול ולהתייגע. כי כל התחלות קשות, והיו לו אז נפילות, והוצרך להתחזק שוב ושוב לעמוד בקשרי המלחמה עם יצרו, ואעפ"כ קיימה, ולפום צערא אגרא. אבל על המצוות שעשה בימי זקנותו, כשכבר הרגיש בהם טעם, והוא נמשך מאליו לקיים המצוה, לא מגיע לו שכר עליהם, כי עצם קיום המצוה זהו שכרו. ואף אם היו נותנים לו כל חללי דעלמא, לא ה' מבטל ממנה, ואפילו אם היו רוצים לנתקו בעל כרחו מתורה ועבודה, לא היו יכולים, כי כבר נעשו אצלו כטבע, וזהו כל חיותו. ואדרבה אם היו מונעים אותו מלעבוד השי"ת, היה זה היסורים הכי גדולים בשבילי'.

וכעין זה אמר קדוש אחד, אז ער טוט בענקען על ימי צעירותו. לפי שאז היה עמל, ועלה לו בקושי.

ג. הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל עבר פעם דרך איהו ביהמ"ד, ושמע חזון מתפלל בנעיונות, והיה לו מזה התעוררות תשובה. אח"כ נודע לו, שהחזון הוא אינו מתנהג כהוגן, ועשה הרבי ר' זושא תשובה, על ההתעוררות שבא לו ממקום לא טוב. [כי אמל דבר טוב יש לקבל התעוררות].

ד. הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל היה נוהג, באם ראה אחד שנכשל בעבירה, אמר לעצמו 'האיך עשה זושא כך וכך'. כי הרגיש, שמן השמים סיבבו שהוא יראה איך פלוני הוטא, משום שהוא גרם לכך שיחטא הלה, מחמת גרעון מעשיו, ולכן תלה האשמה בעצמו.

ה. הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל הי' עורך חשבון הנפש בכל לילה, והיה מתחרט על מעשיו שעשה ביום זה, והי' מקבל על עצמו שמהיום והלאה כבר יתנהג בדרך הטוב. והי' אומר לעצמו, "זושא, הלא גם אתמול אמרת כן, והבטחת לשנות את דרכך, ולא קיימת את דבריך". ואח"כ חזר ואמר, "אבער היינט שניין איך עס אמת דיג". ונענה שוב ואמר, "הלא גם זה גופא אמרת אתמול, ולא הועיל". ושוב חזר ואמר, "אבל כעת באמת אקיימנה, ועכשיו מקבל אני עלי כן באמת לאמיתו". וכך הי' חוזר כמה פעמים. ככה היה אומר בכל יום, והיה מחזק את עצמו להתחיל מחדש.

ו. הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל היה אומר, "מען וועט נישט שמייסן זושא, פארוואס ער איז נישט אזוי ווי דער רבי ר' בער. נאר מען וועט שמייסן זושא, פארוואס ער איז נישט אזוי ווי זושא דארף צו זיין". כלומר שלא ידונו אותו בשמים, על מה שאינו במדרגת רבו המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל, אלא ידונו אותו, מדוע איננו כמו שהוא עצמו היה צריך להיות לפי מדרגתו.

ז. הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל המשיל ענין ניהול משא ומתן עם פושעים למטאטא (בעופס). שהגם שמנקה את הבית, אבל בכל זאת הוא המטאטא בעצמו נשאר מזוהם ומלוכלך. כן הוא המתוכח עם אינשי דלא מעלי, שאפילו אם סוף כל סוף ישפיע עליהם, מ"מ קשה מאוד שלא יודבק בו כלום מרעת האנשים ההמה.

ח. מספרים על הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל, שכשלמדו אתו משנה ראשונה דמסכת ברכות (ב' ע"א) 'מאימתי קורין את שמע', נפל עליו מורא שמים גדול. ופירש אז 'מאימתי', מלשון אימה ופחד, דהיינו שיקרא את שמע מתוך אימה ופחד.

(ספר זכר קדשו, סיפורי רבינו)

1 וע"ד שמצינו במתן תורה שכפה עליהם הקב"ה את ההר כנגיגית (שבת פ"ח ע"א), והרמוז בה שצריך האדם לקבל עליו את התורה במסירת נפש, הגם שענין קבלת עול התורה הרי"ז עול גדול, בכל זאת בתחילה צריך שיקבל עול התורה ביגיעה, ולבסוף ירגיש כבר בנעיונות התורה, שזהו מרומז במה שאמרו חז"ל (שם) הדר קבלה בימי אחשוורוש ברצון, כלומר שמקודם צריך להיות כפה עליהם את ההר, שנדרש יגיעה רבה כנ"ל, אבל לבסוף מרגישים בנעיונות התורה ומקבלים התורה ברצון (ליל א' דשבועות תשנ"ז).

2 ודע שיש שנינו (אבות פ"ב מ"ד) ודע מה שתשיב לאפיקורוס, לא שנו אלא אפיקורוס עכ"ל, אבל אפיקורוס ישראל כל שכן דפקר וידבר המקובל לו (דרשות, ח"א עמוד ט).

עוברות והנהגות

מגמה ח"ב

• סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שלפני שנים רבות בליל ר"ה, בעת הסעודה התחיל רבינו ניגון בלי תיבות, וכבר היה מאד מאוחר ולחש אדמו"ר שליט"א לאוזני רבינו שעוד מעט ילכו להתפלל שחרית ושתק רבינו ולאחר שסיימו הניגון התחיל רבינו לומר: "ס'איז ידוע, דער טאטער זצ"ל האט נאכגעזאגט פון סקווירא'ר רבי זצוק"ל אז א ניגון אן ווערטער איז גרעסער פון א ניגון מיט ווערטער, ווייל ווען מ'זאגט ווערטער איז מען מצמצם די בקשה אין די ווערטער, משא"כ א ניגון אן ווערטער קען מען אלדינגס אינוינען האבן. ס'איז דאך ר"ה, ווער ווייסט צו דער ניגון אן ווערטער איז חשוב'ער פון די אלע תפילות מיט ווערטער..." (ידוע שאדמו"ר זי"ע אמר בשם האדמו"ר מסקווירא זי"ע שניגון בלי מילים יותר גבוה מניגון עם מילים כי בניגון עם מילים מצמצמים את הבקשה במילים ובניגון בלי מילים אפשר לכוון הכל, היום הרי ר"ה מי ידע אם הניגון בלי המילים יותר חשוב מכל התפילות עם מילים והתחיל רבינו עוד פעם את הניגון הנ"ל בהתלהבות גדולה.

• ערב יום טוב של סוכות שתע"ג חור מביה"ח והיה חלש מאד ומשום כך התפלל מנחה של ערב יו"ט ומעריב בחדרו למעלה עם מנין מצומצם ולאחר מנחה ביקש לנוח מעט וישב על הכסא וביקש: "מ'דארף מקבל זיין די הייליגע יו"ט בשמחה. זינגט'ס א ניגון, דער ניגון פונעם בארדיטשוב'ער רב זי"ע" (צרייך לקבל את הי"ט בשמחה תשירו שיר, את הניגון של הרה"ק מבארדיטשוב). ושאלנו אותו אם כוונתו ל"אום אני חומה", אמר "מ'קען דאס אויך זינגען, אבער ס'איז דאך יעצט שמחת בית השואבה. זינגטס אלו ואלו אומרים".

• בסעודה שלישית פר' כי תשא ביקש מכ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים לשיר הניגון של אביו, וכששאל אדמו"ר איזה ניגון, מי יתן מציון? אמר: "נע, דאס זינגט מען פאר'ן בענטשן. ס'קומט יעצט פורים, ס'איז דאך א זמן פון קבלת התורה" והתחיל הניגון "כי לקח טוב". ואח"כ התחיל הניגון "שישו ושמחו בשמחת תורה".

• בסוף סעודה שלישית פרשת דברים - שבת חזון - שבת ערב תשעה באב - שתע"ב, כיבדו אחד מהנוכחים לשיר שיר המעלות והתחיל על הניגון 'חסל סידור פסח'. אמר רבינו בקורת רוח: "כימי

עוברות ואמרים נעימים מצדיקי הדרות

הרה"ק האוהב ישראל מאפסא זי"ע א - עוברות וסיפורים:

אהבתו לישראל לעולם קיימת

-א-

בעת שביקר כ"ק רבינו זי"ע בבית מדרשו של הרה"ק מאפסא זי"ע בעיר יאסי' נענה ואמר:

ה'אפסא רב' זי"ע צוה על ביתו לא לכתוב שום שבח על מצבת קבורתו, רק את התואר 'אוהב ישראל', ולכאורה היה צריך לכתוב 'אהב ישראל' בלשון עבר ולא 'אוהב ישראל' בלשון הווה, אלא מן ההכרח לומר שאהבתו אלינו בתוקף עד עכשיו, ומעתיר בעדינו לטובה לפני כסא הכבוד, ומה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש.

וסיים כ"ק רבינו זי"ע: "דער פלאץ וואו דער הייליגער אפסא רב זי"ע האט געדאוונט איז עושה רושם, א רושם אויף דורות, אויף תמיד, ס'איז א זכות אז מקען אריין קומען און דעם ביהמ"ד, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. (אלה מסעי)

-ב-

הרה"ק מאפסא זי"ע א עצר מניפה ע"י שהפך גזירת 'מות' ל'מעוה'

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע בשם אביו בעל נוע"א זצוק"ל:

שמעתי מפה קודש הדרת הרה"ק רבי משה לייב מפאשקאן זי"ע, שרבינו הרה"ק מאפסא זי"ע בא פעם לאיזו עיר שהיתה שם מגפה ר"ל, וכשבאו בני העיר לשחר את פניו, איחל להם שירוויחו מעות הרבה. אנשי העיר בשמעם זאת הרעימו בקולם, רבינו הק', למה לנו עתה מעות כשהמגפה משתוללת בראש חוצות, לכל לראש יברך אותנו רבינו שיסיר השי"ת המגפה מעלינו. ויען אותם הרה"ק זי"ע ויאמר להם, שהצדיק כשרואה חס ושלום גזרת "מות" ר"ל, בכחו להפוך את ה'מות' ל'מעוה', על ידי שמכניס את האות עי"ן באמצעה, וזה מרומז בהכתוב (תהלים ל"ג, י"ה) 'הנה עיני' ה' אל יראיו למיחלים לחסדו', פי' שהקב"ה מסר ליראיו הצדיקים את האות עי"ן שיוכלו להפך גזרת 'מות' ל'מעוה', ועל ידי זה פועל ומשפיע בתורת, חדא 'להציל ממות נפשם', כמו גם 'לחיותם ברעב'.

ומוסיף מרן רבינו הנוע"א זי"ע, הנה שיהות חולין של ת"ח צריכין לימוד (עבודה זה יט) וצריך להאזין ולדייק היטב בדברי הצדיק וכמאחז"ל חייב אדם לומר בלשון רבו כיון שטמונים בלשונו עומק לפניו מעומק, ובעובדא הנ"ל דייק הרה"ק מפאשקאן זי"ע,

למה דקדק הרה"ק מאפסא זי"ע לברך בלשון שירוויחו 'מעוה הרבה', הלא די היה שיברכם 'בפרנסה טובה', ופירש הוא זי"ע כי באמת יש להבין מהיכן לוקח הצדיק האות ע' להכניסו לתוך תבת מות, אלא שהצדיק לוקח את האות עי"ן מתבת ר'עב' ומכניס אותה בתבת מות', ואז יוצא הצירוף 'מעוה רב', כי מתבת מות' נעשה 'מעוה' ומתבת ר'עב' נעשה רב'.

ומרן רבינו זי"ע רגיל להוסיף הסבר בזה לאנשים כערכינו, כי הצדיק ששומר את עיניו מלהכשל בראיות אסורות, הרי הוא בעל הבית על העין, ועי"ן ניתן לו הכח למשול על האות עי"ן, וזהו 'הנה עין ה' אל יראיו', נקט לשון 'יראיו', לרמז שמסר הקב"ה את האות עי"ן דייקא למי שהוא ירא שמים, והעיקר של ירא"ש נמדד בשמירת העינים, כי ירא"ה אותיות ראי"ה, ועל כן זה האיש ירא ה' שעוצם עיניו מראות ברע, לו מסר הקב"ה האות עי"ן 'להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב'.

ובאמת מקור ענין זה הוא בגמ' (תענית ח"א) בההוא עובדא דר"ש בר נחמני דהוה כפנא (רעב) ומותנא (דבר) אמרי היכי נעביד ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר אלא ליבעי רחמי אמותנא וכפנא ניסבול, אמר להו ר' שמואל בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא דכי יהיב רחמנא שבעא לחיי הוא דיהיב דכתיב (תהלים קמה, טו) פותח את ידיך 'ומשביע לכל חי' רצון.

וכע"ז מספרים בשם רבינו הרה"ק הרבי ר' מאיר מפרימשלאן זי"ע, שבירך לחולה מסוכן רח"ל בפרנסה טובה, ואמר שלא מצא לו פתח בשערי רפואה, וע"כ דפק בשבילו על פתחי שערי פרנסה, וכשפעל פרנסה ממילא נתרפא האיש דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב.

-ג-

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

פעם באו שני אנשים להתדיין בבית דינו של הרה"ק מאפסא זי"ע, הדיינים היושבים על מדין דנו בזה והוציאו מתחת ידם פסק דין ערוך ומנומק לטובת אחד מהצדדים, וביקשו מהראש בית דין הרה"ק מאפסא לחתום עליו, לאחר שעבר על הפסק ביקש הרה"ק להמתין כמה ימים עם הפסק כדי שיוכל לעיין בדבר.

באחד מאלו הימים בא לבית הרה"ק הבעל דין שפסקו לטובתו שהיה עשיר עתיר נכסים, ובהשגחה

עוברות ואמרות טהורות מצדיקי הרורות - המשיך

צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. דער הייליגער בארדיטשוב'ער רב זי"ע זאגט אז ס'וועט זיין נאך גרעסערע ניסים, פאר דעם האט מען געזינגען א פסח'דיגע זמר. אויך איז א ס'מן א"ת ב"ש, די ערשטע טאג פסח און אויך אויס תשעה באב, דער אייבישטער וועט העלפן מ'זאל ווכה זיין אויפ'ן גאולה שלימה בב"א. וביקש לשיר 'די שבת קודש קומט', ואמר: 'דאס וועט זיין א נחמה'.

● רבינו ראה בניגונים דרך לפעול ישועות לכלל ישראל, ונביא כמה דוגמאות: כשהזכירו לפני רבינו את המחותן הרה"ח ר' אברהם קליינמאן ז"ל לרפואה שלימה, היה זה בעת עריכת הקידוש ביום שמיני עצרת, ובמקום עשה ניגון "אבינו מלכינו שלח רפואה שלימה לחולי עמך".

● פעם באמצע ברכת לחיים הזכיר להתפלל על האי גאון וחסיד ר' משה צבי בן פיגא רבקה ואבערמאן שליט"א, ואמר, הרי תורה מגנא ומצלא, והתחיל לשיר את הריז'ענער תנועה בכדי לעורר עליו רחמים. והרהב פעמים ראו לאחר הקוויטלעך או לאחר שעזר ליהודי, ששר לעצמו ניגון או תנועה.

● מספר המשב"ק הרה"ח ר' אברהם יצחק בלום הי"ו שכשנסע פעם רבינו זי"ע בדרך ורצה ללמוד את חוק לימודיו הקבוע וכוהזכירו לו שעכשיו ניטל ואפשר לנוח קצת, סגר הספר ואמר: "ס'איז ניטל. פאנג אן א ניגון", וזימר כל הדרך. (שהרי הלימוד באמת אסור, וסיפורי צדיקים ג"כ ניטל מפקקים, אבל שירות ותשבחות לקל חי מותר).

● מספרים נכדיו, פעם שאלנו את רבינו אם מותר לומר לפני ברכת התורה, שאל אותנו: "פארוואס נישט?" אמרנו לו שהיי ניגון הוא כמו תורה, השיב ע"ז: "א ניגון איז אזוי ווי ברכת התורה, ס'איז דאך אהבת המצוה" (עיי' ב"ח ריש הלכות ברכת התורה). כשפניתי ללכת שאל אותי: "פון וואו נעמסטו אז א ניגון איז אזוי ווי תורה? פון עלטער זייד?" אמרתי לו שמן המעשה עם המונקאטש'ער רב שליט"א (שהלם שרבינו בעל הנועם אליעזר זי"ע בא אליו ושאל אותו אם הוא זוכר הניגון שעשה כשביקר אצלו בפסח, אמר המונקאטש'ער רב שהוא לא זוכר, תמה הנועם אליעזר זי"ע ואמר, הלא כתיב השוכח דבר אחד... אמר המונקאטש'ער רב שכתוב 'ממשנתנו', אמר לו הנועם אליעזר: "א ניגון איז דאך אויך תורה". אמר רבינו: "יא, יא, אן אינטרעסאנטער הלום". ואח"כ אמר על אביו "וואס מ'טוהט דא טוהט מען דארט אויך" (מה שעושים כאן עושים שם).

הרה"ק מריזין זי"ע הפליא בגודל עבודת האכילה של הרה"ק מאפטא זצוק"ל אשר כידוע עבודתו הגדולה והקדושה באכילתו למעלה מהשגת אנוש, ואמר עליו בקדשו שהרה"ק מאפטא מרגיש אבנים באכילתו. ומסופר שפעם בא אורח לבית הרה"ק מאפטא, בו בשעה שישב הרה"ק בבית דינו לשפוט משפט צדק, וצוה הרה"ק לאנשי ביתו להכין לאורח סעודת ערב ומקום ללון, כשסיים הרה"ק הדין תורה ושב לביתו, ראה שאין האורח נמצא, ושאל לאנשי הבית ע"ז, ואמרו שסירב האורח לסעוד סעודת ערב למרות הפצרותיהם משום חולשא דאורחא שהיה עייף ויגע ופנה מיד לשכבר לישון, ונענה הרה"ק בתמיה "איך פארשטיי נישט, ווי שעמט זיך נישט א איד פאר'ן בורא עולם, זיך צו לייגן שלאפן אן א וועטשערע" (איני מבין האיך לא יתבייש יהודי מבורא עולם, לשכב לישון בלא לסעוד סעודת ערב).

והוסיף מרן רבינו זי"ע, שבזה יתבאר על נכון דברי רש"י ז"ל בפר' בלק עה"פ (במדבר כג, כד) לא ישכב עד יאכל טרף, לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו, ויש להבין כפל הלשון "אוכל ומחבל", ולפי הני"ל אתי שפיר שכן על ידי סעודת הערב נתוסף בו יתר שאת וכח לעבוד את השי"ת, ועי"ז ש'אוכל', 'מחבל' הוא כל מזיק הבא לטרפו, או ע"ד אכילת הכהנים אשר אוכלין כל הלילה (עי' ברכות פ"א מ"א) ואז"ל כהנים אוכלין ובעלים מתכפרים (בבמות מ.) וכמו"כ הצדיקים האוכלים בקדושה ובטהרה שולחנם דומה למזבח (שו"ע א"ח ס"י קס"ז ס"ז) והם אוכלים וישראל מתכפרים. (כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - כתי')

לתוך כים הקאפטן (מלבוש עליון) שהיה מיוחד ללבשו בראש חודש, כשהגיע ראש חודש ולבש הרה"ק את מלבושו, מצא בתוך הכיס מעות, ולא ידע הרה"ק מאין באו.

אחר זמן באו שלוחי ב"ד אליו כדי להחתימו על הפסק דין, ובקראו את הפסק הרגיש שהדברים נראין לו ביותר, ותמה לעצמו מה נשתנה כעת שדעתו נוחה מהפסק יותר מבפעם הראשונה, ובס"ד עלה בדעתו שהדבר קשור איך שהוא עם המעות שמצא בכיסו בראש חודש, ושאל הרה"ק לבני ביתו אם מאן דהו ביקר בבית לפני ר"ח, ואמרו לו שאכן כן העשיר דנן היה כאן ולא ידענו עד עכשיו מטרת ביקורו.

הרה"ק מאפטא שלח לקרוא אליו את העשיר, וכשבא לפניו הרעים הרה"ק בקולו 'רשע תן תודה' וגזרנו עליך להודות על האמת אם הכנסת את המעות לכיסך, והודה העשיר על מה שעשה, והחזיר לו הרה"ק את מעותיו, ושוב לא נטה לבו של הרה"ק לטובת העשיר.

ועפי"ז מבאר מרן רבינו זי"ע לשון הכ' (דברים טז, יט) ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי 'צדיקים', ויש לדקדק הלא צדיקים אינם לוקחים שוחד, ועיין ברש"י ז"ל שלכן פ' דברים המצודקים, אבל סתם לשון הכ' משמע צדיקים ממש. ומעובדא הדין חזינן שכה השוחד משפיע אף כשאין הדיין יודע שקיבל שוחד, ולכן אף צדיקים ממש שנתנו להם שוחד שלא מדעתם, השוחד מסלף דבריהם. (נעימות יאמרו פב)

-ד-

רבינו מרדכי מפליא את עבודת האכילה של הרה"ק

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הראשונה הוסיף רבינו בעצמו והפסיק רבינו זי"ע את דברי בנו... ● יום אחד, כשקם רבינו ביקש מכ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שהוא רוצה להדליק נר נשמה לז"נ אביו זצוק"ל שראה אותו עכשיו בחלומו, וסיפר שהנה בחלומו ראה את אביו מעיין בספר ורבינו ניגש אל אביו זי"ע וביקש ממנו שיזמר לו את הניגון על התיבות 'תובלנה בשמחות וגיל תבואינה בהיכל מלך', ובמהלך השבועות הבאים שר רבינו את הניגון הזה וסיפר גם ברבים את החלום הנ"ל.

● נביא כמה עובדות מעניני ניגונים בחלומות. אחר בדיקת חמץ שנת"ע התחיל רבינו את הניגון 'אלוקים יחנונו' ולאחר כמה פעמים שזימרו עמד לרקוד על ניגון זה ולאחר הריקוד ביקש מבנו כ"ק אדמו"ר שליט"א מווייליאמסבורג שיספר למשתתפים מהיכן ניגון זה, וסיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א שבשבת בא דבאי שתא היה רבינו בעיר הנופש פאלם ספרינג'ס ובערש"ק הקיץ רבינו מהתנומה וניגון זה בפיו, וסיפר שאביו זצוק"ל בא אליו בחלומו ושר איתו ניגון זה, והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א שהבבא

עוברות והנהגות

והסיבה לזה הוא שבאותו רחוב היה מנין קבוע בשעה 8:00, ורבינו זי"ע חשב שבשעה ההוא לא יהיה מנין כיון שכבר מתפללים שם ולכן הקדים את הזמן לשעה 7:30, ולא עלה על דעתו שבאים להתפלל עמו, אלא מתפללים בשעה זו כי בדיוק יש מנין.

***

בא' השנים ביא"צ של אמו ע"ה לפני תפלת מנחה ביקש רבינו זי"ע שילכו לבקש רשות מהחזן הקבוע (-הרה"ח ר' ח' כ"ב זאפיר שליט"א) שיש היום חיוב ואם הוא אינו מסכים שידוע לו שידע לתת להתפלל במקום אחר, והסבירו לרבינו זי"ע שלא צריכים לבקש רשות הלוא אם רבינו רוצה לגשת אל העמוד ודאי שהוא יסכים אף בלא סבה, ורבינו זי"ע לא הרפה וביקש שילכו אליו לבקש רשות, וכאשר קיבל בפירוש רשות נחה דעתו.

***

סיפר א' מבאי ביתו שבשנותיו האחרונות של רבינו זי"ע כשלא היה בכוחו לעמוד בכל שעת התפלה והמקצת שעמד היה עד כלות הכוחות, ובימים הנוראים נהג רבינו זי"ע לגשת אל העמוד, וכיון שהיה לו קשה לעמוד ביקשו ממנו כשלא יוכל לעמוד ישב, אבל הוא סירב בכל תוקף לישב הרי הוא חזן וצריך לעמוד, ובא' הפעמים שניסו לשכנעו אמרו לו שהרי גיסו כ"ק הרה"ק מוויזשניץ מאנסי זי"ע ג"כ יושב בשעה שהוא ניגש לתפילה, ענה רבינו זי"ע בתנועת ביטול "הרי גיסי מוויזשניץ מאנסי הוא רבי ולכן הוא ניגש לעמוד ורבי מותר לו לשבת, אבל אני הרי אנשים באים לשמוע אותי משום שאני חזן יפה וחזן צריך לעמוד מפני כבוד הצבור", ולא עלה על דעתו בכלל שהכבוד לציבור הוא אדרבה כשהוא יושב משום שזה הוא יותר נח לו.

פעם נכנס א' אל רבינו זי"ע ושאל אותו מהו רחמיסטרוויקא, ענה לו רבינו זי"ע: אה... איך ווייס נישט... גארנישט מיט גארנישט, שאל אותו אבל מה זה דורש מאתנו, ענה לו רבינו בזה"ל: "דאווענען גוט, לערנען גוט, נישט רעדן אויף א איד קיין שום שלעכטס".

***

סיפר א' מהמקורבים זכורני בשנת תש"ע בפעם האחרונה שנסע רבינו זי"ע נסיעה לארץ ישראל, איך שהלך בשדה התעופה בין כל האנשים עם תיקו בידו, ולפני שעלו למטוס ישבו והמתינו על הספסלים, ורבינו זי"ע ישב בין כל האנשים ואמר חק לישראל, וכשראו שיש עוד זמן עד שיעלו למטוס רצו להתפלל תפלת מנחה, ונגשו אל רבינו זי"ע ואמרו לו שרוצים להתפלל תפלת מנחה, מיד קם ממקומו בזריזות והלך אל הכיור ונטל ידיו וחזר בזריזות אל מקומו ושאל "ווי האלט מען... מ'אהט שוין אנגעהויבן", ולא עלה על דעתו בכלל שממתנינים עליו.

***

וכך היה כמה פעמים משנת תשס"ה שאז עבר רבינו זי"ע אירוע רפואי ונחלש קצת, וכמה פעמים היה מתאחר קצת לביהמ"ד לשחרית, [עד שנת תשס"ה היה רבינו נכנס לכל התפילות והמעמדים בזמן המדויק], ומיד שאל אם אפשר לבדוק מתי מתחיל המנין למטה בבית אורי [- בית אורי הוא א' מהשטיבלעך המרכזיים הנמצאים בקומת המקוה קומה א' לרדת [-], ורק כשאמרו לו שעדיין לא התחילו להתפלל בביהמ"ד נחה דעתו שאפשר להתפלל ביישוב הדעת.

***

וכן מסופר שכאשר ייסד רבינו זי"ע את בית מדרשו בבורו פארק, קבע את זמן תפלת שחרית לשעה 7:30,

פנינים מליקט מספרי אמרות טהרות על ימי השיובבי"ם - א'

א. בענין ימי השיובבי"ם, איתא בספר תולדות אהרן להרה"ק רבי אהרן מזיטמיר זי"ע (פר' שמות ד"ה שובבי"ם הם) שימי השיובבי"ם חשובים כעשרת ימי תשובה, היינו שהימים הללו מסוגלים לקבלת תשובה ולקבלת התפללות לפני הקב"ה כמו עשרת ימי תשובה, ויש לו בזה א גאנצע שמועס באריכות עפ"י קבלה, ובתחלת הדברים כתב שבימי השיובבי"ם צריכים לעבוד על תיקון המדות ועל זיכור המחשבות, ובפרט על ג' מדות, עצבות, כעס, וגאות. (ח"ב עמוד כ"ט)

ב. ובשארית ישראל (שער השיובבי"ם) האריך מאוד בעניני שובבי"ם, וכתב (שם דרוש א') שימי השיובבי"ם גדולים עוד יותר מעשרת ימי תשובה, כי יש כמה עבירות שאין התשובה מכפר עליהם בעשי"ת, כגון מה שאמרו חז"ל (יומא פה, ב) עבירות שבין אדם לחבירו אין יוהכ"פ מכפר עליהם עד שירצה את חבירו, אבל בימי השיובבי"ם מוחלים אפילו על עבירות שבין אדם לחבירו, עכדה"ק והוא פלא.

ואפשר לומר ביאור דבריו, כי הנה בכל חטא בין אדם לחבירו הרי יש בו גם חטא בין אדם למקום, ואיתא בברכי יוסף (ריש סי' תר"ו) בשם מהר"ש גארמיזאן במה שאמרו חז"ל עבירות שבין אדם לחבירו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו, הכוונה שאין מכפר על שום חלק מהעבירה כל זמן שלא ריצה את חבירו, אפילו החלק שבין אדם למקום, וע"ז חידש השארית ישראל שבימי השיובבי"ם מוחל הקב"ה על חלק העבירה שבין אדם למקום אפילו בלי שירצה את חבירו, אבל חלק החטא שבין אדם לחבירו ודאי אינו נמחל עד שירצה את חבירו. (ל"ב עמוד ל')

פנינים מבעלי חקולא טולקטו מספרי אמרות טהרות

ד' בשבט - הרה"ק ר' ישראל מפאליצק זי"ע:
איתא במאור עינים (בפרשת מקץ ד"ה אבות) בשם הרה"ק רבי ישראל מפלאצק זי"ע לפרש מאמר חז"ל "ומלבשתו ענוה" (אבות פ"ו מ"א), שהענוה צריך

שהתאונן לפניו ואמר שהחיים כבר נמאסו עליו והוא כבר רוצה להפטר מהעולם הזה רח"ל, כששמע הרה"ק מקאליסק זי"ע את דבריו נענה ואמר: איזה שוטה הוא, הרי כדאי להיות שמונים שנה, אפילו פשוטים, בשביל להניח תפילין פעם אחת בלבד, ואפילו אם יהיה זה בצורה בה מניח זקן זה תפילין עדיין הכל כדאי!! (ח"ב עמ' קל"ב)

ז' שבט - הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע:

א' ראיתי דבר פלא בספר ליקוטי מהר"א להרה"ק רבי אלעזר מקאזניץ זי"ע שהביא משם הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע וכו', בשם חמיו היהודי הקדוש זי"ע דברכה והצלחה הם שני דברים נפרדים, הצלחה הוא בדרך הטבע וברכה הוא חוץ לדרך הטבע, והצלחה שייך גם בחו"ל אולם ברכה אינו שייך רק בארץ ישראל, וע"ז הוסיף אביו הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע דבעת שהאדם מקדש עצמו ואז משוי נפשיה לבחינת ארץ ישראל, יוכל להיות אצלו ברכה גם בחו"ל.

(ח"א עמ' רע"ח)

***

ב' תפארת שלמה על מס' אבות (פ"א ד"ה והוי דן) יש אן אינטערסאנטע שמועס על המשנה (פ"א מ"ו) והוי דן את כל האדם לכף זכות וכו', ובין הדברים מבאר כי ישנם שני אופנים איך לומר מוסר ותוכחה, הא' הוא בדיבורים קשים, לומר לחבירו למה עשית כך וכך, והרי אסור לעשות כן, ואיך עברת על איסור חמור וגדול כזה, והב' הוא להוכיח אותו באהבה וברמוז, וזה הוא האופן הנכון, והביא על זה מה שאמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע ש כאשר באים להוכיח בני אדם, הדרך הישר הוא שלא להוכיחם בדברים קשים, לדבר בגנותם של ישראל, אלא להוכיחם בדברי ריצוי ונחת, ומשמע מדבריו שם שהיה בענין זה חילוקי דיעות בין הרה"ק מלעלוב זי"ע והיהודי הקדוש זי"ע, שלא להוכיח בדברים קשים רק באהבה ובריצוי, לקרב את הבריות באהבה לעוררם ליראת שמים וכו', ומאריך שם עוד בענין זה, דער גאנצע תפארת שלמה דארט איז א חסידישע שטיקל. (ח"ג עמ' שכ"ג ועוד)

שהיו כולם מזרע ישראל - בוחן את בנו בלימודו, ועל כל תיבה שלא ידע לענות כהוגן מכה אותו מכות רצח בלי הרף, על כל מילה בפני עצמה.

כשבא ראש הגולנים וראה אותו הכיר בו תיכף כי הוא הרה"ק רבי משה לייב זי"ע, ותמה בפני חבירו ואמר: "איהם האט עטס גענומען", והורה לשחררו תיכף ומיד, באומרו כי הרה"ק הציל אותו פעם בפדיון שבויים, לכן אי אפשר לשפוך את דמו.

קודם לכתו אמר הרה"ק רבי משה לייב זי"ע כי ברצונו לשאול שאלה אחת מאותו גולן שהכה את בנו, ושאלו מדוע הכהו בחוזה רב כזה, השיב האב כי אצל הגולנים קורה לפעמים שהשוטרים מגלים אחד מהם ותופסים אותם ומלקים אותו לגלות את מקום חבירו היכן הם מסתתרים, וצריך להיות מסוגל לסבול הרבה ובכל זאת לא לגלות לשוטרים מאומה, על כן הנני מרגיל אותו יום יום במכות חזקות, כדי שיהיה מסוגל לקבל מכות ולסבול.

שוב אמר הרה"ק רבי משה לייב זי"ע כי כעת רצונו לדבר רגע עם הילד, מיד קראו לילד שיבוא אליו ושאל אותו, איך היית יכול לסבול מכות גדולות וקשות כאלה, וכיצד לא יצאה מפין אפילו אנהה קלה, השיב הילד כי בכל פעם חשבתי שברגע לפני ההכאה הרי איני מרגיש כלום, וגם כעבור עשר דקות מההכאה לא יכאב לי עוד, א"כ רק בשעת ההכאה עצמה כואב לי, וזה הרי אינו לזמן רב כל כך, ובכח מחשבה זו הייתי מסוגל להתגבר על הצער והיסורים!

לאחר שיצא הרה"ק רבי משה לייב זי"ע מתחת ידם אמר כי התבונן בדעתו שכל הסיבה שנסתבב לו מן השמים להיות שם אצל הגולנים היא כדי ללמוד מוסר השכל מאותו הילד, כי כך צריך כל אדם ללמד את עצמו להתגבר על כל היסורים, בשים לב שכל היסורים אינם אלא לשעה, וכעבור זמן מה יעברו ולא יהיו אצלו עוד. (ח"ג עמ' ת"י)

ד' שבט - הרה"ק ר' אברהם מקאליסק זי"ע:

הרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע מצא פעם אדם פשוט זקן וחולה

להיות לאדם כמו לבוש, לפעמים צריכים ללבושו ולפעמים צריכים לפושטו, כגון מה שאמרו זרוק מרה בתלמידים (כתובות ק"ג, ב), דכשבאים להכניס יראת שמים בלב התלמידים צריכים לפשוט הלבוש של ענוה ולהתנהג בתקיפות. (ח"ד עמ' ק"ב)

ד' שבט - הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע:

א. מעשה שהיה אצל הרה"ק הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע שנסע פעם בספינה יחד עם תלמידו הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, ובאמצע הנסיעה נעשה רוח סערה גדולה בלב ים עד שהיה נראה שעוד מעט והספינה תישבר, והיה הרה"ק רב משה לייב מסאסוב זי"ע בשמחה גדולה עד מאוד, והאנשים שהיו עמם בספינה תמהו עליו ושאלו בשמחה מה זו עושה... נענה ואמר "ווייל איך וועל שוין באלד זיין ביים טאטן"... (ח"ב עמ' רס"ד).

ב. כ"ק מו"ח צוק"ל היה רגיל לומר בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע מה נקרא אהבת ישראל אמיתי: "אז מוען קען נישט אפלעק דער וואונד פון א איד, פעלט דאס אין אהבת ישראל!" (ח"ג עמ' שמ"ב)

ג. כ"ק מו"ח צוק"ל הראה לי פעם מכתב מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (נדפס בסוף ספר ליקוטי רמ"ל) שרצה לפעול איזה ענין בעיר אחת, וכתב תוך הדברים: "מי אנכי הקטן שקטנים, מעולם לא יראתי מפני אדוני האדונים, ואם לא חטאתי רק זאת שאני אומר מאה ברכות בכל יום בלא יראה ופחד אשר בעוונותי הרבים אני מבעים להשי"ת ב"ה וב"ש מאה פעמים בכל יום, אוי לי אוי לנפשי", עכ"ל. כ"ק מו"ח צוק"ל הראה לי זאת "מיט א ציטערניש", "ער האט שטארק צוקאכט" בתיבות אלו שכתב הרה"ק זי"ע בשברון לב כזה אשר לדעתו אינו מברך המאה ברכות ביראה ופחד כראוי. (ח"ה עמ' קס"ט)

ד. הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע הלך פעם דרך איזה יער, ובאמצע הדרך תפסו אותו שודדים גולנים ולקחו אותו למאסר באחד המערות שלהם, והמתינו עמו לראש הגולנים שיבוא ויחרוץ גורלו, בהיותו עמם במערה שמע איך שאחד הגולנים -

מחשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת וארא - שנה י' גליון שע"ד (י"ב)

מאוצר החיים

בענין שינוי קשר של תפילין ליום א' אי מחשב קשר
של קיימא

תשובה מכת"י

ב"ה, יום ד' לסדר "ובאו עליך כל הברכות" תשל"ו
לפ"ק, ציריך יצ"ו

לכבוד הרה"ג וכו' שליט"א

אחדשה"ט מכתבך היקר קבלתי ונהניתי ממנו מאד
וביחוד מהד"ת.

וע"ד הערתך בהא דמבואר בתוס' מנחות (ל"ה ע"ב)
בד"ה משעת וכו' בשיטת הר"ר אליהו שצריך לעשות

קשר של תפילין בכל יום. ומוכיח ר"ת דלא בעינן, מהא
דחשיב קשר של תפילין קשר של קיימא בעירובין

(צ"ז ע"א) מהא דאי אפשר למצא קשר שיהא מותר
לעשות בשבת ויצאו בו ידי חובת תפילין, ואי קי"ל

כהר"ר אליהו שצריך לעשות קשר בכל יום, הלא אין זה
קשר של קיימא כיון שמחר יצטרך לפתוח את הקשר.

ומסיק מזה האבני נזר בתשובה (או"ח סימן קפ"ג) שאם
שואל אדם תפילין מחברו וצריך לשנות הקשר והבעל

הבית ישנה למחר שוב את הקשר שלא הוי קשר של
קיימא ולא יצא ידי חובתו ע"כ, והערת דלפ"ז קשה

מנהג העולם אין מקפידין ע"ז. ורצית לחדש דרך קשר
שמתירין אותו מחמת חולשתו, או מחמת ביטולו ע"פ

דין, או שכל הקשיה היא רק צורך לזמן, מקרי קשר
שאינו של קיימא, אבל כל היכא שמתירו רק מחמת

גודל או קוטן הראש של המניח של התפילין מיקרי
קש"ק.

והנה לכאורה ה"ל אפשר להביא לזה ראי' משבת
(ע"ד ע"ב) שכן צדי חלזון קושרין ומתירין, אלמא אע"פ

שמתיר כדי לקצר או להאריך הרשת מקרי קש"ק. אלא
שברש"י נזהר מזה וכתב ז"ל והן קשרי קיימא ופעמים

שצריך ליטול חוטינן מרשת זו וכו'.

וכן להלן (ק"א ע"ב) בד"ה כן הוא חייב על התירן,
כתב רש"י, כדילפינן מצדי חלזון שנצרכים לפרקים

להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקצרן או להאריך
עכ"ל. ומוכח כדברי האבני נזר, דלדברך כיון שאינו

מתיר אלא להתאים לגודל הנצרך לו היום לצידתו,
אמאי צריך להדגיש רש"י שהוא של קיימא ורק

לפרקים משנהו, גם אם משנהו יום יום לצורך זה מקרי
קש"ק לדברך, ודו"ק.

ובעצם שאלתך על מנהג העולם שעושים שלא כדברי
האבני נזר, ומשינים הקשר של תפילין ששאלו מאחרים.

הנה בפמ"ג (סימן ש"ו א"א ס"ק ו') הקשה אמאי
אין מתירין לקשור ציצית בשבת ויחשוב שלמוצ"ש

יתרים ופטור אבל אסור במקום מצוה לא גזרו. וי"ל

מבאר החיים

כח ראשי בית אבותם ושאר
הצדיקים להעלות את ישראל
להכרה וידיעת אני ה'

ואלה ראשי בית אבותם וגו'.

ובני קרח וגו' ואלעזר בן אהרן
לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה

ותלד לו את פינחס וגו' (שמות ו'
י"ד-כ"ה). וכתב הרשב"ם שהזכיר

פנחס משום שהזכירו אח"כ
בתורה, וכן קרח, ובני קרח, לפי

שכתוב לפנינו ובני קרח לא
מתו, ובני עוזיאל שבביל מישאל

ואלצפן שנשאו את נדב ואביהו
מהמשכן. וזה צריך ביאור, דהרי

כאן מדובר בראשי בית אבותם,
ומה מעלה להם בזה שנשאו.

ובסוף הפרשה הזו כתיב (שם שם
כ"ה) ויהי ביום דבר ה' אל משה

בארץ מצרים. וכבר עמדו רש"י
והרמב"ן על משמעות פסוק זה.

והיה אולי מקום לפרש, דהכונה
לומר שהיו לישראל אח"כ עוד

הרבה גדולים וראשים, כהשבעים
זקנים, ונשיאי השבטים וכו', אלא

שביום דבר ה' אל משה היו אלה
ראשיהם. אלא דכיון שהזכירו

כאן גם פנחס ובני קרח ומישאל
ואלצפן, שלא היו עדיין ראשים,

נסתר לכאורה פירוש זה.

אולם י"ל דהנה משה טען (שם
שם י"ב) הן בני ישראל לא שמעו

אלי ואיך ישמעני פרעה (ואני ערל
שפתים זוהי טענה שניה, עיין ברמב"ן),

ולכאורה לאי שמיעת ישראל
היה טעם, מקוצר רוח ועבודה

קשה.

אלא נראה דבאמת כל כח
ההבטחה שמשא יוציא את

ישראל היה משום שישאל את
יעבדו ה' בהר סיני, וזה שאמר ה'

למשה אמור לבני ישראל אני ה'
וגו', כלומר הודיע להם וידעו כי

אני ה' דהיינו הכרת ה' ובטחון
בו, וכשלא שמעו אל משה, יהיה

מאיזה טעם שיהיה, שוב אין להם
זכות זה של הכרת ה', ואיך ישמע

פרעה, כלומר איך יכול משה
לצפות שיוכל להוציא את ישראל

ממצרים כיון שאין לישראל
ההכנה והזכות של ידיעת אני ה',

ועל זה באה התשובה ואלה ראשי
בית אבותם, דהיינו שיעמיד להם

מנהיגים שיורו את העם שידעו כי
אני ה' ודו"ק.

אולם עדיין לא הובטח לישראל
שהיה תמיד במדריגה זו, שהרי

ראינו אח"כ זמנים שעמדו קרח
וזמרי שהעבירו חלק גדול מכלל

ישראל מאחרי ה', על זה באה
ההבטחה שיש בישראל אנשים

שבכוחם לתקן גם קלקולים
אלו, דהרי פנחס יכפר על בני

במעשה זמרי ובני קרח לא מתו
אלא יחזקו האמונה בה' ובמשה

ודו"ק.

ובסוכה (כ"ה ע"ב) אמר ר"ע
שמישאל ואלצפן היו אנשים

אשר היו טמאים ובקשו למה
נגרע, ורצו להקריב פסח שני.

ולכאורה מה היתה טענתם, הרי
ידעו שטמא אסור בקדשים והרי

הם אנוסים.

אולם נראה שטענתם היתה
אף שהם אנוסים מ"מ אם לא

יקריבו קרבן ה' בפסח הרי יחסר
להם הכח וההכרה שאני ה', שזה

נקבע ונודע לכלל ישראל בליל
הפסח כשמזכירים את ד' לשונות

הגאולה על הכוסות ועל הקרבן,
ובלי קרבן אף שהם אנוסים, הרי

הם נגרעים בידיעה זו הברורה
שאני ה', הרי גם מישאל ואלצפן

חדשו פעולה גדולה בישראל,
שגם אם מחמת אונס יהיו ישראל

ח"ו מנועים מלהכיר ולידע שאני
ה', שישתדלו בכל כוחם שלא

להגרע ולמצוא אופן כדי להגיע
לידיעה זו ודו"ק.

מאוצר החיים

מבאר החיים

כל שלפעמים מבטלו כי כן הדרך, אסור מהתורה עיי"ש. ולפי"ז אתי שפיר כי רק לפי דעת הר' אלי' שצריך להתיר ולקשור כל יום, וכן דרכו תמיד הווי קשר שאינו של קיימא, אבל לדידן כיון שדרכו לבטלו אף שעתה דעתו להתירו מיקרי קש"ק, ואפי' מה"ת לפי"ד הפמ"ג הנ"ל.

ולפי דברים אלו יבוארו גם היטב דברי רש"י דבאמת אצל צדי חלזון הרי אפשר שידעו כי למחר צריך לשנות גודל הרשת, וכי בכה"ג לא מקרי קושר ומתיר קש"ק, אלא כיון שדרכם להיות של קיימא אף שלפעמים ולפרקים מתיר וקושר לגודל אחר כיון שרק לפעמים עושה כן, אבל הדרך לבטלו ולהשאירו כמות שהוא מקרי קשר של קיימא, אף באותו פעם שדעתו לשנותו למחר, ודו"ק.

והנני בזה דוש"ה ומצפה לשמוע ולהשמיע בשו"ט וכט"ס, ונזכר כולנו לכוח"ט וכט"ס
משה חיים שמרלר

וזה הוא אולי הטעם שהזכירו שמותיהם של פנחס ובני קרח ומישאל ואלצפן כאן, דאף שעתה עדיין לא היו הם ראשי אבותם, אולם כבר עתה היה להם כח זה, וכבר עתה נקבע כח זה בישראל, שיוכלו להתגבר גם בעת חלושה, שיהיו לכלל ישראל לחיזוק להחזירם לידיעת ה' גם בזמן ההוא, וזה אמר הפסוק ויהי ביום דבר ה' אל משה, כבר ביום הזה נקבע כח זה בישראל, הן ע"י ראשי בית אבותם שהיו כבר אז, והן ע"י הראשים שיפעלו אח"כ, אבל כבר כח זה מצוי בישראל, ושפיר אמר ה' עוד פעם למשה, אני ה' דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך, שכבר הובטח הענין שידעו ישראל אני ה' ודו"ק.

ומשה באמת כבר לא חזר על הטענה, הן בני ישראל לא שמעו אלי אלא רק על טענת ואני ערל שפתים, שהטענה הראשונה כבר תוקנה ע"י ראשי בית אבותם של אז, ושל אלו שכבר עתה היה בכוחם לתקן אח"כ שידעו ישראל שאני ה', ותצלח ממילא שליחותו של משה להוציא את ישראל ממצרים ולהביאם להר סיני לעבוד את ה'. (תשמ"ה)

שיח חיים

בענין תשלומין בתפילה
המשך להנדפס בגליון הקודם

הברכי יוסף שם סק"ו (וכן פסק בשבט הלוי ח"י סי' כ"ב) שהא דבן א"י הנמצא בחו"ל צריך לשאול טל ומטר היינו רק משום דהוי כחוכא ואטלולא הואיל שכבר התחיל לשאול מז' חשון בעודו בא"י (ולשיטתו כל הנידון בפוסקים אם דינו כבן חו"ל או כבן א"י היינו רק ביצא לפני ז' חשון ע"ש), דמבואר לפי"ז שאם לא התחיל לשאול בז' חשון בעודו בא"י אינו חייב לשאול בחו"ל] שלפי סברת רבנו כיון שהוא בתוך זמן החיוב של תפילת ערבית אינו בתורת תשלומין שהרי תפילת ערבית בליל זה לא התפלל כתיקונה לכך יש לו להתפלל שוב תפילת ערבית בחו"ל ואף שאינו שואל הוא כדי להתפלל התפילה כתיקונה, ולהגרע"א צריך להתפלל תפילת נדבה כהכרעת המחבר בפלוגתת הר"י והחכמי פרובינצ"ה.

הערת

הרה"ג ר' שמעון בערנשטיין שליט"א
ר"מ בישיבת סלבודקא בני ברק

ס"ל דגדר תשלומין הוי להתפלל תפילה חדשה השתא.
ד. והנה סברת רבנו בדעת המט"א א"ש לכו"ע ולא מבעיא אי נימא דנחלקו בגדר תשלומין דבגוונא דעדיין זמנו דלא שייך ביה תשלומין לכו"ע צריך לחזור אלא גם אי נימא דנחלקו בגדר ההזכרה גם י"ל דשאני בתוך זמנו דצריך לתקן תפילתו, אך עכ"פ מדברי הגרע"א יש להוכיח דס"ל שיסוד פלוגתתם אינו בגדר תשלומין שהרי לפי"ז בנידון דברכהמ"ז שלא שייך ביה תשלומין [דהרי מיירי תוך שיעור עיכול וגם דבברכהמ"ז לא שייך ביה תשלומין] הסברא מחייב שהר"י יודה שצריך לחזור ולברך.

ה. ונמצא נפק"מ לפי"ז בבן א"י שיצא בז' בחשון לחו"ל והתפלל ערבית ושכח לשאול טל ומטר והגיע לחו"ל עוד באותו לילה דבכה"ג יש לו להתפלל שוב ערבית ואף שבין כך לא ישלים את מה שלא הזכיר בא"י שהרי בחו"ל אינו מזכיר טל ומטר כל שלא הזכיר בא"י [לפי מה דנקט בשערי תשובה סי' קי"ז סק"ד כדעת

ג. והנה בביאור פלוגתת חכמי פרובינצ"ה והר"י מתאמרא משמי' דהגר"ח מבריסק דנחלקו בגדר ההזכרה אם נהפך להיות כחלק מהתפילה וא"כ בשכח הוי כמשנה ממטבע שטבעו חכמים או דהוי דין הזכרה בעלמא שתקנו להזכירו באמצע התפילה דהר"י ס"ל דהוי דין הזכרה בעלמא ולכן בשכח באופן שממילא לא ישלים א"צ לחזור והחכמי פרובינצ"ה ס"ל דהוי חלק מהתפילה ובכ"א צריך לחזור (ומדברי התוס' שם בשם הר"י לא משמע כן ע"ש). אך יש לבאר בא"א דנחלקו בגדר התשלומין אם התשלומין היינו שמשלים ומתקן את תפילתו או שמתפלל עכשיו תפילה חדשה [עיי' ב"י סי' תכ"ב בשם הכלבו ומה שהק' עליו בדרישה שם סק"ב לגבי שכח מנחה בערב ר"ה דמתפלל ב' פעמים ערבית אם מזכיר מעין המאורע] דהר"י ס"ל דהוי כמתקן תפילתו דלפי"ז בגוונא דממילא לא יתקן א"צ לחזור ולהתפלל והחכמי פרובינצ"ה

הגה"ה רבי נטע זצ"ל נטיעה של עשר שנות

♦ לקט תולדות חיים סיפורים עובדות ואמרות מהאי חסידא ופרישא הגאון החסיד רבי נטע ציינורט זצ"ל ♦

נטיעה של רוחניות ה"א

הוא עומד למטה ואחיו הגדול רוחף ועולה למעלה...

**למה ריץ ברחוב... להוריד
עוד רגע מן החילול ה'...**

במאמר הספד בקול ישראל ניסן תשמ"ב נדפס סיפור זה (ע"י הרה"ח ר' ראובן ברים): כל מה שעשה בתורה ומצוות, לא חשב על עצמו לצבור עוד תורה ועוד מצוות ומעש"ט, כל מעייניו היו נתונים רק להרבות ולחוש על כבוד שמים.

פעם נראה רץ ברחוב שלא כדרכו, א' ממכרו שראהו בכך נבהל וביקש לברר סיבת ריצתו, אמר לו, כי היות דיצא קלא דלא פסיק על פלוני אלמוני שנשתמד רח"ל, והרי זה חילול ה' גורא, ומכיון ששמע עכשיו שזו שמועת שוא וב"ה היהודי המדובר עומד ביהדותו, ע"כ הוא רץ במהרה לבשר בשורה זו בביתו, כי כל יהודי שיוודע לו מזה שזה שקר, וכן כל רגע קודם שיוודע לו, הרי זה ממעט את החילול ה' ולמען כבוד שמים יצא מגדרו עד כדי התבזות.

[וזקני ירושלים שיחי' עדיין זוכרים הסיפור, ומספרים, כי היה זה בעת שגר עדיין בבית ישראל ושהה אז בישיבת חיי עולם, ולפתע שמע על דבר אותו אדם שזה לא נכון שנשתמד, והזדרז וקם ממקומו ורץ לביתו שבשכונת בית ישראל. כשחזר, שאלוהו בפליאה על פשר ריצתו, נענה ואמר: כי בעצם כבוד שמים הוא הדבר היקר והחשוב והחשוב הגדול ביותר לכל איש ישראל,

לבו לזאת, אולם אחרי זמן מה תיכף קם ממקומו ורץ לעבר ביתו בריצה מהירה, כשאחיו ר' יוסל רץ אחריו, בראותו את גודל בהלת אחיו, ולא הבין על מה הבהלה הגדולה.

ובהגיעו לשם התפלא ר' יוסל לראות, כי לא ענין אותו שום דבר, אלא לדאוג ולוודא שהשכנים אינם מכבים את השריפה ונתן הוראות מה מותר ומה אסור לעשות... וזה היה פשר כל הבהלה...

כשחזר, שאלו אחיו ר' מרדכי, בתחילה מאי קסבר שלא שם לבו ואח"כ למה ברכת ורצת במהירות רבה כ"כ, והסביר לו ר' נטע בפשטות, כי מתחילה חשב היות והמטבח בביתו הוא מבנה בפני עצמו ואין שום חשש סכנה, מה לו ללכת כעת לשם, הלא בין כך אסור לכבות את זה. אבל אח"כ התבונן כי הרי בשכונה גרים בני נעורים פשוטים אשר קרוב לודאי שלא ידעו מה מותר ומה אסור לעשות לכבות את השריפה, ע"כ רץ מיד להדריכם ולמנעם מלעשות מה שאסור לעשות...

וסיים ר' יוסל ואמר, כי אז הרגיש וראה במוחש כי אחיו ר' נטע השגותיו ומחשבותיו גבוהים ונפלאים עד מאוד למעלה למעלה מכל השגה, כי כשהיה מדובר בהפסד גשמי לא הזיז לו כלל והמשיך בלימודו כרגיל, ואילו כשתפס שיש חשש שח"ו יכשלו בדבר איסור תיכף ומיד בער כאש ורץ כל עוד נפשו בו למנוע זאת. והרגיש כאילו

אמרו המבינים, כי כל ימי חייו של ר' נטע בכל מצב ובכל עת ראו תמיד ש"כבוד שמים" הוא הדבר היחיד שעליו הוא דואג ומצטער, והמושג של "כבוד עצמו" פשוט לא היה קיים אצלו כלל וכלל.

וראו זאת בכל פנות ומחנות, כל דבר שהיה לו ריח וטעם של "כבוד שמים" היה ר' נטע נתפס ונאחז בזה, וכל דבר שאין לו שייכות ל"כבוד שמים" פשוט לא מעניין אותו בכהוא זה.

קדש את שמך על מקדישי שמך
זכור לרבים עדיין, איך היה מיצר על חילול כבוד שמים בתקופתו, בכל מיני ענינים, וכל אימת שדיברו אודות ענינים הקשורים לכבוד שמים היה מלא רתת וזיע, וכמעט כל דרשותיו בהתעוררות, היו מסתיימים בתפלה וברכה זו: יהי רצון שיתקיים בנו "קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך בעולמך". (קובץ תפארת ישראל כסליו תשס"ב).

כשמדובר בעניני גשמיות זה לא מזיז לו כלום, וכשמדובר למנוע א' מעבירה רץ בכל הכוח

היה מספר אחיו הגה"ח ר' יוסל, כי הם למדו יחד בשב"ק אחרי הסעודה בביהכ"נ של חסידי קארלין, פעם אחת בהיותם בביהכ"נ והנה הגיעה הידיעה כי מטבח ביתו של ר' נטע הסמוך לבית חותנו עולה בלהבות, ור' נטע בתחילה המשיך ללמוד כרגיל ולא שם

נטיעה של חיזוק

כאשר ה"שוקולד" זכתה ל"הכשר" של "העדה החרדית"

מספר בנו הגה"ח ר' אביש, בתחילה כאשר נוסד ההכשר של העדה החרדית בירושלים, היה מיועד בעיקר עבור מוצרי יסוד ולא לשום מיני מתיקה ומותרות, ובימיו של הראב"ד הגה"צ ר' פנחס עפשטיין זצוק"ל אכן לא ניתן ההכשר כ"א למוצרי יסוד ומהמוצרים שאינם נצרכים לתזונה ולבריאות הגוף, נתנו הכשר רק לסוג ופולים א' ועוד מוצרים יחידים ממש.

בימיו של הגאב"ד הגה"צ בעל המנחת יצחק זצוק"ל, לרגל התגברות צורך הדור ולחיזוק השמירה על בני הנוער שלא ייכשלו במוצרים שאינם בתכלית הכשרות - התחילו לתת יותר הכשרים לכל מיני מתיקה המיועדים לילדים וכו' למען הרגילים מקטנותם בהזירות יתירה שלא לאכול כי אם מהכשר מהודר.

כאשר התרחב ההכשר וכבר נתנו "הכשר" על "שוקולד", באו הודיעו לר' נטע, כי הנה גם "העדה החרדית" כבר נתנו הכשר על שוקולד, וכאילו אמרו לו, שמעתה הותרה הרצועה ואף שעד עתה נחשב מוצר זה כמוצר מותרות וכתאווה יתירה עבור חסידים ואנשי מעשה, אכן מעתה יש "הכשר" של "העדה" ומה יעשה הבן ולא יאכל.

בשמעו זאת הגיב על אתר ספונטנית, אמנם כן נכון הדבר, ש"שוקולד" כבר זכתה וקיבלה הכשר של העדה החרדית, אבל "הכשר" של ה"באר מים חיים" עדיין לא קיבלה...

[כלומר, הגם שצורך הדור הכריח לתת הכשר גם על זה עבור בני הנוער וכדו', אמנם לחסידים הצועדים והולכים בדרכי החסידות, כלל וכלל לא נשתנה הדבר, כי הבאר מים חיים עדיין לא התיר את הדבר כשאין צורך...].

על זה הוא גודל השמחה, אלא שיש להשי"ת יהודי כזה, לא משנה מי הוא זה...

ובענין זה מספרים בשם הגה"צ ר' בנימין רבינוביץ שהתבטא על מה שסיפרו על ר' נטע שביום אחרון לפני פטירתו אחרי הסנדקאות שהיה לו, בהיותו מובל במסדרון בית החולים ע"ג העגלה מחא כפים ברוב שמחה ושר עבדו את ה' בשמחה...

ואמר ע"ז ר' בנימין כי מחיאת כפים זו הוא על דרך המחיאת כפים של הגה"ק ר' סנדר בעל יסוד ושורש העבודה כנ"ל - שהודה לה' על שיש יהודי שעבד את ה' כל ימיו בשמחה...

חסידות אמיתית

בהתבונן על פעלו מעשיו ודיבוריו של רבי נטע בכל ימי חייו, עולה למול עינינו דבריו הבהירים הקדושים של המסילת ישרים (פ' י"ט) בביאור חלקי החסידות. וז"ל: "...הכונה האמתית המצויה בחסידים אשר טרחו והשתדלו להשיגה, הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ברוך הוא יגדל וירבה... ומצטער על כל שימעט ממנו... ויתאוה שכל שאר בני האדם יהיו כמו כן..."

ודבר זה בארוהו בתנא דבי אליהו ז"ל (רבה פרק ד) אמרו, "כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמתו ומתאנה על כבודו של הקדוש ברוך הוא, ועל כבודו של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומצר לכבוד ירושלים, ולכבוד בית המקדש, ולישועה שתצמח בקרוב, ולכנוס גליות, זוכה לרוח הקדש בדבריו" וכו'.

והנה החסיד הזה... ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות ועל החרבן, מצד שזה גורם מעוט כביכול לכבודו יתברך, ויתאוה לגאלה, לפי שבה יהיה עליו לכבוד השם יתברך... ויתפלל תמיד על גאולתן של ישראל והשבת כבוד שמים לעלוי. ע"כ.

וחילול ה' הוא הדבר הגרוע והנורא ביותר, וחילול ה' ברבים הוא עוד יותר גרוע ונורא. וככל שה"רבים" יותר גדול - הדבר חמור יותר. וע"כ כיון שיוכל לרוץ לביתו ולהודיע שהדבר לא נכון ולהוריד קצת מן ה"רבים", הרי זה חיוב גדול וכל רגע חשוב ויקר בזה עד למאוד. וכן כל אדם שפגשו ומצאו בדרכו שידע הוא גם כן מן שמועה זו, בשרו והודיעו מיד כי ב"ה שנתברר הדבר שהשמועה אינה נכונה...]

נתקרננו עוד אל הגאולה

פעם בפרוס חג השבועות פנה לא' ממקורביו וא"ל, מרגיש אני שהפעם אנו קרובים ביותר לביאת המשיח, הלה שתמה על "נבואתו" וידיעתו עתידות שאל על כך, והתפלא לשמוע ביאורו הפשוט והנפלא "הלא כבר נתקרננו בשנה נוספת לביאת המשיח".

העיקר שיש יהודי שזכה לעשות רצון ה' בשלימות לא משנה מי הוא זה

ואומרים בשמו של ר' נטע שאמר על מה שמסופר על ר' סנדר (כך קרא להגה"ק ר' אלכסנדר זיסקינד) בעל יסוד ושורש העבודה שלפני פטירתו מחא כפיו בשמחה והתרגשות בהתבטאו: ב"ה עברנו הכל בשלום, כלומר ששמח על שעבר ימי חייו בשלום בלי פגע ומכשול כלדהו. בבחי' ותשחק ליום אחרון...

ושאל ר' נטע, וכי יש בזה ח"ו אולי תנועה של התנשאות, שמעיד ושמח על עצמו שעבר חייו בלי עון ועבירה... ותירץ וביאר ר' נטע ביאור נפלא ועמוק עד מאוד, באמרו, השמחה של ר' סנדר לא היה ע"ז ש"הוא" זכה לעבור חייו בשלום, אלא שמח והודה לה' על שיש "יהודי" בעולם שזכה לעשות נח"ר לה' כל ימי חייו בלי שום מכשול, ובמקרה זה "הוא" עצמו, אבל לא

אמרי דוד

משיחות כ"ק רבי דוד מאיר ווייס בעל ה"אמרי דוד" זי"ע
שנכתבו ע"י שומעי לקחו והמסתופפים בצילו

עובדות מדור לדוד

דודאי מאיר

פרשת יפה נדרשת

מאמרי דוד

עינינא דיומא

מללוותו בכבוד גדול, אמר בענוותנותו: "ווען איך ניכט פרעשבורג'ער רב, ווארע איך אויך רבי מאיר אש"..." (אילו איני הרב מפרעשבורג, הייתי נהיה רבי מאיר אש...). כלומר: אליו לא היה עליו עול הרבנות בפרעשבורג, ומשא כבוד-עול זה, הייתי אף אני מפליג בתורה כמו תלמידו רבי מאיר אש...

סיפר לי הפרשבורגער רב זצ"ל שזקני הגה"ק רבי צבי הירש ווייס אב"ד זבארב המכונה רבי הערש'לי חריף בעל העמודי א"ש זצ"ל, [רבי צבי הירש, נולד בשנת תקע"ח, בשנת תקצ"ח נשא את הרבנית שרה בת ה"אמרי אש"]. והגה"ק רבי אברהם אריה-לייב שוויץ אב"ד מאדע בעל ה'קול-אריה' זצ"ל - גיסים היו { כי אחר פטירת זוגתו בת ה'אמרי אש' - אם ילדיו, נשא את הרבנית מרת שאשע בת רבי פנחס זעליג הכהן שווארץ, המכונה רבי זעליג חסיד, אבי ה'קול אריה'. { נכדו לימים הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך אב"ד שאמלוי, נתגדל אצל זקינו ה'קול אריה', ותקופה שלח את הרש"ו ערנרייך בבחורותו ללמוד אצל גיסו רבי צבי הירש ווייס, שחזר משם סיפר בהתפלאות את עבודתו בימי שובבי"ם בתעניות וסיגופים, שהיה דרכו בימי שובבי"ם שמיד אחר מלוה מלכה היה שותה דלי מים וצם עד יום ג' וביום ג' היה טועם מעד ושותה דלי מים וצם עד ש"ק [תענית הפסקה] והיה לומד כל הלילה בעמידה, והיה לו לפלא שזקינו אינו מתנהג כן, אמר לו זקינו תלמידי בעש"ט ביטלו התעניות כרר"א מליזנסק, והפטיר "איך דאס איז ביי מיר ווי א בפירוש'ע תוספתא" ולכן אינו מסתגף.

עוד סיפר לי הפרשבורגער רב ששמע בעצמו מהרבנית רחל ע"ה בת הגה"ק הכתב סופר זצ"ל, שנישאה לזקני רבי צבי הירש ווייס שכבר היה מבוגר {נשא בשלישית את הרבנית רחל בת דודו הכת"ס [שהיתה אלמנת רבי רפאל דייטש מסעפלקע], אשר נלב"ע כ"ר טבת תרמ"ז} שבימי שובבי"ם היה בעלה רבי צבי הירש ווייס על אף גילו המבוגר מתענה היה רוב השבוע והיה עומד במשך כל הלילות ולומד ולא פשט אפי" מגפיו במשך כל השבוע, או ביום ו' כשרצה לילך למקוה ראה שהיו רגליו נפוחות מרוב עמידה, ושנדבקו נעליו לרגליו כיון שלא פשטם כל השבוע שלמד כל הלילה והוצרכו לקרוא לסנדלר שינסר את מנעליו. עד שהיו צריכים עם סכין לפתוח את המגפיים שלא ירדו מעל רגליו.

בילדותי שמעתי מזקני רבי מנחם ווייס דיין דק"ק מונקאטש על אודות זקנו הגה"ק בעל מהר"ם א"ש זיע"א, שהיה נוהג להתענות בכל שנה בכל יום ויום מימי שובבי"ם ת"ת ימים אשר נועדו כידוע לתיקון הנפש.

אף בשנת תקצ"א - התחיל בתעניותיו אלו, אולם בעיצומם של ימי השובבי"ם, עזבוהו כוחותיו וחולשה תקפתהו, ולא יכול עוד להשלים התעניות. מחמת חולשתו זו, הוצרך לנסוע למרחצאות מרפא להבריאה את גופו, יצא איפא למרחץ מים חיים אשר בעיר אויבען. בהיותו שם התדרדר מצבו וככה מאור עיניו, ונסע לעיר ווען לדרוש ברופאים.

ובהיות העיר ווען סמוכה לעיר פרעשבורג, עירו של רבו מרן החתם סופר, אליו כה כלתה נפשו וערגה נשמתו, לא עצר בעדו ונסע לפרעשבורג, אל רבו מרן הגה"ק החתם סופר, כאשר שמע רבו על המצאו של תלמידו הגדול שם, נסע לקבל את פניו בשמחה וגיל. כמובן כי אף לשמחתו של התלמיד הנאמן, לא היתה גבול. ורגליו התרוננו וקפצו כמאליהם בלכתו לקבל את פני רבו.

מרן החתם סופר, קיבל את תלמידו אהובו ביותר הכבוד, כבדו בכבוד גדול ביותר, ונתן לו מקום ללון בביתו נאוה קדש, אף צוה את כל בני הבית לשמש את התלמיד בכל מאי דבעי, יען ניטל ממנו מאור עיניו. החתם סופר הפליג עם תלמידו בים התלמוד, ויחדיו שחו בעמקות התורה שעות ע"ג שעות, בלא לחוש בזמן החולף, שניהם התבשמו בים התלמוד, והחכימו איש את אחיו בחידושים ערבים ועמקויות עצומות.

באישון לילה, טרם ביקש החתם סופר לעלות על יצועו, בא בכבודו ובעצמו, לשאול את פיו אולי זקוק הוא עוד לדבר מה, וחפץ לשמש אותו בעצמו. אולם בבואו על מפתן חדרו של המהר"ם אש, ועומד הוא אחורי הפתח, והנה שומע הוא את קולו הערב של תלמידו, היושב והוהג בתורה בשפה ברורה ובנעימה, גמרא עם פירוש רש"י ותוספות, דברים כהווייתן כאדם הלומד על סדר הדף. מה מאד השתומם החתם סופר לשמוע זאת, יען כי ידע כי סגי נהור הוא, ואור עיניו גם הם לא היו אתו. והיה כמחריש לגודל ידיעותיו ובקיאותו העצומה של המהר"ם א"ש, אשר זכר את דף הגמרא ושננה כצורתה וכתבניתה.

כאשר נפרד החתם סופר מתלמידו, בשובו

י"ג מידות של רחמים

שח אבי גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל ששמע מזקני בעל ה"מדרש אהרן" זי"ע דשמע מרבו הרה"ק המהרי"א מזידיטשוב בשם ה'מגיד' ממזריטש זי"ע שלכך תיקנו לומר ברייתא די"ג מידות שהתורה נדרשת בהן לפני התפילה לעורר י"ג מידות של רחמים, [וכזאת בספה"ק קדושת לוי"י פרשת תשא בשם ה'מגיד' ממזריטש זי"ע. ובספר "מגיד דבריו ליעקב" (אות קמ"ו) עיי"ש] ולכן גבי מרים דרש משה ק"ו כדי לעורר מידת "אל רחום" שיוכל לומר "אל נא רפא נא לה".

ולפי זה הסביר אבי בספרו "ברכת אברהם" על התורה (פרשת וזרח) עה"פ "וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים, וידבר ה' וגו' להוציא את בני מארץ מצרים" (שמות ו' ב). והתמיהה במה השיבו ה' על טענתו, וכן ה"אור החיים" הק' מדקדק על תיבת "לאמר" למי יאמר ה' דברי משה, ולפי יסוד זה ש"ג מידות שהתורה נדרשת בהם הם כנגד י"ג מידות של רחמים, ולכן תיקנו לומר ברייתא די"ג מידות לפני התפילה לעורר י"ג מידות של רחמים, ולכן גבי מרים דרש משה ק"ו כדי לעורר מידת "אל רחום" שיוכל לומר "אל נא רפא נא לה", ולפי"ז י"ל גם כאן שמשה רצה לעורר רחמים על ישראל ולכן דרש הק"ו שתתעורר מדת "אל", אך לכאורה הוא ק"ו שיש עליו פירכא? דבני ישראל לא שמעו מקוצר רוח משא"כ פרעה?! ולכן ביקש משה מהקב"ה שיאמר בשמו הק"ו במתיבתא של מעלה, וממילא יפסקו בשמים שהק"ו נכון ותוכל להתעורר מידת הרחמים מידת "אל", וכיון שנתעוררה מידת "אל" מיד ציוה הקב"ה "להוציא את שהוא ר"ת אל - בני ישראל ממצרים".

הנהגותיו הקדושות בימי השובבי"ם

על אחי אל תשאלו!

את המעשה דלהלן ראיתי בשנת תש"ז שכתבן הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע בקונטרס - מהיומן שלו: שלושה עשר שנים תמימות כיהן 'הרבי ר' זושא' כרב ופוסק באחת הערים, כשבסיומן ביקש הוא כי דבר זה ישכח מלב כולם. ואודות כך ידוע היה 'הרבי ר' זושא' בעולם היהודי כמי שאינו 'תלמיד חכם'. ואכן במכתב הסכמה של הרבי ר' זושא על ספרו של בעל, כותבים הסכמת הגאון. ואחר שנים ראיתי שגם הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע אמר כנ"ל, שמקובל שהרבי ר' זושא שימש כרב, וביקש שישכחו שהיה רב, ולכן היה ידוע העולם שאינו תלמיד חכם. ובהאי ענינא, התבטא פעם הגה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע: "הנה העולם אומרים על הרבי ר' זושא שלא היה 'למדן', ובאמת לא כן הוא, ומדברי תורתו על הפסוק: 'וכי תאמרו מה נאכל' וגו' מוכח בבירור שהיה גאון" (שיח שרפי קודש" בהר).

את העובדה דלהלן מביא אבי זצ"ל בספרו 'ברכת אברהם' (פרשת בלק עמ' 768) בהאי לישא: שמעתי מהגה"צ רבי חיים הלברשטאם מסאטמאר דומ"ץ בסאטמאר, בשם זקיניו ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע, ששמע מרבו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע, ששמע מהרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שכל תלמידי הבעש"ט הק' לא פעלו אלא בכח התורה!

ושאלו אותו על אחיו 'הרבי ר' זושא' מאניפולי, וענה: "על אחי אל תשאלו! הוא הולך בקרדומות" ולפי זה מפרש אבי זצ"ל את הפסוק "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת" (במדבר כד יז).

וממשיך: שעלה בלבו, בעת שהיה על הספינה בדרך לארצנו הקדושה, אחר שנות התלאה השואה האיומה. דהנה ב"אבן עזרא" מפרש "וקרקר" כמו מקרקר קיר - הורס הקיר כמו מסעף.

ומסביר אבי זצ"ל, דזה שאמר בלעם, שאינו יכול לישראל, כיון שיש ביניהם צדיקים שבכוחם "שבט" - מקל חובלים וקרדומות, או שבט נוגשים והולך בקרדומות, וזה שאמר בלעם: "וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת", שנגד צדיקים אלו אינו יכול לעמוד. כמו שמפרש ה"אבן עזרא" שהורס הקיר כמו בקרדומות, ונגד צדיקים קדושים כאלה אין לבלעם כח לעמוד, ועוד הארכתי בזה ואיני זוכר, ע"כ לשון אבי זצ"ל.

היה מתענה כל השנים ביום המישי בשבת ועשה ה'תיקון שובבי"ם' בישיבת 'שערי שמים'. וסיפר הרבני רבי יעקב יוסף שלאף שליט"א שכיון שהיה רגיל לרבינו כל השנים עוד מצעירתו לבוא שם היה לו החזקה לעשות ה'פתיחת הארון' בקריאת 'זיחל', וכשהנ"ל נתמנה למנהל הישיבה, ובשנים האחרונות שהתחילו הרבה לבוא ל'תיקון' ורצו למכור פתיחת הארון, אבל בגלל שראה שרבינו עושה ה'פתיחת הארון' בדחור ובכוונות ובדביקות יתירה לא רצה לקחת זאת ממנו אפילו שהרבה רצו לקנותו בדמים הרבה.

סיפר הרה"צ רבי פנחס לובנסקי שליט"א חתדבנ"א האדמו"ר מלעלוב זי"ע שלמד עימו בביהמ"ד לעלוב-צפניה בירושלים שעסק בתורה עד סוף ימיו מעל בן 90, והבחין שבימי השובבי"ם כשמגיע זמן חצות הולך בהשקט למטבח ועושה לעצמו קפה ומוציא מכיס חליפתו קצת מזונות ועושה זאת בהסתר שלא יבחינו, אבל הוא כיון שעקב אחריו ראה שכל ימי השובבי"ם נוהג כך ותפס שאפילו בגיל כזה בימים אלו מתענה. וצאצאיו מעידים שעד כדי כך שגם הרבנית לא ידעה שלוקח עימו חתיכת 'לעקיך', שלא רצה שידעו שמתענה.

משנות צעירתו היה מסתגף ומתענה לכפרה ולתשובה, ובימי חורפו אף במשך השנה היה ישן שכל רגליו מושמטות מחוץ למיטה, ובימי השובבי"ם היה מתענה, אבל בסתר ובצנעה ואפילו צאצאיו בבית בעודם קטנים לא ידעו מזה, רק ידעו שיש כשני חודשים בשנה בחודשי טבת שבט, שכשאביהם מגיע אז אימם הרבנית עוזבת הכל ומכינה לרבינו שיאכל, וכששאלו הילדים לאמם הרבנית מה יום מיומיים שבד"כ אוכל בערב מאוחר מאחרי הילדים, לא ענתה להם, רק כשגדלו נודע להם שזה היה תענית של שובבי"ם.

כשהזדקן הניאו אותו יוצ"ח להתענות מחשש לבריאותו, ולא הסכים בשו"א מלחדול ממנהג אבותיו, עד שאמר פעם לבנו הגה"ח רבי ישעיה ווייס שיש לו עצה שלא יחלש ליבו - כי עיקר החשש של יוצ"ח הוא שאולי לא ירגיש טוב בשעות של סוף התענית, על כן מקבל ע"ע במנהג תענית של חצי יום ואומר התיקון ומניח פת בסלו שאם ירגיש חולשה יפסיק התענית, אבל בד"כ זכה לסיים התענית עד צאה"כ - כי יש לו פת בסלו, ואז זכה לנהוג כמנהג אבותיו הק' שהתענו אף לעת זקנותם.

כשהתקרב לגבורות והיה חלש איזה תקופה, לא הצליחו להניאו מהתעניתים עד שאחד מצאצאיו עשה מעשה, והלך לרבו שהיה שואל אותו בכל אור"ה במשך כל ימי חייו [שאפילו הצוואה הק' ערך עימו] והנכד אמר לפוסק הנ"ל שאם יאמר לרבינו שיפסיק מתעניתו הרי ישמע בקולו - כרב שלו, אמר הרב 'דוד מאיר' - תפסיקו להתענות: דו האסט שוין גאפסט פאר דייע איר איינקלעך אוכויט - גענוג... ואז הפסיק להתענות כל היום, והתענה רק עד חצות או רוב היום.

אפילו שהיה חלש מהתענית היה אומר השיעור הקבוע ב"אור החיים" הק' לבני החבורה בליל שישי, עד כחצות הלילה, ואחר שנח מעט היה הולך בשעה שלוש עם הרבנית תבלחט"א כל שבוע של שובבי"ם לומר כל ספר תהילים במתינות בזכרון משה, וכך גמרו שניהם פעמים תהילים, כמובא מדו"ז הרה"ק בעל "אמרי יוסף" מספינקא זי"ע (אמ"י פר' שמות דרוש ב') "ראחד מן התיקונים הוא לומר ב' פעמים תהילים" - "וב' פעמים הם כמנין 'כפר'. ואח"כ התפללו שחרית שם בזמן הנץ, והרבנית מספרת שרק אחר חצות היום ביום שישי כשגמר עבודתו הקדושים חזר הביתה להכין ההכנות לשב"ק - שרק אז חזר מזכרון משה' לנוח לש"ק.

הגליון י"ל ע"י בית המדרש בית החסידים - אלעד מיסודו של מורינו הגה"צ בעל האמרי דוד זי"ע בראשות נכדו הגה"ח הרב ישעיה העשיל קטינא שליט"א

נשמח מאד לקבל תגובות והערות, וכן מי שהכיר את מורינו הגה"צ זצוק"ל ויש בידו סיפורים או אמרות טהורות ששמעו מפיו במשך השנים יואיל נא בטובו לשלוח למכון זכרון ישעיה קאפי"ש באימיל A039092327@gmail.com

גיליון בית ארזים

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבותה"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פרשת
וארא

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש ז"ע, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

ידיבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'

(שמות ו, ב)

יש לרמז בדברי הכתוב, על פי מאמרם ז"ל (יבמות סד). שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים, והוא כי על ידי זה מהפכים ממידת הדין למידת הרחמים, כדברי הגמרא (סוכה יד). תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת אכזריות למדת רחמנות.

וזהו שאמר הכתוב, 'ידיבר אלקים' אלקים מורה על מידת הדין (ספרי פרשת ואתחנן פסקא כ"ו), היינו שתחילה היה התעוררות מידת הדין, ועל זה אמר לו הקדוש ברוך הוא 'ויאמר אליו אני ה', ה' הוא מידת הרחמים (ספרי פרשת ואתחנן פסקא כ"ו), שיהפך ממידת הדין למידת הרחמים, והדרך לזה הוא על ידי תפילה, ויש לרמז זה גם כן בדברי הכתוב, כי ה' אלקים בגימטריא יב"ק, שהוא נוטריקון יעננו ב"ום ק'ראנו (תהלים כ, י), להורות כי הדרך להפך מידת הדין למידת הרחמים הוא על ידי תפילה, שבזכותה יענה ה' לקול שוועתינו.

(פרשת וארא ליל שבת קודש, בד"ה ידיבר)

*

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל

ש-ד' (שמות ו, א)

הנה משה רבינו אמר (שמות ד, יג) 'שלח נא ביד תשלח', כי היה סבור לרוב ענוותנותו שאינו ראוי לשליחות זו, וכי אין הוא ראוי להוציא את בני ישראל ממצרים.

על זה אמר לו הקדוש ברוך הוא, 'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב', אשר כבר זה מלפנים גילה והראה הקדוש ברוך הוא את אוון האבות הקדושים, 'בא-ל ש-ד', א"ל ש-ד" בגימטריא משה, היינו שכבר אמר להם מתחילה שמושה הוא המיועד להיות גואל ישראל ממצרים, וממילא אל לו לסרב בדבר לצד ענוותנותו, כי כבר הודיע הקדוש ברוך הוא את האבות הקדושים על כך.

(פרשת וארא ליל שבת קודש, בד"ה עוד ירצה לרמז)

ליקוטי ופניני
מים רבים
חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארזלים זצ"ל אב"ד מיהאלען, באקו ולבטק ימיו רבה של בוקרשט

על ידי עבודת הפרך שמשעבדים את בני ישראל מתעוררים לדרכי עבודת השי"ת

אשר מצרים מעבידים אותם (שמות ו, ה)

ראיתי בשם איזה צדיק (אוהב ישראל פרשת וארא בד"ה וגם) שפירש את הכתוב, 'אשר מצרים מעבידים אותם', היינו המצריים על ידי שהעבידו את בני ישראל עבודת פרך, עשו אותם לעובדי השם, על דרך מאמרם (ברכות ו): "האי דוחקא דהוה בכלה מנייהו הוי", היינו המזיקים אותנו המה גורמים שבאים בני ישראל לשמוע הדרשה של הרב, ולולא זאת היו שוכחין היהדות, ועל דרך מאמרם ז"ל (מגילה יד): "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבעה נביאות שהתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירם למוטב, ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב", שכאשר הסיר אחשוורוש את טבעתו ונתנה להמן לכתוב על היהודים כטוב בעיניו, חזרו ישראל בתשובה.

***

משה רבינו אמר לבני ישראל שיקבלו עליהם אחר כך התורה והמצוות ומחמת שפלות מצבם לא שמחו לשמוע דבריו

ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה (שמות ו, ט)

א'תא במדרש ((מכילתא דרבי ישמעאל פ' בא מסכתא דפסחא פרשה ה): "רבי יהודה בן בתירה אומר, הרי הוא אומר 'ולא שמעו אל משה מקוצר רוח', וכי יש לך אדם שמתבשר בשורה טוב ואינו שמח, נולד לך בן זכר, רבך מוציאך לחירות, ואינו שמח. אם כן למה לא נאמר 'ולא שמעו אל משה', אלא שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבודה זרה".

מפרש הגאון ר' פנחס ביליטצער זצ"ל (גבעת פנחס פרשת וארא בד"ה ולא שמעו), דמשה שהשיג מעלת התורה והמצוות סבר, שגם בני ישראל הגיעו למדרגתו, על כן אמר להם מה שאמר לו השם יתברך, 'ולקחתי אתכם לי לעם' (שמות ו, ו), היינו שיקבלו תר"ג מצוות, והיה בטוח שמוה תהיה להם שמחת הנפש.

על זה אמר הכתוב כי לא שמעו אל משה, מה שהציע לפניהם הבשורה הטובה, שה' יקח אותם לעם ויעטר אותם בתר"ג מצוות, 'ולא שמעו אל משה מקוצר רוח', דהיינו מקוצר הרוח הרוחני שהיה אז עדיין בקרבם, שלא יכלו להשיג הרוחניות, ולשמחה מה זו עושה. 'ומעבודה קשה', רצונו לומר מחמת קוצר רוחניותם, הרי שלבינתיים היה נדמה להם התורה והמצוות לעבודה קשה ביותר.

*

**משה רבינו התאונן על שעל
די שילווחו אל פרעה לא נמשכו
עוד בני ישראל מעבודה זרה**

כמהמשך לדברים אלו יש להביא את שפירש הרב ר' אברהם יעקב דברמדיגר זצ"ל אב"ד גאלאץ (לנפש חיה פרשת שמות בד"ה למה הרעות) את המקרא (שמות ה, כב) 'למה הרעותה לעם הזה', דהנה הבינה לעתים (דרוש ל"א בד"ה מי ה') מפרש הקרא (שמות ה, ב) 'ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו', כי פרעה חשב בליבו שאם היה רצונו של ה' שישלח את ישראל, הלא הוא היוצר היה לו ליתן רצון בלבבו שמעצמו ישלח את ישראל, כדכתיב (משלי כא, א) 'פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפוץ יטנו', והרי הוא אינו מרגיש בליבו שיהיה לו רצון ונטייה לזה, על כן אמר 'מי ה' אשר אשמע בקולו', מי הוא ה' אשר אין לו כח ליתן רצון בלבבי, שאהיה צריך לשמוע בקולו דווקא.

ובזה פירש גם כן שאמר להם פרעה (שמות ה, ד) 'למה משה ואהרן תפריעו את העם', ובמדרש (שמות רבה ה, טז): "מהו למה, אמר להם, אתם למה ודברים למה". כלומר, למה צריך ה' לשלוח אתכם ולדבר דברים בשמו, למה לא יתן רצון בלבבי כרצונו.

וכתב עוד, כי הנה בלי ספק נודעה לבני ישראל תשובת פרעה, ונפלו גם הם על ידי זה מאמונתם, לכן שב משה לה' ואמר (שמות ה, כב) 'למה הרעותה לעם הזה', והדגיש 'למה זה שלחתי' (שם), שעל ידי שליחותי נעשו עוד רעים וחוטאים יותר, ועל כן בא עליהם קושי השעבוד, שאין יסורים בלא עוון (שבת נה, ג). כי מאז 'באתי אל פרעה לדבר בשמך' (שמות ה, כג), הרי מזה עצמו מקור היה לפרעה למאן ולטעון: "אתם למה ודברים למה" כנזכר לעיל, למה לא עשית את רצונו כרצונו, ומכח זה 'הרע לעם הזה' (שמות ה, כג), שגם ישראל נעשים רעים ויפלו מאמונתם [על דרך שפירש האלשיך הקדוש את הכתוב (דברים כו, יא) 'וירעו אותנו המצרים', אשר לכאורה 'וירעו לנו' היה צריך לכתוב. אלא 'וירעו אותנו' הכוונה שעשו אותנו רעים, שהשפיעו עלינו במעשיהם הרעים, עד שלמדנו מדרכיהם ונעשינו רעים].

על זה אמר עוד 'והצל לא הצלת את עמך' (שמות ה, כג), כי ידוע פירוש המפרשים (כלי יקר שמות ו, י) על פי המכילתא שהבאנו, 'והצלת' אתכם מעבודתם' (שמות ו, י) היינו מעבודה זרה של מצריים, 'והצלת' לשון הפרשה, כמו 'ויצל אלקים את מקנה אביכם ויתן לי' (בראשית לא, ט), וזהו שטען משה 'והצל לא הצלת את עמך', לא הפרשת אותם מעבודת עבודה זרה.

לזה אמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות ו, א) 'ויאמר ד' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה', כי אם אעשה אני רצוני כרצונו, בטלה הבחירה ואין מקום לעונש, לכן עכשיו 'תראה אשר אעשה לפרעה', כמו שהבטחתי לאברהם (בראשית טו, יד) 'גם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי'.

ולכן הוא המשך הכתובים בתחילת פרשתינו (שמות ו, ב) 'וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', כפירוש רש"י: "נאמן להפרע ונאמן לשלם שכר טוב", כי הבחירה חופשית כדי לפרוע וכדי לשלם שכר טוב, והוא תירוץ על כך שלא עורר הקדוש ברוך הוא בעצמו להטות את לב פרעה להסכים לשלח את בני ישראל ממצרים, והוצרך לשלוח אליו שליחים את משה ואת אהרן.

***

**משה רבינו חשש שעל ידי שישמעו אליו פרעה
יתבטלו מליצותיו להליץ על בני ישראל**

וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים (שמות ו, יב)

והקשה הגה"ק ר' יעקב שמשון זצ"ל אבד"ק שפיטיווקע (זרע אפרים על פסיקתא רבתי, פיסקא בכה בתכה אות ה'), שלכאורה קל וחומר פריכא הוא, שאין זה דבר ברור שכמו שלא שמעו בני ישראל כך גם פרעה לא ישמע. דיש לומר לפי מה שאמרו חכמינו ז"ל (מכילתא פרשת בא מסכתא דפסחא פרשה א'): "אמר יונה, אלך בחוצה לארץ, מקום שאין השכינה שורה ונגלית, שהגויים קרובים לתשובה הן, כדי שלא לחייב את ישראל", וכן מובא גם ברש"י (יונה א, ג): "ומה ראה יונה שלא רצה לילך אל נינוה, אמר, העובדי כוכבים קרובי תשובה הם, אם אומר להם ויעשו תשובה, נמצאתי מחייב את ישראל שאין שומעין לדברי הנביאים", עד כאן, ואם כן יתכן שפרעה ישמע לפי שהגויים קרובים לשוב בתשובה.

וכתב לתרץ, שחשש משה היאך יהיה אם ישמעני פרעה, יען שהעובדי כוכבים קרובי תשובה הם, וזה הפירוש 'ואיך ישמעני פרעה', כלומר אם פרעה ישמע, אם כן אז 'ואני ערל שפתיים', יסתתמו טענותי להמליץ טוב על ישראל.

ועל פי זה מתרץ הרב ר' אלטר אלקים שרגא שפירא זצ"ל אב"ד וויקנא (שם משמעון פרשת נח בד"ה ויבא נח) את דברי רש"י (בראשית ז, ז): "אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול", וקשה היתכן שנח צדיק תמים היה מהסס ומתלבט באמונתו. אכן לפי הנזכר יש לפרש, כי לכך לא האמין שיבוא המבול, יען שהעובדי כוכבים קרובים לתשובה, ובשעה האחרונה יעשו תשובה, ומאליו לא יהיה עוד המבול.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיפשה המקום ירחם עליהם ויזיאים מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרנו אמן

משירי נפש

גליון 10

וארא תשפ"ד

מאמרי השקפה, חיזוק וחינוך, במשנתו של הגה"צ פאר הדור רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

להינצל משליטת השד

(אומ"מ ח"ג - מתוך מכתב קסט)

יום ג' שופטים א' דר"ח אלול תשל"פ פנה"ק ירושלם ת"ו בב"א.

אל כבוד הויתיק וחסידי מאד נעלה, הב'... נ"ו.

הגיעני מכתבו.

תאמין לי שהתחלתי לכתוב בלי שום ידיעה מה לכתוב, וזכרתי כעת מה שסיפר לי הרה"ח ר' אל"ר אטסה שליט"א (זצ"ל)...

פעם היה רוצה ללכת לכותל המערבי, ושאל את הרה"ק רבי אפרים'ל זצ"ל, בהיות ורביה"ק אמר שבעת ההתבודדות אפילו אם יכולים לומר רק נילה אחת לפני השי"ת, יעסוק בזה הדיבור הרבה עד שיתעורר לפרש את כל אשר בלבו, וביקש מר' אפרים'ל שיגיד לו מילה אחת מה שישבש, כי לבו נסתם לגמרי. ואמר לו ר' אפרים'ל שיאמר "רבונו של עולם ווארף מיר נישט אוועק" (רבו"ש על א תזרוק אותי).

...עתה אני במדרגה כזו שאני צריך לצעוק "רבונו של עולם ווארף מיר נישט אוועק", ואין אוכל לעורר את אחרים. אולם סיפרתי לך זאת מתוך שיחת חברים, בבחינת 'ומקבלין דין מן דין'. ובאופן זה יכולים לקבל אפי' מדיוטא התחנתנה.

וכשמתבוננים בהעצה הזאת רואים בה תמימות והכמה... שאיש קדוש כר' אפרים'ל ידע מתפילה ובקשה כזו - "ווארף מיר נישט אוועק" - ואחר כל יגיעתו בעבודת ה' ידע כי הוא עוד רחוק לגמרי כי כשיעץ דבר זה מסתמא כבר ידע ממנו בעצמו העצה הזו, וכן החכמה לקלוע אל השערה - העצה היעוצה לאיש אשר נסתם לבו.

ומובא בספר "פאר לישרים" (אות פ') וזה לשונו הק': צדיק אחד אמר לפני הבעש"ט ז"ל. טרחתי ויגעתי בעבודת השי"ת ולבסוף לא השגתי שום דבר, כי אני הדיוט פחות. והשיב: 'זה השגת, להיות בעיניך שפל פחות' עכ"ל. כי הרע והקל"י שהם הם השקר, הם מרמים את האדם.

פעם חשבתי מליצה שגאה לומר אותה, והיא: "אין טעות כטעות הגאווה". רוב הצרות בגשמיות וברחניות מקורם בגאווה כמ"ש 'לפני שבר גאון' וכן 'לפני שבר יגבה לב איש'. ומובא מהרה"ק ר' זוסיא זצוק"ל, על זה שרש"י "אומר שעל מכת כינים נאמר 'אצבע אלקים היא - שאין השר שולט על בריה פחות מכשעורה" - שאם אדם מחזיק עדיין את עצמו כשעורה עוד יכול השד לשלוט בו, ואם כבר מחזיק את עצמו פחות משעורה - אין השד, הסט"א, יכול לשלוט בו.

... והמדה הרעה של גאווה משחדת את האדם, שהלא נתנה ממני. וכשמתבוננים רואים שכל הצרות יש לו מחמת גאוותו. וכן הוא עם כל התאוות, כי הם הקל"י והשקר, ובלק"מ מכנה רבינו את המנהיג שמכוון לגיאות שהוא 'עבד למלאות תאוותו', ולמנהיג האמיתי מכנה בח"ל מרדכי מן דרור, מלשון שהמרות אצלו חרות שאין הוא משועבד להגיאות.

...ל זה מה שפלט הקולמוס, הגם שמוספק אני אם תמצא בו סיפוק, ואקוה על נקודה אחת קטנה יעקב מאיר שכטער

"וַיֵּאָרָא פְּרָעָה כִּי הִיְתָה הַרְחֹקָה - וְהִקְבְּדָה אֶת לְבוּ..."

כך נראית הגלות בנפש האדם

לעולם, זאת אנו רואים כבר בפגישתו הראשונה עם יוסף שאמר לו פרעה "אחרי הודיע אלקים אותך כל זאת וגו'", הרי שהכיר הוא במציאותו של הבורא. אלא שפרעה סבל ממחלה הנקראת "עזב אלהים את הארץ". מכיר הוא שהשי"ת ברא ועשה את הכל, אבל לאחר מכן - סוּבַר הוּא - כי הוא עזב את הארץ ונטשה לברואיו שיעשו בה ככל העולה על רוחם.

"והנה מובא (בוהר בראשית קצה ע"א) שפרעה ידע מאלקים אבל לא ידע את הו"י, כלומר את שם אלקים שהוא בגימ' הטבע", זאת ידע והכיר, היינו שהכיר שהשי"ת ברא את הטבע אבל עזב ה את הארץ, וכפר בהשגחה פרטית, שהיא ענין ש הו"י, היה הוה ויהיה, עשה עושה ויעשה לכל המעשים.

וישראל שהיו בגלות מצרים, היו במיצר תחת יד פרעה, ודעתו הרעה שלטה עליהם, והיו אצלו בכור הברזל, עד שלא יכלו להעלות על דעתם שהשי"ת מלך ומושל בכל העולם בהשגחה פרטית מלאה עד אין סוף. עד שבא משה שהוא הדעת דקדושה - היפך דעת פרעה שאמר "לא ידעתי" את ה', ועל ידי האותות והמופתים גילה כי אני ה' הקרב הארץ, היינו ההשגחה הפרטית הקבועה על הארץ.

ודעת אמתי זה שהמשיך משה לעם ישראל במצרים, היינו דעת האמונה בהשגחה פרטית היפך דעת פרעה, נשנה ונכפל כמה פעמים בלשונות התורה, כמו בשמות (ח יח) "למען תדע כי אני ה' קרב הארץ, וכן (ט יד) "בעבור תדע כי אין כמוני ככל הארץ", וכן (ט יז) בעבור הראותך את כוחי ולמען ספר שמי ככל הארץ. היינו שכל ענין האותות והמופתים היה להראות את כח ה' המשיגה ושולט בכל הארץ תמיד, היפך דעת פרעה שלא האמין בכך, ואמר לא ידעתי את ה', וכנ"ל. וכן כל סיפורי יציאת מצרים בתורה סובב על "וידעתם את ה'".

וכן מדייק הבעש"ט, שאחר שנאמר (שמות ב') וימת מלך מצרים כתוב "ומשה היה רועה", היינו שאחר הנכנת הערף הדיינו פרעה, מיד לאחר מכן נתגלה הדעת של משה רביא מהימנא, והחלה התנוצצות הגאולה. כי העלמת הדעת האמתי והגלות הם ענין אחד ממש. וזה היה כל מעלת גאולת יציאת מצרים, שמשה האיר להם את הדעת, והראה להם כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, ועל ידי זה יצאו ממצרים מתחת יד פרעה בפועל ממש" (לקט אמרים, ח"א, עמוד קנא)

לפני כשליש שנה שח מ"ד שליט"א לפני באי ביתו על יהודי שנכנס אליו ותינה את צערו באומרו "דומה אני לפרעה מלך מצרים. וזאת למה, כי כשהקב"ה מכה אותי אני זועק 'ה' הצדיק ואני וגו' הרשעים' ואני מקבל על עצמי להטיב את דרכי, אך מיד כשאני יוצא מהמצוקה מתקיים בי "וַיֵּאָרָא פְּרָעָה כִּי הִיְתָה הַרְחֹקָה וְהִקְבְּדָה אֶת לְבוּ וְלֹא שָׁמַע אֶלְקָהּ כְּאִשְׁרֵי דְבָר ה'", אני חוזר ושוכח את ה' בבחי' 'מי ה' אשר אשמע בקולו'. ושוב כשהולך לי לא טוב אני שב וזועק ומבקש מהשי"ת "אנא שא נא חטאתי אך הפעם... ויסר מעלי רק את המות הזה"... אך לא לעולם, כאשר המכה חולפת אני שוכח שוב ומתעלם ממצויאותו של הבורא והמשגחתו הפרטית על מעשיי, וחוזר חלילה. ממש כמו פרעה".

זוהי מהותה של גלות מצרים. גלות מצרים אינה רק כשהאדם נמצא בפועל כעבד תחת יד פרעה, אלא גם ובעיקר כשדעת האדם משועבדת לדעת פרעה, כשמחשבותינו דומות לאלו של פרעה שחרט על גלו את ה' מי ה' אשר אשמע בקולו" והשקפת חיים. לדעת פרעה הרי שהכשלונות וההצלחות אינם תלויים בבורא ב"ה, ממילא אינו רואה סיבה לשמוע ולהשתעבד אליו, אדרבא, הוא משועבד לכוהני ועוצם ידי, "לי יאורי ואני עשיתיני" (הפטרות הורא) וכדפרש"י שם "איני צריך לעלונים כי יש לי יאורי מספיק כל צרכי. ואני עשיתיני - בגבורתי ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי" עכ"ל.

באדיאת המהבשת הקדושה, שכאשר היו בני ישראל תחת יד פרעה, בנוסף לכל מה שסבלו מתחת יד פרעה בגשמיות, עיקר הגלות היה מה שהיו תחת הדעת של פרעה, שהיה לבני ישראל האפיקורסות של פרעה, שלא האמין פרעה בהשגחה פרטית, ומשום כן בני ישראל אפילו שהאמינו בהשי"ת, אך לא היה להם הכח להאמין שהשי"ת נמצא בזה העולם, ושהשי"ת מנהיג את העולם ושהכל בא מהבורא עולם, ופגם זה עושה פירוד בין קוביה ושכיניתיה, ומשום כן בכל המכות אמר משה, "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ", שכאשר בא משה רבינו התחיל להתגלות לבני ישראל שהשי"ת מלך העולם, והוא מנהיג את כל הבריאה, ואין דבר הנעשה מעצמו, עד שגם תבן ברחוב אין מתנענע בלא השגחת הבורא, וכן אינא מהארי הק בשער רוח הקודש, שאפילו הכאה במקל אין נעשה ללא השגחה פרטית" (א"ר א למור"ד, פורים).

ולא כי פרעה איננו מאמין במציאות הבורא, לא ולא, פרעה מאמין שיש בורא

"לא היה העפר כדאי ללקות ע"י משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול" (רש"י ח' יב')

הכרת הטוב

"ידועים דברי רש"י (שמות ז-ט) שמכת דם ומכת צפרדע נעשו על ידי אהרן הכהן ולא על ידי משה רבינו, מכיון שהיאור הגין על משה כשנשלך לתוכו. וכן במכת כינים לא לקתה הארץ ע"י משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול (ברשי שם ח-י) - לכן לא ציוה הקב"ה שיוכח ע"י משה, וזאת בכדי שלא יראה הדבר ככפיית טובה. והשאלה נשאלת מאליה, וכי היאור או עפר הארץ חלים ומרגישים את הטובה שעשו או את ההכאה שיכו אותם, ומדוע היתה ההוראה בכך שזה לא יעשה ע"י משה.

אולם הענין בזה, כי הנה מובא, שבעת שאדם מכה את רעהו או מבזהו, הרי שתי רעות נעשו בפעולה זו: א. עצם הדבר שציער את חבירו, שהוא פגם קשה, והוא מעורר קטרוג גדול על האדם. ב. כי גם אם מצערים בעל חי נעשה פגם למעלה. כמוכאב סיפור מהארי"ה הק"י שאשה אחת עמדה מלדת, והארי"ה הק"י גילה שעונש זה בא עליהם משום שבביתם עמד סולם עבור תרנגולים שיעלו לשתות ולהרוות את צמאונם. ביום מן הימים אמרה האשה להמשרתת שתסיר הסולם משם אף כי לא היתה כוונת לצער את התרנגולים, ופגם זה, צערם של התרנגולים, גרם לעונש שתפסיק מלדת. ואמנם לאחר שהשיבו את הסולם למקומו, נתברכה האשה שוב בפרי בطن (עיין בקב"י יתר פיז). ומצא שגם צערו של בעל חי גורם לקטרוג רחיל, על אחת וכמה וכמה מה גדול הפגם בגרימת צער לאדם, וכדאיתא בגט (כתובות ט"ב ע"ב) על אחד האמוראים שהיה רגיל לשוב לביתו בערב יום הכיפורים, ופעם אחת נתאחר לבוא, וצער אשתו גבר מאד עד שיצאו דמעות מעיניה, וזכותו רגע נתעורר עליו קטרוג, ונע נפשיה. כי מי יוכל לשער עומק הדין המתעורר על ידי גרימת צער לאדם מירא"ל.

ב. כמו כן יש עוד ענין שלילי בגרימת צער לאדם, כי זה גורם שמתעוררים ומתגברים בו תכונות רעות (כמוכאב בראשונים שהאדם נפעל כפי פעולותיו, עיין חינוך מצוה ט"ז). כי הרי האדם ירד לזה העולם בכדי לתקן את מידותיו, וכל עצם האדם הוא מידותיו הטובות, כי ערך האדם נמדד לפי מידותיו. האדם צריך לזכך מידותיו הרעות: גאווה, עצבות, כעס, תאוות רעות, אכזריות, קנאה, ורק על ידי תיקונם נבנה קומת האדם. ואם אכן האדם פועל איזה תיקון במידות הרעות, וכיף את יצרו ומזכך את עצמו ומלטש את חומריותו מאתה זוהמא של מידה רעה, ורוכש לעצמו אתה מידה טובה, הרי נעשה תיקון בו, תיקון בסביבתו, ותיקון בכל העולמות התלויים בו... וזה ממטרות האדם בירידתו לזה העולם.

נמצא אם האדם ציער את חבירו, לא די שלא תיקן ככל, אלא שעשה שתי רעות: א. שציער את חבירו, ב. שהוסיף כח בחלק הרע שבו, ולא רק בעצמו אלא בכל עולמות העליונים היכן שהוא נשרש אף שם הוסיף רע וחזקו.

ולכן בהכאת היאור ועפר הארץ, הגם שאינם בעלי רגש, אבל עם כל זה, הרי המשה היתה טובת הנאה מהם, ואילו היה מכה אותם, והיה חל בהם קלקול באמצעותו שהיה "ויבאש היאור" ויפער הארץ היה לכינים", והיה נפגם דבר שנבנה משה, אז היה חל פגם בעדינות נפשו של משה (על דרך החלק הב' המל שנעשה על ידי מידה רעה). לכן ציוה הש"ת שהכאת היאור ועפר הארץ לא יעשה על ידו. וכמוכאב בחז"ל (בק"י ע"ב) "בירא דשנית מיניה לא תשדי ביה קלא - בור ששתית ממנו מים לא תזרוק בו גושי עפר.

ומדי דברי זכרתי בעובדא מהגאון רבי אפרים מפשעבדאז וזלחה בעל "עונג שבת", שהיה ידוע בבאנונותו המופלגת ובקדושה וענותנות יתירה, והיה כשולחן ערוך מהלך וכספר מוסר חי, אשר מכל שיחה קלה ועובדא שלו ניתן היה ללמוד רבות. פעם נקלע לביתו אורח. ר אפרים כדרכו קבלו בחביבות רבה ודאג בעצמו לכל מחסוריו. והנה כשהגיעה שעת שינה, הלך ר אפרים בעצמו להשיע לו מטרות, וניגש לחדר קטן, ושימש כמחוס, להביא לו מאטראץ (שקורץ מזרון). הנוכחים ראו והנה

כ"כ גדול וכל כך קטן (חלק ב')

ליל רביעי ט"ז תבת תשפ"ד

לבקשת הרבים אנו מביאים כאן גם את החלק השני של השיעור שהתקיים ביזמא אהרילא ובתא של האי גאון וצדיק רבי אפרים'ל קוקובסקי מפשעבדאז' מגדולי חשובי אנ"ש בעמק"ש "עונג שבת". ט"ז תבת האי שתא, בהשתתפות זקני וחשובי אנ"ש בבי כנישתא דמו"ר שליט"א.

מדובר בצדיק משנים קדמוניות, הצורה שלו היתה כמו של יהודי מהדורות הקודמים, הוא היה אצלנו שש שבועות, ראיתי ממנו לימודים הפלא ופלא, מה שהוא עשה היה לימוד. הוא היה מושלם בהכל, במידות, בצדקות, בגאונות, בעניויות. אחרים במקומו היו הופכים למנהיגי הדור.

בהתחלה הוא היה בתל אביב, אך איך שהוא הגיע לירושלים, לכותל המערבי, הוא החליט שהוא לא חוזר, הוא נשאר כאן, הוא הגיע לביתנו, ולאחר כמה ימים הגיע לשם נו"כ, להיות הביאה ברכה בבית.

פעם נטל אותי אבי באמצע השינה והניח אותי בפנית מיטתו של ר' אפרים'ל, כשהתעוררתי שמעתי אותו ממלמל, ממלמל, הוא בכלל לא ישן, הוא שכב ודיבר עם השי"ת.

פעם בערב פסח הגיע ר' אפרים'ל הביתה עם מלא נרות שעווה לבדיקת חמץ, הוא קנה את זה אצל הרובלים שעמדו בצידו הרחוב. לשאלת נו"כ, למה הבאת כ"כ הרבה נרות. השיב ר' אפרים'ל, "צדקה בדרך כבוד, צדקה בדרך כבוד, זה בכלל לא פשוט"... יהודי עני מוכר את הנר עשר פעמים כפול משווי, הרי זה צדקה בדרך כבוד.

בשבת אחרי הסעודה הוא לא נתן לאף אחד לפנות את השולחן כיון שיש שאלות של בורר והוא היה ת"ח מופלג. פעם אחת בעת שפינה את השולחן היתה לו שאלה והוא הסתובב שעה וחצי הלך וחזר תוך כדי עיין, ור לאחר מכן הוא המשיך לפנות את השלחן.

כשהיו מוסרין לו קויטל היה מכניס את זה לתוך הליקוטס מוהר"ן שלו ביחד עם השילינגס (המטבעות) שנתנו לו לפייון, כשהוא נפטר נשאר ספר שלם מלא עם קויטלאן ומטבעות.

כשהוא היה ניגש לאכול היה ניכר שכל האכילה שלו היא למען הברכות. פעם

הוא ניגש לאברך שדאחו אוכל בצהריים מיני מזונות, ואמר לו בתמיהה, אתה אוכל מזונות? הרי אם היית לוקח פת, היית זוכה ליטול ידיים, לברך ברכת המזון דאורייתא, לא חבל, במקום זה אתה לוקח מזונות.

הוא החזיק בארון כמה סוגי יינות, וכשהגיע אורח הוא כיבד אותו ביינן, ולאחר שהוא בירך על היין הוא הוציא יין משובח יותר וזיכה אותו בברכת "הטוב והטיב" הוא בירך.

באופן כללי הוא היה שתקן, אבל ה"אחד" שלו בקריאת שמע הרעיד את הלבבות, מי שלא היה רגיל לזה היה ממש נבהל, כזה "אחד" זה היה, במסירות נפש ממש.

הוא עבד תקופה בשחיטה בבדיקת ריאות, זה היה העבודה שלו, פעם בדרך חזר מהמשחטה היכה אותו גוי, ר' אפרים'ל לא הגיב אלא התכופך וקיבל בהכנעה. לשאלת בנו החורג למה הוא לא התקומם ולא החזיר לו, השיב ר' אפרים'ל בתמיהה: "משה, וייסט נישט אז מיר זענען אין גלות" (משה, איך יודע שאנחנו בגלות).

בירושלים התגורר הדייטשעטער-רב מפולין, פעם הגיעה הרבנית שלו והיא סיפרה לפי תומה שהיא פגשה את הרבנית של הדייטשער-רב והם ניהלו שיח בסגנון פולני, קצת פוגעני. כששמע זאת ר' אפרים'ל הוא עזב בשקט את הבית והלך לברר איפה גר הדייטשער-רב והלך לשם לומר לנו"כ שהוא שליח של אשתו, היא לא התנונה לפגוע בה חס ושלום, והוא שליח ממנה לבקש את סליחתה.

הוא אהב את ארץ ישראל והוא נזהר מאוד לא לפגוע בארץ ישראל כשהוא היה מזכיר "חוק-לארץ" בסמיכות ל"ארץ ישראל" הוא היה מוסיף "להבדיל". פעם כיבד אותו אבי עם פלפל חריף, ואמר לו שזה "מפירות ארץ ישראל". בדרך כלל כשהיה מחו"ל היה מתאווג לפני אבי על חריפותו של הפלפל, היה אבי אומר לו שזה דרכם של פירות ארץ ישראל שהם מענישים את מי שמדבר בגנותם. אבל לא כן ר' אפרים'ל, כשר"א הרגיש את הטעם החריף הוא התבטא בהתפעלות: "אה, פירות ארץ ישראל, זה מזכיר עזות דקדושה..."

עצם הדיבור מהצדיק מעורר את הזכויות שלו, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

בעצמו יוד. הדבר הפליא את הנוכחים, הללו ידעו היטב על ר אפרים'ל שעם רוחב ביתנו ומוחו הענק, לא יכול בשום אופן לראות בצערו של שום בריה קלה... (את העובדא שמעתי מאשתו הרבנית ע"ה).

(ונכתב בספר, למו"ר, ח"א, מאמר א)

לרבים השואלים
ניתן להשיג את כל ספרי מו"ר שליט"א בחינניות הספרים המובחרות הפצה ראשית באר"ק, וועב: 05312-56812
לכל עניני הגליון ניתן לפנות לטל: 02-313-10-10

באמונתו יהיה

דברי תורה ממודינו המשגיח שליט"א

פרשת וארא תשפ"ד

י"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

אמונת הפרשה

שירת הצפרדע

איאת בפרק שירה, ההצפרדע אומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. עוד איאת בהקדמת הברייתא לפרק שירה. כאשר סיים דוד המלך ספר תהלים זחה עליו דעתו ואמר כלום יש בריה שמשורר להקב"ה יותר ממני. נודמנה לו צפרדע ואמרה לו אני שרה יותר ממך. ע"כ. והוא תמוה במה עולה שירת הצפרדע יותר משירת ספר תהלים ששורר נעים וזמירות ישראל. ובפרט שכידוע קול הצפרדע הוא מכוזר ביותר

מכת צפרדע - מידת היסוד

בס' בני יששכר (חודש ניסן מאמר ה' אות כ"ה) כתב וז"ל בכתיבי מרן (האריז"ל)מכה זו יצתה מיסוד דמלכות וכו', במדרש מכת הצפרדעים היתה עולה ונוטלת בית הסתרים שלהם ומסרסן. שנא' וצפרדע ותשחיתם כמד"א כי משחיתם בהם מום בהם ע"כ, הוא ג"כ להתוודע ולהגלות מאיזה מקום יצאה המכה ממדת יסוד, עכלק"ק. ונראה לי בעזה"י להוסיף ע"ז לבאר את המדרש בפרשת שמות וז"ל וכל הבת תחיון מה צורך לפרעה לקיים את הנקבות אלא כך היו אומרים נמית הזכרים ונקח את הנקבות לנשים לפי שהיו המצריים שטופי זימה ע"כ. נמצא שרצו המצריים לטמא את יסוד תולדותם של ישראל, ולענ"ד י"ל שזה ה"י ג"כ טעם על שנענשו במכת הצפרדעים כנ"ל, שנעשו סריסים על שחשבו לטמא את בנות ישראל בורמתם, ודוקא ע"י הצפרדעים ששורשים ביסוד

לעתיד לבוא - בשכמל"ו בקול רם

והנה בגמ' (פסחים נ"ה) גבי אמירת ברוך שם כבוד אפרו שהיו אומרים בחשאי, משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה, אם תאמר, יש לה גנאי. לא תאמר, יש לה צער. התחילו עבדיה להביא לה בחשאי, ע"כ.

והנה תב בספר אמרי אמת בפרשינו (משנת תרצ"ב) שלעתיד לבוא יאמרו בשכמל"ו בקול רם. ואז יהיה פסוק בתורה עכ"ד. וי"ל ביאורו, בשכמל"ו הוא בחי' יחודא תתא. שהשכינה נמצאת אף במקומות הטמאים. וזה נמשל לציקי קדרה מפני שגנאי הוא לשיכנה. ולכן אומרים אותה בחשאי שלא לפרסם ענין זה שיש בו גנאי. אמנם בזמן העתיד יקוים את רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ומבארים עפ"י"ז מ"ש חז"ל על החזיר שיחזור לכשרותו לעת"ל. והיינו לפי שתעבור רוח הטומאה מן הארץ, לכן לא יהיה עוד גנאי באמירת בשכמל"ו. כי ימלא כבוד ה' את כל הארץ ויהיה גילוי מלכות שמים בכל מקום בהעברת רוח הטומאה. ולכן תהיה אמירת בשכמל"ו בקול רם ובגילוי שאין צורך עוד לאומרו בחשאי. וגם יהי פסוק בתורה, מטעם הנ"ל

מידת היסוד [צפרדע] - הכנה לגאולה

ועפ"י הדברים הללו נחזור לבאר הברייתא שבהקדמת פרק שירה. דהנה נתבאר שהצפרדע הוא מידת היסוד. והכלל הוא שייסוד מקושר עם מלכות. בבחי' ששי מכין לשבת. ולכן בקידוש ליל שבת פותחים יום השישי ויכולו השמים. כי השישי מכין לשבת מלאכתא. וכי יסוד מכין למלכות. ולכן מי שאינו זהיר בקדושת יסוד אין לו הרגשת עונג בשבת. ועד"ז הוא סוד סמיכת גאולה לתפלה. כי הגאולה היא בחי' היסוד והתפלה היא בחי' המלכות כמבואר בספ"ק. והייסוד מקושר עם המלכות. ולזה צריך קדושת היסוד כדי לזכות לתפלה שהיא מדת המלכות. והנה שם המלכות הוא אדני". ויש לרמז לפי זה כי אדני" במילוי אותיות אל"ף דלת נו"ן יו"ד בגימ' יו"ם השש"י.

ושירת הצפרדע היא שירת היחוד של לעת"ל. היינו אמירת בשכמל"ו בקול רם. שהצפרדע שהוא יסוד מכין למלכות היינו גילוי מלכות שמים לעתיד לבוא. וכדיאתא במדרש שצפרדע מלשון צפור דעה. והוא רמז על זמן העתיד שיקוים ומלאה הארץ דעה את ה', שאז יקוים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ויש לרמז ותע"ל הצפרד" בגימ' ור"ח הטומאה"ה אעב"ר מן הארץ.

ועוד יש לרמז ברו"ך ש"ם כבוד"ל לעולם ועד בגימ' ובכ"ן ת"ן פחד"ך הויה"אל הינו ע"ל כ"ל מעשיך", שאז יהיה היחוד של בשכמל"ו בגילוי. ויש לרמז בפסוק הנני גונף את כל גבולך בצפרדעים בגימ' מלכות"י. כי הצפרדע שהוא יסוד מקושר עם מלכות.

למדת היסוד - נצרכת מסירות נפש

והנה הצפרדעים מסרו נפשם לעלות בתנור. והוא רמז למדת היסוד שצריכים לזה מסירות

המשך בעמ"ב

אמונת השבת

"וארא" - השי"ת מתראה לכל יהודי

ובספ' תורה אור" מבעל התניא כתוב (בפרשה זו) דתיבת "וארא" כוללת ב' משמעויות, לשון עבר ולשון עתיד, שגם לעתיד הקב"ה מתראה לכל אחד ואחד { זה לשונו שם: הנה וארא" יש לו ב' פירושים, א' לשון עבר שנתגלה לאבות, וב' לשון עתיד, שהוא לשון הווה, שתמיד יש בחינה זו בכל זמן ובכל אדם. (כי בחינת האבות היא בכל אדם, שהם שורש ומקור כל נשמות ישראל), ע"כ.} וזהו קוטב כל הפרשה, להרגיש אמיתות מציאותו ית'. ויעזור השי"ת שזוכה לזמן המקווה שבו יאמרו ה' מלך לעולם ועד", וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות ב"ב

***

קריאת פרשת המכות - ממשיתה רפואות

הנה ידוע מזה"ק שהמכות היו נגיף למצרים ורפוא לישראל. וזהו הענין שמצינו בהגדה של פסח שראו חכמים להרבות בכמות של המכות (חמישים, מאתיים, מאתיים וחמישים). והיינו משום שרצו להמשיך בה רפואות לבני ישראל, וכל מה שהגיע למצרים מסויימת שנתרפאו ישראל ממנה, ע"י אותה המכה, בבחי' נגוף ורפוא'

. ולכן כיום שנמצאות בעולם כל מיני מחלות שונות, כמה נחוצ וחשוב לנו קריאת פרשת המכות, שבזה נמשכת רפואה לכל סוגי המחול (שבת אחים, מיאמי, תשפ"ב)

אמונה כל זאת

החיזוק באמונה שמקבלים מלימוד פרשיות אלו - היא עיקר תיקון שובבי"ם

הנה ידוע מזה"ק שכל אלו המכות היו נגוף למצרים ורפוא לישראל, שמלבד הבאת המכה על המצריים, עוד זאת היתה בה שהביאה על ישראל רפואה ברוחניות ובגשמיות, וטובות גדולות היו לישראל מהמכות בגוף ובנפש, וה' להם סיוע לתיקון נפשם.

ואשר לכן פרשיות אלו של שובבי"ם מסוגלים הם לתיקון הנפשיות, ובפרט פ' וארא ופ' בא שבהם מבואר העשרה מכות שעל ידם נרפאו בני' במצרים.

והתיקון הוא ע"י החיזוק באמונה, אשר בשבועות אלו מתחזקת האמונה ביתר בהירות, כי פרשיות אלו הם שורש אמונתם של ישראל, וכמו ששונה הפסוק כמ"פ למען תדע כי אני ה', "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ". ועוד כמה פסוקים. וכיון שתכליתם של המכות היו להודיע לפרעה כי ה' הוא האלקים, עכ"ל שלישראל הביאו המכות לבהירות האמונה. וכן אמר"כ "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מן מצרים" שפסוק זה הוא ציווי על האמונה (לדעת הרמב"ם), ותלה הכתוב האמונה ביצ"מ כי היא שורש אמונתם של ישראל. "והר"ר בונם זצ"ל אמר שצריך להתעמק בפרשיות אלו כמו בתוס'. ונמצא שע"י חיזוק האמונה הבאה ע"י ההעמקה וההתבוננות בפרשיות אלו נעשה התיקון. כי עיקר התיקון הוא ע"י האמונה אשר בא חבוק והעמידן על אחת "וצדיק באמונתו יחיה". וע"י התבוננות האדם בלימוד פרשיות אלו זוכה לתקן נפשו ולגאולה פרטית בבחי' "קרבה אל נפשי גאלה".

נפש לעמוד בנסיונות. וכדרך שיוסף הצדיק מסר נפשו בהנסיון של אשת פוטיפר. ובפרט בזמן הזה שמתחדשים נסיונות חדשים בכל יום ויום בכל מיני פיתויים ותחבולות. וכבר אמרו צדיקים שא"א בזמן הזה להשיג כלום בלי מסירות נפש. ובכלל מסירות נפש הוא כל שבירת הרצון. כי רצון נקרא נפש כמ"ש אם יש את נפשכם ופירש"י רצונכם. וצריך להתרגל למסירות נפש דהיינו שבירת הרצון. וכגון להזדרז בהשכמת הבוקר כדי להתפלל במנין הגון כדי להתחיל את היום בבהירות.

שירת הצפרדע - שירת כל העולם לעתיד לבא

והנה שירת הצפרדע שהיא בשכמל"ו נאמרת בזה"ז בחשאי, ועכשיו אינו פסוק. אמנם

יבוא יום כאשר תגלה ותראה מלכותו עלינו כאשר ידע כל פעול כי אתה פעלתו וכי ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה. ואז ישיר כל העולם שירת הצפרדעים בקול גדול. שהוא יחודו של יעקב אבינו שאמר לשבטים כשאמרו לו שמע ישראל ה"א ה' אחד. ועל אותו שירה אמרה הצפרדע לדוד המלך ששירתי נאה יותר ממך. כי שירת בשכמל"ו לעתיד תעלה על השירה של כל ספר התלים. ורק בעוה"ז שירת הצפרדע אינה שירה נעימה, משאי"כ לעת"ל, בעולם של כבוד' הויה"א א"ת כ"ל הארץ בגימ' יח'ד תחתו'ן. שאז יהיה יחודא תתאה של בשכמל"ו כבוד' ה' ולא גנאי. שלא היא השבח הזה ציקי קדירה. ויהי"ז שנזכה ונחיה ונרא וימלא כרבוד ה' את כל הארץ אמן ואמן.

(מתוך סעודה שלישית וראא תפיס"ד)

וצדיק באמונתו

שורש נשמה, אשר אז כל התפלה היא בפנים אחרות וביתר כוונה - על כרכך לא יפסיד מזה כלום.

והעצה היעוצה לנו בימינו אנו, כדכתיב בנביא מלאכי (ג, טו) 'אז נדברו ירא ה' איש על רעהו', לחזק אחד לחבירו. וזה חשוב מאד למעלה, כסיפא דקרא ויקשב ה' וישמע וגו'.

(ואני תפילה, עמ"ס י"ז)

**כ"ט טבת - הרה"ח ר' שמואל יהודה וואלפסאן זצ"ל
{אבי מו"ה שליט"א}**

* אבי ע"ה נסע אל ה'ישמח ישראל' זצ"ל פעמיים, עוד בהיותו בחור. ולאחר פטירתו, החזיק את יום היאהרציט, התפלל לפני העמוד ואמר קדיש. והדבר מעניין, שהוא עצמו שוב נפטר באותו יום.

* אבי ע"ה כשהגיע לאמריקא בתחלה התקשה בפרנסה, ושוב השיג עבודה אצל מאפייית מצות. {והיה בזה גם יתרון, שהיה עסוק במצות מצוה}. אמנם עבודה זו התחילה בבוקר השכם, והיה מוכרח להתפלל במהירות כדי להגיע לעבודה בזמן. לאחר איזה תקופה, לקח על עצמו לעבוד במאפיייה בשעות הלילה, כדי שבכך יוכל אח"כ להתפלל שחרית כראוי. וכמוכן, שלעבוד בשעות הלילה איננה 'גן עדן' כלל, ובכל זאת התאמץ בדבר, והכל כדי שלא תהא שום הפרעה לתפילת שחרית, ויוכל להתפלל כמו שצריכים.

כ"ט טבת - הרה"ק ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע

*יש ענין מיוחד להתפלל בצוותא חדא בביהמ"ד עם חברים והטעם בזה, כדאיתא בספ"ק שאותן נשמות שעמדו ביחד בחד סניג, גם בעוה"ז הם מתאחדים לחבורה אחת בביהמ"ד אחד, והוא בהשגח"פ מיוחדת.

ואנשים הללו שהם מקושרים בבחי' 'נפש', יש יועלת מיוחדת שבהם יתאספו יחד גם בבחי' 'מקום' {בביהמ"ד אחד}. שבוזה יש לתפילתם יתרון מיוחד. וכך כתב ה'ישמח ישראל באגרת לחסידיו, וז"ל: ולמען לחזק עמוד העבודה זו תפילה, אזרתו גם על הסוחרים הטורדים בפרנסתם שיעשו חק קבוע לכל לשנות, שיבוא לבית החסידים בוקר וערב להתפלל בציבור, ואף אם יצטרך להמתין זמן מה עד שיאספו המנין ימתין וילמד דבר מה. {שכן נהגו אצל חסידים ובפרט בפולין, שלא דקדקו בזמנים, אלא כשנאספו חסידים אז התחילו להתפלל. וזה בא מגודל אהבת חסידים ששורה אצלם, מתוך כך לא היו מקפידים בדקדוק בין החברים. וכמו ששמעתי פעם מרבי שרגא פייוול מענדלוויץ זצ"ל בשיחה, שיש איזה סדר בתוך האי סדר... ואע"פ שאין זה שייך לנו, מ"מ יכולים ללמוד מזה להתנהג באהבת חברים, ולא לדקדק ולהקפיד על חברים}.

והנה ידועה הנהגתו של ה'ישמח ישראל שהיה איש שפל רוח ולב נשבר, ולא פיזר ברכות והבטחות. והנה כאן חרג מהנהגתו והבטיח מפורשת. והיינו כי על פי התורה מי שיש לו מסירות נפש, והוא בא להתפלל עם חבריו שהם מאותו

פנינים

ה'שבת אחים' של בני"ב בשבתות במצרים

והנה אי' במדרש שבני"ב במצרים ה' להם יום השבת למנוחה, ואז היו מתאספים והתחזקו באמונה ותקוה לגאולה. וה' בידם מגילות שעתידי הקב"ה לגאלם וזכה היו משתעשעים.

והיו ישראל מתאספין לבילי ש"ק ובסעודה שלישית וסיפרו ממעשי הצדיקים, והיו בהם הרבה שהכירו את יעקב אבינו, וידעו לספר מדרכו והילוכו בקודש, והיאך ה' נאמה עת עסקו בתורה עם בניו הקדושים, והיאך היתה נראית תפילתו בהתפשטות הגשמיות והיו פניו מאירים כפני חמה ומסתמא ספרו היאך שאסף בניו סמוך למטתו לפני פטירתו מן העולם, וברך לכל שבט איש אשר כברכתו, וה' מנבא על מה שעתידי לבוא עליהם, והיאך שנתמלא כל הבית אורה כאשר הביעו שפתותיו התיבות "עד כי יבוא שילה" שיכונן ישראל להגאל ע"י מלך המשיח ובכח דבורים אלו אשר נדברו איש אל רעהו מדי שבת בשבתו, החיו את נפשותיהם העגומות ושאו חוזק ואומץ לכל השבוע שעוד תבוא עת לגאולתם.

וכן איתא בשם הרה"ק מלעכוויטש זצ"ל שבני ישראל במצרים היו מתחזקים על ידי זה שנאספו ביחד ודברו ביניהם דברי התחזקות.

וע"ז אמר פרעה "תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר", כי 'ישעו' הוא מלשון 'שעשועו', שלא ישתעשעו במגילות שלהם. וע"ז כיוון פרעה בגזירתו באמרו "לא תאספון" וגו' - דלכאורה האל"ף שבתיבה יתירה, אלא איתא שפרעה רצה לבטל האסיפות שעשו בני ישראל שעל ידיהם היו מתחזקים. ועל כן אמר "לא תאספו" שאתם לא תאספון בעצמכם.

וכן דבר זה נצחי לדורות. ובכל דור כאשר מתלכדים יראי ה' בחבורה

להתחזק בעבודת השי"ת באה קליפת פרעה ואומרת שאין צריך לך ל"א תאספון", שדבר זה גורם ביטול תורה.

אבל האמת שאדרבא דבר זה קיומה של תורה ועל ידי אהבת חברים ושבת אחים גם יחד מתחזקים ומוסיפים אומץ והתמדה בתורה. ויש לרמז שב"ת אחים" ג"ם יח"ד בגימ' ויהי"כ כ"י הקש"ה פרע"ה, היינו זה לעומת זה שקליפת פרעה מתנגדת לעומת שבת אחים גם יחד. {וע"ז שאל משה רבינו (בסוף פר' שמות) "למה הרעותה"}, כי הרי מאז בתאי נתבטלה ה'שבת אחים' בש"ק. ולזה הוצרך השי"ת לנחמו "וארא אל האבות", וכו'.

***

ויצונום וכו' אל פרעה מלך מצרים.

ופירש"י "צונום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם. ויש להבין, למה הזהירם במיוחד שלא לפגוע בכבוד הרשע פרעה.

והובא מהחי' הרי"ם זצ"ל שהיה רצון השי"ת להעניש את פרעה ע"י המכות, לכן היה הכרח שלא יגיע לו כפרה ע"י בושה. כי הרי ידוע מספיק שהבושה יש לה כח גדול לכפרת עוונות. {וכפי העובדא הידועה אצל ר' שלומקע זוויעהלער זצ"ל שפעם חלתה בתו אנושות, ומיד פנה אל דירתה של אשה מסוימת שהיתה רגילה לבזות אנשים. (כדי לגבות את השכר דירה, שהוא היה ממונה על גביית השכירות). וכמוכן שהאשה הזאת מסרה לו מנה שלימה של לעג ובוז. (הכי כזאת יקרא 'דבי', מי שדופק על דלתות כדי לתבוע שכירות"? וכו'). ומיד לאחר שזכה לבושה זו, שב אל ביתו וב"ה מצא שבתו הולכת ומתרפאת. ולכן הקפיד השי"ת שמשם רבינו לא יגרום לפרעה שום בושה, כדי שלא יתכפר לו כלל ע"י"ז, ועדיין יהיו המכות מ'גועות לו'.

(שבת אחים, מיאמי תשפ"ב)

מעיינות ההיית

פרשת וזרח
תשפ"ד

פנינים מעניינים עבת קודש

אמרים נעימים מפי ומפנינים ממעיין מים היים
בעל שם טוב הקדוש ותלמידיו ז"ע ועבד"א
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיק מרגליות
כ"ק אדמו"ר מטעמזשדואר שליט"א

שיעור חוצע רש"י

אף שאנו מתענגים ביום השבת איך מנוכה לנו בעבור זה מרב טוב הצפון לנו לעולם הבא

איתא במדרש (דברים רבה ג, א): "את סבור שמא
לרעתך נתתי לך את השבת, לא נתתי לך אלא
לטובתך. כיצד, אמר רבי חייא ברבי אבא, את
מקדש את השבת במאכל ובמשתה ובכסות נקיה
ומהנה את נפשך, ואני נותן לך שכר".
לכאורה דברי המדרש צריכים ביאור, וכי מה
סכרא יש לומר שנתנית השבת תהיה לרעתינו,
שהוצרכו לשלול צד זה, אתמהא.

רק נראה בזה על פי דברי הרה"ק ההפלאה ז"ע
(פנים יפות פרשת עקב בד"ה למען ענותך) שכתב לדקדק
על נוסח אמרנו בברכת המזון: "הוא הטיב הוא
מיטיב הוא ייטיב לנו כו' ומכל טוב העולם אל
יחסרנו", ולכאורה כפילות הדברים הוא למותר,
אחר שבקשנו כבר בתחילה שהוא ייטיב לנו, מה
מקום יש לחזור בשנית ולבקש 'ומכל טוב העולם
אל יחסרנו'. וביאר בזה, כי מכוון בקשתינו בזה,
כי אנו מבקשים אשר ייטיב לנו הרבה בעולם
הזה, אך כל זה בתנאי כפול, אשר ההטבות לנו
בעולם הזה לא יוכלו לנו בעבור מהנאות העולם
הבא, אשר אין ערוך להנאות העולם הזה לנוכח
תענוגי העולם הבא, ולכן אנו מתנים את ההטבה
שייטיב לנו, בתנאי אשר מכל טוב לעתיד לבוא
אל יחסרנו, הוא העולם הבא המכונה (קידושין לט):
"ליום שכולו טוב".

על פי זה אפשר לומר, כי מאחר ושבת קודש הוא
'מעין עולם הבא' (מכילתא דרבי ישמעאל פרשת כי תשא
מסכתא דשבת פרשה א'), ועל דרך שפירשו הצדיקים
(ר' בית אהרן ליקוטים בד"ה מעין עולם בשם הרה"ק רבי ברוך
ממעוזבזו ז"ע) 'מעין' מלשון מעיין הנובע, שהשבת
הוא מעיין הנובע עולם הבא, אם כן היה מקום
להרהר כי על ידי ריבוי התענוג ביום השבת, ינוכה
לנו בעד זה מן ההנאות הנצחיים בעולם הבא, ודבר
זה הוא לרעתינו, שהרי אמרו חכמינו ז"ל (אבות פרק ד'
משנה י"ז): "הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה
ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא
ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל
חיי העולם הזה", על כן שלל הקדוש ברוך הוא
מחזשבו וז לומר לנו, כי הגם שאנו אוכלים ושותים
ומתענגים ביום השבת כמצות היום (ישעיהו נה,
א) 'וקראת לשבת עונג', עם כל זה הוא מניח לנו
מרב טוב הצפון לנו לעתיד, ולא ינוכה
לנו בעבור זה משכרנו לעולם הבא.

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב כאל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו, ב - ג)

מקור דברי חכמינו ז"ל שדבר הקב"ה עם משה משפט משני לשונות דיבור קשה שנאמרו בכתוב

כתב רש"י, דבר אתו משפט, על שהקשה לדרב ולומר (שמות ו, ב) 'למה הרעותה לעם הזה',
ע"כ, מפרשי רש"י (גור אריה שמות ו, ב) ביארו את המקור לכך בדברי הכתוב, כי נאמר בכתוב
שני לשונות המורים על לשון קשה, הן 'וידבר' שלשון דיבור הוא לשון קשה (מכות יא), והן
'אלקים' הוא מידת הדין (ספרי פרשת ואתחנן פסוקא ב"ו), ולכן מכפילות לשונות אלו למדו חכמינו
ז"ל אשר דבר אתו משפט.

דברי משה רבינו נאמרו מתוך אהבתו הגדולה וחמלתו הרבה על בני ישראל

והנה יש לדעת, כי דברי משה רבינו שאמר (שמות ה, כב - כג) 'וישב משה אל ה' ויאמר א-דני
למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתיני ומאז באתי אל פרעה לדרב בשמך הרע לעם הזה
והצל לא הצלת את עמך', לא נאמרו חלילה מתוך טרוניה כביכול כלפי רבון כל העולמים,
אלא נאמרו מלבו הרחום על בני ישראל הנאנקים בכובד השעבוד, ולסיבת התגברות האהבה
בלבבו עליהם, עד כי אהבה מקללת השוהר (בראשית ובה נה, ח), ואמר דברים אלו כלפי מעלה.
ויש להוסיף עד כמה הדברים מגיעים, שהרי איתא בגמרא (ברכות לג) על הכתוב (דברים יג) 'מה
ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה': "אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והאמר רבי
חנינא משום רבי שמעון בן יוחי, אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גזווי אלא אוצר של יראת
שמים, שנאמר (ישעיה לג, ה) 'יראת ה' היא אוצרו'. אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא", הרי
שגדלה מעלת היראה והשגתה אצל משה רבינו עד כי היה בעיניו כדבר פעוט, ואם על אף
כל זאת אמר דברים אלו, הרי זה מורה עד כמה התגברה אצלו רגשי אהבתו לבני ישראל,
ולצד רגשי אהבה אלו אמר את דבריו.

הדרך להיות מנהיג ישראל על ידי השתתפות בצערם וסבלת ייסוריהם

ואכן זה היה כל סיבת הדבר שהתמנה משה רבינו להיות מנהיג לדור דעה, על דרך שאמרתי
פעם לפרש את מאמרם (גיטין נו): "כל המיצר לישראל נעשה ראש", כי הנה לשון 'לישראל'
יכול להתפרש במובן של בעבור ישראל, והיינו שכל המיצר עבור ישראל, שמצטער בצרתם
ומשתתף בצער ייסוריהם, הרי הוא נעשה ראש, להנהיג את עדת עם קודש.

כך יש לפרש גם את דברי הכתוב (שמות יא) 'ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם',
שיעור הכתוב הוא, 'ויגדל משה', אך היה התגדלותו של משה רבינו להיות מנהיג בני
ישראל, זה היה על ידי 'ויצא אל אחיו וירא בסבלותם', שעל ידי שהביט אל צרותיהם והשתתף
בצערם, על ידי זה זכה להתנשא למדריגתו.

הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ז"ע (בשורות טובות, תרפ"ו עמ' 13) פירש ברוח דברים אלו
את דברי הכתוב (במדבר כו, טו - טז) 'ויפקד ה' אלקי הרוחה לכל בשר איש על העדה אשר יצא
לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם
רועה', ולכאורה יש לדקדק בלשון הכתוב שאמר 'כצאן אשר אין להם רועה', הרי היה לו
יותר לומר 'ולא תהיה עדת ה' בלא רועה', מה הוצרך להמשיל הדבר לצאן שאין להם רועה.
רק ביאר בזה, כי יתכן להיות אשר יש לבני ישראל מנהיג, אך ככל שהמנהיג מכוון לטובת
עצמו, ואינו מחפש להושיע את בני ישראל ולמסור נפשו עליהם, נמצא כי המנהיג הוא כצאן
שאינו להם רועה, שאינו מתמסר עבורם לדאוג לשלומם, וזה ביקש משה רבינו, שהמנהיג אשר
ישים הקדוש ברוך הוא על בני ישראל, יהיה מנהיג שיראו

על העדה איך שהוא מנהיגם, ודואג
על שלום טובתם כל ימיהם.

זמני השיעורים ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א

שיעור חומש רש"י מידי ליל ישישי בשעה 10:30 - בבית המדרש רח' סוקולוב 7 ב"ב
מלוה מלכה מוצש"ק בשעה 9:00 - במקום הנ"ל

שיעור בספה"ק 'נועם אלימלך' [על הסדר] מידי יום ג' - בבית מן אדמו"ר שליט"א בשעה 14:15 עד 15:00

הקדוש ברוך הוא הצדיק את דברי משה אליו שהתאונן על צערם של ישראל

ולא זו בלבד שהדבר נבע מצד אהבתו הגדולה וחמלתו הרבה של משה רבינו אל בני ישראל, עוד זאת הובא בשם הרה"ק רבי מאיר מפרימיזשלאן זי"ע (דברי מאיר פרשת וארא ב"ה ברי"י דב) לפרש בדברי רש"י: "דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר (שמות ה, כב) 'למה הרעותה לעם הזה', אשר הכוונה היא אחרת, דבר אתו משפט, היינו שדיבר אליו השם יתברך ואמר לו כי אכן במשפט אתו, כי צדקו דבריו לומר שאין להרע לבני ישראל, ולא שבא אליו הקדוש ברוך הוא בטענה מדוע אמר כן, אלא הצדיק את דבריו בצדק ומשפט, כי כך ראוי למנהיג ישראל לדאוג על שלום צאן מרעיתו.

כעין זה היו שפירשו (בית הללמי פרשת וארא ב"ה וידבר אלוקים הא) בדברי רש"י, 'דבר אתו משפט', היינו שבא הבורא ברוך הוא בטענה אל משה רבינו, 'על שהקשה לדבר ולומר (שמות ה, כב) 'למה הרעותה לעם הזה', היינו שטענו לעומתו הקדוש ברוך הוא מדוע 'הקשה לדבר', היינו שבא לו הדבר בקושי, הרי היה הדבר אמור להיות לו בניקל לבוא ולדאוג לשלום צאן עדת מרעיתו, ונמצא כי לא זו בלבד שלא היה שמץ של פסול בעצם דבריו, אלא עוד שתבעו הקדוש ברוך הוא על כך שבא אליו הדבר בקושי, ולא בניקל ובפשיות, כאשר אמור היה להיות בכל הנוגע לטובתן של ישראל.

המזים בכתוב על דברי הקדוש ברוך הוא אליו על דבריו שאמר 'למה הרעותה'

בעיקר דברי רש"י יש להתבונן, מדוע לא הוזכר בהמשך הכתובים את הדברים אשר דיבר עמו הקדוש ברוך הוא משפט, ולא מצאנו כל רמז בדברי הכתוב על כך.

מפרשי רש"י (אור החיים שמות ו, ב) כתבו לבאר בזה, כי מפני כבודו של משה לא נאמר בתורה דברי התוכחה כביכול שאמר הקדוש ברוך הוא למשה על דבריו.

אכן האור החיים הקדוש (שמות ו, ב) פירש בזה, שהדברים שאמר לו הקדוש ברוך הוא על כך רמוזים בדברי הכתוב, מה שנאמר 'וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה', שאמר לו הקדוש ברוך הוא 'אני ה', הוא מידת הרחמים (ספרי פרשת ואתחנן פ"א כ"ו), היינו שמשם בא לומר כביכול נעשה רעה לבני ישראל על ידי הקדוש ברוך הוא, אך האמת הוא כי הקדוש ברוך הוא הרי הוא מקור הרחמים והחסד, ולכן כל מה ששלחו היה הכל לטובתן של ישראל, והוא מה שעל ידי כובד העבודה שהתגבר על בני ישראל, וכו' להקדים ולצאת ממצרים קודם הזמן בזכות קושי השעבוד (פרשת דרכים דרך מצרים דרוש ה), נמצא כי היה בדבר טובה לבני ישראל, והוא אשר השיב לו הקדוש ברוך הוא למשה על דבריו.

משה רבינו נענש כביכול שלא להיכנס לארץ ישראל על שאמר 'למה הרעותה'

הנה על דברי משה אמר הקדוש ברוך הוא (שמות יא, א) 'ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה יגלהם וביד חזקה יגרשם מארצו', וכתב רש"י, ההררה על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כא, י) 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ואחר כך אמרתי לו (בראשית כב, ב) 'העלהו לעולה', ולא הררה אחרי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות, כשאביאם לארץ, ע"כ.

הרב חזי"א (פרשת וארא אות א) מביא בשם רבינו אפרים לרמז דברים אלו בדברי הכתוב (שמות יא, א) 'וידבר אלוקים אל משה', אלוקים נוטריקון א'מרת ל'ימה ה'רעותה' יהושע מ'יכניס, היינו שבסיבת מה שאמר למה הרעות לעם הזה, על ידי זה נגזר שלא יכניס משה רבינו את בני ישראל לארץ ישראל, אלא יהושע יעבור לפניהם והוא ינחילה אותם.

רצון הקדוש ברוך הוא שייבטלו הצדיקים את הגזירות מעל בני ישראל לכאורה יש להתבונן, מדוע זה נענש משה רבינו על דבריו שאמר לטובת בני ישראל, והרי כמו שהארכנו היה זה מתפקידו כרועה ישראל לדאוג על שלומם, ומדוע זה נענש על כך.

והאמת הוא, כי אדרבה בוודאי רצון השם יתברך הוא שמנהיגי ישראל יקרעו רוע גור דינם של בני ישראל מעליהם, ועל דרך שפירש הרה"ק הרה"א מליזענסקי זי"ע (נועם אלימלך פרשת דברים ב"ה אלה הדברים) את הפייט

(פיוט 'האדרת והאמונה'): "הנוי והנצח לחי העולמים", באמרו 'הנוי היינו היופי והנוי לבוורא כל העולמים, הוא 'הנצח לחי העולמים', כאשר הצדיקים כביכול מנצחים את הקדוש ברוך הוא וקורעים גזירות רעות מעל ראשי בני ישראל, והוא כביכול שמחה גדולה לבוורא כל עולמים.

כך הובא גם בשם הרה"ק רבי לוי יצחק מבאדריטשוב זי"ע (כנסת ישראל להגרא"י ווייברג זצ"ל עמ"א א) לפרש את הכתוב (דברים ד, לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו', 'אתה הראת', הרי הקדוש ברוך הוא רואה, 'לדעת' לידע ולהכיר, 'כי ה' הוא האלקים', ה' מורה על מידת הרחמים ואלוקים מורה על מידת הדין (ספרי פרשת ואתחנן פ"א כ"ו), אשר אם מידת הרחמים נהפכת למידת הדין, 'אין עוד מלבדו' או אז אין הקדוש ברוך הוא נחשב כביכול לבדו, כי צדיקים באים ומכילים הגזירות שנעשה על ידי מידת הדין, אכן נאמר (תהלים עב, יח) 'לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו', אשר אם 'לעושה נפלאות גדולות', אם הקדוש ברוך הוא מפליא לעשות עם ישראל עם קרובו, או אז 'לבדו' שוב הוא לבדו ואין הצדיקים מכילים דברים אלו, כי כל מגמתם ורצונם בטובת ישראל.

כעין זה כתב הרה"ק רבי לוי יצחק מבאדריטשוב זי"ע (קדושת לוי פרשת בלק ב"ה או יבואר הנה לקחת) לפרש את נוסח התפילה (פיוט ונתנה תקוה): "ויכונן בחדס כסאך ותשב עליו באמת", 'ויכונן בחדס כסאך', אם הקדוש ברוך הוא מכונן את כסא מלכותו במידת החסד, או אז 'ותשב עליו באמת', יוכל הקדוש ברוך הוא לישב על כסא החסד ולעשות חסדים לבני ישראל, אמנם אם ישב על כסא הדין, או אז לא יוכל הקדוש ברוך הוא לגזור על בני ישראל מכסא הדין גזירות, כי הצדיקים יבואו ויבטלו הגזירות.

על ידי שמסר משה נפשו להתאונן על צרות בני ישראל זכה גם כן למסור נפשו על ידי שלא יכנס לארץ ולא יגזר גזירת כליה על בני ישראל כשיחטאו

על כן מבואר בספה"ק (תולדות חיים פרשת פקודי ב"ה אלה פקודי הב' בהגה"ה) כי עונשו של משה רבינו לא היה מצד עונשו, אלא הוא בגדר מאמרם (אבות פ"ד מ"ב): "שמצוה גוררת מצוה", והיינו כי הנהגת הקדוש ברוך הוא עם ברואיו הוא בדרך מידה כנגד מידה (כלה רבתי פ"א ה"ה), ולכאורה אינו מובן מה מידה כנגד מידה יש במניעת כניסתו של משה רבינו לארץ ישראל לענין מה שאמר למה הרעותה.

אכן הביאור הוא, כי מובא (מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופ"כ; פרשת דרכים דרך הקדוש דרוש ח' בשם מדרש) שאם היה משה רבינו נכנס לארץ ישראל ובונה את בית הבחירה, או אז לא היה יכול בית המקדש להיחרב לעולם, וכשיגברו עוונות בני ישראל יזכר הקדוש ברוך הוא לכלותם רח"ל, כי חורבן בית המקדש היה לכפרת פשעיהם, ובהעדר היכולת להחריב את בית המקדש היה נגזרת רח"ל גזירת כליה על בני ישראל, על דרך דברי המדרש (איכה רבה ד, יד) על הכתוב (תהלים עט, א) 'מומזר לאסף באו גוים בנחלתך וגו': "אמר להם מזמר אני ששפך הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל".

כעין זה כתב האור החיים הקדוש (דברים א, לו) לפרש את הכתוב (דברים א, לו) 'גם כי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם', ופירש אמרו 'בגללכם' שאין הכוונה בסיבתכם, אלא הכוונה למענכם, והיינו שהיה בכך טובה לבני ישראל שלא יכנס משה עמהם, כדי שיוכל הקדוש ברוך הוא להיפטר מהם על ידי חורבן בית המקדש.

לפי זה מבואר היטב שייכות הדברים זה לזה, כי על ידי שראה הקדוש ברוך הוא איך שהסכים משה רבינו למסור נפשו לטובת ישראל ולהקשות ולומר למה הרעותה לעם הזה, לגלגל הקדוש ברוך הוא על ידו הטבה נוספת לבני ישראל הכרוכה בכסירות פשו, והוא שלא יכנס לארץ ישראל, ובכך לא יבוא גזירת כליה על בני ישראל כשיעו את דרכם, ונמצא כי היה זה מעין שכר על הקרבתו למען בני ישראל, ולא בדרך עונש.

דרכי המנהיג להיות נאמן לעדתו מצד אחד ולעמוד על משמרו בתוקף מצד שני

בספה"ק אמרי נועם (פ' וארא אות י' ב"ה או יאמר וידבר) כתב רמזים נוספים לדברי רש"י הנוכחים שעל ידי דבריו נגזר עליו שלא יכניס את בני ישראל לארץ ישראל, ורימו כי אני"ה בגימטריא לבנ"ה, שזה מורה על יהושע, על דרך מאמרם (בבא בתרא עה): "וקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה

כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה", עוד רימו את שמו של יהושע, כי ויאמר אליז' אני ה' בגימטריא יהוש'ע, וכן ואר' א' נטריקון ו'אמלא א'ו'תו ר'וח א'לקים, שזה הוא הלשון הנאמר בכתוב על יהושע (במדבר כו, יח) 'איש אשר רוח בו', וכל זה הוא רמז שיהושע בן נון יכניס את בני ישראל תחת משה רבינו.

לפי דברי האמרי נועם חשבת להוסיף, כי הנה בשנים מרמזו של האמרי נועם בדברי הכתוב מוזכר שם ה', 'אני ה' הוא שם ה' המורה על מידת הרחמים (ספרי פרשת ואתחנן פיסקא כ"ו), ואילו הרמז בנוטריקון של תיבת ואר' א' שהוא ו'אמלא א'ו'תו ר'וח א'לקים, הוא בשם אלקים המורה על מידת הדין (ספרי פרשת ואתחנן פיסקא כ"ו), ולהורות בא על שני חלקים אלו הנצרכים להיות במנהיג ישראל.

כי הנה מצד אחד צריך מנהיג ישראל לעמוד על המשמר לרווחתם וטובתם כל הימים, על דרך שכתבו הספה"ק (היהודי היהודי - כתיב קודש מכתב כ"ח בשם הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב ז"ל ע"י) לפרש את הכתוב (במדבר כו, טו-יז) 'פקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפנייהם ואשר יבא לפנייהם', ופירשו אמרו 'אשר יצא לפנייהם' היינו עד זאל אויסיגין פאר זיי, היינו שימסור נפשו עד כדי יציאת נשמתו עבור שלום טובתם כל הימים, ולכן הוא מידה אחת הנצרכת להיות למנהיג ישראל להתנהג במידת הרחמים והחסד.

אכן בד בבד זקוק הוא גם כן למידת הדין, להיות מוכיח בשער ולתקן את הטעון תיקון, לגרום פרוצות כרם בית ישראל, ועל דרך שכתב החתם סופר (תורת משה פ' שמות ב"ה וימסרו הב) על דברי רש"י (במדבר לא, ה): 'להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל, עד שלא שמעו במימתת מה הוא אומר (שמות י, ד) 'עוד מעט וסקלונני', ומשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן', ודקדק החתם סופר, כי לכאורה היה לו לומר 'שבחן של ישראל', ולא 'שבחן של רועי ישראל', כי השבח הוא לישראל ולא לרועי ישראל.

1 עיקר דברי חכמינו ז"ל אינם מובנים, כי לכאורה מה מקום לכלימה ובושה יש בדבר, הרי סדרו של עולם הוא בירידת הדורות, ואדרבה עצם מה שיש בדור לכל הפחות כפני לבנה שבח הוא לדור, ואינו בושה וכלימה.

לשבר את הדברים יש להסמך לכך מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב ז"ל ע"י, אשר שמעתינו מזהר"ר ח' יחזקאל שרגא קורנהייזר ז"ל מפ"ת, שהיה יליד העיר קאשו עיר מגוריו של הרה"ק מסטראפקוב ז"ל ע"י, אשר היה דרכו של הרה"ק משינאוואו ז"ל ע"י בהגיעו לאיטריק שהיה מתאכסן בבית החסיד רבי נחמן רוט ז"ל, שהיה מחסידיו קדם ומתנהג בדרכי חסידות מופלגים, ויחד עם זאת היה לו בית גדול ומפואר, על כן היה הרה"ק משינאוואו ז"ל ע"י מתאכסן אצלו בכל פעם שהגיע ליער.

אשר שנפטר רבי נחמן רוט ז"ל ירש את הבית בני יחידו ר' בערל רוט ז"ל, שאף שהיה י"ע וי"ע, מכל מקום לא היה מושלם בדרכי החסידות, ולא היה מתנהג בשלימות בדרכי אביו, אך עם כל זה כאשר הגיע הרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב ז"ל ע"י לאיטריק, המשיך במסורת אביו והגיע להתאכסן בבית ר' בערל רוט ז"ל, אף שכאמור לא היה במעלה כאביו שהיה מן החסידים המופלגים עוד אצל הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ל ע"י.

המשיך שלא היה הדבר לרוחם שיתאכסן רכב בביתו של איש פשוט, התעורר בניהם דין דברים האם נכון הדבר, כאשר תוך כדי הגיע שמע הוויכוח לאוני הרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב ז"ל ע"י, אשר לשמע דבריהם עמד וקרא לר' בערל רוט ז"ל בעל האכסניא, ואמר לו כי החסידים מתאוננים שאין זה מן הכבוד שיתאכסן אצלו בבית, אחרי שאינו בשלימות המעלה כמו אביו, וגם זה אשר ישנם עוד חסידים נאמנים באיטריק.

ר' בערל רוט ז"ל ש' שהיה איש פשוט, השיב ואמר באותה המעלה, וכי יאמרו נא החסידים, האם הדבר הוא גם כן כמו אביו, כמתכוון לומר, אשר כשם שהרבי אינו בדרגת אביו, ועם כל זה מסתופפים הם בעצמו, כי יש להתאכסן אצלו אף שאינו במדרגת אביו. הרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב ז"ל ע"י בשמעו את דברי ר' בערל רוט ז"ל, אחז את זקנו ואמר לעצמו פעמים מספר, הרי הוא אומר דברים של טעם, וכי איך אני מתקרב למדרגותיו של אביו, הרי רב המרחק ביני לבין אביו ביותר.

אמנם הרב חיד"א (חסדי אבות על מסכת אבות פ"א מ"א) הביא לבאר בזה, כי הנה מעלתו של יהושע שוכה להנהיג את בני ישראל אחר משה רבינו היה על ידי ששימש את רבו בנאמנות יתירה, וכדברי הכתוב (שמות ג, ט) 'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל', והיה רגיל לשמשו בכל צרכיו, אכן מה ששאר בני דורו לא הסכימו לשמש את משה רבינו, היה כי לא היה הדבר לכבודו לשמש את משה רבינו, אמנם יהושע בן נון שלא הביט על הבושה בדבר, אלא שימש את משה רבינו בנאמנות יתירה, וזה על ידי זה להשיג את מעלתו להיות מנהיג בני ישראל אחר משה רבינו.

וזהו שאמרו הוגנים שבדור, 'פני משה חממה פני יהושע כלבנה', היינו אף שכבר אין את פני משה שהיו חממה עם כל זה עדיין מאירים בדור פני יהושע כלבנה, וכל זה בזכות שלא הביט על הבושה והכלימה שבדבר לשמש את משה רבינו, ועל ידי זה וכה להשיג פני לבנה, על זה אמרו ביחס לעצמם 'אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה', היינו אוי להם על כך שהתביישו ונכלמו בדבר לשמש את משה רבינו, ועל ידי כך נמנעו מהם השגת פני לבנה.

וביאר בזה, כי הנהגת מנהיג העדה מורכבת היא ביותר, שכן מצד אחד אמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ג מ"ג): 'כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו', וממילא אם יתנהג הרב להוכיח את בני קהילתו, או אז לא תהיה רוח הבריות נוחה הימנו, ויאמרו עליו שאף רוח המקום אינה נוחה ממנו, ואם לא יוכיח להם על העניינים הטעונים תקון, הרי אמרו חכמינו ז"ל (כתובות קה): 'האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמאי', ואם כן הוא חסרון שתהא רוח הבריות נוחה הימנו.

אכן האמת בכך הוא, כי כאשר יש מנהיג קהילה העומד תמיד על המשמר לתקן את הצריך תיקון, אף שלעיני העומד מן הצד נראה כי הקהל אינו מרוצה מהנהגת הרב, כי כל עת ועידן מתאוננים הם על דרישותיו ותביעותיו של הרב מהם, אך בכל זאת כאשר יודיע הרב על שעומד הוא לעקור לעיר אחרת, לב כולם יסרב להאמין לדבר, והכל יבקשו שיוותר הוא להאיר בקרב עירם, שכן יודעים היטב כי בלא שיעמוד עליהם הרב לשמור על מצבם הרוחני, יתדרדרו עד מאד בכל המישורים, אמנם לעומת זאת, הרב המנהיג עתו ביד רכה, ואינו מעורר את הטעון תיקון, אלא עסוק בשלו, אף כי בכל תקופת הנהגתו נדמה כי הכל מרוצים הימנו שאין אחד המעיר על הנהגתו, מכל מקום כאשר יודיע שעומד הוא לעזוב את הרבנות, לא יהיה אפילו אחד שיבוא לבכות על עזיבתו, כי מה תועלת הוא בהיותו יותר מהיעדרו.

לפי זה מבואר היטב מדוע היה בהנהגת בני ישראל כלפי משה משום שבחן של רועי ישראל, כי בכך שבכל עוד שהיה מנהיג עליהם היו מבקשים לסקלו, בזה מוכח כי עמד על המשמר לשמור את כרם ישראל מכל פרצה, ולכן כאשר שמעו שעומד הוא להיפטר מן העולם, התעוררו עד מאד ולא אבו לצאת למלחמה בכדי לעכב את מיתתו, כי רצו שימשיך לעמוד על המשמר ולשמור על המשמר.

והאמת הוא, כי באמת כל איש יהודי באשר הוא אוהב וואהד את הרבנים המשגיחים בכל תוקף על כל פרצה ופרצה, כי אף שלמעשה השאור שבעיסה מעכב ומעורר מודנים והתנגדויות נגד הרבנים העומדים על המשמר, אבל בסופו של דבר הכל מכירים בטובה הגדולה שזוכים על ידי הנהגת הרב באופן זה, ולכן תמיד מלאים בני ישראל רגשי אהבה רבה כלפי מנהיגי העדה העומדים על הפקודים לשמור את כרם בית ישראל כראוי.

ברעיון זה מובא בספה"ק 'ישמח ישראל' (פרשת שמות אות ג) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר ז"ל ע"י לפרש את דברי משה רבינו שאמר (שמות ה, כב) 'למה הרעותה לעם הזה', כי הנה הבין משה רבינו אל נכון, אשר מטרת הייסורים הבאים על בני ישראל, הוא לעורר ליבם לעבודת הבורא ברוך הוא, שייטיבו את דרכם וישובו בתשובה שלימה על כל מעלליהם, אכן היה בדת משה רבינו, שזה לא יתכן אלא לשלימי המעלה המשיגים ומתבוננים במשמעות הייסורים, וממילא באים על ידי זה לתקן את דרכיהם, אמנם פשוטי העם ההמוניים הרי אין לבבם מעתורר כלל בעקבות הייסורים, כי אין דעתם מישגת להביח משמעות הייסורים, ומאחר ובני ישראל היו אז בשפלות מצבם, על דרך הכתוב (יחזקאל טו, ט) 'ואת ערום וערירי, על כן אמר משה רבינו 'למה הרעותה', היינו מה תכלית יש להרע לבני ישראל, שהם בבחינת 'לעם הזה' כידוע שעם הוא לשון גחלים עוממות (פסחים כו, יז), המורה על בחינה נמוכה, ועל כן לבני ישראל שהיו אז בשפל מצבם, לא היה כל תכלית להבאת הייסורים עליהם.

על זה אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כי לא צדק בדבריו, כי אף יהודי הנמצא בתכלית שפל המדרגה, מכל מקום בעומק לבבו חפץ הוא לעשות רצונו יתברך, ולכן על ידי הייסורים יתעורר בעומק לבבו במידת מה לתקן את דבריו, ואף שכלפי חוץ אין הדברים ניכרים עליו, מכל מקום יש תכלית ומטרה לייסורים אלו אף לפשוטי העם, כי גם הם חפצים ליראה את שמו, ומתעוררים לתשובה במעמקי לבבם. ומסיים את דבריו, כי מכאן חיווק גדול לכל יהודי באשר הוא, שתמיד יכול הוא לשוב בתשובה, ואל יתייאש לנוכח עומק שפלותו.

הרה"ק רבי יצחק מקאליש זיע"א - ו' שבט ת"ד
יפה כח הכן מכה האב

זקה"ק רבי יצחק מקאליש זיע"א היה בנו של הרה"ק רבי ארון לייב מפרעמישלאן זיע"א בנו של הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן זיע"א. הוא היה אחיו של הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א, ומסופר שבעת היולדת אביהם הרה"ק רבי ארון לייב זיע"א נודמנו שני שני האחים יקה' שפונדק אחד, והיה הרה"ק רבי מאיר רואה את אחיו נוסע בעגלה יקה' שנקראה אז 'קאלעס', והיה זה למורת רוחו, אמר כלפי אחיו: ואל יבוא ביכל עת' אל הקודש. השיב לו הרה"ק רבי יצחק, הלא כתיב: 'בכל עת' יהיו בגדיך לבנים. והדברים גבוהים ורמים מהשגתנו בכינתנו הדלה.

*

סיפר הרה"צ רבי ראובן מנחם לייפער' זצ"ל ששמע מאביו הרה"ק רבי בערצ' מאונגוואר זיע"א ששמע מדודו הרה"ק רבי מרדכל'ע מנדבורנא זיע"א, שהעיד שראה פעם את ידו של זקינו הרה"ק רבי יצחק מקאליש, שיש לו 'נשיכה' בידו, שאלו לפשר הדבר, סיפר לו הרה"ק רבי יצחק דברים כהווייתם: באברכותי הייתי פעם בבית אבי, ונתדפקו על דלת הבית שלשה אנשים, שנים מהם היו גבוהים מאוד והיה יראה ופחד להסתכל בפניהם, והשלישי היה נמוך ורוה, וביקשו שלושתם להכנס אל אאמו"ר רבי ארון לייב, נכנסתי לשאל את פי אאמו"ר, והודעתי לו ששלושה אורחים מבקשים להכנס אליו. ענה לי אאמו"ר שאין הוא פנוי לקבל את פניהם, כי עסוק הוא ללמוד תורה, שבתאי אל האורחים, ואמרתי להם שימתינו עד שיתפנה אליהם אבי.

לאחר שעבר זמן מה, שוב ביקשו ממני אם יכולים הם להכנס אל אבי, נכנסתי שוב אל אאמו"ר והבאתי לו את בקשת האורחים, השיב לי שהוא אינו יכול לקבלם עתה, כי עדיין עסוק הוא בעסק התורה, שוב הודעתי להם את דברי אאמו"ר. ביתיים החלו שלושתם להתקוטט ביניהם, אמרתי להם 'רואה אני שלא לבקש ישועה מאאמו"ר באתם, אלא כי דין ודברים יש להם ביניכם, אולי אוכל אני לפשר ביניכם'. השיבו האנשים בהן, ופתחו שני האנשים הגבוהים לספר כי הם 'מלאכי חבלה', והאדם השלישי המתלווה אליהם הוא מת שבחיים חיותו פגם רבות בעוונות, והרי הוא תפוס תחת ידם לעשות בו כטוב בעיניהם, אך אותו אדם טוען לעומתם שפעם איהיה היה אצל הרה"ק רבי ארון לייב מפרעמישלאן, ועל כן מבקש הוא שיהיה הרה"ק פוסק את גור דינו. הסכימו בבני דין של מעלה, ובזאת שלחו אותו בלוויית שני 'מלאכי חבלה' אל ביתו של הרה"ק רבי ארון לייב, על מנת שיפסוק כטוב בעיניו. השבתי להם שיותירו את האיש הזה, והם ילכו לדרכם, ואבי כבר יפסוק את גור דינו, הדבר לא מצא חן בעיני אחד ממלאכי החבלה, והתכופף ונשך את ידי. ובזאת הפטיר הרה"ק מקאליש: זהו סימן הנשיכה שיש בידי, זכר לאותו מעמד.

גחלתן של צדיקים

מעשה באחד מחסידי הרה"ק מרוזין זיע"א שהיה שוחט, והיה טועה לסבור כאותם הטועים הסוברים שכדי להיות דבוק ברבי צריך לזלזל בכל שאר הצדיקים רח"ל, וכאשר בא הרה"ק רבי יצחק מקאליש לעיר מגוריו, נגיש השוחט ודיבר עמו בגסות הרוח ובלולול, 'הלא בורדאי רצה הרבי לראות החלף' שלי קודם שאשחוט עבורו, השיב הרה"ק ב'הן', החזיר לו השוחט, 'א"כ איני מעונין להראות לפניכם החלף'... וכך לולל בכבודו בחופצה. כאשר חזר השוחט לביתו החל לתפוס אותו חולי משונה, והיה מסוככ בין הרופאים ואף אחד מהם לא מצא מזור למחלתו, בצר לו נסע אל רבו הרה"ק מרוזין זיע"א והגיש לפניו 'קוויטעל' שבו רשם את הצרה שהתרחשה עליו בפתע פתאום, מיד כאשר ראה הרה"ק מרוזין את ה'קוויטעל' שאלוהו בחומרה 'עם מי התחלת'... החל השוחט לכתוב על הטעות שעשה, שהיה מולול

1 הוא היה בן דודו וגיסו של זקינו אדמו"ר רבי ארון לייב מטעמשוואר זיע"א. הוא היה בעל זכרון נפלא, ובספר 'מליצי איש' מביא את רוב הסיפורים מאבותינו הק' זיע"א ממשמו.

ברה"ק מקאליש, השיב לו הרה"ק, 'אם פגעת בכבודו של הרה"ק מקאליש, אין לי שום 'תקנה' עבורך', ואכן לא עבר זמן רב, והלה נפח את נשמתו. ביתו של הרה"ק מקאליש היה תדיר פתוח לרווחה, והיה אורחים נכנסים בו תמיד ואוכלים לשובע נפשם, פ"א נכנס 'שייגען' אחד לבית וביקש מהרבנית דבר מאכל להשביע את נפשו, היה זה ערש"ק בבוקר, וה'חלה' המיועדת לשבת קודש היתה מונחת לפניה, אך לא רצתה כ"כ לתת לו את ה'חלה' הלזו, כי היא מיועדת לכבוד שבת קודש, וניסתה להתחמק ממנו בתירוצים שונים, כאשר ראה הרה"ק שאשתו מתחמקת מלתת לגוי את החלה, הרגיעה באמרו 'אל תתייראי, תחתכי, כי לא יזוב דם', כאשר שמעה הרבנית כך, תחתכה בחלה, ואכל השייגען לשובע נפשו את החלה. כעבור שנים כאשר נסע הרה"ק מקאליש בדרכים, נקלע ליער עבות ולא מצא את דרכו החוצה, והיה יער זה שורץ שודדים נוראים אשר אין איש יוצא חי מתחת ידם, ואכן התפרצו שודדים לעברו וכבלוהו, ונשלוהו למפקד שלהם על מנת שיכריע מה לעשות בו, מיד כאשר ראהו המפקד, שאל את הרה"ק, האם מכיר אתה אותי, השיב לו הרה"ק בלאו, נענה המפקד: 'הריני מכיר אתכם מימים ימימה, כאשר באתי בערש"ק לביתכם, והייתי רעב כלכל, והרגשת ממש שעוד זמן מה תצא נפשי מרוב רעב, ובהוראתכם הביאה הרבנית לפני את החלה המיועדת לשבת קודש, ובוה שבעתי וניצלו חיי', ובזאת הפטיר המפקד לפני חייליו: 'אל תגעו באיש זה לרעה, כי הוא הציל את חיי', ואף הורה להם להראות לו את הדרך לצאת מן היער. כאשר שב לביתו סיפר לזוגות הרבנית את כל דבר המעשה, והפטיר לפניו: הלא אמרתי לך 'אל תתייראי, תחתכי, כי לא יזוב דם'. מצינו בוה, אשר הקב"ה הקדים הרפואה למכה, על מנת שזיכה הרה"ק להנצל ממות לחיים.

הקריאה מעוררת את הזמן

זכרון ענייני דפסח המוכבא בפרשת בא

מסופר על אחד מהצדיקים זיע"א שכאשר קרא את קריאת פרשת אחרי מות, חיל ורעדה אחזתו, והסביר יראתו במשל למאכלי סעודת הנישואין, שכאשר מבשלים ואופים לכבוד השחמה, אזי כבר בעת הבישול טועמים מהמאכל מעין טעימה, וכמו כן כאשר קוראים את קריאת 'אחרי מות', אשר קוראים זאת ביום הכיפורים, כבר טועמים טעם 'יום הכיפורים'. וכמו כן ניתן לומר על שבת זו הבאה עלינו לטובה- פרשת בא, שכאשר נקרא בענייני דפסחא, נטעם טעם פסח מצה ומרור.

הנה בהגדה של פסח אנו אומרים: 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר כעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' - יכול מראש חדש, תלמוד לומר 'ביום ההוא', אי 'ביום ההוא' יכול מבעוד יום, תלמוד לומר 'בעבור זה', כעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך. ונראה לדרוש על זה, בדואת למדנו דרכי העבודה, דלעולם צריך האדם להרגיל את עצמו שכל מה שעושה השי"ת הכל הם חסדים מאתו ית"ש², אמנם שלא תמיד רואים זאת בעיני בשר, אך צריך להאמין בזאת, ולהודות להשי"ת על הכל, ולא רק על מה שרואים בעיני בשר שהם חסדים. והנה 'מצה' הוא זכר לניסים הגלויים שהיה בשעת יציאת מצרים, ולעומת זאת 'מרור' הוא זכר לעת החסרת, כאשר מיררו המצרים את חיי ישראל בפרך, ועל זה נאמר 'בעבור זה לא אמרתי' - דלא אמרתי להודות על 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' - 'אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך' - גם בעת שהוא בחינת 'מצה' שרואים החסדים, והן בעת שהוא בחינת 'מרור' כשאין רואים החסדים - בשניהם צריך להודות להשי"ת באמת, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

2 כמו שדרש הרה"ק מקלווינבורג זיע"א על מה שאומרים בראש השנה 'שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה', כי לכאן מה כפילות הלשון 'טובה ומתוקה'. אלא שהנה אנו מאמינים בני מאמינים שכל מה שעביד רחמנא - לטב עביד, וממילא כל מה שנעשה 'טובה' היא, אלא שאנו מבקשים שתהיה השנה הבאה. אף 'מתוקה', שנוכה לראות הניסים בגלוי, כעין דבר 'מתוק' הוא ערב לחיך.

הוצאות הגיליון השבוע נתרמו ע"י הרבני הנגיד המפורא מוכתר ככל תואר
 גומל חסדים טובים באהבה רדוף צדיקה וחסד ביד רחבה וברוח נדיבה עומד לימין המערכת ככל עת
 הרה"ג ר' אליעזר מנחם עצינוני שליט"א ר"מ בבית מדרשנו
 לע"נ אמו מרת גא'רדא בת ר' ישראל ע"ה דרגל היארצייט ר"ח שבט

מדרקחת חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מודינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זיזים שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

פרשת
וארא
תשפ"ד

בדברי התוס' דאין לך אדם שאין לו אדבע אמות בארץ ישראל כיון דרקקע אינה נגזלת, ואם עכו"ם קונה א"י ע"י כיבוש מלחמה

מוחזקת מאבותינו היינו רק לענין קנין הגוף אבל לענין קנין הפירות שייכא לעכו"ם, דגם בעת שהבטיח השי"ת בנתינת א"י לאברהם אכתי נשאר הקנין פירות להעכו"ם, וזהו הפי' להכנעני והפרזי יושב בארץ, דאף שהכנעני היה שולט בארץ ולא גרע מכיבוש, מ"מ הגוף כבר היתה שייכת לאבות, וא"כ ה"נ אף דכבשו הגויים א"י ע"י כיבוש מלחמה, מ"מ נשאר הגוף לכלל ישראל.

ולפי"ז מיושבים היטב ג' הקושיות הנ"ל, דמה שאפשר לקנות דירות בא"י בזה"ז היינו משום שהקנין פירות שייך להמוכר, וכן בענין קדושת שביעית העיקר תלי' למי שיש לו את הקנין פירות, וכמו שהוכיח הגר"ח מבריסק בספרו (פ"א מהל' תרומות) מהא דג'טין (מו, א) דר"א אומר א"פ שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגן - ולא דגן עובד כוכבים, אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומעורות שנאמר לה' הארץ ע"ש, הרי דיש לו קנין להפקיע אף שאין לו קנין לחפור בה בורות שיחין ומעורות ומבואר דסגי בזה קנין פירות. וכן מה דילפי' קנין חזקה בגמ' קדושין מושבו בעריכם היינו לקנות הזכות שימוש בקרקע, [ועי' בנתיב"מ (ס"י קצב) ובקצוה"ח (ס"י קפט) דזכות שימוש קניית לכו"ע ע"י שימוש בקרקע].

ואם כנים הדברים יש להוסיף עוד במה שמצינו בגמ' קדושין שם עוד ילפוטא לקנין חזקה: דבי ר' ישמעאל תנא וירשתם אותה וישבתם בה (דברים יא), במה ירשתם בישיבה ע"ש, וי"ל דס"ל לר"י דמקרא דאשר תפשתם נלמד רק לקנין פירות דיכול לקנותה בחזקה, ולכן הביא עוד ילפוטא דשייך קנין חזקה גם לענין קנין הגוף.

הטעם דאין ללמוד דין חזקה מישיבת א"י

והנה המקנה בקדושין שם כתב וז"ל: ובחזקה מנ"ל כו', אמר חזקי' אמר קרא ושבנו בעריכם, הא דלא מייתי מקרא דאורייתא מורשתם אותה וישבתם בה, משום דהתם אין לפרש דהחזקה ה' לקנות מן הכנענים שהיו שם בתחלה או מדין הפקר דבאמת היה שלהם ירושה מאבותיהם כדאיתא בפרק יש נוחלין, ותו דכיבוש מלחמה עצמו אין צריך שום חזקה אחרת כדאיתא בגיטין (לה, א), וע"כ הא דקאמר דבי רבי ישמעאל במה ירשתם בישיבה היינו חלוקה שביניהם כל אחד ואחד רבי קונה ואתה בישיבה אם כן י"ל דאין ללמוד מזה דמהני חזקה בהפקר ונכסי הגר דהא אמרינן בב"מ (ב, ב) דהיכא דדעת אחרת מקנה אותו עדיף טפי, א"כ הכא שהי' חלוקה בין כל א' וא' הוי ליה דעת אחרת מקנה אותו וא"כ אין רא' להפקר ונכסי הגר, לכך הוצרך לאתויי מקרא דירמיה שהי' הארץ כהפקר ותפסו כל א' מהן בחזקה מה שישב בה ואיכא למימר נמי איפכא וכו' נמצא תרוייהו קראי צריכא ע"ש.

ולפי דרכו י"ל דלכן אין להביא רא' מחלוקת הארץ, כיון דהתם היתה חלוקת שותפות, והרי כתב בהגהות מיימוני (פ"ב מהל' שנינים) דבחלוקת שותפות אפשר לקנות בהילוך אף דקיי"ל בב"ב (א, ק) דהילוך אינו קונה, וא"כ מהפסוק דירשתם אותם וישבתם בה, דמייירי מקנין לחלוק כל אחד חלקו אין להוכיח לענין קנין חזקה, דשאני חלוקת שותפות דקילא דקונה

והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה
לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה' (ו, ה)

תוס' בבבא בתרא (מה, ב ד"ה דלא הוה) הביאו בשם יש אומרים דמה שנוהגים לכתוב בהרשאה ונתתי לו ארבע אמות בחצרי ארע"ג דלית ליה קרקע הוא משום דאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל דרקקע אינה נגזלת, אי נמי דאין לך אדם שאין לו ד' אמות לקברו ע"ש.

ויל"ע במה שכתבו דיש לכל אחד ד' אמות בא"י משום דרקקע אינה נגזלת, דהלא מבואר בגיטין (לה, א) בסוגיא דעמון ומואב טיהרו בסיוחן, דעכו"ם קונה בכיבוש מלחמה [ע"ש בפ"י התוס'], וא"כ העכו"ם קנאו א"י בכיבוש מלחמה, ואיך ס"ל להיש אומרים דיש לכל אחד ד' אמות בא"י כיון דרקקע אינה נגזלת.

ומצאתי שכבר העיר בזה הקובץ שיעורים בב"ב שם [אות קצב] ומחדש בדעת התוס' דשאני א"י שאנו מובטחים שתחזור לנו בביאת הגואל אשר נחכה לו בכל יום שיבא. וכי"ב כתב הקוב"ש לעיל שם בדף ד' [אות כג] וז"ל: דהא כתבו בתוס' ב"ב מ"ד דכל אדם מישראל יש לו ד"א בא"י דרקקע אינה נגזלת ואמאי לא קנאוה הנכרים בכיבוש מלחמה, אלא ע"כ דשאני א"י, וכן כתב הר"ן נדרים (כה) דבא"י לא אמרינן דינא דמלכותא דינא דא"י כל ישראל שותפין בה ע"ש, והיינו דארץ ישראל שאני ושם אין העכו"ם קונים ע"י כיבוש מלחמה.

ולכא"ו יש להעיר לפי"ז כמה הערות:

א. איך אנחנו קונים דירות בא"י, דמאחר דרקקע אינה נגזלת א"כ הרי קונה קרקע שיש לה בעלים, וכמעט ולא שייך במציאות שהקונה יקנה קרקע שהוא שלו מצד ירושת אבותיו.

ב. יש להבין מה שנקטו גדולי הפוסקים לגבי שביעית דברקקע של עכו"ם אין קדושת שביעית נוהגת, וטעמא דמילתא משום דקיל' דיש קנין לעכו"ם לאפקועי מקדושת שביעית, ואף דאין אנו יודעים איך הגיע הקרקע הזה לנכרי מ"מ יתכן דלא קנאו מישראל, ולפי הנ"ל אין קנין לעכו"ם בא"י מאחר דאין א"י נקנית ע"י כיבוש מלחמה.

ג. קשה במה דילפי' בגמ' קדושין (כו, א) לקנין חזקה: אמר חזקיה אמר קרא ושבנו בעריכם אשר תפשתם (ירמי מ), במה תפשתם בישיבה ע"ש, ולכא"ו איך אפשר לקנות א"י בישיבה מאחר דרקקע אינה נגזלת נמצא דאכתי שייכא הקרקע לאלו שגלו ואיך נקנית בחזקה לאלו שנשארו בא"י.

מחדש דעכו"ם קונה בא"י רק קנין פירות

ונלענ"ד לחדש דמה דאיתא בגיטין דאין עכו"ם קונה קרקע בא"י ע"י כיבוש מלחמה הכוונה דינו קונה קנין הגוף אבל קנין פירות שפיר קונה, דלא ניתן להם הרשות להפקיע ארץ ישראל מישראל, דכיון דא"י מורשה לישראל ואין לה הפסק ע"כ הגוף שייך תמיד לכלל ישראל, אבל ניתן להם רשות באופן זמני לשלוט בארץ, ובזמן זה שייך להם הקנין פירות, ועיין ב'מקחת חיים' לפרשת ויחי שם הארכנו דגם אי נימא דא"י

כמה חילוקים לחלק בין קדושה ראשונה לשנייה אם שייך כיבוש מלחמה

ובמה שהערונו דמאחר דקרקע אינה נגזלת איך קנו א"י בתפיסת הקרקע כמ"ש בקדושין, נראה דיש לחלק בזה בין קדושה ראשונה לקדושה שנייה, דקדושה ראשונה נפקע ע"י כיבוש מלחמה כדקיי"ל בקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, וטעמא דמילתא ע"כ משום דנפקע ע"י הכיבוש וכמ"ש מפרשי הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות [ע"ש ברדב"ז ועוד], וא"כ הרי גילתה התורה דמהני הכיבוש להפקיע הקדושה ראשונה, כדילפי' בירושלמי (שביעית פ"ו) מקרא דוהיטבך והרבך מאבותיך שיהיו שני קדושות, הרי דיש חילוק בין קדושה ראשונה לקדושה שנייה, [והארננו בזה במק"א במרקחת חיים פרשת ??] ומוכח דכיבוש מועיל להפקיע, ולכן שפיר ילפינן בקדושין קנין חזקה ממה שקנו א"י בחזקה דאז היה אפשר לקנות קרקע בחזקה כיון שהועילה הכיבוש, אבל לאחר ביאה שנייה דקידשה לשעתה ולעתיד לבא בזה ש סברא דאינו מועיל כיבוש העכו"ם, ולכן כהיום שפיר כתבו התוס' דקרקע אינה נגזלת, כיון דלאחר קדושה שנייה לא קנו העכו"ם ע"י כיבוש.

שוב מצאתי בתוספות יום טוב (עדות פ"ח) שביאר החילוק בין קדושה ראשונה לקדושה שנייה זו"ל: ונ"ל לתרץ דסבירא ליה דכבוש נכרים אתא ומבטל כבוש ישראל משא"כ בחזקה שהחזיקו מיד מלך פרס שנתן להם רשיון להחזיק בה, לא אתא כיבוש ומבטל לחזקה שהיתה מדעת הנותן, ואין להשיב מנתינת השי"ת שנתנה לישראל בראשונה שיש להשיב שכמו שהש"ע נתן לישראל הארץ, כך נבאו בניאוי שיעלו המחריבים ויטלו מהם, וכן נבאו על כורש מלך פרס שיחזירה, אבל על לקיחת האומה הזאת מידינו, לא מצינו בה נבואה בפירוש ולפיכך שלא כדין נטלוה מידינו, ואין קרקע נגזלת כנ"ל ליישב דברי הרמב"ם עכ"ל, ולדבריו נתיישב בפשיטות דבגלות ראשון קנו מוכרש כיון שהיה להם רשות לכבוש, משא"כ בגלות האחרון לא קנו בכיבוש מלחמה, (ועי' בשרת' חת"ס יו"ד סי' רלג שכיוון לדברי התוס' יו"ט הג"ל).

עוד נראה ליישב, דמה דכיבוש מלחמה קונה היינו רק מלך ממלך אחר אבל לא בכיבוש מאנשים פרטיים, ולכן כיון דקדושה שנייה היתה תחת הכיבוש של פרס שנתן את א"י לכלל ישראל ונשארו עדיין תחת הכיבוש רק שהיה להם קנין פרטי, ע"כ אף שכבושם אח"כ יון ואדום מ"מ הכיבוש התייחס רק למה שהיה שייך למלך פרס, ומה שהיה שוב קנין פרטי לכל ישראל לא הוי קנין ע"י כיבוש מלחמה, משא"כ בקדושה ראשונה דהקנין פרטי היתה ע"י כיבוש והקנין והכיבוש באו כאחד, לכן כשנכבשה ע"י בבל קנו גם את קנין המלכות וגם את הקנין הפרטי, ולכן היה שייך אז לקנות ולקנין חזקה.

ולפי דרכו של הקובץ שיעורים הג"ל דכיון שאנו מחכים לגאולה לכן לא מהני הכיבוש, י"ל דזה גופא החילוק בין גלות ראשון לגלות אחרון, דבגלות ראשון שהיה ידוע שיהיו משך שבעים שנה בבבל וכמו שאמר להם הנביא בנו בתים ונטעו כרמים כי עד שבעים שנה לא יחזרו, א"כ כיון שלפי שעה לא חיכו וצפו לחזור לא"י נתפס הכיבוש וקנו, משא"כ בגלות אחרון דמיד כשגלו מיד התחילו לחכות ובעוה"ר עדיין אנו מצפים לחזור לא"י, וכדאיתא במדרש דביום החורבן נולד משיח צדקנו א"כ לא היתה כיבוש גמור אפי' לרגע ולכן לא קנו ודו"ק.

והנה לפי מה שהבאנו מהתו"ט והחת"ס והקובץ שיעורים נראה דס"ל שלא היה לישראל אף קנין פירות, וא"כ הדרא קושין לדוכתי דאיך אפשר לקנות בית בא"י בזה"ז הרי יכול להיות דשייך לחברו, וכמו"כ אין אפשר לקנות פירות שביעית מעכו"ם בזה"ז, ולכל השיטות קשה להסבירם דאפשר לכל אחד לקנות אגב ד' אמות של א"י הדתינח במי שאין לו אב דאז יורש הוא לד' אמותיו, אבל מי שיש לו אב ולא ירש א"כ אין קנין לו ד' אמות.

אך להנ"ל הדחלוקה הראשונה נתבטלה ע"י כורש וכל מה שיש כהיום לכלל ישראל הוא מכח הקדושה שנייה דלא נתחלק לכלל כלל ישראל שהרי עלו רק ארבע ריבוא ורק דעורא הסופר זיכה לכלל ישראל, א"כ כל אלו שעלו זכו בחלקם מטעם כיבוש מלחמה שנתן כורש לכל אלו שעלו חלקם, אבל שאר היהודים נשאר חלקם בא"י שעדיין לא נתחלקה

ולזה יש לכל אחד מישראל חלק בה, וא"כ מה שאמרו דיש לכל אחד ד' אמות אינו מטעם ירושה אלא ה"ה כמו שאר דברים של בני העיר כבית הכנסת ובית הקברות שלתחילה נבנו עבור בני העיר ולהבאים בתוכה אח"כ, ולפי"ז ניחא יותר דלא הוי שנתקע שם הבעלים, דתמיד יזכרו שא"י נקח מכלל ישראל, ולא קשה איך אפשר לקנות דירה בא"י שמא משתמש בד' אמות של אחר כיון שעדיין לא נתחלקה (והוי כמו אחים שירשו שאם האחד אומר ראו מה שהניח אבא שמתור, השתמש, [כמבואר בב"ב (קמג, ב) בסוגיא דתפוסת הבית]), ולכל אחד יש חלק בארץ להשתמש בה עד אחר החלוקה שיהיה בביאת משיח צדקינו ב"ב, ומה שמבואר בגיטין (מח, א) דאפשר להקנות קנין הגוף בא"י בזמן שאין היובל נוהג, י"ל דהיינו רק בהחלקים שעזרא הסופר חילק לאלו שעלו לא"י ברשות כורש, והם לא זכו מטעם חלוקת הארץ אלא ע"י כורש שהיה הבעלים מדין כיבוש מלחמה והיה יכול לתת משלו לכל הבאים אז לא"י.

קנה קרקע בזמן שאין היובל נוהג אם יחזור אליו הקרקע לעתיד לבא

ובעיקר הקושיא שהבאנו לעיל על דברי התוס' מהא דעכו"ם קונה ע"י כיבוש מלחמה, נראה לחדש דכיון דלעתיד לבא יחזור הקרקע לישראל ביובל ע"כ אין העכו"ם קונה רק קנין פירות ולא קנין הגוף, ואולי יש להעמיס זאת בדברי התוס' במה שכתבו דקרקע אינה נגזלת דכונתם דאילו היתה קרקע נגזלת היה קונה מטעם יאוש ואז לא היה חוזר הקרקע לבעליו ביובל והיה קונה את הקרקע בקנין הגוף ג"כ, ומה שהיה חוזר לכלל ישראל בביאת הגואל ב"ב זה אינו אלא ע"י קנין מיוחד, אבל מאחר דקרקע אינה נגזלת ועכו"ם אינו קונה אלא ע"י כיבוש מלחמה א"כ צריך להחזיר ביובל כשיבא הגואל ולכן יש להם רק קנין פירות.

האמנם דמצינו פלוגתא בדבר כעין זה, במי שמוכר בזמן שאין היובל נוהג אם יחזור ביובל לעתיד לבא, ותל"י אם הא דכל יושביה עליה תלי' רק בזמן המכירה וכיון דבזמן המכירה אין היובל נוהג ע"כ אינו חוזר אלא ביובל, או דאף שבזמן המכירה לא היה כל יושביה עלי' אם יתחדש אח"כ שיהיו כל יושביה עליה חוזר דין יובל, ונחלקו בזה הגר"ח מבריסק והחזו"א, דהגר"ח בספרו (פ"א מהל' תרומות) פשיטא ליה דתל"י בשעת המכירה ואם בשעת מכירה לא היה קדושת הארץ אף שיחזור היובל לא יתחדש דין היובל, ורק באופן שכבר היה קדושה אלא שלא נהג יובל מחמת שלא היו כל יושביה עלי' אמרינן דלעתיד לבוא כיון שיתישבו אז כל יושביה יחזור היובל להיות נוהג, ולא חסר תו שום קידוש, כיון דעצם קדושת הארץ לענין יובל קיימת גם באין כל יושביה עליה, ומאיך החזו"א בשביעית (ס"א כא ק"א) מצד דאף באופן שלא היה קדושת הארץ בשעת המכירה מ"מ לעתיד לבא שיהיו כל יושביה יחזור דין היובל.

אולם אכתי לא הרווחנו בזה כלום בישוב דברי התוס' בב"ב הג"ל, דהרי אי נימא שהעכו"ם אינו קונה יותר מקנין פירות כיון שחוזר ביובל, א"כ איך שייך שהישראל ימכור לאחר ע"י קנין אגב כיון דהקונה קונה ג"כ רק עד היובל וזכות זה קנה העכו"ם ע"י כיבוש מלחמה.

ולכן נראה ע"פ הקדמת הדבר אברהם בסי' א' דכיבוש הוי קנין זמני וכשנפסק הכיבוש חוזר לבעלים הראשונים, דקנין הכיבוש הוי רק כל זמן שנמצא תחת כיבושו והיינו דכל רגע ורגע מפקיע הכיבוש את הבעלות מהבעלים, ולכן כשנפסק הכיבוש חוזר לבעליו, וא"כ נראה דאף בשעת הכיבוש יש לבעלים קנין לענין זה דלאחר הכיבוש יחזור בבעלותו וזה יכול להקנות לאחרים אך אילו היתה הדין דקרקע נגזלת היה צריך קנין חדש לאחר היאוש והיה נפקע קנינו לגמרי.

שחשמהה במעונם
הרה"ה ד' דוד אהרן הרבסט שליט"א - להולדת נכדתו
הרה"ה ד' שמואל שמעלקא פרידמן שליט"א - להולדת בתו
כוס תנחומין
דידינו הרה"ה ד' שלמה הכהן דאטה שליט"א
על פטירת אביו הרה"ה ד' דפאל דוד הכהן זצ"ל

קול הרה"ק

פנינים יקרים מלקיטת מספר קול דודי עה"ת ומיעדים מאת הרה"ק רבי דוד פראנז שליט"א
נשיא התאחדות קהילות ההודים בעיר דבורה לטרון יב"ו

התחלות קשות וסופה גאולה ורחמים

מלך מצרים וגו' הוא משה ואהרן וגו' מקדים משה לאהרן. [עי' רש"י]. ומשמע דכשבאו לדבר אל בני ישראל מקדים אהרן למשה, משא"כ כשבאו לדבר אל פרעה מקדים משה לאהרן, והנה לעיל (י, ה) פירש"י: "ויצום אל בני ישראל - צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם. ואל פרעה מלך מצרים - צוה עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם", הרי כי לדבר אל בני ישראל העיקר הוא השל' והנחת, ולדבר אל אהרן העיקר הווא היקר והגדולה, לכן כשבאו אל בני ישראל כתיב 'הוא אהרן ומשה' - הקדים אהרן למשה כי מדת אהרן היא אוהב שלום ורודף שלום, לכן הוא העיקר לדבר אליהם בנחת ובשלום, משא"כ כשבאו לדבר אל פרעה אז עיקר המעלה היא נתינת כבוד, ובוה 'הוא משה ואהרן' - הקדים משה לאהרן, כי משה הוא מלך וכבודו של פרעה הוא שהמלך ידבר אליו ולא משנהו.

ידברו אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ג, ה). הנה הפסוק מתחיל בלשון 'וידבר' שהוא לשון קשה כמובא ברש"י, וגם 'אלוקים' הוא מידת הדין, ומסיים בלשון 'ויאמר' שהוא לשון רכה, וגם שם הוי"ה הוא מידת הרחמים, ויש לרמוז דאצל ישראל כל התחלות קשות, ולבסוף יהיה אמירה רכה שיגאלו בחסד ורחמים, וע"ז נאמר 'והיה ראשיתו מצער ואחריתו ישגא מאוד', משא"כ באומות העולם הוא להיפך, כדמצינו אח"כ (פסוק י"ג) 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים', ומפרש רש"י "צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם", הרי דתחילתו היה בדרך כבוד, אבל לבסוף (א, ה) 'ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה' מפרש רש"י "שופט ורודה לרדוהו במכות", הרי רסופו קשה.

ביאור למה נענשו הדגים אף שלא הטאו

והדגה אשר ביאור מתה ויבאש היאור וגו' (כא, ה). ראיתי מקשים למה כאן נענשו הדגים גם שלא הטאו ואילו לעיל פרשת נח כתיב לגבי המבול (בראשית י, כב) 'מכל אשר בחרבה מתו' ומפרש רש"י "ולא דגים שבים". ולכאורה לא קשה מידי, דזה פשוט דכל הבריאה טפילה לצורך האדם ולמשפטו, וכל שיש בו צורך להעניש האדם לא מתחשבין בזכות הקיום של בעלי חיים, ורק כאשר אין שום נפק"מ לגבי האדם אז נידונים בעלי חיים בפני עצמם לפי דינם. ועל כן אצל נוח שבלא"ה לא הנהה מן הדגים ולא היה נוגע לו גורלם לקיומו ולדינו, וכן גם לא גורל הבהמות והחיות, כי כל מה שהיה נצרך לו הביא עמו לתיבה, אז נדונו הבהמות והחיות לפי מעשיהם, וגם הדגים לפי מעשיהם, אבל כאן אצל המצרים שהם היו צריכים למי היאור לשתיתם והוצרכו ליענש שיהפכו המים לדם וגם יהיו סרוחים כדי שיבאש ריחם ויסבלו, על כן מתו הדגים כדי לקיים העונש, וכמו"כ במכת דבר מתו הבהמות אע"ג שלא הטאו, והכל כדי להעניש את המצרים, כי עיקר הדין נקבע עפ"י המגיע לאדם כפי משפטו.

המדרייגה הגבוהה ביותר הוא 'ולקחתי אתכם'

לכן אמור וגו' והוצאתי וגו' והצלתי וגו' וגאלתי וגו' ולקחתי וגו' (ו). בפסוק מוזכרים ארבע לשונות של גאולה שמנו חז"ל ותיקנו כנגדם ארבע כוסות של ליל הסדר, ואף דאח"כ ממשין הכתוב ואומר 'והבאתי אתכם אל הארץ וגו'', לא מנווה עמהם, ועיין במהר"ל שנטה לומר דצריך ג"כ למנותו וע"כ פירש שכוס של אליהו הוא כנגדו [עי' בהגדה של פסח עם פירוש מהר"ל], ויש לעיין למה באמת לא מנו אף לשון 'והבאתי אתכם' עם לשונות הגאולה. ונראה דכיון דהלשון הרביעי הוא 'ולקחתי אתכם לי לעם' לא רצו למנות עוד מדרגה אחרת אחריה, כי 'ולקחתי אתכם לי לעם' נכלל בו שאנו לגמרי משל השי"ת ואין לך דרגה יתירה מזו, דהיינו שאפילו אם איננו זוכים להיות בארצנו ובגבולנו אנו עם הנבחר, לכן לא שייך למנות עוד מדרייגה יתירה עליה של 'והבאתי אתכם אל הארץ', כי כלפי המדרייגה של 'ולקחתי' אינה נחשבת, כי בזה שאנו שרויים תמיד תחת כנפי השכינה הוי נחמה בעדנו בכל מצב ובכל זמן.

יסוד ועצה להשתדלות נכונה

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים (י, ה). ברש"י: "צום עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם. ואל פרעה מלך מצרים צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם". ולכאורה תמוה דהלא הצווי היה להוציא בני ישראל מארץ מצרים כמו שמסיים הפסוק עצמו ומנין דמדובר בענין ההנהגה עם בני ישראל ועם פרעה לכל אחד לפי הראוי לו. ונראה דבא ללמד וללמדנו יסוד בכל השתדלות שצריך אדם להשתדל עליו כדת מה יעשה להצליח בשליחותו, כי משה אמר 'הן בני ישראל לא שמעו אלי והאיך ישמעני פרעה', דהיינו שקשה להשיג מבוקשו, אז העצה היא להקדים קצת חנופה ודברים טובים וערבים כדי לפתות ולהשפיע עליהם שיקבלו הבשקה, ולכן כדי שיוכלו להשיג התכלית שהוא 'להוציא את בני ישראל מארץ מצרים' צום מקודם על בני ישראל "להנהיגם בנחת" היינו לומר להם דברי נחת וסבלנות, ולפרעה "לחלוק לו כבוד בדבריהם", ועי"ז יוכלו להשיג ולקבל את מבוקשם.

אהרן עיקר בדבור לישראל ומשה לפרעה

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל וגו' (ט, ה). כאן מקדים אהרן למשה ולהלן (פסוק כ) כתיב 'הם המדברים אל פרעה

כל הכינים היו של המכה מן השמים

ויעשו כן ויש אהרן וגו' ותהי הכנס בארץ ובכהמה כל עפר הארץ היה כנים וגו' ויעשו כן החרטמים בלטיהם וגו' ולא יכלו ותהי הכנס באדם ובכהמה (ת, יג-יד). צ"ב למה הוכפל לומר פעמיים 'ותהי הכנס באדם ובכהמה' בזה אחר זה. וי"ל דבא להדגיש דכיון דלא יכלו החרטמים להמציא כינים, א"כ נמצא שהכנים היו אותם הכינים כמו בתחילה גם אח"כ, בשונה משאר המכות שהיו גם מהחרטומים, כמו צפרדע שהיו צפרדעים מהמכה והיו צפרדעים מהחרטומים, והיינו דאמר הכתוב 'ותהי הכנס בארץ ובכהמה וגו' היינו הכינים של המכה, ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכינים ולא יכלו' ונמצא 'ותהי הכנס באדם ובכהמה' בלי שום שינוי, אלא כולם היו מהמכה מן השמים.

היה צריך חיזוק לב מיוחד לא להיכנע

ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו וגו' ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלוקים היא ויחזק לב פרעה ולא שמע וגו' (ה, ט). לכאורה תמוה דכיון דראה דאין החרטומים יכולים לעשות כן היה לו ליכנע והאיך מסמיך 'ויחזק לב פרעה' לאמירת החרטומים 'אצבע

כל המכות". ולכאורה מנ"ל דכאן מדובר במכת בכורות, הלא מיירי בהתראה של מכת דבר. ודילמא י"ל דההראיה מהא דבקרא כתיב 'אל לבך' ואיזה מכה היא שנוגעת ללב פרעה - זו היא מכת בכורות שבה ימות בנו בכורו ונגע ללבו דוקא [ועי' במה שפירש כאן בדברי יחזקאל].

במכת ברד היתה מצרים "מלאה" גילולים

ויאמר אליו משה כצאתי את העיר (ט, כט). וברש"י: "דבתוך העיר לא התפלל דהיתה מלאה גילולים". ובשפתי חכמים הקשה מאי שנא מההיא דלעיל במכת צפרדעים ובמכת ערוב דלא יצא מן העיר, ותירץ דלגבי צפרדעים שאמר 'התפאר עלי' היה לו זמן להתפלל ולא הוצרך לומר לפרעה דיש לו לצאת מן העיר כדי להתפלל כיון דבלא"ה היתה המכה נפסקת רק ממחרת, אבל לגבי ברד אילו לא אמר לו 'כצאתי את העיר' היה חושב שלא הועילה תפילתו, עיי"ש. אמנם כל זה אתי שפיר לענין צפרדעים אך עדיין קשה ממכת ערוב. והיה נראה לומר בזה דכל שהמכות נתרבו על המצריים היה פרעה מרבה לבקש מכל ע"ז שבעולם לעזור לו, ולכן היה מרבה להעמיד גילולים בעירו, כי בכל מכה חדשה שוב הרבה להביא גילולים, ונמצא במכת ברד היתה כבר כל העיר מלאה מכל גילולים שבעולם ולא נשאר בה מקום ראוי לתפילה משא"כ בתחילה במכות ראשונות היו עוד מקומות פנוים ולא היה משה צריך לצאת את העיר, והיינו דמדוייק דברי רש"י "דבתוך העיר לא התפלל דהיתה "מלאה" גילולים", שהיתה מלאה גילולים מפני המכות שקדמו לה.

אלקים היא'. ונראה דבאמת כאן היה פרעה רוצה ליכנע, כי ראה שמן השמים היא, ומש"ה 'יחזק לב פרעה' דייקא דהיינו שהיה צריך חיזוק טפי - מהקב"ה שחיזק את לבו שלא יכנע, וכן לקמן (י, טו). 'וישלה פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה וגו'', דדוקא כאשר היה נוטה ליכנע שראה שהוא נס, אז 'ויכבד לב פרעה'.

"עד אחר" - בנה של שלומית בת דברי

ויעש ה' את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים וממקנה ישראל לא מת אחד וישלה פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה וגו' (י, טו). יש לפרש דע"י שראה פרעה שלא מת ממקנה ישראל עד אחד היינו שראה אצל אחד מיוחד מיישראל שלא מת ממקנהו, דבר זה גרם לו להכביד את לבו, והכוונה על מקנהו של בנה של שלומית שנולד לה מן המצרי, שהוא היה אח"כ המקלל את ה' במדבר, כי עפ"י דין תורה היה ישראל, דנכרי הבא על בת ישראל הולך אחר האם, אבל בעיני הגוים ובעיני פרעה היה מצרי כיון דאביו היה מצרי, וכשראה פרעה שלא מת ממקנה של זה, חשב שלא נתקיימה ההתראה שהתרה אותו משה, כיון דיש מצרי שממקנהו לא מתו, אבל באמת היה לו דין ישראל, והיינו דהעידה התורה 'וממקנה ישראל לא מת אחד' היינו אפילו אחד הלזה שנראה לפרעה כמצרי, אשר על ידו 'ויכבד לב פרעה'.

'אל לבך' - מכה הנוגע בליבו

כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגיפותי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור וגו' כי עתה שלחתי את ידי ואך אתך ואת עמך בדבר וגו' (ט, טז). וברש"י: "את כל מגיפותי למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד

פנינים על רה הווימי מספרי קול רורי על ש"ס

כמו שזואל, א"כ נעשה בעלים לגבי קבלת כפל, קמ"ל דלא, דקרא כתיב 'מבית האישי' דוקא. ויש כאן מקום לדקדק מנ"ל דהא דאינו משלם כפל לבעלים הוי משום דאינה ברשותו, אולי משום דלא גנב מביתו וכתב 'וגונב מבית האישי'. ואולי מזה מוכח דלא בעינן דוקא קרא כדכתיב, אלא דרשינן ליה לפי הבנת הענין, [ואין לומר דהא דדריש דפטור מפני שאינה ברשותו הוי מדרשה דקרא 'וגונב מבית האישי', דהלא לעיל בסמוך אמרינן "בשלמא לגנב ראשון לא משלם דכתיב 'וגונב מבית האישי' ולא מבית הגנב אלא לבעלים נשלם וכו', הרי דהאי קרא גופיה לא משמע ליה למעט בעלים אי לאו מסברא דאינה ברשותו]. ומבואר גם דכמו דלגבי כפל לא מקרי ממש שלו כל שאינה ברשותו, כמו"כ לגבי הקדש וחילול והפקר חסר בבעלות, וע"כ קרי ליה סתמא אחרינא.

ע:] רש"י ד"ה אכתי קטנה היא בסו"ד כולן מעידין שהיה מוחזק בה. ואף דלא מועיל חזקה של שנה אחת, מיהא מיחשב כחלק מג' שנים, וההראיה דאיכא תנא דלא בעינן ג' שנים דכל חזקה אפילו מעט הוי קצת הוכחה דיש למוחזק בעלות, אלא דאנן ס"ל דלא סגי בפחות מג' שנים, דהא דאין לו שטר הוי ריעותא, ועוד דאדרבה אי לבסוף לא ימצא עדים שהוא מוחזק ג' שנים, תועיל עדות הני עדים של שנה אחת שיצטרך המוחזק לשלם למערער פירות שאכל, משא"כ שתי שערות דאין לו לשער אחד שום מעלה וחשיבות כלל ולא מיחשב קצת יותר גדולה ע"י שער אחד מבלי שער כלל.

עב:] רש"י ד"ה והאחרונים משלמין ג' בא"ד דלמא בעלים מכרוהו לו וכו'. ביאור: דהלא עדות שהוא מעיד הוא שראה ראובן טובח פרתו של שמעון, ובשלמא אי איכא עדי גניבה שפיר מוכח ששחט פרה של גניבה, אבל אי ליכא גניבה אין בעדות טביחה זו שום סיבה של חיוב.

סו:] רש"י ד"ה טלאים כדמעיקרא בסו"ד דטלה גנב וטלה משלם. והיינו טלה אחר מהטלה שגנב, דהלא מיירי בדין תשלומי כפל וד' וה', ועוד דהטלה שגנב אדרבה כבר נעשה עתה איל ולא שייך אצלו להחזירו כדמעיקרא אם נותנו הוא עצמו, וא"כ תמוה לומר דהתורה תקבע תשלומין בשויות אחרת ושונה אם נותן ממין שגנב מאם נותן דמים אחרים, ודו"ק.

סו:] בגמ' כיון דמטא עידן איסורא ודאי מייאש וכו'. ואתאי ככו"ע אפילו לרבנן דס"ל לקמן דסתם גזילה אינה יאוש בעלים, דשאני חמין בזמן איסורא דודאי מייאש משום איסור חמין.

סט:] בגמ' והצנועין מניחין את המעות וכו'. וזה לא מהני לגבי ערלה. ומבואר מיהא דהצנועין לא היו מציינין את הערלה ואת כרם רבעי בשאר שני שבוע כדרך שמציינין כו"ע בשביעית, אף דבזה ודאי דהיו מצילין מכל האיסורין, וה"ש לכאורה דגם הם לא רצו ליתן יד לפושעים או להראות דבדעתם להפקיר ממש, דאילו מציינין הוי ראייה דרוצין לומר לכל אדם לבוא לקחת, וע"כ רק בצנעה עשו דאם אירע ונלקח שלא ברשות שלא יכשל מיהא באיסור. ואולי משום הכי נקראו "צנועין" שהיו עושין מעשיהם הטובים שלהם בצנעה גמורה.

תוד"ה והצנועין בסו"ד מן ההפקר לא היו יכולין לחלל. משא"כ עתה דזכו מן הצנועין ועדיין לא נתיאשו ולא הפקירו עד שחיללו, שפיר חל החילול להאי מ"ד דיכול אדם להקדיש ביד גנב לפני יאוש.

סט:] בגמ' אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכו'. אף לגבי שאינו שלו בעי קרא ללמודו דפטור מלשלם כפל לגנב, דסלקא דעתך דכיון דהגנב נכנס תחת בעלים וחייב בכל אחריות הגניבה

אריזת פלאות התורה

מתוך אוצרותיו של הרב זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א

פלאות השבת

להתענג בתענוגי תורה

העילוי רבי פנחס הירשפרונג זצ"ל אב"ד מונטרסאל, בצעירותו היה מוכר בשם 'העילוי מדוקלא', ולימים היה הבוחן של בחורים ששאפו ללמוד בישיבת חכמי לובלין שבהנהלת מהר"ם שפירא זצ"ל. מבחן להכנס לישיבה זו, היתה לא פחות משלוש מאות דפים גפ"ת עם ראשונים. כמוכן שהבוחן היה ערוך על כל 300 הדפים שעליהם בחר הבחור להיבחן.

ושמעתי מידידי הג"ר דוד יונה רוזנבוים שליט"א, שלימים, הגיע הרב הירשפרונג לארץ ישראל, ורצה הוא לזכות להכיר אותו מקרוב ולהתבסס מתורתו. במוצאי י"כ הלך לבית מלון ששם התאכסן, וכבר היתה השעה מאוחרת אחרי זמן ר"ת והרב עדיין יושב לו בפניה ולומד מסכת בבא בתרא. הוא ניסה לגשת אליו, אך בן ביתו ביקש ממנו לא להפריע לו שהוא עדיין בצום וטרם עשה הבלה.

לאחר שחקר פשר הדברים, נודע לו מסדרו המופלא של הגאון, שאף על פי שהגאון היה בקיא נפלא בכל הש"ס כאשר הכל שגור על לשונו ממש, היה נוהג מידי שבת שבביתו להתחיל מסכת עם כניסת השבת ולא היה מבדיל עד שסיים את המסכת שהתחיל, ובוזה הוא מקיים מצוות עונג שבת בהידור רב. מדי שנה הוא עובר למסכת אחרת לפי הסדר. מאחר שיום הכיפורים נקרא בתורה שבת שבתון, אין יום זה גרוע משבת בראשית, ומכיון שבאותה שנה היתה המסכת הנלמדת מידי שבת מסכת בבא בתרא, ובמשך היום י"כ היה עסוק רוב היום בתפילה, לא הספיק ללמוד די חפצו, לכן לא הסכים להבדיל עד שעשה סיום על כל המסכת.

ואציין שגם הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל ראב"ד עדה החרדית בירושלים עיה"ק היה לו מנהג דומה, ולאחר שהוא מאוד אהב מסכת נדרים, בחר במסכת זו להיות לו השבת מסכת, ונהג שבכל שבת ושבת היה מתענג במסכת זו, ובכל מוצאי שבת לא הבדיל עד שעשה סיום על מסכת זו.

פלאות הפרשה

פלאות בעשרת מכות

מכת דם

הריטב"א ז"ל בפירושו על הגדה של פסח ה"ה (במפורסם זה הדם) כתב דבר חידוש ופלא בשם מדרש רבי שמעון בן יוחאי, שבמכת דם נעשו כל המים שבארץ מצרים כאש שורף, ונתמלאה מצרים בעשן, והיינו דכתיב (וואלף ג א) "דם ואש ותמרות עשן". ועל פי זה מפרש הריטב"א את דברי בעל הגדה, "ובמפותים זה הדם", אמר 'מפותים' לשון רבים, שמלבד מה שנהפכו המים לדם, נעשו המים כאש שורף ומעלה עשן, וזה מופת בתוך מופת. מים שהיו בכלי מתכות לא נהפכו לדם רבינו אפרים ז"ל בפירושו על התורה (כאן) כתב חידוש נפלא: שהמים שהיו בכלי מתכות לא נהפכו לדם, כדכתיב "והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים", בעצים ובאבנים ולא בכלי מתכות. וכתב שלכן נותנים ברזל במים בשעת התקופה, לפי שאין המזיק מצוי בכלי מתכות.

והמש"ך עוד רבינו אפרים ז"ל, שמתעם זה לא ביקש פרעה משה במכת דם שיתפלא שתסור המכה, מפני שפרעה היה שותה בכלי מתכות, והמים שבתוכם לא נהפכו לדם.

מכת צפרדע

במדרש שמות רבה (פי ג ב) איתא דבר נפלא, שהמכות עשו שלום בין המצריים ובין הכושים, שהיתה מחלוקת בין בני מצרים ובין בני כוש בענין הגבולות, שהמצרים היו אומרים עד כאן גבולנו והכושים היו אומרים עד כאן גבולנו, וכיון שבאו הצפרדעים עשו שלום ביניהם, שהשטח שנכנסו הצפרדעים לתוכו נתברר שהוא של מצרים, והשטח שלא באו לתוכו נודע שהוא של ארץ כוש, וזהו שנאמר הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים, 'גבולך' דוקא ולא גבול של הארץ.

בפירושי הראשונים ז"ל יש דעות שונות כסוג הצפרדעים אשר לקו בהם המצריים. לדעת האבן עזרא (כאן) היו ממין הנמצא ברוב נהרות שבעולם, שמכרזים ומשמיעים קול, והוא הנקרא 'פראש'. אמנם לדעת רבינו בחיי בפרשת פי י (ט) היו הצפרדעים מין המשוחית הנקרא קראקאדיל, שיוצא מן הנהר וחוטף בני אדם ובולעם, וזה לשון רבינו בחיי: "והנה דברי משה בתפלתו נאמנים לשעה ולדורות, וכן בדבורו שאמר (ה כה) 'רק ביאור תשארנה, שאר שם עד היום שרץ המים הנקרא אלתמס"ח [קראקאדיל], ושם מתגדל, ואומרים כי לפעמים יוצא מן המים שבנהר גילוס ששם גידולו, ויוצא אל שפת הנהר ובולע מה שמוצא, שנים או שלשה בני אדם ביחד, ואין שולטים בגופו חנית וחצים, אלא אם יכוונו לתקוע בבטנו. ואמרו הרופאים

כי יש לו ארס, והנוגע בגופו מזיק לאדם אפילו אחר מיתה, והוא מין צפרדע, והנה מכת דברי משה נשאר השרץ הזה שם".

והאברבנאל (כאן) הסכים לדעת רבינו בחיי, וכתב עוד, שהצפרדעים האלו היו יוצאים מגילוס לבקש אוכל לנפשם, מפני שנבאש היאור במכת דם ולא היו יכולים להתפרנס מהדגים המתים שנבאשו, ויצאו ליבשה לאכול, ועוד היום הזה יוצאים לפעמים מיאור גילוס אל השפה לטרוף טרף באדם ובהמה. ובשעת המכה נתרבו מאד, ויצאו בגזירת השי"ת ונכנסו בכל גבול ארץ מצרים, והיו טורפים מבעלי החיים הביתיים הנמצאים בגבול, והיו נכנסים בתוך הבתים ובחדרים ועל המשכבים לבקש ילדים שלא היו יכולים לברוח מהם ולטרפם.

מכת כינים

בתנא דבי אליהו (פי"ג ז) איתא: "ארבעה עשר מיני כנים הביא הקב"ה על המצרים, ואלו הן: א] ירוקנין, ב] ירקובות, ג] קפויין, ד] קפוחות, ה] ספיפין, ו] יעלי מים, ז] נפכרדין, ח] יעלי שדות, ט] נמלה, י] אבי עצל, יא] אם כנים, יב] עכשיו, יג] כיבין דחככי, יד] ביוקי ביל".

ומוסף לבאר הטעם שלקו המצריים בכנים: "מפני ששמו את ישראל מכבדי דרכים ובתים ושדות חוצות ורחובות, האישי היה מכבד בית האשה, והאשה מכבדת בית איש". וכידוע הכנים באו מעפר הארץ, ולפיכך לקו המצריים מדה כנגד מדה.

בפירושו רבינו יוסף כבוד שור ז"ל על התורה (כאן) הוסיף עוד: שלקו המצריים גם בתולעים ויתושים. וכן כתב בפירושו הרוקח על התורה (כאן) שהכינים היה 'מיני תולעים'.

ובספר 'אמרי פנחס' תורת הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אות פי) כתב דבר נפלא, וזה הלשון שם: "בענין הכנים של מצרים נחלקו הפוסקים (וא"ח סי' שט"ו סי' ט) אם הוא מין כנים לבנים או שחורים הנקרא 'פרעוש'. ואמר בשם הרב ז"ל, שלכן נקרא 'פרעוש' על שם פרעה".

בפירושו רבינו אפרים על התורה (כאן) כתב, שבפסוק כתיב: "והיה לכנם בכל ארץ מצרים", 'כנם' חסר י, לרמז שהיה עשירה קבים כנים לכל מצרי ומצרי. ויש לציין דבר פלא, שהלשון 'עשירה קבים כינים' נזכר במסכת קידושין (מ"ג), ושם מבואר שבכל העולם כולו יש כינים שיעור זה, דאיתא שם: "עשירה קבים כנים ירדו לעולם, תשעה נטלה מדי ואחד כל העולם כולו".

הדלק"ג	ירושלים	בני ברק	חיפה	ניו יארק
16:19	16:34	16:27	16:30	
17:34	17:35	17:33	17:35	
18:08	18:08	18:06	18:03	

**עש"ק ב שבט - רבי
מנחם מנדל קראכמאהל
ז"ל - שו"ת צמח צדק**

הגאון רבי מנחם מענדל נולד בקראקא בשנת ש"ס בערך לאביו הגאון רבי אברהם זצ"ל. היה תלמידו של רבינו הב"ח ז"ל בהיותו אבדק"ק קראקא, וממנו שאב מעיינות התורה והחכמה. בתחילה שימש כדומ"ץ בעיר מולדתו קראקא, ואח"כ נתמנה לאב"ד קרעזמר ופרוסטיץ שבמדינת מעהרין, ונתפרסם שמו בעולם כגאון הגאונים, פוסק הדור. בשנת ת"ח בערך נתעלה ונתמנה לאב"ד ניקלשבורג וכל מדינת מעהרין. שרת שם בקודש עד יום פטירתו, נפטר ביום ב שבט תכ"א ושם מנו"כ. השאיר אחריו ברכה ספריו היקרים 'שו"ת צמח צדק', 'זמר נאה לכבוד התורה', ויש מיחסים אליו גם הספר 'פי צדיק' על התורה. ספרו 'שו"ת צמח צדק נדפס לראשונה באמשטרדאם תל"ה.

**ש"ק ג שבט - רבי יוסף
מאמשינאו ז"ל**

הרה"ק רבי יוסף נולד לאביו הרה"ק רבי מנחם קאליש זי"ע בשנת תרל"ח כמה ימים לפני פטירת זקנו הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינאו זי"ע. עוד בימי חורפו נודע כגאון עצום והוסמך להוראה ע"י החלקת יואב מקינצק ורבי אליהו חיים מיזל זצ"ל. היה חתן הגאון רבי חיים אלעזר וואקס בעל 'נפש חיה' שהיה חתן הגאון רבי יהושע מקוטנא זצ"ל. בגיל צעיר התקבל כרב באוסטרובה. לאחר פטירת אביו בשנת תרע"ה הוכתר כממלא מקומו באמשינאו והמוני חסידים נהרו לשם. בסוף ימיו נחלש ועבר לגור באטוואצק ושם נפטר ביום ג שבט תרצ"ו ומנו"כ בווארשא ליד ציון אביו הקדוש.

**יום ראשון ד שבט - רבי משה
יהודה לייב מסאסוב ז"ל**

הרה"ק רבי משה יהודה לייב נולד בבראדי שבגאליצא בשנת תק"ה בערך

לאביו הגאון רבי יעקב זצ"ל מחכמי עיר בראדי. בשחרותו למד אצל הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, וכן הסתופף בצלו של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע. במשך ימי חייו עסק במסירות נפש במצות פדיון שבויים להוציא ממסגר נפשם, ורבים השיב מעון וקרנם לאביהם שבשמים. נפטר בסאסוב ביום ד' שבט תקס"ז, ושם מנוחתו כבוד. מדברי תורתו נדפסו בספר 'לקוטי רמ"ל', ובספר 'תורת הרמ"ל'.

**יום שני ה שבט - רבי
יהודה אריה לייב מגור
ז"ל - שפת אמת**

הרה"ק רבי יהודה אריה לייב מגור נולד בשנת תר"ח לאביו הרה"ק רבי אברהם מרדכי בן הרה"ק רבינו יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חידושי הר"ם'. בהיותו ילד קטן נתייתם מאביו זצ"ל, ונתחנך ונתגדל על ברכי זקנו הגה"ק בעל 'חידושי הר"ם' זי"ע, וממנו שאב מעיינות התורה והקדושה. היה גאון גדול בנגלה ובנסתר, קדוש ישראל מנורה הטהורה, שמו נערץ ונקדש לתהילה ולתפארת בקרב הארץ, ואלפים נהרו אליו להסתופף בצלו ולהנות מאור זיו תורתו וקדושתו. נפטר ביום ה שבט תרס"ה, ומנו"כ בגור על יד ציון זקנו החידושי הר"ם זי"ע. השאיר אחריו ברכה ספרים הקדושים, ספרי 'שפת אמת' על התורה ועל הש"ס.

**יום שלישי ו שבט - רבי אליהו
בחור ז"ל - ספר התשבי**

הגאון החכם רבי אליהו בחור זצ"ל. נולד ביום יב אדר רכ"ט בניישטאדט שבאשכנז [או בוויניציאה שבאיטליא], לאביו החכם רבי אשר הלוי אשכנזי ז"ל. ספרו 'ספר התשבי' שבו מבאר מלים קשות בתלמוד ובמדרשים, נדפס לראשונה בחייו בשנת ש"א באיזנא. ספר זה היה חביב על כל גדולי ישראל, ואף עיטרוהו בהערותיהם, כדוגמת הגאונים 'פרי מגדים', 'היעב"ץ', רבי ישעיה פיק ברלין זצ"ל, ועוד. חיבר עוד ספרים על

עניני מסורת ודקדוק לשון הקודש: 'טוב טעם', 'מסורת המסורת', 'מתורגמן', 'ספר הבחור', 'ספר הזקדוק', 'ספר ההרכבה', 'ספר הזכרונות', 'פירוש המסורת', 'פרק אליהו', 'פרק שירה', 'קול הקורא', 'שמות דברים' ועוד. נפטר בוויניציאה ביום ו' שבט ש"ט, ושם מנוחתו כבוד.

**יום רביעי ז שבט - רבי
דוד מלעלוב ז"ל**

הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, אבי שושלת חסידות לעלוב. נולד בשנת תק"ו בכפר הסמוך ללעלוב, לאביו רבי שלמה צבי ז"ל. בימי נעוריו התדבק לדרכי החסידות, ונתדבק להרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, ואחר כך לרבו המובהק הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע. הרבה צדיקים וקדושים הסתופפו בצלו, ביניהם: היהודי הק' מפשיסחא, רבי יצחק מווארקא, רבי חיים דוד דאקטאר מפיעטרקוב זי"ע, ועוד. נפטר בלעלוב ביום ז' שבט תקע"ד, ושם מנוחתו כבוד. לא השאיר אחריו תורה שבכתב, רק מעט דברי תורה ממנו נלקטו ונדפסו בספר 'מגדל דוד', ובספר 'ליקוטי דברי דוד', 'קודש הילולים', 'פרי הילולים'.

**יום חמישי ה שבט -
רבי שמואל שינאווער
ז"ל - רמתים צופים**

הרה"ק רבי שמואל זי"ע נולד בערך בשנת תקנ"ו. בצעירותו נסע אל החוזה מלובלין רבי מנדלי מקוסוב ורבי שלמה לייב מלענטשנע זי"ע. לאחר מכן נהיה תלמידו של הרב ר' בונם מפשיסחא זי"ע והיה משמשו ויד ימינו. לאחר הסתלקות הרבי מפשיסחא זי"ע בשנת תקפ"ז נסע לקאצק גור ונשכ"ז. היה רב בשינאווי, וולדובי, בראק, שעדליץ, ליוויטש, ובסוף ימיו היה אב"ד נאשעלסק. בזיו"ש היה חתן רבי אברהם מטשכנוב זי"ע. ספרו החשוב 'רמתים צופים' על תנא דבי אליהו מהוה מקור לתורות ועובדות מגדולי האדמורי"ם ובראשם רבו מפשיסחא זי"ע. נפטר ה שבט תרל"ו.

גליון זינו הפרשה

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

ולהפילו ברשתו רח"ל,
זהו החביבות הגדולה ביותר שיש

להש"ת.

וכמו שזעק הרה"ק הבית אברהם ז"ע מסלאנים בשולחנו הטהור: "כשיאיש יהודי, בזמנינו אנו, שומר את עצמו ומתגבר על היצר הרע, - הרי הוא גדול כתלמידי הבעל שם טוב הקדוש! והרהר להגיעים ובסוף אמר: "גדול יותר מתלמידי הבעש"ט". ואם בזמנו אמר כך, כש"כ בזמנינו אנו, בדור שפל, שבמאה שנה מאז ירדה פלאות מטה מטה, וודאי שגדול מעלתו של איש יהודי שמתגבר על היצר הרע.

כן אמר הרה"ק ז"ע על הפסוק 'מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה', שכשיהודי טובע רח"ל בים התאוות ואין ביכולתו לצאת, יש לו עצה שזועק בכל כוחו ולבו נוכח פני ה', "הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש" ו'צפו מים על ראשי אמרתי נגורתי" שהמים אלו התאוות כבר מעל ראשו, וע"ז אמר הרה"ק ז"ע 'אדיר במרום ה' זה הזעקה גדול יותר מהשירה של מלאכים בשמי מרום.

בספה"ק זרע קודש בפסוקים אלו מדבר דברים נלהבים בגודל התפלה בפסוק 'הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה' ובת"ד זול"ק: ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכל'תם לשון תשוקה שאף תשוקתם של ישראל אינו מואס הש"ת וככ"ש אם יה' נדחק בקצה השמים משם יקבצך ה"א ולכן אין לשום אדם להתיימשך כלל שאין אני יכול להתפלל ונראה לו שאין לו דיבור של קדושה וכ"ז ושפל מאד בשפל המדרגה ידע באמת שגם התשוקה הזאת שחפץ ומשתוקק להתפלל לפניו חשוב להש"ת, וממשיך גם שזוהו הפ' וגם אני שמעתי את נאקת בני' שנאק"ה זה בלב בלבד שתשוקתם ה' לעובדו ובקשו רחמים שנתרחקו מהש"ת וזה ויצעקו בני' אל ה' מהעבודה היינו על פחיתות עבודתם את ה', עיי"ש.

וזהו שהקב"ה אומר שאזכור לבני' את ברית'י היינו שאעפ"י ששקועים במצרים וכבר נפלו במקום הזהומא מ"מ על ידי זעקתם הן בפייהם והן בתשוקה בלב שמעתי את הנסיונות הקשים שהיצה"ר מגרה אותם, "אשר מצרים מעבידים אותם" ולכן אמור והוצאתי את בני' מתחת סבלות מצרים.

וחסד ה' מעולם ועד עולם

בספה"ק דברי יחזקאל להגה"ק משינאווא ז"ע מביא הפסוקים בתהילים (ק"ג) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם, ומסביר שהש"ת ממשיך רחמי חסדיו לשומרי בריתו אלו הצדיקים. אבל יש עוד בחינה של לזוכרי פקודיו - לשון חסרון (מלשון ולא נפקד ממנו איש) שגם אלו שכבר נחסרו ונפלו במצולות היצה"ר, מכל מקום כל שזוכר החסרון לעשותם (ל תיקון) שרוצה

מעלת האבות הק'

בפרשתו וּאֵרָא אֵל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּקָל שְׂדֵי וְשָׂמִי ה' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם. וגם הַקְּמָתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לָתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם אֲשֶׁר גָּרוּ בָהּ. וגם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נֹאקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מְעַבְדִּים אִתְּם וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. לִכֵּן אָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אִתְּכֶם מִתַּחַת סַבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אִתְּכֶם מִעַבְדֵיהֶם וְגֵאלְתִּי אִתְּכֶם בְּדוּעַ נְטוּיָהּ וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים.

בזוה"ק בפרשתו: פתח רבי שמעון ואמר גורו לְכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב כִּי חָמָה עֲוֹנוֹת חֶרֶב לְמַעַן תִּדְעוּן שְׂדוּן. שדין כתיב, גורו לְכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב - מאן חרב - דא חרב נוקמת נקם ברית דהא האי חרב קאים לאסתכלא מאן דמשקר בברית דכל מאן דמשקר בברית נוקמא דנקמן מיניה האי חרב הוא וכו'. עיי"ש דברים נוראים.

כוונת הזוה"ק שאם ח"ו פוגמים ומתנהגים שלא בקדושה נתעורר מידת הדין בו ובכל ישראל רח"ל, וכשיש מידת הדין איתא בגמרא (ב"ק ס.) כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים. ובאוה"ה ה' בפרשת משפטים מביא על הפסוק (ושמת כב, ה) כי תצא אש ומצאָה קצים ונֹאכַל גְּדִישׁ אוּ הַקָּמָה אוּ הַשְּׂדֵה שֶׁלֹם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה. שכשייש ח"ו מידת הדין אז "כי תצא אש" ונאכל גדיש, שמרמו על צדיקים ותשב"ר שהדין שולט גם בהם רח"ל, ומסיים שם "שלם ישלם המבעיר את הבערה" - שיענש מי שהבעיר את הבערה שבשבילו נגרם.

וממשיך בזוה"ק שהאבות ה' הם זכו לירש את ארץ כנען שמרמו על הקליפות שהם ז' עממין, והאבות ה' שלטו עליהן וזהו "מפני ארץ מגוריהם" - מלשון יראה, שהיו יראים מה' ושומרים את עצמם בקדושה וטהרה שזהו ראשית יראת ה', לכן זכו לשליטה על ארץ כנע והקליפות.

ונראה לפ"ד הזוה"ק, על הפסוק "וארא אל אברהם בקל ש-ד-י ושמתי ה' לא נודעתי להם" וגו' "וגם אני שמעתי את נאקת" וגו'.

דהנה הקשו המפרשים על הלשון וגם אני שמעתי. שנראה כהמשך לפסוקים הקודמים נאקת בני ישראל.

ונ"ל דהנה הש"ת אמר למשה שהנה לאבות הק נתגליתו בלשון "ש-ד-י" שהיא מלשון צמצום, - "ד"י". דהנה האבוה"ק היו קדושים וטהורים מרחם אמם, וקידשו עצמם במוות להם, ולכן לא נצרכו לשם ה' שהיא מידת הרחמים, אבל עם בני ישראל שנמצאים בטומאת ארץ העמים, בארץ מצרים, מקום ערוות הארץ, בתוך המ"ט שערי טומאה, והתנסו בנסיונות קשים ומרים, שהאבוה"ק לא נתנסו בהם, לכן לבני ישראל מתגלה ה' בשם ה' שהיא מידת הרחמים.

וזהו וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, שכשיהודי צועק להש"ת על נסיונות הצורר שרוצה להכשילו

ומשתוקק לתקן ומתפלל על זה תדיר גם הוא בחינת צדיק שהקב"ה ממשיך רחמיו וחסדיו עליו, עכדה"ק.

ונראה לפי דבריו המשך שם 'ברכו ה' מלאכי גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, דצ"ע דפתח בלשון 'עושי דברו היינו שמקיים מצוות ה' ומסיים 'לשמוע' בקול דברו, ובחז"ל פירשו דקאי על בני ישראל שהקדימו נעשה לנשמע והם הגבורי כח שהם בבחינת מלאכים. ונראה עוד שיש כאן שני בחינות, האחד אלו המלאכים הצדיקים שהם עושי דברו שלא פגמו מעולם, אבל יש בחינה שניה הם הגבורי כח 'שצריך להתגבר על יצרם הרע בגבורות ארלה והם לא תמיד 'עושי דברו, אבל הם בבחינת 'לשמוע' בקול דברו שהם חפצים ורוצים מאד לקיים דברו ולהיות נשמרים בקדושה וטהרה, ומסיים שם עוד 'ברכו ה' כל צבאיו משרתיו עושי רצונו ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו וגו', נראה ג"כ כאן ב' הבחינות, הראשונה הם המלאכים ממש והצדיקים שהם תמיד עושי רצונו, אבל יש בחינה ב' אלו הפשוטים עם הנסיונות הקשים שנשלחים למקומות מזהמים שגם מלאך אין נכנס שם כמ"ש במצרים ועברתי בארץ מצרים אני ה' ולא מלאך שגם מלאך לא יכל להכנס למקום זוהמא זו וזהו שאומר בכל מקומות ממשלתו

שהם ממליכים את השי"ת בכל המקומות הנמוכים. ובימי השובב"ם אלו שאז הזמן הגדול לתקן הכל הנה יש לנו העצה הראשונה של גבורות ארלה, אבל רק ע"י זעקה ותפלה וידיעת התורה כמו שכתוב באוה"ח הק' שבנ"י במצרים היו שקועים בנ' שערי טומאה ולא היו יכולים לצאת, אבל קודם ביאת משיח יהיו בנ"י בשער הנ' ומ"מ יוכלו להתחזק כיון שיש להם כבר כח התוה"ק וכ"כ באוה"ח הק' עה"פ 'לא שמעו בני ישראל אל משה מקוצר רוח' וזל"ק: אולי כי לצד שלא הוו בני תורה לא שמעו ולזה יקרא קוצר רוח שהתורה מרחבת דעתו של אדם, עכ"ל. הרי דבכה וקדושת התורה אפשר להתחזק ולהיות קדושים במקומות ובזמנים הנמוכים ביותר וכמארז"ל התוה"ק היא אש הלא דברי כאש נאם "ה" וזהו והיה בית יעקב אש זהו התוה"ק ואז יש הלהבה של יוסף הצדיק כי תורה וברית חד הוא (כדאימא בוה"ק) ונוכה בעז"ה בימים אלו להתחזק בתורה ותפלה ולתקן הכל ולעורר עלינו ועל כל ישראל רחמים וחסדים אכ"ר.

נאה זיו"ם - יומא דהילולא של צדיקי הדורות

הרה"ק רבי ישראל אבוחצירא זצוק"ל (ה"בבא סאלי") - ד' שבט

ח"ו במכונתו מירושלים לבני ברק, ולפתע באמצע הנסיעה הורה לו ח"ו שישנה את המסלול ויסע לעבר נתיבות, עיר מגוריו של הבאבא סאלי, וכשהגיע ח"ו למעון הקודש של הבבא סאלי, ראה שהנה הבאבא סאלי כבר עומד ומצפה לביאתו במפתן ביתו והתבטא לחו"ו: "כבודו, משכתי אותכם במחשבה", ויהי לפלא.

ו) כידוע היה ח"ו מלעלוב עולה בכל שבת פרשת בעלזותך לאתרא קדישא מירון, יחד עם קהל חסידיו וערך את השבת בצילא קדישא של הרשב"י. היה זה קודם פרוץ מלחמת "שלום הגליל" (בשנת תשמ"ב), רבינו עלה בשנה זו למירון, ועל שבת שבת הרב אלפסי זצ"ל משמשו של הבבא סאלי, במוצש"ק כשחזר לנתיבות סיפר להבאבא סאלי את השבת שעבר עליו במחיצתו של הרבי מלעלוב במירון, כשמוע הבאבא סאלי השתלשלות הענינים, גילה דעת קדשו שרוצה הוא לעלות מירונה להיפגש עם הרבי מלעלוב, ולא גילה את פשר הדבר לסיבת הנסיעה, והיה זה דבר פלא, שהרי הבבא סאלי היה אז בא בימים (כבן 29) ומה גם שנתיבות אינו קרוב למירון, ולמעשה הטריח הבאבא סאלי את עצמו ונסע מירונה ונפגש עם ח"ו ז"ע ושני הצדיקים ישבו ללא כל דיבור ביניהם, ורק הסתכלו אחד על השני כשעה שלימה והסתיים הביקור.

וכשיצא התבטא הבאבא סאלי למקורביו: "יחד החלטנו מטוסים של האויב יפלו ויהיה להם מפלה".

ובאמת היה דבר פלא שהבבא סאלי היה אומר בכל יום כמה מטוסים של האויב יפלו, וכך הוה.

א) הרבה יש להאריך בשגב קדושתו ופרישותו וגאונותו בכל מקצועות התורה.

נציין כמה עובדות על הקשר הטמיר והאהבה בין הני תרי צדיקי וקדושי עליון, הבאבא סאלי וח"ו הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע שהיו ביניהם קשרים סמויים וגלויים ופעלו יחד למען טובתן של ישראל, ורב הנסתר על הנגלה.

ב) ח"ו הקדוש ז"ע נפגש עם הבאבא סאלי עוד בצעירותם כשעלה הבאבא סאלי ארצה ושהה בעיר הקודש ירושלים ת"ו והסתופף בצילם של צדיקים ומקובלים בירושלים, ואמר ח"ו שכבר אז היה ניכר בפרישותו וקדושתו.

ג) ח"ו ז"ע בראשית שנותיו אחר נישואיו היה מצבו דחוק מאד בפרנסה, וסיפר שאז בהפגש עם הבאבא סאלי מכר לו גמרא שהיה לו בירושה מזקיניו הקדושים מלעלוב ז"ע והיה זה חשוב מאד אצל הבבא סאלי ומה היה לו קצת ממון להביא לחם לביתו (וכשהייתי פ"א אצל נכדו האדמו"ר הגה"צ רבי דוד אבוחצירא שליט"א סיפר לי כל הנ"ל ואמר לי שהגמרא נמצאת ברשותו).

ד) תמיד כשהח"ו ז"ע היה נוסע אליו היה הבאבא סאלי שרוי בשמחה וחדווה עילאית, הוא היה עורך סעודה ושוחט כבש במיוחד לכבוד הסעודה, פ"א היה נוכח שם אחד מחסידיו ח"ו ולא אכל הבשר מחששי כשרות וכו', אמר לו ח"ו הלשון חז"ל "אין בודקין מן המזבח ומעלה".

ה) סיפר לי יהודי יקר מאחינו הספרדים המתגורר בעיר העתיקה בירושת"ו שהיה מקורב לחו"ו, שפעם אחת הסיע את

חלק מהוצאות הגליון נתגב ע"י

הרב אלעזר מנחם מענדיל וינברג שליט"א

לטו"נ כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי מנחם שלמה בהרה"ק רבי משה טוביב ז"ע בעל 'חקל תפוחין' מקאלוב, נתלש"מ ביום ד' שבט תשל"ח

חמידא דאורייתא

פניני הלכה מאת הר"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

בחובת האב לבנו ללמדו תורה (א)

תורה, כך העתיק הרמב"ם (פ"א מתלמוד תורה ה"ז): "וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה", והטור (י"ד סי' רמ"ה) העתיק דברי הרמב"ם כלשונם, וכן העתיק השו"ע (י"ד סי' רמ"ה ס"ו) דבריו כצורתם.

תמיהת הב"ח על הנהגת העולם שאין מלמדים הבנים נביאים וכתובים

ד. הב"ח (י"ד סי' רמ"ה אות ה) התמיה על מנהג העולם שאין נוהרים ללמד את הבנים נביאים וכתובים, והרי לדעת הפוסקים יש בדבר משום חיוב גמור, והאריך בדבריו שאין לסמוך על שיטת רש"י הואיל והוא שיטה יחידאה, ועל כן מסיק כי חיוב הוא על האב ללמד את בנו נביאים וכתובים גם כן.

דברי הש"ך שיוצאים ידי חובת לימוד נביאים וכתובים על ידי לימוד תלמוד בבלי

ה. אכן הש"ך (י"ד סי' רמ"ה ס"ה) כתב לדחות את דברי הב"ח, וכתב כי 'מנהגן של ישראל תורה', כי הנה מצאנו בגמרא (קידושין ל): "לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד. מי יודע כמה חיי, לא צריכא ליומין", וכתבו התוספות (שם בד"ה לא צריכא): "ורבינו תם פירש שאנו סומכין אהא דאמרין בסנהדרין (כד) בכל בלולה במקרא במשנה ובגמרא, דגמרת בכל בלול מכולם", הרי כי תלמוד בבלי כולל את כל חלקי התורה, ובוה יוצאים ידי חובת שילוש הלימוד במקרא משנה ותלמוד, אם כן יוצאים בזה ידי חובת לימוד נביאים וכתובים, ולכן אין נוהרים ללמד הבנים נביאים וכתובים.

תמיהות על דברי הש"ך

ו. אך דברי הש"ך צריכים עיון, כי הרי אין חיוב לצאת ידי חובת לימוד בשלושת חלקי התורה, אלא שצריכים לחלק הלימוד שיכלול את שלושת החלקים, ובוודאי שבלמוד תלמוד בבלי יש התייחסות לשלושת חלקי הלימוד, ולכן הרי זה נחשב כלימוד שלוש חלקי הלימוד, אמנם בחיוב לימוד התורה, הרי החיוב מתייחס לאב ללמד את בנו את כל התורה, ובוודאי שאי אפשר ללמוד את כל הנביאים וכתובים על ידי לימוד תלמוד בבלי.

וביותר, שהרי מיניה וביה יש להוכיח בזה, כי הרי לימוד מקרא עדיין מחוייב האב ללמד את בנו, ואין סומכים על כך שהתלמוד בבלי כלול ממקרא, ואם כן בוודאי שלשיטת הפוסקים שחיוב לימוד התורה הוא אף נביאים וכתובים, אין מקום לסמוך על לימוד תלמוד בבלי,

בפרשת השבוע נאמר הכתוב (שמות ו, ז): 'ולקחתי אתכם לי לעם', אשר שיעור הכתוב על נתינת תורה לישראל בהר סיני, והרי אמרו חכמינו ז"ל (קידושין ל): "כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר (דברים ד, ט) 'והודעתם לבניך ולבני בניך', וסמך ליה (דברים ד, י) 'יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב'", על כן נעסוק בחובת האב על בנו ללמד תורה, עד היכן קיים חיוב זה.

א. חובת האב ללמדו 'מקרא' אך לא משנה ותלמוד

דברי הגמרא שאין החיוב ללמד רק מקרא

א. מצאנו בגמרא (קידושין ל): דברים מפורשים עד כמה היא חובת האב ללמד בנו תורה: "עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה, אמר רב יהודה אמר שמואל, כגון וכולון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות. מיתבי, למדו מקרא אין מלמדו משנה, ואמר רבא מקרא זו תורה. כזבולון בן דן, ולא כזבולון בן דן. כזבולון בן דן, שלימדו אבי אביו, ולא כזבולון בן דן, דאילו התם מקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות, ואילו הכא מקרא לבד".

היוצא מפשטות דברי הגמרא, כי חובת האב על בנו ללמדו תורה, היא אך ורק לימוד המקרא, אלא שיש לנו להתבונן מה נכלל בלימוד המקרא.

שיטת רש"י שמקרא הוא רק חמשה חומשי תורה

ב. רש"י (קידושין ל. בד"ה תורה) כתב: "תורה, ולא נביאים וכתובים", ובוה דעת רש"י ברור מלול, אשר אין חובת האב ללמד את בנו אלא חמשה חומשי תורה, ואף נביאים וכתובים אין חיוב על האב ללמד את בנו [הפני יהושע (קידושין ל. בד"ה מיתבי) מוכיח בדברי רש"י, מהבאת המימרא של רבא כחלק מהקושיא, מה שאמר 'מקרא זו תורה', ולכאורה אם הכוונה גם על נביאים וכתובים, מה הוצרכו לצטט את דברי רבא, הרי אינו מוסיף מאומה בשיעור הקושיא, ומה מוכח כביאורו של רש"י, שרבא בא לבאר דברי הברייתא רק על חמשה חומשי תורה ולא על הנביאים וכתובים?].

שיטת הפוסקים לחייב אף לימוד נביאים וכתובים

ג. אכן שאר הראשונים, אף שמקבלים להלכה את פשטות דברי הגמרא כי החיוב הוא רק על מקרא, מכל מקום הרי הם מרחיבים את חיוב לימוד מקרא אף על הנביאים וכתובים, ולא רק על חמשה חומשי

1. כך יש לדייק מלשון הגמרא (ברכות ה): "מאי דכתיב (שמות כד, יב) 'ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם', 'לחות' אלו עשרת הדברות, 'תורה' זה מקרא, 'המצוה' זו משנה, 'אשר כתבתי' אלו נביאים וכתובים, 'להורותם' זה תלמוד", הרי כי מקרא הוא שם מיוחד לתורה בפני עצמו, שאינו כולל את הנביאים וכתובים.

2. המנקה (קידושין ל. בד"ה תורה) הקשה, לדברי רש"י מדוע אמרו בברייתא 'למדו מקרא אין מלמדו משנה', היה להם לומר 'למדו מקרא אין מלמדו נביאים וכתובים'. וכתב לתרץ, כי מה שאין ללמדו נביאים וכתובים פשוט הוא יותר מכך שאין ללמדו משנה, כי היה צד לחייבו ללמד משנה כי הוא חלק מתורה שבעל פה שניתן על הר סיני, ולכן הוא מחודש טפי. וצע"ג, הא בדברי חכמינו ז"ל שהבאנו בתחילת המאמר, מבואר להדיא כי אף נביאים וכתובים ניתנו כסיני, ומה עדיפות למשנה יותר מנביאים וכתובים [מיהו שם ג"כ נאמר בסדר הדברים משנה לפני נביאים וכתובים, ואב"מ], וצ"ע.

ועל כרחינו ליישב מנהג העולם משום שיטת רש"י, ודברי הש"ך מצווה עליו ליישבם.

ב. דברי הפוסקים בחובת האב ללמד את בנו תורה שבעל פה

דברי הרמב"ם שחייב ללמד את בנו תורה שבעל פה הוא רק בחינם

ז. מעתה שומה עליו לברר, האם באמת אין חיוב כלל על האב ללמד בנו תורה שבעל פה, כאשר לדעת רש"י הדבר נוגע אף ללימוד נביאים וכתובים, ואילו לדעת הפוסקים הדבר נודע רק ללימוד משנה וגמרא, אכן אלו ואלו דברי אלקים חיים, ויש לנו לברר האם אכן אין כל חיוב על האב ללמד את בנו תורה שבעל פה.

הרמב"ם (פ"א מתלמוד תורה ה"ו) מזכיר בדבריו: "וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה", והיינו שאף תורה שבעל פה חייב האב ללמד את בנו, אלא שעדיף חיוב לימוד תורה שבכתב על פני חיוב לימוד תורה שבעל פה, שחיוב לימוד תורה שבכתב הוא אפילו בשכר, אמנם חיוב לימוד תורה שבעל פה הוא רק בחינם, ואינו צריך להוציא הוצאות על לימוד בנו.

דברים אלו תמוהים קצת, כי עד כמה שיש חיוב על הדבר, הרי זה ככל מצוות התורה שיש חיוב להוציא ממון עבורם במידה מסוימת, ואילו כאן בתורה שבעל פה אין ללמד כלל בשכר, ולכן משמעות הדבר הוא כאילו אין כלל חיוב ללמד תורה שבעל פה, דבלאו הכי היה חיוב ללמדו בשכר מצד הוצאות עבור קיומי המצוות.³

דעת הרמ"ה שמי שזמנו פנוי מחויב ללמד את בנו תורה שבעל פה

ח. הטור (י"ד סי' רמ"ה) מביא את דברי הרמ"ה (יד רמה קידושין ב.) שכתב, כי כל הפטור מללמד את בנו תורה שבעל פה, הוא רק בדחיקא ליה שעתא, והיינו לסיבת טרדות הפרנסה או העדר היכולת לשלם שכר לימוד הבן, אבל אם אין דחיקא ליה שעתא, בוודאי מחוייב האב ללמד את בנו תורה שבעל פה.

דברים אלו מפליאים עוד יותר, כי לא מצאנו מצווה שיתלוה אם דחיקא ליה שעתא או לאו, אלא כל מצווה מחוייב בה האדם בכל מצב שהוא, והיכן שמענו שיבטלו קיום מצוות עשה בסיבת העדר היכולת וטרדות הפרנסה.

דברי הכסף משנה שאין חיוב ללמד הבן תורה שבעל פה אף בחינם ברם, הכסף משנה (פ"א מתלמוד תורה ה"ו) כותב מפורשות בדעת הרמב"ם: "ומשמע לי דמכאן ואילך אין חייב ללמדו אפילו בחנם", והעתיקו הדרישה (י"ד סי' רמ"ה ס"ק א'), אך הסתפקו בדבר גדולי האחרונים.⁴

ג. שני גדרי חיוב לימוד תורה לבנו

הגדרת שני החיובים: חיוב כאב וחיוב כמלמד

י. לפי פשוטן של דברים נראה לכאור, כי לעולם יש שני חיובים על האב, חיוב אחד הוא מצד דברי הכתוב (דברים י"א ט') 'ולמדתם אותם את בניכם', שמכאן למדו חכמינו ז"ל (קידושין כ"ט) על חובת האב ללמד

בנו תורה, אכן מלבד זה מצאנו בדרשת חכמינו ז"ל (ספרי פרשת ואתחנן פיסקא ל"ד) על הכתוב (דברים ו, ז) 'ושנתם לבניך': "אלו תלמידיך, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר (מלכים - ב, ג) 'ויצאו בני הנביאים אשר בבית א-ל אל אלישע', וכי בני נביאים היו והלא תלמידים היו, אלא מיכן לתלמידים שקרויים בנים", והוא חיוב על האדם ללמד את תלמידיו, ובכללם בוודאי אף את בנו.

גדרי חיוב האדם ללמד אחרים

יא. חיוב זה יסודו בדברי הגמרא (סוטה לז.) שעל כל מצווה נכרתו ארבע בריתות, והם, ללמוד, וללמד, לשמור, ולעשות, הרי כי נכרתה ברית מיוחדת ללמד, והוא חיוב על כל מצווה ומצווה בתורה ללמדה את בני ישראל.

יב. ויש להדגיש, כי חיוב זה של לימוד התלמידים אינו מוגבל רק לתורה שבכתב, אלא אדרבה עיקרו בתורה שבעל פה, שכן לשון הכתוב הנוכר 'ושנתם לבניך', דרשוהו חכמינו ז"ל (קידושין ב.): "ושנתם שיהו דברי תורה מחודדים בפ"ך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד", ודברים אלו משמעותם יותר ללימוד תורה שבעל פה מאשר בלימוד תורה שבכתב, וזה פשוט ומוסכם כי חובת האדם ללמד את האחרים, אינה מוגבלת כלל רק ללימוד תורה שבכתב.

כך יש להוכיח גם מדברי חכמינו ז"ל על הכתוב הנוכר 'ושנתם לבניך', שדרשוהו (קידושין ב.): "אל תקרי ושנתם אלא ושלשתם, לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד", הרי להדיא כי חיוב זה כולל גם מקרא משנה ותלמוד.

יג. ובאמת המהרש"א (קידושין ד. בד"ה עד דמקרי) העיר לפי דברי חכמינו ז"ל אלו, מה מקום יש לומר שאין חובת האב ללמד את בנו אלא תורה שבעל פה, הרי פשוט דברי הכתוב מכוונים על חובת לימוד הבן, אלא שגם התלמידים קרויים בנים, והניח בתימה, ולדברינו יש לחלק בזה בין חובת האב על בנו מדין אביו, לחובת האב על בנו מדין לימוד התלמידים.

חילוקים בין חיוב האב לבנו כבן לחיוב האב לבנו כתלמיד

יד. אכן חילוקים שני החיובים זה מזה בב' דברים, א' בחובת הוצאת הממון עבור קיום החיוב, אשר בעוד שחיוב האב ללמד את בנו שהוא על תורה שבכתב, הוא אף לשכור לו מלמד שילמדוהו בשכר, הרי שחובת לימוד התלמידים הוא רק בחינם, ואף אסור ללמד בשכר תורה שבעל פה. ב' דין קדימה, שחיוב האב ללמד את בנו קודם לחיוב האב ללמד תלמידים אחרים, והיינו שהחיוב הראשון קודם הוא במעלתו על החיוב השני.

טו. לפי זה, הן משמעות הרמב"ם לגבי לימוד בחינם, והן דברי הרמ"ה שאם ביכולת האב ללמד את בנו יותר עליו ללמדו גם תורה שבעל פה, אין חיוב זה מכח חובת האב ללמד את בנו תורה, אלא הוא חלק מחיוב האדם ללמד לאחרים - לתלמידיו, ובכללם גם כן בניו, וזה הוא גדר חיוב לימוד תורה שבעל פה.

3. אם כי מהמשך דברי הרמב"ם נראה, כי אין הדבר מצד שאין חיוב ללמד בשכר, אלא הוא ילפותא בפני עצמו שאין ללמד תורה שבעל פה בשכר, שכתב: "אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר, שנאמר (דברים ד, ה) 'ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' וגו', מה אני בחנם למדתי אף אתם למדתם בחנם ממני, וכן כשתלמדו לדורות למדו בחנם כמו שלמדתם ממני", כך שלעולם יכול להיות ברמה העקרונית שיש חיוב ללמד את בנו תורה שבעל פה, אלא שמצד ילפותא אחריתו אין חיוב זה יכול להיות אלא בחינם ולא בשכר, ואשר על כן יתכן ויהיה חיוב על האב להשתדל למצוא אחד שיסכים ללמד את בנו בחינם, אם אינו יכול בעצמו, ועיין בזה בסמוך.

4. בשו"ת קול בן לוי (לשונות הרמב"ם, פ"א מתלמוד תורה ה"ו) הביא בזה: "אבל לבנו אינו מצווה אלא לתורה שבכתב ובשכר נמי, אבל תורה שבעל פה אין שם חיוב כלל אפילו בחנם וכמו שכתב מרן, מיהו מצווה וודאי איכא, אבל אין שם חיוב".

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" + מיסוד שר ההוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע
בראשות בנו נאב"ד היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה באגדסדארפער שליט"א
מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה * זי"ע ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

גליון מ * פרשת וארא תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מורינו הרב שליט"א

י"ג שהוא מומחה בטעימת יין שמביאים לו לטעום גם מיקבים שאין להם הכשר, עובדא מעניינת עלתה ובאה "בין כותלי ההיכל", יהודי שהוא מומחה בטעימת יין והוא עובד בקרב עם הכשר, אולם מחמת מומחיותו בהבחנת טעמי היינות מביאים לו לטעום גם מיקבים אחרים ויש מהם יקבים שאינם כשרים ויש גם יקבים שיש שם פועלים מחללי שבת, ושאלתו אם מותר לו לטעום מן היינות ההם שהרי יינות אלו דינם כסתם יינם שלא נאסרו אלא בשתיה והוא לא יבלע את היין רק יטעום ויפלוט.

השיבו מורינו הרב שליט"א, שאף שפולט אותו מיד מכל מקום אסור כי לא מצוינו בפוסקים שהתירו טעימת איסור כשפולט רק כשמיייר בספק איסור אז מותר כשפולטים מיד. וכמו שמצוינו בשו"ע (י"ד סימן מב סעיף ג) שאם חסרה המרה קורע הכבד שתי וערב וטועמו בלשונו. ע"כ. ועיי"ש בבאר היטב (אות ג) מש"כ מהש"ך בזה. ולפיכך, כיון שהמטרה של טעימת היין היא בשביל לדעת טעם היין אם הוא טוב או לא הרי זה אסור לטעום ואף שיינות שלנו יש לדון אם נאסרו בהנאה (עיי' הרמ"א י"ד סימן קכ סעיף א) שהרי גויים בזמנינו אינם עובדי ע"ז ובפרט השימעאלים מכל מקום הם אסורים בשתיה, וכל שנאסרו בשתיה אסורים גם בטעימה שמא יבא לשותום וכדברי הרמ"א בי"ד (סימן קח סעיף ה), ועיי' בפרמ"ג בשפ"ד (שם על הש"ך סי"ק כד) דכל איסור אכילה אסור לטועמו הן בלשון הן טועם ופולט מדרבנן אטו אכילה.

ואף אם היקב הוא של יהודי מחלל שבת רח"ל שגרו על יינם שיהיה כיון נסך (עיי' שו"ת אר"כ משה י"ד ח"ב סימן קלב) ויש שהתירו את ייננו עכ"ל בהנאה משום שהו כתינוקות שנשבו מ"מ נראה דאסור לטעום מיינם, חדא דביקבים אלו מצוי מאד שתהיה נגיעה של גויים כי אינם מקפידים על זה והגויים מצויים הרבה, ואפילו אם ידוע ודאי שלא נגע בו גוי אלא יהודים מחללי שבת רח"ל אף דיש משתיירים יינם בהנאה כבר כתבו הפוסקים, וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"ב סימן ת) שקשה להקל במחללי שבת המצויים כיום כיון שארבה עלולים לטעות וללמוד מהם, כיון ששורש האיסור הוא משום קירוב וחיתון וזה שייך גם בתינוק שנשבה.

בצל שטיגנו במחבת בשרית ועירבו אותו בתבשיל שמתבשל בסיר חלבי

סיגן בצל בתוך מחבת בשרית שאינו בן יומו ואח"כ עירבו את הבצל לתוך מאכל שמתבשל בסיר חלבי שאינו בן יומו, הרי הסיר כשר והתבשיל מותר, כיון שהכל אינו בן יומו. אך הוא דוקא באופן שהמחבת היתה נקיה לגמרי ולא היה בה שום שמנונית של בשר, שבוה כיון שאינו בן יומו אין לחוש בלביעה כי הוא נתן טעם לפגם, אמנם אם יש שמנונית בעין במחבת כמו שמצוי אצל אלו שאינם מניקים כראוי את המחבת, אז הבצל שנחשב לבשרי אוסר את התבשיל החלבי שנעטר בו.

אפה לחם בתבנית חלבית לתוך בשר טחון

אפה חלות בתנור [בלי טורבו] שאופים בו בדרך כלל רק מאכלי חלב והניח הבצק על נייר אפיה חדש, ואחרי האפיה לקח חלה אחת ופירר אותה לפירורים והכניס הפירורים לתוך בשר טחון, ושאלתו בפיו מה דין הבשר. והתשובה לו הכל מותר, משום דהחלות שנאפו בתנור החלבי אין דינם כחלבויות שהרי האדים העולים מהתבשיל החלבי נשרפים בחום התנור ואינם מגיעים בדפנות.

חלות שנאפו עם רוטב בשרי ולא עשה בהם היכר האם מותר לאכלם

חלות שנאפו עם רוטב בשרי [ובשביל הדגים יש לו חלות אחרות כך שאין בזה משום סכנה] עבור אורחים רבים, אך למעשה לא הגיעו האורחים ורוצה להשתמש בהם לכמה וכמה ימים, הרי שומתר לקיימן ויכול לאכלן גם במשך השבוע, אלא שצריך שיעשה בהן היכר כדי שלא יבואו לאכלן עם חלב.

1. בנימוק הדברים הוסיף מורינו הרב שליט"א בשו"ת היכל הוראה (ח"ג הוראה טא), כי אף שהבצל הוא דבר חריף, מכל מקום כיון שטיגן קודם את הבצל במחבת א"כ השמן מחליש את חריפותו, ואין הבצל נתן טעם לעשבו. ועיי' פתחי תשובה (י"ד סימן צא אות ד) ובדרכי תשובה (שם אות מה) דהמצאיות מראה בשמומים ובצללים ע"י הבישול או הטיגון פוקעת מהן החריפות.

2. במילי דהוראה (שם) הוסיף מורינו הרב שליט"א וכתב, כי הנה כאשר באה שאלה כעין זה, ובפרט כשהשאלה היא אודות כלים הבאים במגע עם שמן וכדו' או סכינים, הרי שעליו לחקור מהשואל אם הוא בחור הדר בדירה אחת עם בחורים אחרים שאז בדרך כלל הנקיין שהם עושים הוא לא על הצד הטוב ביותר, ובדרך כלל נשאר שמנונית על הכלים גם אחר שניקו אותם, לבין אם שאלה זו באה מביתו של אדם שבעלת הבית טענה והשתמשה במה שנבשל במחבת באופן שיש להסתפק בכשרות של המאכל שבדרך כלל בעלת הבית מקפדת יותר על נקיין הכלים.

3. על דבר השאלה כתב מורינו הרב שליט"א בשו"ת היכל הוראה (ח"ג הוראה נב), שמה שאנו מחזיקים אותו בחוקת חלבי הוא רק מחמת חשש שמא ניתנו טיפי חלב על הדפנות ולכן קודם שמכניסים בו מאכל אחר כדאי לחמם אותו כעשרים דקות בחום הגבוה ביותר כדי לשרוף את הממשות שאולי נשארה דבוקה בדפנות ואח"כ להמתין מעת לעת כדי להבליעה והיה נטל"פ גם לדעת הרמ"ל המובא בשו"ת (סי' קג סי"ק טז) שכל זמן שיש ממשות דבוקה לדופן אין הבליעה נעשית נטל"פ, ואפילו אם התבנית היתה חלבית [התבנית דינה ככל כלי חלבי שהרי המאכל בדרך כלל מונח על התבנית עצמה ואפילו אם שמים נייר אפיה אין מקפידין לכסות לגמרי, ושומן החלב יכול להגיע אל דפנותיה ולעשותה לחלבית, וא"כ ודאי אין דינו כגוף התנור] סוף סוף הוא כלי שאינו בן יומו וגם הרי הניח את החלות על נייר אפיה חדש, ועל כן בנד"ד אין החלה נעשית חלבית וממילא לא נאסר הבשר שעירב בו פירורים מאותו לחם.

ומשי"כ שכדאי לחמם אותו בחום גבוה, לאו מטעם ליבון קאתינן עלה, דהרי הדלקת התנור אפילו בדרגת חום הגבוהה ביותר אינה מגיעה לדרגת ליבון, דהנה בליבון יש שתי דרגות או ליבון גמור דהיינו שהניצוצות ניתנו ממנה או ליבון קל שאחר הליבון אם יניחו עליו קש ישרף, ושתי הדרגות האלו אינן קיימות בדפנות התנורים שלנו.

ומעתה מה שניתן הוא לח אותה ככתבשל שם ונבלע שם ולהלך תועיל ההגעה, אמנם על ידי החימום התנור הוא ביבש ואינו יכול להוציא את הבליעה שנוצרה על ידי בישול בלח, וגם ליבון אינו כמו שכתבנו לעיל, ועל כן סוגי בחימום בטמפרטורה גבוהה ששורפת את הממשות ואחרי המעת לעת הוא כלי שאינו בן יומו ואפילו יהיו התבניות נוגעות את הדפנות באמצעות רטיבות ג"כ לא תאסור הדפנות, ומהאי טעמא היה מרן הקנה בשם זי"ע מורה שאפשר לקנות תנור מיד שניה ואין צריך לעשות לו ליבון ודי בחימום בטמפרטורה גבוהה כמו שכתבנו. ועיי' עוד בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סימן סו) מש"כ בנדון זה.

4. בטעם הדבר הוסיף מורינו הרב שליט"א בשו"ת היכל הוראה (ח"ג הוראה נה), דהנה מצאנו בהלכות בשר בחלב (י"ד סימן צז) דאין ללוש עיסה בחלב שמא יבא לאכלו עם בשר ואם לש כל הפת אסורה, אמנם אם יר"ה דבר מועט כדאי אכילה בבת אחת מותר. וכתב על זה בדרכי תשובה (סימן צא אות ז) דלדעת הרמ"א כל שיש בו כדי אכילת יום אחד ולא ישרא למחרתו הוי דבר מועט שומתר לאפותו גם בלי היכר.

ומעתה בנדון דידן כשלש את החלות בלי היכר עבד שפיר דמתחילה היה כוונתו שיהיה לו ליום אחד וזה מותר לאפותו גם בלי היכר, ומכל מקום יעשה עכשיו היכר, ואף שכתב בגליון מהרש"א שם דלאחר שאפה לא יועיל לחקוק בו אותיות חלב כיון דכבר נאסר, כל זה באופן שלכתחילה היתה האפיה באיסור אבל בנדון דידן שהאפיה היתה בהיכר שפיר מהני אין חיזוק עכשיו בפת שהיה בשרית כדי שלא יבוא לאכלה עם חלב.

מילי דהוראה

להעביר מבשר לחלב בתנור העובר על טורבו

בזמנינו מצוי שהתנורים החדשים פועלים על ידי 'טורבו', [מאורר נמיני] והיינו שהאוויר החם מתערבל ויוצר לחות בתוך התנור נמצא שהבליעה שבכליחת בתוך הדפנות היא תמיד בליעה של לח וחשיב כבליעה על ידי בשלה, ובכך אין אפשרות להכשיר מבשר לחלב וכן להיפך, דקודם ההכשרה יש לנקות היטב את התנור וגם את המאוורר מהממשות של החלב או הבשר ועל כן אף אם ניח קערת מים בתוך התנור וכבולעו כך פולטו ובוה תצא בליעת החלב או הבשר מן הדפנות מכל מקום מקומו של המאוורר עדיין באיסורו עומד מבשר ממשות האיסור עדיין קיימת שם. על כן עורר מוריני הרב שליט"א שכדי שלא ניכשל חליה במאכלות האסורות, הרי שהעצה היחידה היא להוציא גם הרשת במקום המאוורר ממקומו ולנקותו היטב מכל ממשות, ואח"כ להכניס תבנית עם מים לתוך התנור ולחממו על חום גבוה ולהמתין מעת לעת, או שיחמם התנור בחום גבוה בלי טורבו וימתין מעת לעת ואז יאפה את החלות בתנור כשהתנור לא פועל במצב טורבו, אם אמנם לגבי הכשרה בפעם ראשונה של תנורי טורבו להנהיג את להכשירים אין הכרח להוציא את המאוורר שהרי עדיין אין שם שום ממשות של תבשילים אלא מספיק שיניח בתנור תבנית מלאה מים ויחממו על חום גבוה ואח"כ ימתין מעת לעת ויכול להשתמש בו כרצונו.

הלכה והוראה בישראל

תשובה ממוריני הרב שליט"א בענין המצאה חדשה של תנור ביתי לאפיית מצות

יום רביעי כ"ב טבת תשפ"ד

בני מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

ע"ד מה שהביאו לפני כמה משקיעים שפתחו המצאה חדשה והוא "תנור ביתי לאפיית מצות" ועל זה הם רוצים להביא תועלת גדולה לציבור ולהקל על הכל שיכולו לאפות מצות בבתים בנקל, ומבקשים אישור הלכתי לתנור הנ"ל, והיא ערכה של אפיית מצות וכך הוא תוארה: שתי מחבתות עמוקות אחת עליונה ואחת תחתונה ובכל אחת מהן ישנו גוף חימום שמלי שמגיע עד לחום של כ 400 מעלות צלזיוס במחבת התחתונה מעל גוף החימום ישנה רשת שעליה מניחים את המצות וכשמכסים את המצה במחבת העליונה תוך 30 שניות המצה אפיה כדבעי, [כדי להקל על המשתמשים חלקו את הקמח בשקיות ניליון בכל שקית כמות שמספיקה למצה אחת ויחד עמה שקית אטומה שיש בה מים שלנו שאותה מערבבים בקמח על ידי נענוע חזק של השקית מתערבים המים והקמח יחד עד להפיכתם לבצק שאותו מרדדים למצה, לצורך ניקוב המצה ישנו חתיכה העשויה מפלסטיק שמחוררת את המצה].

בהדגמה שהראו לי כאן בהיכל הוראה, המצה שהונחה על גבי הרשת נאפחה תוך שלשים שניות כאשר המחבת העליונה כסתה את המצה, אם עברו יותר מ 30 שניות המצה נשרפה, כמובן שזה מצריך עיבוד מיוחד של המצה שתהיה כולה שווה בעוביה כי אחרת חלק מהמצה ישרף מיד וחלק יישאר לא אפוי. ואחר שהראוני את כל התהליך בפועל במושכל ראשון היה נראה לי שהתהליך כולו הוא כנדרש ואין לחוש בו לכלום אולם במחשבה שניה עלו בלבי כמה פסיקות והעיקר הוא כיון שהרשת שעליה מניחים את המצה אינה לוהטת [והבחינה לזה היתה על ידי שהנחנו נייר על הרשת בעוד המכסה פתוח והנייר לא נשרף, ורק אחרי הורדת המכסה גבר החום והנייר נשרף מיד], וכמו כן בהנחת המצה על הרשת היא מקבלת מכת חום שאינה מספיקה לאפוחה ובאותו הזמן הוא ממחר להחמיץ, ורק אחר שיוירדו עליה את המכסה שאז המצה מכוסה מכל צידיה היא תאפה כעבור שלש ארבע דקות נמצא שהחום שעוטף את המצה אינו שווה אלא א"כ גם המכסה העליון מונח עליו. וענין זה דומה למה שכתב הרמ"א בשו"ע (או"ח סימן תנט ס"ב) וז"ל: ויש להחמיר למהר בענין עשיית המצות, כי יש לחוש שהשהיות יצטרפו לשיעור מיל, או שיהיה במקום חם שממחר להחמיץ (הגהות מיימוני פ"ה ומרדכי פרק אלו עוברין), ע"כ.

ובנדון דידן כשמניחים את המצה על הרשת קודם שיכסו אותה עם המכסה, המצה נמצאת לרגע כמימריה במקום חם שממחר להחמיץ. ומטעם זה ועוד כמה טעמים נראה לענ"ד שאסור להשתמש בזה לאפיית המצות וטוב לו שאברא משנברא ולא יפיצו המצאתם בכלל ישראל. ובנוסף למה שכתבנו נראה לי להביא לתשומת לבכם שגם את הערכות שהכנתם אסור לשווק אותן היות וכל ערכה היא עבור אפיה מצה אחת בלבד וכשכאבים לאפות בכמות גדולה יכינו כמה ערכות בעת ובעונה אחת ובקל עלול הדבר שיהיה מגע בין הקמח והמים קודם הלישה והאפיה ועלולים לבא לחשש חימוץ.

סוף דבר אין להשתמש בהמצאה זו דקרבו לודאי שעלולים להכשל ח"ו באיסור חמץ החמור וה' הטוב ימלא חסרוכם ויתן בלבכם רעיונות נוספים לתועלת הציבור.

רשמתי את אשר חנני השי"ת משה בראנדסארפער

אפיית המצות ע"י בעלי המייצרים בהיכל הוראה כדי להראות מקורו לפני מוריני הרב שליט"א

היצאת המצה מהתנור הביתי לאחר אפיה

תנור הביתי בעת אפיה המצה כשהתנור סגור עם החלק העליון

התנור הביתי בשעת הנחת המצה על רשת התנור

היכל הוראה ירושלים ת"ז

מיסוד נאון ישראל שר ההוראה מרן רבניו ה"קנה בשם" זצ"ל
בראשית בני האזן הגדול מוריני רבי משה בראנדסארפער שליט"א נאב"ד היכל הוראה

ישפטו את העם משפט צדק

ברכת התורה

בה הקודש וירושלים משגרים אני את ברכותינו קדם האי נבאד רבה מגדולי המורים פניה"ק ת"ו ידאנו קודמת להמתנה ידיו רבו לו בכל מנטנו תורתו והוראתו, ובנייתו בהימנות החלל המפואר כמנטויות הדורות משיב לשואלים ברו"ה: הוללה בעל עת הזמן, ורבים נתיים מנטו עצה ונשואו, ונקבל את אל ח"כ כסבר פנים יפות ומסבירות. שמו הטוב נודע לשם ולתהילה ה"ה

התנא דבי נשיאה מ"ק עס"ד מרן רבינו ה"קנה בשם" זצ"ל

הגאון הגדול רבי **אהרן** בנאה"ה **בראנדסארפער** שליט"א

מורנו ועזר וחסותה - דומ"ץ ומואשי הידיים ק"ק תולדות אהרן

לרגל התמנותו ועלותו לבתן

חבר הבד"צ בני דינא רבא פניה"ק ירושלים ת"ז

ובהזמנותו זו ויתברכו נז"ב הרבנית תלית"א ואם המלכות
א"ח מרן רבינו זצ"ל הרבנית הצדקנית תלית"א
עמדה לטין מרן זצ"ל תמיד במסירות נפלאה ללא לאות,
ותיה עומדת לפנינו לבעור התנהגות הרבנים האנוסים שליט"א
במסות קרן התורה והמפצת התורה מישראל לית את התפסה אשר ישנו

ה"ו שייבה לנח את קהל עדינו על מי מנותות ולתרים קרן התורה וההוראה בעיר הקודש והמוקדש בברית נפאס ונורא מעליא, ויאר"ה ימים על ממלכותו מתוך הרחבת הדעת עד ביאת נוטל צדק בב"א

בברכת תורה - הנותל והיכל
אה"ח אה"ח אה"ח

גם את משפחתו
רבי היכל הוראה המורנו
רבי היכל הוראה בבתי חזן והתורה ירושלים

רחמי וננולה י ירושלים ת"ז | ט"ז 522775@GMAIL.COM | 02-522775 | 02-522775 | 588639999 | ע"ד

תפקיד: "אצבורה" 053-33105646

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים ח' ונופנול 3 ל 02-5322775

מוצ"ש ומוצאי יו"ט מחצית שעה	שבת יו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	ערש"ק וערב יו"ט לפנה"צ 11:00 עד 14:00	א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 ערב וצוף
------------------------------------	---	--	--

ע"פ תקנת רבני מרן ה"קנה בשם" זצ"ל יע"ז שאלות הדפנות או שאינה סובלת דיחין, בכל עת זמן ומזמן ובבילות.

בית חנו הדומ"ץ
הרה"צ שמעון עוד בראנדסארפער שליט"א נב"ד כמה דקות מהיכל רחוב רבינו גרשום 5 [בניסח א' קומה 2] 0-5 פ"ד 0527155774

בית מוריני הגאב"ד שליט"א
מעל בנין היכל הוראה
טל' 053-5370033 פ"ד 053-3111159

איגוד הרבנים תלמידי היכל הוראה

בארה"ק העונים לשואלים דבר ה' זו הלכה

ירושלים	בית שמש
קריית ספר	ביתר
כרמיאל	בני ברק
טבריה	טלז' סטון
צפת	אשדוד
אור הגנוז	חצור
נוף הגליל	רעננה

אוצר ידיעות התורה

♦ משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א ♦

דין תולעים בהערינג (ב)

יתר על כן היה אומר הגאון רבי משה יהודה לייב לנדא זצ"ל, כי כל מחקרי החוקרים הינם באופן של זה בונה וזה סותר, ומה שהכריח חוקר אחד בתכלית ההוכחות בשנה אחת, הפריך החוקר השני בתכלית ההוכחות בשנה שלאחריה, ועל כן ככל שלא ראו את הדבר במו עיניהם, אלא הכל הוא פרי השערות מחקריהם, אין לדבר כל משקל בהלכה.

אגב, אחד ההשערות שהביאו להוכחה זו, היא מציאות הדברים בעניין דגי הסלומון, אשר הדגים המיובאים מסין או אמריקה, שהינם דגים הגדלים בים הגדול, מלאים הינם בתולעי ה'אניסקיס', ואילו דגי הסלומון המיובאים מנורווגיה, שהינם דגים הגדלים בבריכות גידול, ואינם גדלים בים הגדול, אינם נגועים כלל בתולעת ה'אניסקיס'.

אמור מעתה, אשר אם היה יצירת התולעים מתרחשת בתוך הדגים עצמם, מה לי דגי סלומון הגדלים בים הגדול, ומה לי דגי הסלומון הגדלים בבריכות גידול פרטיות, אין זה אלא שיצירת התולעים אינה יכולה להיות בתוך הדגים עצמם, ורק בדגים הגדלים בים מתאפשר הדבר מאחר וישנם בים בעלי חיים אחרים המאפשרים את יצירת התולעים, מה שאין כן דגי הסלומון הגדלים בבריכות פרטיות, אין להם את היתכנות תחילת יצירת התולעים.

השערות אלו ועוד כאלו וכאלו, הם שהביאו את החוקרים לקבוע את מסקנת מחקרם, אך אין כל עדות ברורה של תולעת שראוה נוצרת מחוץ לדג, ונכנסת אחר כך אל תוך הדג, כך שאין מדובר אלא בהשערות חוקרים ולא בקביעת החוקרים.

הרבנים המתירים בהתעורר הנידון בפעם הראשונה

כזכור, התעוררות הנידון היה אחר קביעת החוקרים לפני כארבעים שנה לערך בשנות תשל"ח - תשמ"ו, ולמעשה בתקופה זו רבו יותר מתירי התולעים מאשר האוסרים, ורוב גדולי ישראל הכריעו בדבר להיתר מטעמים שונים כמו שנזכיר בהמשך.

יישוב הסתירה בין חכמינו ז"ל להשערת החוקרים

כאמור, היו שנמנעו מלדון בנידון זה הואיל ויש בכך משום כפירה בתורת חכמינו ז"ל, אשר לדעתם תולעים הנמצאים בתוך בשר הדג תחילת יצירתם בתוך הדג, אך מצאנו כמה יישובים בדבר.

א' היו שכתבו (שבט הלוי ח"ד סי' פ"ג; ח"ז סי' קכ"ז אות ג'), כי הנה דברי החוקרים מתייחסים לתולעת ה'אניסקיס', ולא לשאר מיני התולעים, ואם כן יתכן כי מין תולעת זו לא היתה מצויה בימינו חכמינו ז"ל, ועל כן דברי חכמינו ז"ל אמורים בנוגע לתולעים שהיו בימיהם, אך ברבות הימים התחדש מין תולעת ה'אניסקיס', וכלפי מין זה של תולעים לא אמרו לנו חכמינו ז"ל בדבר ולא מידי.

ב' היו שכתבו (להורות נתן ח"ט סי' כ"ד אות י"ב), כי כשם שמצאנו שנשתנו הטבעים לגבי דינים שונים מימי חכמינו ז"ל, אם כך יתכן שאף לענין יצירת התולעים השתנו הטבעים, ובעוד שבימי חכמינו ז"ל נוצרו התולעים בתוך הדג, כיום השתנה טבע יצירת התולעים.

ג' היו שכתבו (הגר"ש אויערבאך זצ"ל - אור ישראל תמוז תש"ע עמ' ג'), כי חכמינו ז"ל לא אמרו את הדבר בתורת קביעה, אלא ככל שאין הוכחה ברורה לומר שתולעים אלו הגיעו מחוץ לדג, יש להתיר ולומר כי תולעים אלו נוצרו בתוך הדג, אך במקום הוכחה ברורה שלדברי החוקרים אין היתכנות יצירת תולעים בתוך הדג, על כך לא מצאנו בדברי חכמינו ז"ל כי עדיין יש להקל בדין תולעים אלו ולהחשיבם כאילו נוצרו בתוך הדג.

דברי המתירים ביחס להשערת החוקרים

אכן, בראש הרבנים המתירים עמד הגאון רבי משה יהודה לייב לנדא זצ"ל רבה של בני ברק, אשר הביע את דעתו בכירור, כי מאחר ואף לדברי החוקרים אין הוכחה ברורה כי התולעים נוצרים מחוץ לדג, אלא שלפי השערותיהם אין מציאות של יצירת התולעים בתוך הדג, אין לקבוע על דבריהם חששות להלכה.

זצ"ל, והגר"ש אויערבאך זצ"ל בשם אביו הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (אור ישראל תמוז תש"ע, עמ' מ"ט - נ'), אשר אף הכחיש את המוסרים בשם אביו שלא להתייחס לדברי החוקרים נגד דברי חכמינו ז"ל, כאשר אין הדבר ברור כל עיקר בטעם שינוי דעתם בזה.

יש שהציגו את פני המציאות כאילו השתנו דברי החוקרים, ועתה התברר לפנייהם בבירור של ממש, כי אכן תולעי האינסקיס' אינם נוצרים בתוך הדג, ועל כן שינו רבים מגדולי הפוסקים את דעתם, כי בהתעורר הנידון בראשונה לא היה מדובר אלא בהשערות ולא בדברים ברורים, אך מכל מקום אין הדברים ברורים כל הצורך על שינוי דעתם מהיתר לאיסור.

הכרעת הרב שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בדבר לאיסור

כשיטה נוספת ועיקרית התפרסם דעתו של הרב שמואל הלוי וואזנר זצ"ל שהורה להחמיר בדבר, וזאת על פי עדות תלמידו הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א, אשר הוא מגדולי האוסרים את התולעים בדגים בהתעורר הנידון בשנית, והוא המוסר על דעת הרב שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בנידון (אור ישראל תמוז תש"ע, עמ' מ"ט), כאשר בידו תשובות שונות שכתב בנידון, והדברים נחתמו על ידי הרב שמואל הלוי וואזנר זצ"ל שהצדיק את דבריו בעניין [וכבר בשבט הלוי (ח"ד סי' פ"ג) כתב, כי אם יתבררו דברי החוקרים בבירור יצטרכו לחוש לכך]. כך גם הגאון רבי נתן געשטטנער בעל הלהורות נתן זצ"ל כתב לאסור תולעים אלו (להורות נתן ח"ט סי' כ"ג - כ"ה).

בשולי הדברים יש לציין, כי בדברי רוב הרבנים המתירים, מבואר בפירוש כי כל ההיתר הוא מאחר ואין הוכחה ברורה בדברי החוקרים כי אכן התולעים נראו נוצרים מחוץ לדגים, ועל כן ככל שימצא הוכחה ברורה בדבר זה, אין כל משמעות לפסקי ההלכות שנמסרו על ידי הפוסקים הנזכרים, שלא התירוהו רק משום שאין לסמוך על השערת החוקרים בעלמא.

הגאון רבי משה ויא שליט"א, שידיו רב לו בענייני בדיקת המזון כהלכתה, מעיד וכותב בספרו (בדיקת המזון כהלכה ח"א חלק ההלכה פרק ג' הע' 22), כי שאל בעצמו את גדולי הדור אשר הורו לו להיתר בדבר, ומנה את שמותיהם, ביניהם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, הגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל, הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, הגאון רבי חיים גריינימן זצ"ל.

עוד הביא את דעתם להיתר של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שהובאה בתשובות משנה שלמה (סי' ל"א) להגאון רבי שלמה גראס זצ"ל אב"ד בעלזא בורו פארק, שאמר לו כי אף אין צורך לכתוב תשובה על כך להתיר, לרוב פשיטות הדברים שצד האיסור הוא נגד דברי חכמינו ז"ל (אור ישראל תשרי תשע"א, עמ' ס"ג), וכן הביא שם את דעת הגאון רבי אפרים פישל הערשקאוויטש זצ"ל להתיר.

כך הביא את דעתם של הגאון רבי יצחק יעקב ווייס בעל המנחת יצחק זצ"ל, והגאב"ד רבי יצחק טוביה ווייס בעל השערי טוביה זצ"ל בשם הגאון רבי חנוך דוב פאדווא בעל החשב האפוד זצ"ל.

כך גם הורו להיתר הגאון רבי יחזקאל ראטה מקארלסבורג זצ"ל (אור ישראל טבת תשנ"ז, עמ' קנ"ג - קנ"ח; עמק התשובה ח"ד סי' נ"ז - נ"ח; עמק התשובה ח"ט יו"ד סי' ע"ח) והגאון רבי מנשה קליין מאונגוואר זצ"ל (אור ישראל טבת תשנ"ז, עמ' קל"ז - קנ"ב; שו"ת משנה הלכות חלק ט"ז סי' ו').

בקול קורא שהתפרסם אז (אור ישראל טבת תשנ"ז, עמ' קנ"א) להתיר חתמו גם כן הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל והגאון הבאר משה זצ"ל.

התעוררות הנידון בשנית ושינוי דעתם של חלק מהמתירים לאסור

אכן לפני כעשר שנים, לערך בשנת תשס"ט - תש"ע, התעורר הנידון בשנית, ללא שברור סיבת הדבר, כי לא היה לכאורה כל שינוי במציאות במשך השנים, ועם כל זה השתנו הטבעים והדברים, ובהתעוררות הנידון שנית רבו המכריעים לאסור את מיני הדגים הנגועים בתולעי האינסקיס' שאין דרך לבודקם על הצד הראוי, אף שהיו בין האוסרים שהתירו בתחילה את התולעים האלו בהתעורר הנידון בראשונה, ולא עלה בידי למצוא טעם המניח את הדעת ליישב מדוע התעורר הנידון בשנית, ומדוע השתנה דעתם של חלק מהפוסקים ברבות השנים והימים.

בין הפוסקים שאסרו את הנידון בשנית, היו הגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל, הגר"ח קנייבסקי

הרי זה חתך במלאכתך

פרשת וארא תשפ"ד | עלון סא

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

כשרות הסת"ם בזמנינו (ט)

סופר שהבחין בחוסר התועלת שבהגהת המגיה הקבוע שלו והמשיך להשתמש בהגהותיו

אלו, וילך למו"ץ המקובל עליו, כאשר הדגשתי לו שאין כל חילוק בדבר לאיזה מו"ץ שילך, ובלבד שמו"ץ זה יהא בקי בהלכות סת"ם, וישאל את דעתו האם יו"ד מעין יוד"ן אלו כשרה או לא.

להפתעתי אומר לי הסופר, כי אין הוא צריך כלל לילך אל מו"ץ לשאול על הנידון, שאלתי מה טעם אומר הוא כך, והנה הוא משיב ואומר לי, כי אף הוא עצמו רואה שאין כאן קוצו של יו"ד ביוד"ן אלו, אין הוא זקוק כלל לשאול את המו"ץ על כך, מאחר ועיניים לו לראות שאין כלל קוצו של יו"ד ביוד"ן אלו.

ואני עומד ותמה, איך יתכן להיות כדבר הזה, שהסופר נוכח לראות איך המגיה שעובר ומגיה את דברי הסת"ם שהוא כותב, אינו מגיה אפילו בדברים הניכרים ונראים לעין, ועם כל זה לא היה בדעתו כל אחריות בסיסית לדאוג לתקן את הדבר, איך לא חשש על הכשלת עשרות יהודים בסת"ם שאינם כשר ואינו ראוי למצוותו.

שורש הבעיה חוסר התגמול של המגיהים

והנה אף שהזכרנו כבר כי הבעיה אינה מתייחסת דווקא אל המגיהים ולא אל הסופרים, אלא בצורה בה שוק הסת"ם בנוי בימינו, מכל מקום בכל הנוגע לפתרון בעיית המגיהים שאינם מגיהים כל הצורך, הרי שהסיבה לכך ברורה ביותר.

מסופר, כי פעם הגיע הרה"ק המהר"ד מבעלזא ז"ע לעיר אחת, וכאשר הוגש לו בשר שנשחט על ידי הש"ב של העיר, סירב לאכול, כאשר שאלו אותו מדוע אינו סומך על הש"ב לאכול את הבשר, השיב ואמר, כי במהלך שהותו בעיר שמע איך השוחט אומר לאחד מחביריו, כי אין הוא מרגיש שמשלמים לו כמיסת העבודה אשר עליו, וכביכול התמורה לעבודתו אינה מספקת כל עיקר למאמץ שנדרש ממנו. סיים הרה"ק המהר"ד מבעלזא ז"ע את דבריו ואמר, כי שוחט שאינו משולם כראוי על עבודתו, וכי יכולים לסמוך עליו שהוא עושה את עבודתו כראוי, הרי הוא מרגיש שמנצלים אותו ללא כל תמורה תואמת.

כך הם הדברים לענייננו, שהמגיהים עושים עבודה הדורשת מאמץ רב, ובכדי שהעבודה תתבע כהלכתה, נדרש שהתמורה לעבודה זו תהיה תואמת, ומאחר והסכום המשולם להם אינו מצדיק את המאמץ הרב שבהגהת מושלמת, לכן פני הדברים הם שאי אפשר כמעט לסמוך על הגהת המגיהים בימינו, כמו שיכולני להעיד מתוך מאות סיפורים המתגלגלים ובאים לפתחי.

לצורך המחשת חוסר היכולת לסמוך על כשרות הסת"ם בלי ידיעה ברורה על הסופר או המגיה, אציין בזה עובדא אחת, המסמרת אף היא את שיער שומעיה, אשר התרחש עם אחד מבני ירושלים, שנכח בשיחה שמסרתי בנושא כשרות הסת"ם בימינו, ובא אלי למחרת היום.

מעשה שהיה כך היה, שיהודי זה לפני תקופה מסוימת סבל מצרות רבות בביתו, אשר באו עליו באחת לאחר רעותה, אחר שראה כי אינו מוצא עצה לעצמו, ייעצה לו זוגתו שיחליפו את כל המזוזות בביתם, כאשר אף לא הסכימה שילכו לבדוק את המזוזות, כי אמרה שאחר צרות כאלו אין מקום אלא להחליף לחלוטין את המזוזות.

והנה אחר שרכש את המזוזות, בא אלי עם צילום של המזוזות, כשהוא מבקש את חוות דעתי על מזוזות אלו, כשהוא מראה לי על שלושה מקומות של האות יו"ד, בה הוא אומר לי שיתכן שאין קוצו של יו"ד באותיות אלו, ולכן מבקש הוא שאחזה דעתי בדבר.

למעשה, הכתב של המזוזה יפה היה עד מאד בדקדוק רב, אך לא היה ניתן להבחין האם יש קוצו של יו"ד בשלושה יוד"ן אלו שהצביע לי עליהם, לכן אמרתי לו, כי בצילום אי אפשר להכיר היטב האם אכן אין קוצו של יו"ד באותיות אלו, והצעתי לו שיביא אלי את המזוזה עצמה, ואז אוכל לבדוק האם אכן יש פסול בדבר, או שמא האות כצורתה.

למחרת היום בא אלי הסופר של המזוזה כאשר המזוזות בידו, והוא מבקש לשמוע את דעתי בדבר. עיינתי במזוזה, ואכן כאשר חשש כן היה, שבפועל היו שם בשלושה מקומות אלו יוד"ן בלא קוצו של יו"ד.

כששמע הסופר את הדברים, פתח ואמר לי דברים כהווייתם, אשר אחר שבא אליו אתמול היהודי עם המזוזה, לקח את המזוזה והלך למגיה הקבוע שלו שהגיה את המזוזה, ושאל אותו שנית האם אין חסרון של קוצו של יו"ד באותיות אלו, והמגיה אמר לו בבירור, כי יו"ד מעין אותיות אלו כשרים לחלוטין, מאחר ומה שיש באותיות אלו, הוא הנקרא ונחשב כקוצו של יו"ד. ועתה ששומע הוא את דעתי בבירור כי אין כאן קוצו של יו"ד, הרי שאין הוא מבין מה פשר הדבר.

אמרתי לו, כי בלא כל שייכות למה שאמרתי, ובלא שאני מכיר את המגיה שלו מי הוא, הרי שבכדי שלא ישליל עוד אנשים הרוכשים את הסת"ם שהוא כותב והמגיה שלו כביכול מגיה אותם, יקח נא עכשיו את המזוזה שהיו בה ג' חסרונות

א. מזזות ב. להיות ג. זאת ד. ואבדתם
ה. והיבוסוי ו. היום ז. מלקוש

תשובות וארא

ה. העבדה - הוא שאלת תינוק ויש פוסקים שמכשירים לדלית כי יש כאן משהו עקב

ו. ואמרתם - בתמונה כאן יש רק ראש ואין ירך ולדעת השבט הלוי הוא כשר כמו שהוא ויש מפוסקי דורינו שבכגון דא מכשירים להוסיף ירך אולם כאן יש צד נוסף להכשיר לפי שבצד ימין של הראש יוצא מעט בליטה והוא הראש

ז. ביתך - יש מפוסקי דורינו שמכשירים

ח. והיה - הוא כשר לוא"ו ועדיף להוסיף

א. דברי - יש כאן חשש של מ"ם סתומה ושל פ"א, והוא שאלת תינוק, והנה אם היה הקו בעובי של הקו הימני היה ודאי פסול אכן בקו דק כזה אם תינוק יקראהו ב"ת הוא כשר אכן יש מפוסקי דורינו שהיו מכשירים בכון דא בלא תינוק

ב. ודברתם - פסול לפי שיש כאן שנוי צורה מובהק

ג. שבתון - הוא שאלת תינוק חמורה כי הוא נראה כעין פ"א ויש מפוסקי דורינו שמכשירים דבר זה

ד. זבח - רבי מרדכי היה מצריך תינוק והרבה פוסקים הכשירו בלא תינוק

תורתך שיעשועי

שיעורו השבועי של הגה"ח רבי יחזקאל טויסיג שליט"א

ומתבאר גם אמאי מתחילה פרשה חדשה, פרשת וארא, הא לכאורה הוא המשך תשובת הקב"ה למשה בסוף פרשת שמות, ולפי הרשב"ם שזה דיבור חדש במקום חדש מתבאר היטב*.

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם: הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן: (ו, כו-כז) רש"י - הוא אהרן ומשה. יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד:

דו"ז הגה"ח רבי משה שמואל טויסיג זצ"ל ראש ישיבת מטערסדורף, שאל פעם [במוצ"ש וארא] את הבריסקער רב זצ"ל על הא דתני במס' ברכות (מא.) לגבי שבעת המינים 'דכל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה' דמה ראי' היא מהקדימה בפסוק שכל המוקדם חשוב טפי ומוקדם לברכה, דילמא כל שבעת המינים במדרגה אחת, ואין אחד מהם חשוב מחברו, והא דכתובים בזה אחר זה מפני שמוכרח לכתוב כך בזאח"ז, [בלשונו - די תורה מוז דאך שרייבן עפעס א סדר] דאי אפשר לכתוב כל השבעה בבת אחת, ולכן נכתבו בזה אחר זה, אבל לעולם אימא לך שכולם שוים במדרגה אחת.

וסיפר שכשאמר לפני הגרי"ז שמוכרח וכו' די תורה מוז דאך עפעס שרייבן, הרגיש שאין זה סגנון דיבור רצוי לפניו, וענה בגערה 'אין די תורה איז נישט דא קיין מוז' בתורה אין מושג 'מוכרח' ואם כולם שוים בחשיבות התורה מוצאת את הדרך איך להודיענו שכולן שוים, והביא ראי' מפסוק זה, שפי' רש"י יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר ששקולין כאחד, שאם רצתה התרה להשוותם נכתב הסדר גם באופן הפוך, ואז ידעינן שכולם שקולים כאחד, אבל אם נכתב רק בסדר אחד, עצם זה שנכתב כך, מודיענו שאין כולם שקולים כאחד אלא ראשון ראשון ואחרון אחרון.

1. ומכאן ראייה שחלוקת הקאפיטלאך (הפרקים) בתורה לא מבטן קדושים יצאה, שהתחילו פרק חדש בפסוק אחרון בפרשת שמות ויאמר ה' אל משה, והלא אין זה סיפור חדש אלא תשובת הקב"ה למשה באותו מעמד, ולכל היותר היה צריך להתחיל פרק חדש כאן בפרשת וארא שזה במקום אחר ובמעמד אחר לפי הרשב"ם, וידוע שחלוקת הפרקים נעשית ע"י הכנסיה הנוצרית, וראיתי ב'אמת ליעקב' להגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל שכתב 'ואי איישר כחי אבטליניהו אבל מה אעשה כי הקדמונים ציינו כל המראה מקומות בתנ"ך לפי הקאפיטלאך וקשה לתקן את כולם'.

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה': וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם: (ו, א-ב) רש"י - דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה:

בספר לשוח בשדה (למוח"ז הגר"ש הכהן בראנדר זצ"ל) מביא בשם הפריערדיגער בעלזער רב מרן מהרי"ד זצ"ל שאמר בזה"ל "נו וואס זאל דער צדיק הדור טוהן אז ער זעהט אז פאר יודען איז שלעכט" ותי' המהרי"ד דהענין הוא שהרי כביכול בכל צרתם לו צר והטענה היתה למשה שהיה לו להצטער על צער השכינה וממילא נכלל בזה צערן של ישראל שכדי לסלק צער השכינה מוכרחין לסלק צערן של ישראל, וזה כוונת רש"י שדיבר איתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה היינו דייקא לעם הזה ולא על צער השכינה.

והוסיף מרן מהרי"ד דהנה לעיל בפרשת שמות על הפסוק וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, פירש"י מתוך הסנה ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה, ולפי"ז אתי שפיר מאד מה שפי' כאן בתרגום יונתן ומליל ה' עם משה ואמר ליה אָנָה ה' הוא דַּתְגְּלִיתִי עֲלַי בְּגוֹ סִנְיָא וְאִמְרִית לִי אָנָה ה' היינו אני ה' שנגלית לי 'בגו סניא' מתוך הסנה כדי להראות לך שעמו אנכי בצרה וא"כ למה אמרת למה הרעותה לעם הזה.

ברשב"ם מוסיף וידבר אלוקים אל משה 'בארץ מצרים' וצ"ב מה רצה הרשב"ם בהוספה זו שהדיבור אל משה היה 'בארץ מצרים'.

הנה לעיל כשטען משה כביכול להקב"ה טענתו 'למה הרעותה' נאמר כך ויָשָׁב מֹשֶׁה אֶל ה' ויאמר אֲדֹנָי לְמָה הִרְעִיתָ לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: וּמָאֵז בְּאֵתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ: ויאמר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפְרַעֲה: כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרַשֵׁם מֵאֶרֶץ: ופי' שם הרשב"ם 'וישב משה - אל המקום שהיה מדבר עמו שם' והיינו לכאורה אל הסנה כי שם דיבר ה' עם משה, ותשובת הקב"ה אל משה היתה על מה שהקשית ומאז באתי לדבר אל פרעה וגו' והצל לא הצלת עתה תראה אשר אעשה לפרעה וזה הכל היה במדבר אצל הסנה, ועכשיו בפרשת וארא זו תשובה אחרת על שאלתו של משה רבנו למה הרעותה לעם הזה, וארא אל אברהם וגו' ושמי ה' לא נודעתי להם וגו' והדיבור הזה היה בארץ מצרים, ולפי"ז פשוט מה שפי' ת"י אָנָה ה' דַּתְגְּלִיתִי עֲלַי בְּגוֹ סִנְיָא, שהרי עתה פעם ראשונה שבא אליו הדיבור בארץ מצרים ולא מתוך הסנה.

שני להלקות את פרעה והמצריים ולהענישם על אי ציוות לציווי הקב"ה, לתפקיד הראשון היה צריך לסימנים שאלו נקראים 'אותות', דהיינו שהם אות וסימן לתפקידו, וע"ז העמיסו הקב"ה בג' אותות, האות הראשון: ויאמר אליו ה' מזה בידך ויאמר מטה ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש, האות השני: ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו מצרעת כשלג, והאות השלישי: והיה אם לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעו לקולך ולקחת ממימי היאר ושפכת היבשה והיו הפמים אשר תקח מן היאר והיו לדם ביבשת (שמות ד'), והתפקיד השני הוא מה שנקרא מופתים דהיינו מכות מופלאות.

ובאמרו 'ובאותות' כוונתו האותות שעשה משה לעיני בני ישראל - זה המטה - היינו השלכת המטה ארצה, וכולל בזה גם ב' האותות - היד המצורעת, והפיכת המים לדם ביבשה - וכאילו נאמר זה המטה וכולהו, וע"ז מביא ראייה שגם בקרא עצמו מיחס ג' האותות למטה כמה שנאמר, ואת המטה הזה תיקח בידך אשר תעשה בו את האותות.

ובאמרו 'ובמופתים' כוונתו למכות שנעשו בו המצריים - זה הדם - וכולל בזה גם שאר המכות, וכאילו נאמר זה הדם וכולהו, וע"ז מביא ראייה שמכות מופלאות נקראים מופתים כמה שנאמר ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן, אמנם כוונתו לשאר המכות חוץ מדבר ובכורות, ששני אלו נדרש מביד חזקה - זה הדבר - ובזרוע נטויה - זה החרב.

והא דנדרש דבר ובכורות לעצמן ולא נכללו בשאר המכות, כי שני אלו המה מכות מחץ שעל ידם פרעה מוכרח להוציא את ישראל מארצם, ומקרא מלא דיבר הכתוב ויאמרו אלקי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונבדחה לה' אלקינו פן יפגענו בדרך או בחרב (שמות ה'), יפגענו הכוונה יפגעך ומשום כבוד המלכות אמרו יפגענו - רש"י, שמא תאמר הא לא הוציאם פרעה עד מכת בכורות, וא"כ מאי מעליותא של מכת דבר על שאר המכות, הביאור בזה נאמר בכתוב עצמו, כשמשא עומד ומתרה על מכת ברד: כי עתה שלחתי את ידי ואף אותך ואת עמך בדרך ותכחד מן הארץ, ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ, הרי דמכת דבר היתה ראויה להיות מכת מחץ שעל ידה ישלחם פרעה רק בעבור זאת העמדתך בעבור הראתך את כחי וגו'.

ביאור פשוט זה מפורש ברש"י בפרשת עקב (דברים ז'): המסת הגדלת אשר ראו עיניך והאתות והמפתים והיד החזקה והזרוע הנטויה אשר הוציאה ה' אלקיך וגו' ועי' שם ברש"י וז"ל: והאותות, כגון ויהי לנחש, והיו לדם ביבשת, והמופתים, המכות המופלאות, והיד החזקה, זה הדבר, והזרוע הנטויה, זה החרב של מכת בכורות, עכ"ל.

ועל כך בא בעל ההגדה ומוסיף דבר אחר. ביד חזקה ונטויה, ובזרוע נטויה שתיים, וכו' אלו עשר מכות וכו' דהיינו שכל המכות מפורשים בקרא ולא שנכללו בתיבת ובמופתים.

ובאמת רש"י חוזר על אותו רעיון גם אצל בנות צלפחד בפרשת פינחס, ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת מנשה בן יוסף ואלה שמות בנותי מכלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה (במדבר כז, א), ופי' רש"י: מחלה נעה וגו' - ולהלן הוא אומר (במדבר לו יא) ותהיינה מחלה תרצה, מגיד שכולן שקולות זו כזו, לפיכך שנה את סדרן:

כי עתה שלחתי את ידי ואף אותך ואת עמך בדרך ותכחד מן הארץ: ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ: (ט, טו-טז)

בהגדה של פסח, בפסוקים מפרשת כי תבוא שמקריא מביא הביכורים אומרים כך: ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים.

ביד חזקה, זו הדבר, כמה שנאמר (שמות ט') הנה יד ה' הויה במקנה אשר בשדה בסוסים בהמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד, ובזרוע נטויה, זו החרב, כמה שנאמר וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם. והכוונה על מכת בכורות דהיינו חרב, ובאותות, זה המטה, כמה שנאמר, ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האתות, ובמפתים, זה הדם, כמה שנאמר ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן. לפי זה מוזכר בפסוק ג' מכות - דם, דבר, בכורות, משום שג' אלו מראים שליטה מוחלטת על המצריים, דם - הנילוס, היינו אלהיהם, דבר - ממנו, מכת בכורות - גופם

דבר אחר, ביד חזקה שתיים, ובזרוע נטויה שתיים, ובמורא גדול שתיים, ובאותות שתיים, ובמפתים שתיים, אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים. ואלו הן: דם. צפרדע. פנים. ערוב. דבר. שחין. ברד. ארבה. חשך. מכת בכורות. הדבר אחר בא לפרש, שכוונת הקרא על כל העשר מכות ולא רק על ג' מכות הנ"ל.

אמנם שמעתי מהרה"ג רבי ישראל ברייש שליט"א לבאר באופן נפלא ופשוט בהרבה, דבאמת צריך ביאור מה כוונתו באמרו שהאותות זה המטה א[לאיזה אותות הכוונה, אם על המכות שנעשו ע"י המטה א"כ אמאי חשיב רק המכות שנעשו במטה ולא חשיב המכות שלא נעשו במטה כגון ערוב, שחין, וחושך ב]לאיזה צורך מזכיר איך נעשו המכות אם במטה או ביד הרי כוונת הכתוב לספר את גודל הנס של יציאת מצרים האם יש נפק"מ בזה אם המכות נעשו ע"י מטה או ביד ג]היה לו לומר והאותות אלו המכות שנעשו ע"י המטה ולא 'זה המטה' האותות אינם מטה והמטה אינה אותות ד[הלשון מורה שאין כוונתו למטה גרידא, שהרי אותות הוי לשון רבים ומטה הוא לשון יחיד, וכן הא דקאמר והמופתים זה הדם, הרי מופתים בלשון רבים מורה על שנים לכל הפחות, ודם הוי רק מכה אחת, ובאמת הראיה שמביא מהפסוק, שם מוזכר ג' דברים דם אש ותמרות עשן ושייך שפיר לשון רבים, אמנם איך שייך לומר כאן מופתים אם הכוונה רק על מכת דם.

הביאור הוא כך: להוציא את בני"מ ממצרים היה צריך משה רבנו לשני תקפידים נחוצים, תפקיד אחד להראות לישראל שישאמינו לו שהוא השליח מאת הקב"ה, תפקיד

הדרשני והדרד

עניני הדיעות מאגרות שיעורי
השדרות של המשפיע הגדול
רבי חיים לייבוטון שליט"א

שוברו כנים שוככים - שיחה לפרשת וארא

ולחץ, ולכן אינה פועלת על נפשם להמנע מדברים אסורים ח"ו, כי עצם עצמותם היא גשמיות, ולכן גוברת הרצונות הגשמיים על האמונה השטחית ושבחו שכאילו יש בו אמונה, מתגבר הוא על רגש שטחי זה ויכול אף לבוא במחמתו לגנוב ולגזול.

משא"כ כאשר האמונה בה' תמה ותמימה ותקועה בלב בחוזק ובאומץ, עד שזה נהפך לעצם מעצמותיו ובה הוא חי, והיא חפצו ותשוקתו, האיש הנעלה הלזה אזי אף כאשר יבוא לידי ניסיון שיצריו יתגבר עליו, מ"מ לא יוכל להישמע אליו, כיון שזה נהפך לעצמו ובשרו אין הוא יכול לעשות ולפעול נגד עצמו ורצונו ממש, שהיא אמונתו התמימה בה' בלב שלם.

III עד שתחפץ III

שלמה המלך ע"ה החכם מכל האדם אומר בשיר השירים, (ב', ז) "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", רבים תמהו מהו כפל הלשון בפסוק, ותו, מהו שינוי הלשון אם 'תעירו' ואם 'תעוררו', ולפי מה שאמרנו אתיא שפיר, וכך הוא פשוטו של מקרא: בהתחלת העבודה "תעירו" היינו התעוררות בלב שאינה חזקה כ"כ עד שתהא תקועה בקרבו, ואילו אח"כ ע"י עבודה כראי "תעוררו" פירושו התעוררות ממש כזו המתאחדת עם הלב והנשמה, בחוזק ובאומץ עם החלק אלוך ממעל, אף בחיצוניותו יחיה חיי אמונה חזקה, עד שתחפץ - שכל חפציו ועניניו יהיו מאוחדים ועצמיים בעצם האמונה השלימה.

זהו התכלית המקווה בשבועות אלו, בהם אנו קוראים על יציאת מצרים, ובאמצעות הקריאה אנו מכניסים בלבנו את אמונת ה', והעבודה היא לתקוע הדברים בלב שלא ימוטו לעולם, לחזור בפה על דברי אמונה וחיווק, ולהשקיע בזה כוחות מרובים.

ועיקר ההשקעה צריכה להיות בעבודת התפלה בהתבוננות בפסוקי דרומה וברכות קר"ש, ובק"ש עצמה באחדות ה' ובהשגחתו הפרטית בכל צד ופינה, ובכל רגע ורגע, מצד אחדותו הפשוט והעצמי, כמ"ש הרמב"ם שהקב"ה יודע כל הנבראים מידעת עצמו, וממציא כל הנמצאים מכח אמיתות המצאו, והכל רק הוא לבדו, הוא ואין בלתו. ואזי תתפשט האמונה בכל חושי וכוחותיו ואבריו, בכחי' וצדיק באמונתו יחיה שהאמונה תהיה חיותו ממש.

III לצאת מהמצרים הפרטיים III

עוד מעלה יתירה יש בשבועות אלו, שכמו בימים ההם יצאו בני"מ מצרים, כך יכול כל אחד לצאת מהמצרים הרוחניים שלו בו הוא נתון בכבלי ברזל, וצריך כל אחד לצאת ממצרים הפרטי שלו שהוא המצרים הרוחניים שאינם מניחים לעבוד את ה' בתורה ובתפילה ובקיום המצוות בכוונה הראויה והנרצה להבורא ית"ש, ע"י שמערב את האנוכיות שלו בכל דבר שבקדושה.

וזה שאנו אומרים (בהגדה של פסח) כי בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, ולכך (ברכות פ"א, מ"ה) מזכירין יציאת מצרים בכל יום ובכל הלילות, כי הכח שיש לכל אחד מישראל לצאת מן המצרים הרוחניים, היא התפילה שהיא ההתבטלות וההתקשרות להקב"ה בסיפור שבחיו של מקום, ובעיקר במצות ק"ש וברכותיה, וזכירת יציאת מצרים בק"ש, כי עצם ק"ש היא יציאת מצרים מהמצרים הרוחניים ע"י ההכרה והביטול לה' ואחד ובקבלת עומ"ש, באמירת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

וכל זה נמשך מכח יצי"מ שיצאו בני"מ מצרים בפועל ממש בגשמיות, ואז היתה היציאה האמתית שהיא יצי"מ הרוחנית, כמ"ש בתפלת ערבית "ויוציא את עמו ישראל מתוך ארצות עולם", שאע"פ שעדיין שקועים אנו בגלות המר הזה, מ"מ הגאולה שהיתה ביציאתנו מצרים שנפדינו אז בחלק הדעת שהיא האמונה, בדבר זה יצאנו לחרות עולם. וכא"ל לפי דרגתו והשגתו מקבל הכח הזה לכל יום ולכל לילה לצאת מהמצרים הרוחניים הפרטיים שלו.

עומדים אנו בימי השוככים, ימים אלו ידועים בסוגלתם המיוחדת שנתקנו לפשפוש המעשים ותיקונם, וסודות נשגבים אלו ממקור קדוש יהלכו, הן בספרי הקדמונים, ובספר השלי"ה הק', ועוד ספרים.

וצריך לדעת ולהבין, מה מיוחד בשבועות אלו שנבחרו מכל ימי השנה לימי תשובה ותיקון המעשים - במאר השלי"ה הקדוש - כי הואיל ובפרשיות אלו מסופר על צאת בני"מ מארץ מצרים, גאולת הכלל ישראל משעבוד פרעה שהוא שעבוד לסט"א להכנס לרשות הקב"ה, עד אחרי שגמרו לבנות את משכן ה' מקום השראת השכינה, דברים אלו הם היסודות של כלל ישראל, ויסוד כל אחד מישראל לכל ימי חייו.

והנה מבואר בספ"ק שקריאת הפרשיות בכל שבוע ושבוע אינן רק מתקנת עזרא שהתקין לקרותן עם הציבור, אלא שהקריאה מעוררת את הזמן, וכאשר היה בימים ההם, כן מתרחשים הדברים שוב בזמן הזה, בכל דור ודור ובכל מקום וזמן, ומאריך השלי"ה הק' בהסבר מקיף על כל שבוע ושבת איזה עניין מרמזת הפרשה הנקראת באותו זמן, ולכן יש חיוב וחובה על כ"א ואחד להתעורר בהם, ולנצל את הזמנים המיוחדים כדי שנגיע לתכלית השלמות האמיתית.

III מטרת האותות והמופתים - האמונה השלימה לישראל III

וכאשר מדברים על אודות כוח האמונה שהושפעה ע"י האותות והמופתים, כדברי הרמב"ן הידועים בסו, פ' בא, וכמו שכתב האוה"ח הק' (שמות י', א) על הפסוק "למען שתי אותותי אלה", פירוש, אותות שאני רוצה לעשות בעולמי כדי שיכירו ישראל האלוהות. שזהו המטרה שהייתה בכל האותות והמופתים שנתן ה' בפרעה ובמצרים עמו, הכול למען שתי אותותי אלה בקרבו - בקרב לבם של כלל ישראל. לכן, הנוגע לנו, כי היות ובפרשיות אלו מונחים יסודות האמונה, עלינו להתבונן באלו היסודות ככובד ראש, וכל כמה שנתבונן בדברים יתור, ונעמיק בהם במחשבתנו בעומק הנפלאות שעשה במצרים, ולמטרת האמונה לכלל ישראל, נבוא יותר לתכלית הנרצה בכל הדברים האמורים בפרשה.

בעולמנו ישנם בני אדם החושבים שהאמונה היא דבר קל - וניתן לרוכשה בקל לקנין נפש בלב האדם, אולם אין זו מחשבת אמת. כי הרי אמונת האדם ניכרת ע"י פעולותיו ומעשיו. ואם רואים שיש לו דברים אחרים הממלאים חדרו לבו, כגון: שהוא מאמין בשאר דברים גשמיים בעניני פרנסה, וחושב שהאמצעים שלו הם יביאו פרנסתו, ואינו להוט אחר כל מה שצוהו הבורא ית"ש, וכן הוא להוט אחר הבלי עוה"ז, כמו כסף וכבוד והתפארות וכו', האדם הזה אינו מאמין בתכלית השלמות. אולם מי שאמונת ה' ממלאת את לבו, אמונת אומן חזקה, הוא האיש אשר חי חיו אמונה, וע"י השתדלותו באמת להשיגה, זוכה הוא שכל שאיפתו ומגמתו תהיה אך כדי לבוא לידיעת השי" ולהאמונה השלימה, וההכרה בו בכל לב, ושתפילותיו אליו יהיו בכוונה הרצויה, ולימוד התורה וקיום המצוות, וכדו' בשאר הדברים הרוחניים שכולם יתרומו ע"י כך לדבקה בו יתברך באהבה ויראה כמו שאומרים בתפילת אהבת עולם "והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך".

III גנבא אפנו מחמתתא III

ויש אשר יסוד האמונה לא נטוע בלבם כיתד שלא תימוט, ואמונתם אינה איתנה כל כך, ונמשכים אחר הבלי עוה"ז, ולכן נכשלים בעינים לא טובים, שהם נגד רצון ה', ולא זו בלבד אלא שאף בשעה שהם עוברים רצונו של מקום, מבקשים ממנו את עזרתו כי יודעים הם שהוא בעל היכולת והכוחות כולם. כמובא בגמרא (ברכות סג) דגנבא אפוס מחמתרתא רחמנא קריא, שהגב אף בשעה שהוא בא במחמתרת מבקש הוא עזרתו מאתו יתברך שיצילוהו לבל ייתפס בקלקלתו ויצלח בגניבתו ח"ו. ואלו או טיפשים או בעלי חוצפה ועזי פנים, כי אמנם אף שיש בליבם אמונה, אינה אמונה חזקה ואמתית אלא בשטחיות מן השפה

מאמרים בעניני קריאת שמע - אחדות ה' - ח"ג

בענין חיוב מצות ק"ש ומעמה

מובא בספר נתיבות האושר כמה שיטות ראשונים בזה, ונביאם בקצרה:

מבואר ברמב"ם (ספר המצות): הוא הצווי שצונו בהאמנת היחוד, והוא שנאמין שפועל המציאות וסתתו הראשונה אחד, והוא אומר יתעלה, שמע ישראל ה"א ה' אחד, עכ"ל.

ובהל' יסודי התורה פ"א כותב הרמב"ם: אלוך זה אחד הוא ואינו שנים, ולא יתר על שנים, אלא אחד שאין יחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם, לא אחד כמין שהוא כולל אחדים הרבה, ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות, אלא יחוד שאין אחד כמותו בעולם, וכי, ואילו היה היוצר גוף היה לו קץ ותכלית, וכי ואלקינו ב"ש הואיל וכוו אין לו קץ ואינו פוסק, אין כחו כח גוף, והואיל ואינו גוף לא יארעו לו מאורעות הגוף, כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר, לפיכך אי"א שיהיה אלא אחד, וידיעת דבר זה מ"ע שנא' ה"א ה' אחד, עכ"ל.

והחינוך מצוה ת"כ, כותב: לקרות ק"ש בכל יום ערבית ושחרית, פסוק אחד מה"ת, וזהו שמע ישראל גוי, ועה"פ הזה נאמר ודברת במ בשבתך בביתך, וגוי והפי' ע"ז בשעה שבנ"א שוכבים וכי, משרשי המצוה שרצה האל לזכות עמו שיקבלו עליהם עול מלכותו ויחודו בכל יום ולילה כל הימים שהם חיים, כי בהיות האדם בעל חומר, נפתח אחר הבל

העולם, ונמשך לתאותו, צריך עכ"פ זכרון תמידי במלכות שמים לשומרו מן החטא, על כן היה מחסדו לזכותינו, וצונו לזכרו שני העתים האלה בקבע ובכוונה גמורה, אחת ביום להועיל לכל מעשינו שבים, כי בהיות האדם זוכר בבוקר אחדות הש"י ומלכותו, וכי השגחתו ויכלתו על הכל, ויתן אל לבו כי עיניו פקוחות על כל דרכיו וכל צעדיו יספור, לא יתעלם ממנו דבר מכל דבריו, ולא יוכל להחביא ממנו אחת מכל מחשבותיו, וכי ויהיה לו הודאת הלילה בזה ג"כ למשמר כל הלילה, עכת"ד.

ועוד איתא בילקוט פ' ואתתנן (רמז תתל"ה) אמר הקב"ה לישראל לשעבר הייתם מקריבין לי שתי פעמים ביום את הכבש האחד תעשה בבוקר וגוי, וגלוי וידוע לפני שביהמ"ק עתיד ליחורב, וא"א להקריב קרבנות, אלא מבקש אני תמורתן של קרבנות, שמע ישראל בבוקר שמע ישראל בערב, ועולה לפני יותר מכל הקרבנות, עכ"ל.

ואיתא בספרי, למה התקינו ק"ש שחרית וערבית, לפי שאמר הקב"ה והגית בו יומם ולילה (יהושע א'), ונא' ששת ימים תעשה מלאכה (שמות לה) היאך יתקיימו שני המקראות האלו, לפיכך תיקן להם ק"ש שחרית וערבית, שכל הקורא אותה כאלו קורא כל התורה וכי, הקב"ה נתן לישראל תורה נביאים וכתובים, אמר כל מי שמייגע בהם אין קץ למתן שכרו, וכל מי שאינו יכול להתייגע בהם דיו שיקרא ק"ש שחרית וערבית, עכ"ל.

רנת עמך | סיפורי חסידים

III איך להתחשב עם העולם III

מהרה"ת ר' אלימלך צוויבל כשהתחתן ר' אלטר שימחאוויץ עם בתו של הרה"ח ר' זלמן האולין ביקש ר' זלמן ממנו שיעשה לו טובה ויתתפלל שחרית בש"ק עם המנין היות שלכבוד סעודת השבת שבע ברכות הוזמנו כמה מיקירי וחשובי ירושלים ואינו מתאים לכבודם אם יגיעו הם ולא יהי' החתן נוכח לפועל ש"ק אחה"צ הגיע וכבר התחילו הסעודה ור' אלטר יושב ומתפלל כרגילותו בכל שבת ר' זלמן כבר הרגיש שלא בנוח היות ובאים כל המכובדים והלך לר' אלטר ואמר לו מהאט דאך אפגערעדט אז מגייט דאווענען מיט"ן מנין

ר' אלטר לא הי' במקום הראוי בתפלה לענות והמשיך במקום שבו הי' אוחו מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערוך לך בניגון התפלה נו אין מה לעשות והלך ר' זלמן לסעודתו מה שלמדים מכאן שאכן מי ידמה לך וא"כ למה להתחשב בכלל עם דעות בני אדם.

III היקרות של עבודה היום III

מהרה"ת ר' אלימלך צוויבל שי' בענין היקרות של עבודתו של בחור היום שעומד נגד כל הבלבולים ונגד כל תאות התענוגים שישנם בעולם סיפר ששמע מר' אשר ששונקין ששמע מר' איטשע דער מתמיד שדיבר פעם בענין זה והמשיל משל לזה במלך שיצא פאנגען צידת צביים ואבד את הדרך התחיל גשם לרדת והי' יורד בתוקף והי' המלך מאוד לא בנוח מזה וחיפש איזו מקום להגן מהגשם ולא הי' עד שראה ומצא בית של איש פשוט והבית הי' פשוט מאוד כפי שמתאים לאיש פשוט הגר שם באימקום זרוק באמצע היער והגם שהמלך רגיל בדירה נאה ועשירה רהיטים יפים ובאופן רגיל לא יוכל אפי' להכנס לבית כזה אבל מ"מ בעת שאין שום מקום אחרת אז גם הבית הפשוטה ביותר יערב לו כמו ארמונו שלו בו דר שמה כל ימיו

והנמשל לזה הוא שבדורות התנאים והאמוראים שהיו באהוי"ר ובעלי דרגא נעלית הי' עבודתם יקר מאוד ולפי ערך עבודתם היתה עבודתינו בלי שום הערכה אבל עכשיו שאין באמת מי שנותן מקום שבו יוכל הקב"ה להכנס הרי כל מי שנותן לו להכנס הרי זה יקר לו להקב"ה מאוד.

אומד מן החדש

פנינים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

גדרי דין קדימה בתדיר (א)

הוא הקובע את הברכה להיות תדירה ועל כן סבירא ליה לרבה בב"ח שברכת שהחיינו קודמת לברכת לישב. ולפי זה הוא הדין גבי ברכת החמה והאילנות דכיון דנוסח ברכת החמה תדירה יותר מברכת האילנות יש להקדימהא.

מרש"י משמע שהמחייב הוא עצם הרגל

אך כתב הגר"ח ק שהעירוהו לדחות ראייתו מדברי רש"י שכתב שם (ד"ה זמן) 'זמן תדיר שנוהג בכל הרגלים', ונראה דייק רש"י לפרש כן ולא פירש שנוהגת ברכה זו בכל השנה בבית חדש ופירות בגדים חדשים וכדו', משמע דאין עיקר הקדימה משום נוסח הברכה דבהא שוין כל חיובי ברכות הזמן, אלא דכל הרגלים גורמים סיבה אחת לחיוב הברכה ולכך נקט רש"י שבאה ברכה זו בכל הרגלים דחיוב הברכה הוא הקובע את גדר התדיר ולא נוסח הברכה, ואם כן בכל הברכות כן הוא הדין ובימי ניסן יש להקדים ברכת האילנות לברכת קידוש החמה.

וכן כתב הגר"א גנחובסקי זצ"ל בספרו בר אלמוגים (סי' קסה) לדחות ראייה זו דכל הרגלים חיוב אחד הם כדמשמע מרש"י, אך כתב דכשם דכמו כן יש לדון לענין ברכת עושה מעשה בראשית שכל ברכות אלו באות מחיוב אחד שכל פעם שרואה דבר המביא להתפעלות מפלאי

האילנות, אך מאידך בסיבת חיוב הברכה תדירה ברכת האילנות שהיא בכל שנה ושנה מה שאין כן ברכת החמה שהיא אחת לכ"ח שנה. ונסתפק בזה הקה"י מהו גדר קדימת התדיר לשאינו תדיר, האם נוסח הברכה התדירה קודמת לשאינה תדירה או הברכה שחיובה תדיר קודם לשאינו.

ראייה שהנוסח קובע מקדימת שהחיינו

ובנו הגאון רבינו חיים קניבסקי זצ"ל בספרו שיח השדה עמ"ס ברכות (טז:) כתב לפשוט ולהביא ראייה לחקירת הקה"י מהגמ' בסוכה (נז.) שנחלקו רב ורבה בר חנה בסדר הברכות ביו"ט ראשון של סוכות האם ברכת לישב בסוכה קודמת או ברכת שהחיינו, 'רב אמר סוכה ואחר כך זמן חיובא דיומא עדיף, רבה בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה תדיר ושאינו תדיר קודם', והיינו שברכת שהחיינו תדירה יותר מברכת לישב בסוכה, דברכת שהחיינו מברכים פעמים רבות בשנה וברכת לישב בסוכה מברכים בחג בלבד.

ולכאורה סיבת ברכת הזמן דחג היא משום חג הסוכות וסיבה זו אינה מצויה במשך כל השנה ומחמתה מברכים פעם אחת בשנה בלבד ואילו ברכת ליב מברכים כמ"פ בימי החג, אלא ודאי מוכח מזה דנוסח הברכה

א

ספיקו של הקה"י בברכת החמה וברכת האילנות

מעשה היה ברבינו בעל הקהלות יעקב זצלה"ה בד' לחודש ניסן שנת ה'תשמא בשעה שהלך למעמד קידוש החמה פגע בדרכו באילנות מבלבלין ונקרו לפניו שתי ברכות לברך, ברכת 'עושה מעשה בראשית' על החמה בתקופתה כשחלה התקופה בליל ד' כמו שהיתה בבריאת העולם, כדאמר'י בגמ' ברכות (טז:) וכן פסק בשו"ע (או"ח רכט, ב), ומאידך היה עליו לברך ברכת האילנות 'שלא חסר בעולמו דבר וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להנות בהם בני אדם', והסתפק מרן הסטייפלער איזו ברכה יברך תחילה, דהא ברכה תדירה קודמת לברכה שאינה תדירה כדאמרינן בגמ' שם (נא:): גבי ברכת היין וברכת הקידוש בשבת, אך כאן יש לעיין איזו ברכה נחשבת לתדירה.

מה קובע הנוסח או החיוב

שהרי על החמה בתקופתה מברך ברכת עושה מעשה בראשית שהיא ברכה מצויה שמברכים אותה אף על ברקים ושאר נפלאות הבורא שהם תדירים, מה שאין כן בברכת האילנות המיוחדת למאורע זה כשיוצא בימי ניסן ואם כן יש להקדים את ברכת החמה לברכת

א. אף דלא קי"ל כרבה בב"ח אלא כרב דאמר חיובא דיומא עדיף וברכת לישב קודמת, הכא גבי ברכת החמה לא שייך האי טעמא דברכת האילנות ל"ה חיובא דיומא אלא מחמת פריחת האילנות בזמן זה.
ב. בספר משמר הרש"ם להגר"ר שמעון משה דיסקין זצ"ל (סי' כ) טען להגר"מ"מ שולזינגר זצ"ל ובקשו למסור הדברים להגר"ח ק, ומסתמא אליי כוון הגר"ח ק.

הבריאה שברא השי"ת מחוייב הוא לברך עושה מעשה בראשית ומהיכי תיתי לחלק דחיוב כל ברכה בא מהמאורע שמחמתו באה הברכה.

ב

ראיה מקריאת התורה דשבת ר"ח

וכתב הגר"א גנחובסקי להוכיח כן דתליא בחיוב ולא בנוסח הברכה מדיני קריאת התורה, שבראש חדש שחל להיות בשבת קוראים בשחרית ראשונה את פרשת השבוע ולאחר מכן מפטירין בשל ראש חדש, והרי פרשת השבוע קוראים פעם אחת בשנה בלבד ואילו קריאת התורה דראש חדש קוראים קרוב לעשרים פעמים בשנה ואם נוסח הברכה קובע לתדירותו היו צריכים להקדים הקריאה של ר"ח לפני פרשת השבוע שכן קריאה זו תדירה יותר, אלא מוכח מזה דכיון דהחיוב דקריאת התורה בשבת תדיר יותר מהחיוב דשל ראש חדש והחיוב התדיר קודם לחיוב שאינו תדיר, והוא הדין בניסן ברכת האילנות קודמת לברכת החמה.

שבת ר"ח אין בו אלא שיר אחד

עוד יש להוכיח כצד זה דהנה בסוכה (נד:) בסוגיא דשיר של קרבן מוסף ס"ל לרב אחא בר חנינא דראש חדש שחל להיות בשבת תוקעין לכל מוסף בפני עצמו, ומרבה הגמ' בקושיות על שיטתו, ותיובתיה מברייתא דתני רבא בר שמואל 'יכול כשם שתוקעין על שבת בפני עצמו ועל ראש חדש בפני עצמו כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף תלמוד לומר ובראשי חדשכם', דמדכתיב חדשכם בלא יו"ד הוי כנאמר בלשון יחיד וילפינן

מיניה איזה חודש שיש לו שני ראשים הוי אומר זה ראש השנה ואעפ"כ יש לו דין של חודש אחד לגבי התקיעה והשיר.

שבת תדיר גבי ר"ח

ובטרם הסיקה הגמ' כך אמרו להוכיח מברייתא אחרת דתניא 'ראש חדש שחל להיות בשבת שיר של ראש חדש דוחה שיר של שבת' ואי כשיטת רב אחא יאמרו את שני השירים בין של שבת ובין של ר"ח, ודוחה הגמ' 'אמר רב ספרא מאי דוחה דוחה לקדם', ופרכינן 'ואמאי תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם', ומתרג' ר' יוחנן שתקנו כן בייחדו לראש חודש שיכירו כולם שקידשוהו כהלכתו. ומבואר בגמ' דשיר של שבת הוי תדיר גבי שיר של ר"ח.

השיר של ר"ח אמרו יותר משל שבת

ובמנחת אברהם עמ"ס מנחות (מה:): הביא קושיית הגאון ר' יהושע זעליג זצ"ל העילוי מקלימוויטש שהקשה להגר"י הלוי מבריסק זצ"ל דהא השיר שהיו משוררים הלויים בקרבן מוסף מבואר בגמ' ראש השנה (לא.) שהיה בפרשת האזינו 'הזי"ו ל"ך' שהוא חלוקת הפרשה לששה חלקים, ואיבעיא להו אי אמרי' בכל שבת הני כולהו או בכל שבת חלק אחד וכן אבעיא לגמ' על השיר שבמנחה שהיה חלוק לג' חלקים שירת הים בשני חלקים ושירת הבאר, ומוכיחה הגמ' מהא דתניא אמר רבי יוסי עד שהראשונה אומרת אחת שניה חוזרת שתיים, דהיינו שעד שמסיימים פעם אחת סדר השירה של מוספין מסיימין פעמיים סדר של מנחה ומוכח שהיו קוראים פרק אחד בכל שבת ולא כולם. ומעתה קשה על דברי הגמ'

בסוכה הנ"ל דהא מוכח דשיר של כל שבת היו אומרים אחת לששה שבתות ואילו השיר של ראש חדש היה אחת לד' או ה' שבתות והיכא אמרינן בסוכה דשיר של שבת הוי תדיר גבי של ר"ח. אלא הוכיח מזה העילוי מקלימוויטש דהקובע את המצוה להיות תדירה אינו הנוסח אלא שרש החיוב, ולכן הוי שיר של שבת תדיר גבי שיר של ר"ח דחיוב השיר של שבת ישנו בכל שבת ושל ר"ח אחת לחודש.

נוסח השיר דר"ח אמרו בכל יום חמישי

ונראה להוכיח מראיתו ביתר שאת, דהנה נוסח השיר של ראש חודש כתב התפארת ישראל בפתיחה לסדר קדשים (חומר בקודש ו, יא) שלא נזכר בתלמוד מהו שיר של ראש חדש בביהמ"ק ונשתכח בעווננו, אך המאירי בסוכה (סו) שהיה המזמור 'הרנינו לאלקים עוזנו' (תהלים פא), ומזמור זה היה השיר של כל יום חמישי, ומעתה מוכח דדוקא הסיבה המחייבת את הברכה או המצוה היא הקובעת אותה להיות תדיר ושאינו תדיר ולא הנוסח עצמו, דאם כן הוי שיר של מוסף דר"ח תדיר טפי משל שבת דהא נוסח השיר של ר"ח אמרו לכל הפחות ח' פעמים בכל חודש ואילו של שבת אמרו אחת לז' שבועות, אלא ודאי כדאמרן דשורש החיוב הוא הקובע וכיון שכן הרי חיוב השיר בכל יום חמישי אינו החיוב של ר"ח שכן הוא שיר של יום חול והשיר של ר"ח הוא שיר של מוסף ולכן הוי אינו תדיר גבי שיר של יום השבת.

ג. עי' בטורי אבן עמ"ס מגילה (טו) שדן בדקדוק זה ומה בגדרי דיני תדיר ושאינו תדיר.

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרב גרבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב דהסידי אמישינע בעיר ק' ירושלים

פניני הלכה

הלכות תפלה הנלמדים ממכת ברד פריסת כפיים בתפילה

יצאת משה רבינו ממצרים בתפילתו להפסקת הברד

בסוף פרשתן (פרק ט' פסוק כ"ח) כשביקש פרעה ממשה רבינו ע"ה להתפלל שיפסיק הברד, כתוב 'העתירו אל השם ורב מהיות קולות אלוקים וברד', ומשה רבינו אמר לפרעה ויאמר אליו משה, כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל השם, הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד, למען תדע כי להשם הארץ.

משום פריסת כפיו השמימה

בכל המכות הקודמות למכת ברד לא הוזכר שמה רבינו יצא מהעיר להתפלל, וכתב הרמב"ן על דרך הפשט יתכן לומר, שהיה משה מתפלל בביתו, ורק בפעם הזאת רצה להיות כפיו פרושות השמים ויחדלו הקולות והמטר מיד, ולא יתכן לעשות כן בעיר, על כן אמר כצאתי את העיר.

וכן נאמר עוד (בפסוק ל"ג) ויצא משה מעם פרעה את העיר, ובראשונה אמר (לעיל פ"ח פס' כ"ח) הנה אנכי יוצא מעמך.

שכן הי' דרך להתפלל בימי האבות ואחריהם בפריסת כפיים, והתפלל אצל משה רבינו שמצינו כמה פעמים שהתפלל בפריסת כפיים, וכמ"ש ברמב"ן בפרשת בשלח (פרק י"ז פס' ט) מדבריי חז"ל.

ועיי"ש (פס' י"ב) שביאר הענין ע"ד האמת, שהוא ג"כ ענין נשיאת כפיים בברכת הכהנים.

פריסת כפיים בזמנינו

בזוה"ק (ריש פ"י יתרו) התבאר ענין הרמת ידים בתפילה, והזהיר שלא להרים ידיו לחינם אלא בתפילה או בברכה ובקשה, ופ"ז כתבו בספה"ק שלא להרים ידיו גם בתפילה בזמנינו.

ועיי" משי"כ הגאון רבי עקיבא איגר (בהגהותיו לשי"ע (א"ח ריש ס"י פ"ט) משו"ת באר שבע (ס"י ע"ד) מה שאין אנו מתפללים בפריסת כפיים, כמו שמצינו במקרא כמה פעמים ובוזוה"ק ובפרקי דר"א, היינו כיון דעכשיו האומות עושות כן, וכמו שאמרו חז"ל על פסוק לא תקים לך מצבה.

עיי' ברש"י פרשת שופטים (דברים ט"ז כ"ב) 'מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זה מצבת אבן אחת] שנה, כי חק היתה לכנענים, ואף על פי שהיתה אוהבה לו בימי האבות - עכשיו שנהא, מאחר שעשאוהו אלו חק לעבודה זרה.

מעיי" מצנינו לכמה דברים שבדורות הקודמים חז"ל החשיבו למעלה וחשיבות, ובדורות האחרונים כתבו גדולי ישראל שאע"פ שהיו אהובים בימי האבות נעשו שנואים בימינו, כגון בשי"כ הרה"ק בעל בני יששכר צ"ל (בהוספות מהרצ"א לסומע"ט אות קנ"ה, ובמעין גנים פרק י"ב אות ו' באריכות וברפרוץ) על לימוד חכמת הדקדוק לנצרים שעדין לא מלאו דעתם

בפניות התורה ויסודותי, עיי"ש. וכעיי" כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל באגרת הקודש לאחד שנסע לאמריקה ללמוד חכמת הרפואה, בימים ההם שמצב היהדות שם הי' חלש מאד, עיי"ש.

תפילה ע"י עבודת כוכבים

בהמשך דבריו כתב הרמב"ן ורבותינו אמרו (מכילתא פסחא בפתיחתא) שלא היה מתפלל בתוך העיר לפי שהיא מלאה גלולים, וכל שכן שלא היה נדבר עמו אלא חוץ לכרך, אם כן נאמר כי בעבור שהיה פרעה מבקש עתה שיסור הברד מיד, הוצרך משה לפרש לו כי יצטרך לצאת את העיר, ואחרי כן יפרוש כפיו אל הי' ויסור בתפלתו, והוא האמת.

תפילה תחת דירת עובר כוכבים

בשו"ת אבני נזר (א"ח ס"י ל"ב אות א' ד) ביאר ע"פ דברי המדרש, דעת הט"ז בענין דירת ע"ג בית הכנסת, שכתב הט"ז (ס"י קנ"א ס"ק ד) שאם דבר טינא ומפסיק בין המקום שמתפללים לשמים אין התפילה יכולה לעלות, וכל עכו"ם יש לו עבודה זרה בביתו, ומפסיק כמו שמצינו בשי"ע (ס"י ב"ה סעף כ) לענין הפסקה בינו לבין מקום שאומרים קדושה וכד' שאם יש עכו"ם אינו מצטרף.

הט"ז כתב כן ג"כ לענין דירת ישראל עיי"ש, וזוה כתב האבני"ז ששעם שלא נהוג כותי' במקומות הגדולים שם ידקדקו בזה לא יוכלו להשיג מקום להתפלל, אך בדירת עכו"ם כתב שכן הוא בדין שהרי משרע"ה לא התפלל במצרים להיותה מלאה גלולים, וכ"ש בית שיש בו ע"ז.

תקרובת ע"ז

ולכאו' לדעת הט"ז לאו דוקא עבודה זרה עצמה, אלא גם תקרובת ע"ז, שהרי למד דינו ממי"ש בסי' ג"ה ושם מפסיק כל דבר טינא, והלא תקרובת דינה כע"ז כמ"ש בטושו"ע (י"ד ס"י קל"ט) [וכמוכן ה"ה בתקרובת שנדפס ע"ג חתימת כשרות, כל עוד שלא נבדקה שאכן עיי' בשלחן טטהור להרה"ק מקאמארא זצ"ל (ס"י ב"ה סעף ח) שהביא את הדין הנפסק בשי"ע לענין צירוף לקדוש שכתב 'ובלבד שלא יפסיק פסל ומסכה', ושמה י"ל שנטק דווקא 'פסל ומסכה' לאפוקי לשמישי ע"ז ונוייה ותקרובתה שאינם מפסיקים, וא"כ כ"ש דה"ה לענין תפילה תחתיהם.

תפלה תחת דירת ישראל

הגאון רבי ישראל יצחק פיעקארסקי זצ"ל מחשובי חסידי ישראל שינובו ותלמידי בית סוכטשוב, עסק במשאלה 'שהבעל הבית של השטיבל' דאמשינאו הוא מאנשי דלא מעלי, ומחמת שרוצה שהמתפללים דשם יעקרו דירתם מביתו ע"כ עשה לו קלאזעט

פניני הפרשה

מכת ברד כשדה

בסוף פרשתן הובא התראת מכת ברד (פרק ט' פסוק י"ט) ונכתב כמה פעמים שהמכה תהי' על כל האנשים והבהמות הנמצאים במצרים בשדה, אבל מי שיהי' בבית לא ינוק במכת ברד, כמ"ש בפסוקים 'ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הבית'ה וירד עליהם הברד ומתו. הירא את דבר הי' מעבדי הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. ואשר לא שם לבו אל דבר הי' ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה... ויאמר הי' אל משה נטה את ידך על השמים ויהי ברד בכל ארץ מצרים ועל האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים... וירד הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הפה הברד ואת כל עץ השדה שבר. רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד.

חידוש הגרי"ז שהברד ירד רק על אדם בהמה ועשב

הגרי"ז מבריסק (חי הגרי"ז על התורה כאן) דייק מהא דרסל הכתוב 'אדם' ו'בהמה' ו'עשב השדה', כל אחד לחד, משמע הברד לא היה בכל מקום, משום שאם הי' הברד בכל מקום לא הי' צריך לפרוטם, וע"כ דהברד היה רק על האדם והבהמות ועשב השדה, ולא יותר, דהיינו שבכל שאר המקומות שלא נכחו שם א' משלושת אלו אכן לא ירד ברד.

סיבת הכניסה הביתה הגרי"ז הוסיף לחדש שמש"כ ועתה שלח העז מקנך שיכניס הבהמות הביתה, אין הכונה כדי שהבית יהווה שמירה עליהם מפני הברד, שבבית הם שמורים ומוגנים משאי"כ כשנמצאים בשדה בלי מחסה שיכולים להגנוק מהברד, אלא שכך נאמרה מכה זו, שצורת המכה היא שיהי' ברד רק על אלו שיהיו בשדה ולא על אלו שיהיו בבית, וממילא מי שיהי' בבית ינצל משום שאינו בכלל המכה, אבל לא בגלל שהוא מוגן ע"י כתלי ותקרת הבית.

ההצלה בבית ולא בכלל הג

בהודמנות חזר אד"ש על חידושו של הגרי"ז, ואמר שהלא בפשטות בפסוקים משמע שהברד ירד כרגיל בכל ארץ מצרים כמ"ש ויהי הברד בכל ארץ מצרים, ויך הברד בכל ארץ מצרים.

ולענין הדיקן מדוע הזכיר בהתראה שהמכה תהי' בשדה וההצלה תהי' בבית, אפשר ליישב בעוד אופנים.

כגון אם הי' שם גג ומחסה הסוכך מלמעלה, יתכן שאפילו אם הם - האדם והבהמה והעשב יהיו מתחת לסככה, הי' גם ינוקו, והברד ייק להם גם מתחת הגג הנוק שהוצא בשדה, וזה כוונת הכתוב ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה שבכל מקום שיהיו - מלבד בית - ינוקו

[ביה"כס] ע"ג השטיבעל, כדי שיהיו מוכרחים לעקור משם.

בש"ת ארץ צבי (ס"י ל"א) השיב לו הגאון מקאז'ניגלו הי"ד כדרכו מכמה דוכתי בנגלה ובנסתר, והביא מדברי הרא"ש (ריש פרק ה' דקדואות) ומגמ' גיטין (כ) ומדברי מוהר"ו (עץ חיים היכל אבי"ע שער ג' פ"ב) ומספר שערי אורה (סוף שער ב'), ודן ע"פ דבריהם בסדרת ה"ט"ז, והכריע שבמקום שאפשר ראוי להחמיר בזה הואיל ונפיק מפומי ה"ט"ז, מ"מ כאשר אי אפשר למצוא דירה אחרת לתפילה אין להחמיר בזה, ועיי"ש שהוא חומרא דאתי לדי קולא.

במשנב"ב (ס"ו ס"א קניא, שעה"צ ס"ק כ"ב) פקפק על דברי ה"ט"ז גם בדירת ישראל, וכתב שיש לחלק בין מש"כ בשו"ע לענין צירוף לקדיש לבין מש"כ ה"ט"ז לענין תפילה תחת בית דירה, וצ"ע ולא ביאר מהו החילוק, ובשו"ת ארץ שבתם כתב כמה חילוקים עיי"ש.

השמעת קול בתפילה

יש שביארו טעם שיוקא במכת ברד כתוב שמשרע"ה יצא מהעיר, משום שה"ש שם יורב מהיות קולות אלוקים וברד' כמי"ש בפסוק (פ"ט ס"ב כ"ח), וע"כ לא רצה להתפלל בתוך העיר, כי היה קולות ורעש, ולא יכל להשמיע לאזניו, כשהוא מדבר, וע"כ רק בברד הי' צריך לצאת מחוץ למצרים.

[אמנם גם במכת צפרדע היו קולות רמים, כמי"ש במדרש רבה (פרשה י' אות י') ורבותינו ז"ל אמרו, לא די להם למצרים השחתת הצפרדעים, אלא שהיה קולן של צפרדעים קשה להם ממכתן, מ"מ בכתוב מודגש ענין הקולות רק במכת ברד].

השמעת קולו בתפלת שמו"ע

בשו"ע (ס"ק ק"א סוף ב') לא יתפלל בליבו לבד, אלא מחתך הדברים בשפתיו, ומשמע לאזניו בלחש, ולא ישמע קולו, ואם אינו יכול לכוון בלחש מותר להגביה קולו, והני מילי בינו לבין עצמו אבל בציבור אסור, דאתי למיטתו בציבור, ואם משמע קולו בליבו בידו כשמתפלל כדי שילמדו ממנו בני ביתו מותר. מבואר (עיי"ש בנ"י ובסוף ג') שכאשר מגביה קולו לעורר הכוונה מותר, אלא שלפעמים אסור כדי שלא להטריד את הציבור, וע"כ רק בזה ה"ט"ז ימים כיפור או בבית שא"צ לחשוש לטרדת הציבור מותר להתפלל בקול, וכמי"ש בט"ז (שם) שאפי' אם יכול לכוון בלחש אלא שבקול יכול לכוון יתרה, נחשב שלא יכול לכוון בלחש מותר להתפלל בקול, ואפי' אם יצטרך להתפלל משום כך ביחידות.

ומשמע שאם אינו מפריע לציבור המתפללים או שכבר סיימו תפילתם, מותר להתפלל בקול כשיזעיל לכוונה, וכי"ז מעיקר הדין ע"פ הלכה.

השמעת קולו לאזניו

אמנם בשערי תשובה מביא מהזר הק"ד בפרשת ויגש (ח"א ר"ט) 'ובגין כך לא אצטרף בדבר גש למשמע קלא בצלותא', ויש שרייקו מדברי הזה"ק שאפילו המתפלל לא ישמע מה שהוא עצמו מתפלל, ובשערי תשובה דחה פיורוש בוה"ק, אמנם כתב שכך גם אמרו בשם הראי"ה שלא להשמיע אפילו לאזניו. בשערי תשובה מסיים ע"ז 'הכל לפי מה שמשער בנפשו'.

ועיי' בסוף ספרים של שלמה בחילוקים שיש בין בני ארץ ישראל לבני בבל, שאי מהם, שבני ארץ ישראל מתפללים בקול ובני בבל בלחש, ועיי' בהגות מהרש"ם בספר ארחות

המלחמה, ועוד.

וכתב בשו"ת מהרלב"ח (ס"י ק"י) שאע"פ שהרמב"ם לא ביאר בשאר הדינים האם סגי ביש בו לרבע, מ"מ כתבו בהלכות מוזהו שהוא המקום הראשון בספרו שדן מענין בית, וילמוד סתום מן המפורש. וכ"כ האוהה"ק בספרו ראשון לציון (סוכה שם).

ומאידך, משמעות השועה"ר (ס"י שס"ו סוף ה' ובהערות שם) כדעת ה"ט"ז (ת"ר לר"ד ס"ק ב') דליכא פלוגתא וגם להרמב"ם בעי' ד' על ד' דווקא, בין במוזהו בין בשאר הלכות, עיי"ש.

ועיי' בפניני הלכה ומגנה - מוזהו (עמ' כ"ה) שבחדר שיש בו כדי לרבע וראוי לתשמישו קובעל מוזהו בברכה, בצירוף שיטת החמודי דניאל הו"ד בפתחי תשובה (ס"י רפ"ו ס"ק י"א).

מכת ברד כנגד יום השבת

בספר אמרי רצון (חלק א' פרשת וארא ד"ה במכת ארבה, ונבא ג"כ במשמעי שלום ח"ב ג.) שמשמעות בריו, שהמכה היתה כפשוט משמעות הכתוב 'בכל ארץ מצרים', אלא שלא שלטה בבתיים, דהיינו שניתך ברד בכל המקומות אלא שלא נכנס לתוך הבתים.

בוה ביאר אדמו"ר הרה"ק רבי שמעון שלום זי"ע שהמכה השביעית המכוונת כנגד היום השביעי, יום השבת, וע"כ במכה זו כתוב (פרק י' פסוק ב') 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה' שמכוון כנגד שבת שאפי' עם הארץ אימת שבת עליה' כמאמר חז"ל (עיי' ירושלמי דמאי פ"ד הל' א'), ושייך יראת שמים גם אצל עבדי פרעה.

וע"כ היתה ההצלה בבתיים שהבית עניינו רשות היחיד, והוא סוד השבת (עיי' תיקוני תיקון ה'), ובשאר המכות לא מצינו חילוק מקומות, שהיו מקומות בהם לא שלטה המכה, אלא במכת ברד המכוונת כנגד יום השבת, עיי"ש שביאר ע"פ דרכו, בפנימיות העניינים.

החילוק ממכת ברד

ויל"ע ממש"כ רש"י במכת שחין (פרק ט' פסוק י') 'כאב תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא נבא נאמר וימת כל מקנה מצרים, אלא לא נגזרה גזירה אלא על אותן שבשדות בלבד שנאמר 'מקנה אשר בשדה', והירא את דבר ה' הגיס את מקנהו אל הבתים'. הרי שגם במכת ברד הי' חילוק מקומות, שבשדה הי' דבר משא"כ בבית.

וביאר אד"ש בדברי האמרי רצון, שיתכן, שבמכת 'ברד' הי' המכה רק על המקנה שנמצא בשדה, משא"כ על המקנה שלא הי' בשדה לא היתה המכה, כשם שעל האנשים לא היתה המכה של 'דבר', רק על הבהמות.

דהיינו, שאין הכוונה שהמכה היתה בכל ארץ מצרים, ועכ"ז לא הכתה את המקנה שבבתים, אלא שכלל לא הי' דבר בבתיים, כשם שלא היה דבר על המקנה שמחוץ למצרים וכיו"ב, והמכה שמשא"כ על מקנה אשר בשדה.

משא"כ בברד שלמש"כ באמרי רצון שם היתה המכה גם על הבתים, וניתך עליהם ברד, כמי"ש 'ברד כבד על כל ארץ מצרים', יכל ארץ מצרים' שמשמעות הדברים שכולל ג"כ את הבתים, אלא שהמכה לא שלטה בבתיים, שלא הי' לברד שירד על הבתים כח לשלוט להרוס ולכלות, ובוה התייחדה מכת ברד משאר מכות.

מהברד ואפי' אם יהיו תחת מחסה (כל עוד שאינו בתורת בית).

וגם בשדה הזיק הברד רק אם היה שם אדם ובהמה (ועש השדה), וכשלא היו שם אכן לא נכנס הברד מתחת הסככה. ובוה מיושב הדיוק מדוע התורה מפרטת על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה, משום שעליהם הי' המכה גם כאשר נמצאו תחת סככה כל עוד שלא נמצאו בבית, אמנם לעולם ירד הברד כרגיל בכל ארץ מצרים כמשמעות הפסוקים. ע"כ.

אתה ה' מחסי

לבי' האופנים לכאוי הנכנס תחת תקרה שאינה ברין בית, כגון בית שאין בו ד' על ד' או עשרה טפחים וכיו"ב, לא הי' לו הגנה מהברד, משום שבדיני התורה אינו בגדר 'בית' ונחשב כשדה ושם שולטת המכה, וממילא ניזוק השדה שם.

וכן לאידך גיסא, כתב בספר משאת המלך שלדברי הגרי"ז הנכנס לבית המקורה ע"י קורות העומדות אחד ע"י השני בפחות מג' טפחים, ניצל, ולא שלטה שם המכה, משום שדינו לכל דיני התורה בבית, ובבית לא הי' מכת ברד, אע"פ שלמעשה בדרך הטבע יכל הברד להכנס דרך הרווחים ולהזיק את היושבים תחתיו, משום שהמכה לא היתה בבית.

האם דין בית שוה בכל העניינים

ויל"ע בגדר בית שלא הזיק בו הברד או שלא ירד עליו, שהרי קיי"ל (סוכה ג.) שאין בית פחות מד' על ד' אמות, ועיי"ש בגמ' דהיה לענין שאר דינים התלוים בבית, ומנו שם עשרה הלכות התלויות בבית, ובתוס' הביא מירושלמי (מעשרות פ"ג הל' ג') עוד ב' הלכות, ומדילי' הוסיף עוד הל'.

אמנם האריכו הפוסקים לדון בבית שיש בו כדי לרבע ד' על ד', ובפועל אינו רחב וארוך ארבע, האם דינו כבית.

שבטור (יו"ד ס"י רפ"ו) הביא פלוגתת הרא"ש (הל' מוזהו ס"י ט"ז) והרמב"ם (פ"ד מהל' תפילין הל' ב') בחיוב מוזהו בבית שיש בו כדי לרבע. שעת הרא"ש שצריך ד' על ד' דווקא, ולא סגי ביש בו כדי לרבע, והרמב"ם ס"ל דסגי ביש בו כדי לרבע,

ולכמה פוסקים דעת הרמב"ם היא רק במוזהו, אע"פ שהמצוה על 'בית' מ"מ חייב משום שבמוזהו יש סכרא לחייב גם בבית כל דהו (כמי"ש בשו"ת חתם סופר יו"ד ס"י ר"ט), משא"כ לשאר עניינים מודה דסגי ביש בו כדי לרבע, וא"כ יתכן שגם בית האמור בהצלה ממכת ברד הוא דווקא בית כזה המגן מברד, ולא כל בית בגדרי בית, כשם שיש פוסקים בדעת הרמב"ם שביט לענין מוזהו נקבע לפי הסכרא במצות מוזהו ולא לפי הכללים בשאר דוכתי (ועיי' חו"מא יו"ד ס"י קט"ט ס"ק ד' שהק' ע"י), כן י"ל שביט לענין מכת ברד הוא בית המגין מברד, אלא שגם או נצלו משום שלא ירד שם ברד (לביאור הגרי"ז), או משום שירד ולא הזיק (לביאור הירוש"ש ולהלן), ולא משום שהגג סוכך, שהרי כל המכות היו בדרך נס ופלא, ואם הי' המכה גם על הבתים היו ניזוקים גם בתוך הבתים, אלא דמ"מ בעי' בית הראוי להגן מברד, ולא סגי בלבד וצורת הפתח וכיו"ב.

להעיר שהרמב"ם לא כתב במפורש דעתו האם סגי בכדי לרבע בשאר מצות ואיסורים, כגון לענין מצות מעקה, נגעי בתים, קביעות למעשר, חינוך הבית לחזרה מעורכי

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זצ"ל
מאוצרותיו של המשפיע הרב החפיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת וארא

פניני הכהן

פרי צדיק אות ג'

המבול שרצה ה' יתברך ליתן להם תורה ולא רצו מדכתיב (איוב כ"א, י"ד) **ודעת דרכיך לא הפצנו**. כי התורה דרכו של ה' יתברך. ובמשה רבינו ע"ה כתיב (שמות ל"ג, י"ג) **הודיעני נא את דרכך**. וכתיב (תהלים ק"ג, ז) **יודיע דרכיך למשה** היינו כי הורה לו דרכו למעלה מהשגת שכל אנושי.

וזה שאמרו (סנהדרין ק"א א) שאמרו ליה הקדוש ברוך הוא למשה חבל על דאבדין וכו' הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי והיינו שיכירו כבוד מלכותו מצד השגת שכלם וחכמתם. ולא הרהרו על מדותי. והיינו כשהבטחתי להם ולא קיימתי היה להם להשיב נגדי וכמו שאמרו (בראשית רבה נ"ו, ח) דאמר אברהם אבינו ע"ה בעקידה היה לי להשיב אתמול אמרת **כי ביצחק יקרא לך זרע** ועכשיו **קח נא את בנך וגו'** ומאשר דרכם היה בהשגת חכמתם וכאשר לא קיימתיים היה זאת נגד השגתם והיה להם על ידי זה מקום להשיב נגדי ועם כל זה לא הרהרו אחר מדותי. ואתה שהדעת קבועה בלבך בהנהגתי למעלה משכל אנושי ותיכף בתחילת שליחותך אמרת לי מה שמך ועתה אתה מהרהר אחר מדותי. אף שידעת כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם וגו'. **ומשניתנה תורה אין לאדם להשכיל להשיג אלהותו יתברך שמו מצד שום שכל רק מצד התורה הקדושה:**

פרי צדיק אות ט'

עיקר תיקון פגם הברית על ידי תורה שבכתב ותורה שבעל פה שהם קדושת משה ואהרן. ואיתא מהאר"י הקדוש ז"ל דששה שבועות אלו מסוגלים לתיקון הפגם. והענין דבפרשת שמות נזכר לידת משה דכתיב (שמות ב', ב') **ותרא אותי כי טוב** שנתמלא הבית כולו אורה (סוטה י"ב א) ופרשה זו מתחיל וארא וגו' באל שדי. ושם זה נגד מדת צדיק יסוד עולם (זוהר ח"ג י"א ב) ושם זה נאמר ליעקב אבינו ע"ה אחר שנקרא שמו ישראל. דהיינו שמתו שלימה ולא יתקלקל עוד לעולם. ואז נתבשר קודם לידת בנימין גוי וקהל גוים יהיה ממך ואיתא (בראשית רבה פ"ב, ה') עתידין בניך ליעשות גוי כקהל עמים וכו' אף בניך מקריבין בשעת איסור הבמות. ויש להבין למה נתבשר אז שיקריבו ישראל באיסור במות.

אך בלידת בנימין שנאמר עליו (דברים ל"ג, י"ב) **ובין כתפיו שכן** שבחלקו יבנה הבית המקדש והיה השראת השכינה בשרו ה' יתברך שמזערנו יצא אליהו (בראשית רבה ע"א, ט') שיקריב באיסור במות שיהיה כעין שחוטי חוץ. רק יהיה לצורך השעה שעל ידי זה יאמרו כל ישראל ה' הוא האלהים. ואיתא (ויקרא רבה ל"א, ד') **ראשך עליך ככרמל** הרשים שבכם חביבין עלי כאלהו שעלה לכרמל. והיינו הרשים אף שקלקלו הרבה מכל מקום אליהו מלאך הברית יתקן אותם שיהיו חביבין כאלהו שהקריב באיסור הבמות.

והיה כדי שיהיה מזה טוב מאד. שנתברר שישראל באמת רצונינו לעשות רצונך וכו'. ואמר **ואתה הסיבות את לבם אחורנית**. והיינו שהיצר הרע ה' יתברך בראו והוזכר במאמר בראשית החושך שמרמזו למלאך המות (תנחומא וישב ד') והוא היצר הרע כידוע והוא כדי שיהיה נהורא דנפק מגו

וארא אל אברהם וגו' באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם. להבין הלא מצינו שנגלה ה' יתברך להאבות בשם הוי"ה. אך הנה שם אל שדי נגד מדת צדיק יסוד עולם כמו שאמרנו (מאמר א') מהזוה"ק. והוא נגד יום הששי כידוע. שהוא גמר מעשה בראשית והוראת השם שאמר לעולמו די שבשעה שברא הקדוש ברוך הוא העולם היה מרחיב והולך וכו' (תגיגה י"ב א) ואומרים בשם **רבי ר' בונם זצוק"ל** שפירש שאמר לעולמו די שמזה יספיק שיכיר הנברא מלכותו יתברך שמו. והוא כי תכלית מכוון הבריאה שיכיר האדם מלכותו ומכל מה שנברא יוכל האדם ללמוד וכמו שאמרו (עירובין ק"ב) אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול גול מנמלה עריות מיונה וכו' והיה העולם מרחיב והולך שיוכלו להכיר יותר מלכותו עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא שאין צריכים להתפשט יותר כי יש די בהבריאה שנברא עד היום להכרת כבוד מלכותו יתברך.

והנה אברהם אבינו ע"ה היה הראשון שהתחיל להכיר אלהותו יתברך בעולם והסתכל בהבריאה וממנה למד שהתחיל להרעים בלבו תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג עד שהציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם (בראשית רבה ל"ט, א') וכן מכל מה שנברא בעולם למד.

כי העולם נברא על ידי התורה וכמו שאמרנו בבראשית רבה (א', א') ובחכמתו והשגתו השיג כל התורה כולה מהבריאה שהתורה המפה של העולם וכמו שאמרנו (שם) דיפראות ופיניקסאות וכו'. ועל כן קיים כל התורה עד שלא ניתנה וזה שאמרנו (שם ס"א, א') זימן לו הקדוש ברוך הוא שתי כליותיו כמין שני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותה ותורה וחכמה.

וכן יצחק ויעקב הכירו אלהותו יתברך מכל הבריאה וזה שנאמר **וארא אל וגו' באל שדי**. כי בזה השם נגמר הבריאה להיות ממנה הכרת מלכותו. ושם הוי"ה הוא הדעת דמשה רבינו ע"ה שהוריד תורה מן השמים מה שה' יתברך מאיר ללב שלא על ידי התבוננות בבריאה. ואף דכתיב וירא אליו ה' בשם הוי"ה מכל מקום כתיב **ושמי ה' לא נודעתי להם** דדייק לא נודעתי ולא כתיב בשמי ה' לא נראיתי להם. והיינו שבאמת השיגו שיש קדושה גבוהה משכל אנושי אבל לא נודעתי להם היינו שיהיה הליכת דרכם בבחינת דעת וזה שנאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו היינו שהקב"ה לא הנהיגם רק הם מצד חכמתם הלכו בדרך ה' כפי כח השגתם. ולא הראה להם ה' יתברך דרך ילכו בו וזה נקרא שהלכו לפני הקדוש ברוך הוא. שהשיגו הדברי תורה כפי השגת חכמתם מצד הבריאה שנגמרה בשם אל שדי שתספיק להכרת מלכותו יתברך.

ויעקב שהיה לו שייכות לבחינת דעת יותר מאברהם ויצחק שכתוב בו האלהים הרועה אותי וגו' אמנם עדיין לא ניתנה תורה בהתגלות. והוא שמובא (תיקוני זוהר תיקון י"ג) דיעקב מלבר משה מלגאו דמשה רבינו ע"ה היה פנימיות הדעת וכל הליכתו ודרכו היה בבחינת דעת והוא רוח הקודש כמו שכתב רש"י (שמות ל"א, ג') וכל דורו נקרא דור דעה (במדבר רבה ל"ט, ג') והוריד התורה הקדושה שנקראה דעת וכמו שדרשו (שמות רבה ל"ג, ג') בדור

חשוכא ובישא כדי שיהיה טוב מאד. וה' יתברך הודה לדבריו דכתיב (מיכה ד', ו) **ואשר הרעוטי** כמו שאמרו (ברכות ל"ב ריש ע"א) ואלמלא שלוש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם וכו'. ולכן נתבשר אז כשנקרא ישראל על אליהו מלאך הברית שיברר כלל ישראל ועמך כולם צדיקים ועל כן נזכר שם אל שדי שכנגד מדת צדיק כאמור:

ואחר כך כתיב בפרשה וגם **הקמיותי וגו' את ארץ כנען את ארץ מגוריהם אשר גרו בה**. ויש להבין למה נאמר כאן **את ארץ מגוריהם וגו'**. אך הענין שהאבות הם הכניסו הקדושה לארץ. דארץ ישראל כנגד מדת מלכות שהיא מדת יראה כמו שמוזבא בזוהר (ח"א ה"ב) וכנגדה שם אדני" שמורה גם כן יראה כמו שנאמר (מלאכי א', ו) **ואם אדונים אני איה מוראי** ואיתא (כתובות ק"ב ב) שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכו'. וארץ ישראל עיקרה חלק יצחק אבינו ע"ה שמדתו פחד יצחק. דאברהם אבינו ע"ה אף שנאמר לו לך לך וגו' מכל מקום יצא אחר כך לחוץ לארץ. וכן יעקב אבינו ע"ה היה בחוץ לארץ. מה שאין כן יצחק דכתיב ביה גור בארץ הזאת שמדתו היראה.

וביעקב כתיב **וישב בארץ מגורי אביו** ואיתא בזוה"ק (ח"א ק"פ א) כמה דאת אמר מגור מסביב דכל יומיו הוה דחילו וכו' ובזוה"ק פרשה זו (כ"ו א) אשר גרו בה מיומא דאתקריבו לגבי קודשא בריך הוא דחילו בה דחילו ודחילו עילאה בה וכו' ולשון ארץ מגורין וגו' נאמר בפרשת מילה שמתחיל בשם אל שדי. וכבר תיקנו במצרים שנגדרו כולן מן הערה כמו שאמרו (שיר השירים רבה ד', כ"ה) שרה ירדה למצרים וכו' ונגדרו כל הנשים בזכותה יוסף ירד למצרים וכו' ונגדרו כל הזכרים בזכותו והיינו שבהם לא נמצא אף אחד שבנשים לא נמצא אלא זו ופרסומה הכתוב. ועל כן הוזכר ביציאת מצרים שם זה.

ואחר כך הוזכר בפרשה יחוס ראובן שמעון ולוי. ושבת לוי ייחס מפני שלשלת משה ואהרן. אך שבת ראובן ושמעון למה נתייחסו כאן ורש"י הביא מפסיקתא לפי שקנתרם וכו'. ואפשר לומר שהוא מפני דראובן היה קדושת הראיה לברר ראיית כלל ישראל ושמעון השמיעה לברר שמיעת

בבראשית רבה (צ"ט, ד') על פסוק (בראשית מ"ט, כ"ח) **איש אשר כברכתו ברך אותם**. והוא על דרך מה שאמרו (נדרים ל"ב ב) כתיב אברם וכתיב אברהם וכו' ולבסוף המליכו על רמ"ח אברים אלו הן שתי עינים ושתי אוזנים וכו' ופירש הר"ן שהמליכו עליהם שיהיו ברשותו שלא יסתכל ולא ישמע כי אם דבר מצוה. והוא על דרך מה שנאמר (ישעיה ל', כ') **והיו עיניך רואות את מורידך**. שכל מה שיראה ילמוד ממנו לעבודת ה' יתברך. וכן כתיב (שם, כ"א) **ואוזניך תשמענה דבר מאחריך זה הדרך לכו בו**. שכל מה שישמע ילמוד ממנו דרך ה'. ועל זה נאמר (תהלים ק"ט, צ"ט) מכל מלמדי השכלתי שמהכל ישיכל וידע דרך ה' וכולם נקראו מלמדי אף שאינו מוכוון ללמדו וזה זכה אברהם אבינו ע"ה אחר המילה (ונתבאר פרשת לך מאמר ו') ולכן נתייחס שבט ראובן ושמעון שהם מבררים ראיית ושמיעת כלל ישראל שהוא רק לדבר מצוה כנ"ל.

ואחר כך כתיב **הוא אהרן ומשה וגו' הוא משה ואהרן**. ובזוה"ק (פרשה זו כ"ו ב) הם אהרן ומשה מיביע ליה אלא לאכללא דא בדא רוחא במיאי. הוא משה ואהרן לאכללא מיא ברוחא וכו'. דאהרן מסיטרא דחסד כהן. ואברהם אבינו ע"ה שהיה מדתו חסד כתיב ביה (תהלים ק"ד, ד') **אתה כהן לעולם** דקאי על אברהם אבינו (כמו שאמרו בנדרים שם). והוא בחינת מים דחסדים כידוע. ומשה רוחא שהוא נשמתא דכלל ישראל כמו שמוזבא בתיקונים (תיקון י"ג) והא משה תמן הוה וכו' דא כגופא ודא מנשמתא עיין שם. דמשה רבינו נשמתא שהוא כלל תורה שבכתב שכולל שורש ששים ריבוא נשמות ישראל וכמו שכתבו ישראל"ל ראשי תיבות יש ששים ריבוא אותיות לתורה. והיינו חלקי אותיות (וכמו שנתבאר כמה פעמים) ומשה רבינו שכולל כל הדברי תורה הוא כלל נשמותיהן של ישראל. וכשנכללו משה שחלקו תורה שבכתב ואהרן שחלקו קדושת תורה שבעל פה. על ידיהם יש תיקון לפגם זה וכמו שאמרנו כמה פעמים ממה שנאמר (משלי ד', כ"ב) **ולכל בשרו מרפא** (ונתבאר מאמר ו'). ושבת דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה (שבת פ"ו ב) ואיתא בזוה"ק (ח"א מ"ו ב) **ביום השביעי** דא תורה שבעל פה דאיהו יום שביעי והיינו מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. והוא זמן תורה שבכתב ותורה שבעל פה ובו

דברי חיזוק

מסופר שהחפץ חיים זי"ע, התאכסן באיזה מלון, והבעלים של המלון אמרו לו שהוא לא מאמין בכלום ואם ד' יתברך רוצה שהוא יאמין, שיעשה לו את האותות והמופתים ואז הוא גם יראה ויאמין, והח"ח לא ענה לו, אחר כך חזרה בתו מהגמנסייה, והוא אמר לח"ח שהיא מנגנת עולמית בפסנתר, ואמר לו הח"ח הוא לא מאמין עד שיראה וישמע את כל היצירות שיש.

וצחק בעל המלון כל אחד שיגיע היא תראה לו את כוחה לכן יש תעודה, וזה מראה את יכולתה, אמר לו הח"ח התורה היא התעודות הצטינות כביכול מה שקב"ה עשה **"ותעש לך שם כהיום הזה"** והוא לא יעשה לכל אחד במיוחד.

אבל בפנימיות יש בספר הקדוש **ביכורי אביב** מהרב הקדוש יעקב אריה מרדמין זי"ע, פרשת עקב וזל"ק שם **"רק יש לומר כמו שאמר אדמו"ר רבי שמחה בונים ממשישא** שאמר על הכתוב אתם ראיתם את כל אשר עשה ד' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים הגדולים ההם ולא נתן ד' לך לב לדעת ומסיק ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון ופירש אתם ראיתם את הניסים ומופתים אשר עשה השי"ת במצרים ואעפ"כ לא היה לכם לב לדעת לידע ולהשיג ולכן הטמין ורמז השי"ת את הניסים אשר עשה בתורה, שאם ילמדו התורה שכתוב בו הניסים אז התורה יהיה מאיר העינים ויהיו יכולין להשיג עוד יותר מן הניסים הכתובים בתורה יותר השגה מדעת מבעת ההוא שראו הניסים בעיניהם דהרי אף שראו בעיניהם מכל מקום לא היה להם לב לדעת אבל כח התורה גדול מאוד שמתוכו ישיגו יותר וכו'.

אם כן אף עתה בדורות הללו אם ילמדו תורה יוכל להשיג הניסים שהיה לישראל במצרים שיהיה כמו שהיה אז באותו עם ועוד יכול עוד יותר הרבה.

עמק הפרשה

מאמדים שנשמעו מפי מורינו הגה"ה
ר' משה פרידמן שליט"א

התחלת הגאולה מלמטה למעלה

כל גאולה היא ייסוד קומה כבלידה

ביאור עומק הטעם בזה נראה לאור המבואר בספה"ק שכל גאולה היא קומה שלמה כיון שעת הגאולה נחשבת עבור כלל ישראל בבחינת לידה, וכשנולד ולד מתחדשת קומה חדשה בולד כך בגאולה נוצרת ונשלמת קומה שלמה, ומגאון ישראל מוילנא זי"ע איתא שמחמת כן צריכה כל גאולה להיות על ידי שלשה שותפין כשם שיצירת תינוק צריכה להיות על ידי אב ואם והקב"ה עומד על גביהן, כך כל גאולה היא על ידי שותפין כיו"ב, ביציאת מצרים היתה בשורת הגאולה על ידי משה אהרן ומרים (עי' מ"כה ו, ד וברד"ק שם) והיו אהרן ומרים ומשה על גביהן, וכן בימי מרדכי ואסתר בגאולתם מצרת אחשוורוש והמן היו מרדכי ואסתר ומשה רבינו מלעילא עמד על גביהן וסייע בעדם בכח תפילתו להשי"ת בשמי מרומים כדאיתא במדרש (אסתר"ר ז, יח).

ייסוד קומת הבריאה בגילוי חורבן ובנין

ומהלך ייסוד קומה שלמה מצאנו בבריאת העולם כשנוסדה הקומה השלמה של כל הבריאה, ובבריאת העולם היה בסדר של נגלה נכסה ונגלה, שהרי מתחילה היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן כדאיתא במדרש (ג, ז), ואיתא בספה"ק שמהלך הבריאה היה באופן שבתחילה השפיע הקב"ה שפע מלעילא לבריאת עולמות ולא היו העולמות ראויים להתקיים בחוסר זכות בידם להתקיים וכיון שכך בא החורבן ונחרבו כל העולמות, ואז התגבר כח התפילה והצעקה 'כי נשאתני ותשליכני' שמאגרא רמא החריב הקב"ה והשפיל את כל הבריאה לבריא עמיקתא, ועל ידי כח התפילה נעשית הבריאה ראויה להתקיים ושוב נגלה הקב"ה וייסד קומת הבריאה.

קומת הגאולה כקומת הבריאה

כך כל גאולה צריכה התייסד קומתה באופן של גילוי ואחר כך חורבן והסתר הגילוי ושוב אחר כך על ידי כח התפילה יכולה הגאולה להתקיים ולהמשך עד שלימותה. ועל כן בתחילת הגאולה ממצרים היה מהלך זה שהגואל נגלה נכסה ונגלה שביציאת מצרים היתה ראשית הגאולה שמסר הקב"ה את בשורת הגאולה למשה רבינו ע"ה מתוך הסנה ובכך נגלה הגואל לעם ישראל, אך אחר כך חזר ונכסה כשברח למדין אחר כשהיה בסכנה מאימת פרעה שרצה להמיתו ועם זאת היתה הרעת השעבוד לבני ישראל במצרים המהווה הסתר לכל מהלך הגאולה מהגלות.

ג' הפרשיות דגלות וגאולה

שלש פרשיות עוסקות בענין הגלות והגאולה ומחולקות הן לפי סדר, פר' שמות עוסקת כולה בעניני הגלות ושעבוד מצרים, ומענין הגאולה נאמר בה רק בשורת הגאולה שקיבל משה רבינו ע"ה מפי הגבורה, ואף זאת נגרעה אחר כך כשהכביד פרעה את עול השעבוד על בני ישראל מחמת בקשת משה ואהרן להוציא את ישראל מארצו, ובפרשתן פר' וארא נאמרו עניני הגאולה ביתר פירוט וכל שלבי ואופני הגאולה נאמרו בה - 'והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים' (י, י).

וכן המכות מבוארות בפרשתן, דעשרת המכות מחולקות בב' הפרשיות וארא ובא, בפרשתן נאמרו ז' המכות הראשונות ובפר' בא נאמרו ג' האחרונות. וסדר חלוקת הפרשיות הוא כך: פר' שמות עיקרה הוא ענין הגלות, פר' וארא היא סיום השעבוד שכתמו שאמרו חז"ל בזמן שהחלו המכות לבוא על מצרים פסקו המצרים להשתעבד בפועל בבני ישראל וכן התחלת הגאולה היא בפר' וארא, והגאולה בפועל נאמרה בפר' בא, ולפי זה מבואר ד' המכות הראשונות ענינן הוא התחלת הגאולה וג' המכות האחרונות הן סיום הגאולה ושייכות לגאולה בפועל, וצ"ב עומק הענין בזה.

פירוט הייחוס נזכר רק בפרשתן

עוד יש לדקדק בענין הזכרת הייחוס של משה ואהרן, שכתב רש"י בפרשתן שמתוך שהזכיר שדיבר הקב"ה אל משה ואהרן הפסיק הענין ב'אלה ראשי בית אבותם' ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתיחסו, ולכאורה קשה שהרי בפר' שמות כבר נתייחד הדיבור אל משה ואהרן ושם לא נזכר ייחוסם בפירוט אלא 'וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי' ללא ייחוסם עד יעקב אבינו וללא כל פרטי התולדות, וצ"ב, ועי' מה שכתב הרמב"ן לבאר בזה.

נגלה נכסה ונגלה

ונראה לבאר על פי דברי המדרש (שה"ש רבה ב כב) שהביא הרמב"ן בפר' שמות (ה, כב) וכן הביאו רבינו בחיי שם והרחיב בביאור הדברים, שסדר הגאולה הוא באופן שהגואל 'נגלה ונכסה וחוזר ונגלה', כך היה בגאולה הראשונה ביציאת מצרים וכך יהיה בגאולה האחרונה והשלמה במהרה בימינו שיהיה הגואל נגלה ונכסה ונגלה.

תפילת מרע"ה הועילה לחדש גילוי הגאולה ופרטיה

ועל זה היתה נצרך כח התפילה מכלל בני ישראל 'כי נשאתי ותשליכני' על שהשפיל הקב"ה את מצבם אחר שכבר גילה להם מעט מאור הגאולה, ועל זה באה צעקתו של משה רבינו ע"ה 'למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני, שמשה רבינו היה כללות כל ישראל כמו שביאר האור החיים הק' בפר' שמות (ג, ה) שכלל ישראל ירדו לגלות מצרים כדי לברר הנצוצות שנפלו לכחות טומאה ונכנסו עקב כך למ"ט שערי טומאה והשיגו מעלת מ"ט שערי בינה על ידי משה רבינו שהוא היה כללות כל נשמות ישראל והוא השיגם ובכך השלימו בני ישראל את עבודתם בגלות מצרים, וכן כל העבודה שהיתה נצרכת להשלמת הגאולה נעשתה על ידי משה רבינו, וכן כאן התפלל משה רבינו לבטל את הכיסוי שבא אחר הגילוי בבשורת הגאולה.

ואכן על ידי תפילה זו זכה משה רבינו שיתגלו לו כל פרטי הגאולה, כמו שכתב מרן החתם סופר בפרשתן שאף אמנם שנענש משה רבינו על שהתלונן כלפי מעלה כמו שכתב רש"י בריש פרשתן שלכן נתגלה אליו הקב"ה במדת הדין 'וידבר אלקים אל משה', אך משה רבינו בטענותיו כלפי מעלה ידע שעומד הוא ליענש אך מכל מקום מסר נפשו לטובת כלל ישראל וצעק אל השי"ת לגאול את ישראל ממצרים, ועל ידי מסירות נפשו נגלה אליו ה' אח"כ בשם הוי"ה שכולו רחמים 'ויאמר אליו אני הוי"ה', ועל ידי זה בישר לו השי"ת אח"כ את כל סדר הגאולה בד' הלשונות ושאר פרטי הגאולה.

וד' הלשונות הם סדר הקומה של הגאולה ממצרים כמו שכתב המהר"ל בספר גבורות ה' (הקדמה ב') שהם 'ציור המושכל' של הגאולה, והיינו כמו שנתבאר שכאן השלים משה רבינו את עבודתו לייסוד הקומה השלמה של הגאולה וע"י זה נתגלה לו פרטי הגאולה בייסוד קומת הגאולה.

תחילת הגאולה מלמטה למעלה

ומעתה התחיל סדר הגאולה באופן דמלמטה למעלה, שכיון שגילוי הגאולה בא עתה על ידי תפילתו של משה רבינו היה זה מכח המקבל של כנסת ישראל שהוא המלכות בחינת המקבל, וכשם שבכל לידה בשעה שהשפע בא מהמשיפע אל המקבל אין כל פרטי הולד מצויים אלא בשורש הדברים בכלליות, אך כאשר מתפתח העובר אצל המקבל מתגלים כל פרטי הולד עם כל האיברים והגידים וממנה נשפע שלימות הלידה, כך אחר שהתחילה הגאולה מלמטה למעלה נתגלו כל פרטי סדר הגאולה מה שלא נתגלה בפר' שמות.

גילוי קדושת ישראל וייסוד קומתם

וכשנתגלה מהלך הגאולה מלמטה למעלה נתגלה עומק קדושת ישראל וייסוד שורש הקומה השלמה של כלל ישראל, כמו שכתב הרמב"ן עה"פ (ז, ט) 'ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, דמשמעותו כתוב 'אני ה' אלקיכם' היינו ששם הוי"ה מתגלה וחל על כלל ישראל, והוא כמ"ש הרמב"ן בפר' שמות שבגאולת ישראל ממצרים נתגלה הנהגת שם הוי"ה בניסים המופלאים שהיו באותו זמן מה שלא נתגלה בזמן האבות הק', וכתב הרמב"ן כאן סיבת התגלות הנהגת השם

הק' מפני שעתה נתגלה עומק קדושת ישראל ומדריגתם הגבוהה שהם חלק ה' ונחלתו ונתגלה שהם עומק ראשית הבריאה שבשביל ישראל שנקראו ראשית נבראה כל הבריאה וזה נתגלה ביציאת מצרים שנתגלה שכלל ישראל הוא בנו בכורו של הקב"ה דהיינו כח הראשית, ועבור זה נתגלה שם הוי"ה לבנ"י, וז"ל הרמב"ן: 'שיאמר כאשר אגאל אתכם בזרוע נטויה שיראו אותה כל העמים תדעו כי אני ה' העושה אותות ומופתים מחודשים בעולם, ואני אלקיכם ובעבורכם עשיתי כי אתם חלק השם', עכ"ל"ק.

ז' המכות כנגד הז' השייכות לתחתונים

הרי לנו שחלקי הגאולה שנתבארו בפרשתן היו מצד בני ישראל וכאן נתגלה קדושת ישראל בפרטות על ידי טענתו של משה רבינו ע"ה, ומעתה יבואר שבפרשתן נאמרו ז' המכות הראשונות, דהא עשרת המכות מכוונות כנגד עשר הספירות הק' מלמטה למעלה כמו שכתב רבינו בחיי בפר' שמות (ט, טו) וז' המכות הראשונות רומזות על ז' המדות התחתונות, וכידוע ז' התחתונות שייכות יותר לעוה"ז וג' הראשונות נעלות מהנהגת העולם הזה וקשורות בעיקר להנהגה העליונה והנעלמה ונסתרות הן מעיני בשר, ועל כן כאשר עוסקת הפרשה בהתחלת הגאולה מצד התחתונים נקשרו בענינה רק המכות הראשונות הרומזות ומכוונות לז"ת, ורק בהשלמת הגאולה בפר' בא שנשלמה הגאולה מלמעלה נאמרו המכות האחרונות הרומזות לג"ר.

שגב מעלת הייחוס

כן יבואר בדברינו ענין ייחוס שנתבאר בפרשתן ולא בפר' שמות, דמעלת ספר הייחוסין הוא ענין שגב נורא שאין לנו השגה בו כדחזינן בגמ' פסחים (סב) בענין ספר הייחוסין שהוא מה שדרשו חז"ל במקראות שבספר דברי הימים דמיום שנגזר ספר ייחוסין תשש כחם של חכמים וכהו מאור עיניהם מפני שנשתכחו מהם סודות התורה שהיו בו, ואמרי' התם ד'בין אצל לאצל' [מקראות הפותחות ומסתיימות בשם 'אצל' (ה, לח - ט, מד. לשי' רש"י ועי' מהרש"א)] דרשו החכמים דרשות רבות כל כך עד שהיו ארבע מאות גמלים טעונים בדרשות.

ועכ"פ ענין מעלת ספר הייחוסין הוא שבו מגלים ומראים איך שבני ישראל מקורם ושרשם בקודש למעלה למעלה עד מקור הקדושה באבות הקדושים ומגזע קודש מחצבתם.

בגילוי קדושת ישראל גילו את מקור ייחוסם

וכיון שבפרשתן נתגלה עומק שורש קדושת ישראל באה התורה לגלות בזה את מקורם הקדוש של בני ישראל, שכשמתגלה כח קדושת ישראל מלמטה למעלה מתבאר כנגדו מעלתם מלמעלה למטה כפי שהוא מתגלה ומתברר על ידי סיפור הייחוס, ונתבאר כאן כל פרטי הייחוס כשם שנתגלו כל פרטי הגאולה על ידי התעוררות הגאולה מלמטה למעלה, שכשם שנתייסדה קומת הגאולה בגילוי פרטי הגאולה למשה רבינו כך נתגלו פרטי היחס לברר קדושת ישראל מלמעלה למטה היאך מקורם קדוש בכל פרט ופרט מן המקור ועד לתוצאה האחרונה בדורות שלאחמ"כ.

(מתוך ש"ס ה'תשפג)

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (לח)

בעלי התוספות שבאשכנז (י)

תרי רבינו אפרים הו

במאמרינו נתייחס אל השלישי שבתלמידי הריב"א הראשון, הלא הוא רבינו אפרים בן רבי יצחק מרעגנשבורג, הידוע בשמו 'רבינו אפרים' ובשיטותיו המובאים בתוספות, והוא היותר ידוע ומפורסם בבית מדרשם של בעלי התוספות מתלמידי הריב"א הראשונים שהזכרנום, הלא הם הראב"ן והריב"ם, כאשר רבינו אפרים שמועותיו אתבדרו בכל בתי מדרשותיהם של בעלי התוספות באשכנז ובצרפת, ורבים הראשונים המעתיקים את שיטותיו ומפלילים בהם בחכמה ובתבונה.

תחילת דבר יש לציין, כי בין גדולי התורה שבדורות הראשונים מצאנו שני גדולים בשם 'רבינו אפרים', השני הוא רבינו אפרים מרעגנשבורג מבעלי התוספות מושא מאמרנו, ואילו הראשון הקודם לו הוא רבינו אפרים מקלעה (כאשר אף בזה אין מסורת ברורה, האם הכוונה לקלעה איוב שבספר הקרובה לסארגוסה, ר' תשובות הרשב"א (ח"א סי' ר"ג; שם סי' תכ"א; ח"ג סי' ש"ד) ותשובות הריטב"א (סי' קכ"ג; סי' קצ"ו) {או בשמה הספרדי: קלעטיוב (Calatayud)}, ר' תשובות הר"ן (סי' ע"ח)}, או לקלעה חמד הסמוכה לפס שבמרקו - עיר לידתו של הרי"ף, עי' בזה באוצר הגדולים (אות א', ערך תתע"ט) מה שהוכיח בזה], שהיה מתלמידי הגדולים של הרי"ף, ואף חיבר השגות על פסקי הרי"ף המובאים רבות במפרשי הרי"ף, כבדברי בעל המאור והראב"ד.

על כן יש ליתן לב להתבונן בכל מקום שמובאים דברי רבינו אפרים, אם המכוון לרבינו אפרים הראשון תלמיד הרי"ף, או לרבינו אפרים מרעגנשבורג, ועל דרך הכלל יכולים להבחין בדבר, כי בדרך כלל כל המקומות בהם מובאים דברי רבינו אפרים ביחס לדברי הרי"ף, היא שהכוונה לרבינו אפרים תלמידו של הרי"ף, ואילו כאשר מובאים דברי רבינו אפרים בתוך משא ומתן של בעלי התוספות או שלא ביחס להרי"ף, היא שהכוונה לרבינו אפרים מבעלי התוספות. אגב, הרמב"ן והרשב"א מרבים להביא את דברי שניהם, כך שהדרך להבחין ביניהם הוא רק על פי החלוקה הנ"ל, והדברים תקפים אף לגבי מובאות אלו.

יצוין בזה דבר תימה אשר מצאנו בקורא הדורות (פרק ג' אות א') שם כתב דברים מתמימים: "הרב רבינו אפרים תלמידו של הרי"ף, הובא בהרבה מקומות, והיה שואל מרבינו תם פסחים דף ק"ד", והדברים ברורים כי משוגה יצאה מלפני השליט, שכן רבינו אפרים תלמיד הרי"ף לא יכול היה לשאול דברים מרבינו תם, מאחר וקדם לו עשרות שנים, ובוודאי כי הכוונה לרבינו אפרים מרעגנשבורג שהיה תלמידו של רבינו תם, ולא לרבינו אפרים תלמיד הרי"ף.

אכן לא זו בלבד מצאנו בדבריו, אלא להדיא כתב בקורא הדורות (פרק ג' בד"ה גם בדור ההוא היה הריב"ק): "זוה רבינו אפרים בר יצחק מרעגנשבורג צרפתי, עשה השגות על דברי הרי"ף רבו, וגם על הרב רבינו זרחיה הלוי", וכמובן כי דברים אלו אינם עולים בקנה אחד, וכבר העיר בזה הרב חיד"א בשם הגדולים (גדולים,

אות א' ערך רל"א), ואין כאן מקומו, אלא כדוגמא בעלמא להעיר על חובת ההבדלה וההבחנה בין שני מאורי עולם אלו.

כינוי רבינו אפרים

כך יש להקדים, כי נתייחד רבינו אפרים בכך אשר רבו כמו רבו הכינויים המרובים שכינוהו הראשונים והאחרונים שהעתיקוהו, וכמה שמות וכינויים מצאנו לו.

א' 'רבינו אפרים הגדול' ככינויו בפי הסמ"ג (לאוין, סי' ק"מ - קמ"א בד"ה פירש הרב) והמהרי"ק (סי' ל"ז).

ב' 'רבינו אפרים הגבור' 'או הגביר', והן הן הדברים כידוע ליועדי תוארי תקופה זו, והארכנו בזה במק"א] בפי המהרש"ל (סי' כ"ט), ובפי רבינו ברוך בעל ספר התרומה - תלמידו של רבינו אפרים 'מורי הגבור' (ספר התרומה הלכות נדה סי' ק"ו). כך גם נכד המהר"ר ווייל הג"ר יאקב ווייל ז"ל בסוף הקדמתו לספרו 'תורת שבת' כותב: "מגזע מהר"ם מרוטנבורג ובעל תוספות רבינו אפרים הגבור".

יצוין, כי היו שהציעו בזה על פי לשון הכתוב (זכריה י, ז) 'והיו כגבור אפרים', וכן (דברי הימים ב כח, ז) 'ויהרג זכרי גבור אפרים', על כן על פי מליצה זו נתכנה בכינוי 'הגיבור'.

ג' 'האפרתי', כך מנחנו רבינו יואל אבי הראב"ה, בתשובה המובאת בראב"ה (ח"ד סי' תתצ"ה): "וראיתי שרבינו מורי האפרתי כתב לפני רבינו תם".

ד' 'רבינו יקיר' ככינויו המורגל בפי המרדכי (שבת רמז תס"ד; כתובות רמז רנ"ז; גיטין רמז שכ"ד; בבא קמא רמז קי"ד; שם רמז קל"ח; שם רמז רס"ט; בבא מציעא רמז רנ"ב; בבא בתרא רמז תס"ט; שם רמז תע"א; שם רמז תק"ט; שם רמז תקצ"ה; סנהדרין רמז תרצ"ג; חולין רמז תרפ"ד; שם רמז תרפ"ה; שם רמז תרצ"ז; שם רמז תש"י) המעתיק מתוך ספר החכמה לרבינו ברוך - תלמידו של רבינו אפרים, כך גם באגודה (גיטין פ"א סי' י"ג). כינוי זה הוא על שם הכתוב (ירמיהו לא, ט) 'הבן יקיר לי אפרים'. כמה מתאים הוא כינויו בערכי תנאים ואמוראים (ערוך רבי יצחק איש כפר עיטוש): "ורבינו אפרים בן יקיר", וכן בתשובת רבינו יהודה בן קלונימוס אליו (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סיני סי' שמ"ב): "ובן יקיר לא יבזה", המקביל ביותר למקור המליצה בדברי הכתוב.

במקורות נוספים (מרדכי שבת רמז רס"ו; שם יבמות רמז ס"ו; שם בבא קמא רמז ל"ז; שם רמז מ'; שם בבא בתרא רמז תקל"ג; שם חולין רמז תקפ"ז; שם רמז תקצ"ג; האגור סי' אלף פ'; שם סי' אלף ק"י; שם סי' אלף קע"ב; שם סי' אלף קע"ה; הגהות אשר"י גיטין פ"א סי' י; מהר"ל מנהגים חנוכה אות ז) הובא בשינוי מעט תחת הכינוי 'רבינו יקר', אף הוא על משקל כינויו הנזכר.

[אם כי יש להעיר קצת, כי בתשובת מהר"ם מרוטנבורג (מכון ירושלים, דפוס ברלין סי' ק"ס (רל"ט)) {מקורה מגליון המרדכי כת"י, ופורסם בישראל (י"א, עמ' ס"ז - ס"א)} נראה מבוכה לזה, שכתב: "ולדברי רבינו יקיר מתבטלת המכירה כשהעדים עצמן שחתמו על המודעה חתמו בשטר המכירה כדפרישית לעיל, עד כאן לשון רבינו אפרים, אלא שחפצתי בקצור", הרי כי רבינו אפרים מרעגנשבורג מעתיק את דברי רבינו יקיר, ובוודאי שאין בזה לשונות את הידוע והמקובל, אך צ"ע מכוון דבריו שם.]

מנחה ושל"ס 10 דקות אחר זמן הדלה"נ
בניהמ"ד שברחוב ישא ברכה פינת יחזקאל

בעזרת
י"ב טבת תשפ"ד לפ"ק

פְּתַח לָהֶם נַעַם וְרַצוֹן לְפִתּוּחַ שַׁעֲרֵי רַצוֹנָה

בשמחה רבה הננו להודיע בזה
לכלל תלמידי הישיבות בני ארץ ישראל וחו"ל
כי לאור הביקוש הרב
עלה בידינו בס"ד לארגן שוב

שיחה לחתנים

מאת כ"ק מרן
אדמו"ר מתולדות משה שליט"א
מגדולי משפיעי דורינו

- כו יבואר עניני יסוד בנין הבית היהודי -
- איך לזכות לחיים טובים ומאושרים -
- ההכנה הראויה ליום החופה והחתונה -

שיתקיים בעזהי"ת ליל רביעי פר' בא - ז' שבט הבעל"ט
בשעה 10:00 בערב

לאחר השמוע'ס יעברו החתנים להתברך בברכת הקודש
ולקבלת הקונטרס "שפת חיים" המפואר לחתנים

לפרטים והרשמה: יש ליצור קשר בהקדם
בפלא' 050-411-8448 או בטל': 053-411-5080

נ.ב. השמוע'ס נאמר בשפת האדיש.
על מיקום השמוע'ס ישלח הודעה קולית לנרשמים.

בברכה
המארגנים

שעה של התעלות רווי אמונה ובטחון והתקרבות להשי"ת

וְרוּחַ ה'
תְּבַעַר בִּי
תְּמִיד לְעוֹד
נַפְשִׁי רוּחִי
וְנִשְׁמָתִי
אֵלֶיךָ,
שְׂאֻכָה
לְיָסֵד וּלְכַוֵּן
בֵּית נְאֻמָּן
בִּישׂרָאֵל
[תפילת "שפת חיים"
לחתנים].